

Ł. Bileńka-Swystowycz,
J. Kowalewski, M. Jarmoluk

Jezyk polski dla 7 klasy

2015

Łesia Bileńka-Swystowycz
Jerzy Kowalewski
Mykoła Jarmoluk

Jezyk
POLSKI
dla
7
klasy

ББК 81.415.3я72

Б 61

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ від 20.07.2015 № 777)*

**Видано за рахунок державних коштів.
Продаж заборонено**

Біленька-Свистович Л. В., Ковалевський Є., Ярмолюк М. О.

Б 61 Польська мова (3-й рік навчання) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою : підручник для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів / Л. В. Біленька-Свистович, Є. Ковалевський, М. О. Ярмолюк. – Чернівці : Букрек, 2015. – 248 с.; іл.

ISBN 978-966-399-705-6

ББК 81.415.3я72

ISBN 978-966-399-705-6

© Біленька-Свистович Л. В., Ковалевський Є.,
Ярмолюк М. О., 2015
© Видавничий дім „Букрек”, 2015

Дорогий друже!

Знайомство з польською мовою, літературою та культурою нашого найближчого сусіда ми розпочали з тобою у підручнику для 5 класу. Сподіваємося, що ти зумів успішно продовжити процес пізнання та розширити, поглибити свої знання і в наступному класі.

Ми подбали про те, щоб третій рік навчання був для тебе цікавим і корисним. Матеріал підручника є логічним продовженням граматичного матеріалу, який вивчався в попередніх класах. Його особливістю є зосередженість на комунікативних аспектах вивчення польської мови як іноземної, що відповідає сучасним світовим підходам і вимогам. Такий підхід полегшить тобі процес навчання, а засвоєння граматичних особливостей буде доповненням до лексико-комунікативного блоку. Підручник допоможе тобі у правильності вживання мовних конструкцій, які у польській є відмінними від української мови.

Щоб урізноманітнити навчальний матеріал, зробити його більш цікавим і пізнавальним, ми намагалися також на історичному тлі показати близькість польської та української культур, представити не лише багатство й красу польської мови, а й залучити тебе до самостійних пошуків та вивчення спільного коріння.

Бажаємо, щоб твої знання з нашою допомогою поглиблювалися і приносили тобі користь не лише в навчанні, а й у повсякденному житті!

Автори

Любий друже!

Щоб тобі було зручніше і легше працювати з підручником, ознайомся, будь ласка, з умовними позначками:

– зверни увагу;

– пригадай;

– пропущена літера;

– пропущене слово;

– завдання усне;

– завдання письмове;

– завдання творче.

We Lwowie

W ramach projektu wymiany młodzieży między szkołami w Polsce i na Ukrainie, Darek i jego klasa wyjechali na wakacjach na Ukrainę. Wraz z młodzieżą ze Szkoły Średniej nr 8 we Lwowie pojadą wokół Ukrainy. Będą zwiedzać miejsca związane z ukraińską historią i kulturą. Będą wspólnie szukać tego, co podobne między obiema kulturami: polską i ukraińską. Będą też szukać wspólnych punktów historii.

Podróż przebiegła sprawnie, nie nudziło mu się, pogoda była wymarzona na długą podróż, a granica w Korczowej okazała się całkiem sympatyczna. *Proszę paszporty. Co państwo wiozq? Dokqd państwo jadq?* Darek pierwszy raz przejeżdżał taką granicę i trochę się dziwił: dlaczego są dwie kontrole graniczne, po co po ukraińskiej stronie dostaje się jakieś karteczki. Trzeba było też postać trochę w autobusie, zrobiło się gorąco i było mu trochę niedobrze i słabo. Wszystkim się nudziło. Wydawało mu się, że na takich granicach nikt nigdy nic nie wie. Pierwszy raz przekraczał taką „prawdziwą” granicę z paszportami i kontrolą graniczną.

Do Lwowa dojechali szybko i bez problemów, wjechali do centrum miasta. Lwów przypominał mu Kraków i spodobał mu się. Wydawało mu się, że już tu był. Obiad zjedli w polskiej restauracji *Lwowska Premiera* (kelnerzy mówili tam po polsku), potem przespacerowali się po Rynku, opiekunowie wypili pyszną (jak mówili) kawę w *Kopalni Kawy*, a wszyscy zjedli dobre ciasta we *Lwowskich Plackach*. We Lwowie mieli pierwszy nocleg w hotelu *Lwów*. Jeszcze wieczorem przeszli się po Rynku i uliczkach wokół niego.

Na drugi dzień zwiedzali piwnice Lwowa – było to duże przeżycie dla całej grupy, choć nie mogli zobaczyć zamkniętej w podziemnym kanale lwowskiej rzeki Pełtwi. Oczywiście – jak wszystkie wycieczki – weszli na Górę Zamkową (dziwiąc się – jak wszystkie wycieczki, że nie ma tam zamku...) i Kopiec, by podziwiać panoramę Lwowa. Mieli też spotkanie w polskim konsulacie. Pan konsul mówił bar-

dzo długo i mądrze, że *dzięki takim projektom..., dzięki wam, młodzi przyjaciele..., że Europa, Ukraina, Polska, przyszłość.*

Po południu pojechali dalej – na północ, w kierunku Pojezierza Szackiego.

Ćwiczenie 1

Odpowiedz na pytania:

1. Dokąd jedzie Darek?
2. Kiedy jedzie?
3. Jaki cel tej podróży?
4. Czego będą szukać młodzi Ukraińcy i Polacy w ramach wspólnej podróży?
5. Czy Darek był już kiedyś na Ukrainie?
6. Co robiła grupa Darka we Lwowie?
7. Nad jaką rzeką jest położony Lwów?
8. Czy kiedykolwiek Tobie udało się odwiedzić Lwów?
9. Jak wygląda przekroczenie granicy państwowej?
10. Jak myślisz: jakie miejsca na Ukrainie są w planie wycieczki?

Ćwiczenie 2

a) Przypomnij sobie maksymalnie dużo faktów z życia Darka (poznanych w klasie 5 i 6).

b) Przekaż te informacje grupie w formie zdań.

WZÓR: *Darek ma brata, Stasia. Gdy Darek był w piątej klasie, jego klasa nawiązała kontakt ze szkołą w Stryju.*

Ćwiczenie 3

Odegrajcie scenki:

1. Przedstawiasz się w konsulacie.
2. Poznajesz się z kolegą ze szkoły we Lwowie.
3. Podaj informacje, jak można dojechać do Lwowa z Krakowa: autobusem, pociągiem, samochodem, samolotem.
4. Spytaj nieznaną osobę, jak można przejść na lwowski Rynek?
5. Poproś kelnera o przyniesienie karty dań w restauracji? Jak jeszcze można określić po polsku kartę dań?
6. Podaj aktualną datę i godzinę: na Ukrainie i w Polsce (w Polsce jest zawsze godzinę wcześniej!)

Ćwiczenie 4

Opisz pogodę: tę, która jest dzisiaj oraz „wymarzoną na wycieczkę i długą podróż”.

Ćwiczenie 5

Przyjrzyj się mapie Polski.

1. Przypomnij sobie, z jakimi innymi krajami graniczy Polska?
2. Podaj oficjalną nazwę Polski.
3. Wskaż przejścia graniczne z Ukrainą.
4. Czy na wszystkich granicach też są kontrole paszportowe i celne?
5. Czy granica z Ukrainą przebiega wyłącznie po lądzie?
6. Pokaż miasta w Polsce, które odwiedziłeś/odwiedziłaś albo chciałabyś/chciałbyś odwiedzić.
7. W jakiej części Polski znajduje się jej stolica?
8. Nad jaką rzeką są położone miasta Kraków, Sandomierz, Kazimierz Dolny, Puławy, Warszawa, Toruń, Włocławek?
9. W jakiej części Polski znajdują się góry?
10. Podaj ich nazwy.
11. Jaka rzeka łączy Ukrainę i Polskę?

Ćwiczenie 6

Odpowiedz na słowa skierowane do Ciebie. Skorzystaj ze zwrotów podanych w ramce.

1. Dokąd jedziesz?
2. Co zgłaszasz (do oclenia)?
3. A ty jesteś Darek?
4. No i jak Lwów?
5. Byłaś/ byłeś kiedyś we Lwowie?
6. Nie jest ci niedobrze?
7. Źle się czujesz?
8. No i jak się czujesz?
9. Nie jest ci za słodko?
10. Bardzo dobre ciastko!
11. Jak podróż?
12. Jak granica?
13. Była duża kolejka?
14. Długo czekaliście na granicy?
15. Smakował Ci obiad?
16. Jaką pizzę lubisz? Z czym?

Nic, mam tylko rzeczy osobiste. Bardzo mi się podoba. Jestem pierwszy raz we Lwowie. Kilka razy. Nie, wszystko w porządku. Przepraszam, jest mi niedobrze, źle się czuję. Chce mi się pić. Jest mi gorąco. Jest mi duszno. Dziękuję. Też mi smakuje. Dobrze, bez problemów. Dobrze nam się jechało. Oj, chętnie, ale nie chcę robić kłopotu. Wyśmienity. Bardzo mi smakował. Niebo w gębie.

Ćwiczenie 7

Według wzoru zamień fragment czytanki podany niżej na formę 1.os.lp.

WZÓR: *Lwów przypominał mi Kraków i spodobał mi się.*

Lwów przypominał mu Kraków i spodobał mu się. Wydawało mu się, że już tu był. Obiad zjedli w polskiej restauracji *Lwowska Premiera* (kelnerzy mówili tam po polsku), potem spacerowali się po Rynku, opiekunowie wypili pyszną (jak mówili) kawę w *Kopalni Kawy*, a wszyscy zjedli dobre ciasta we *Lwowskich Placach*. We Lwowie mieli pierwszy nocleg w hotelu *Lwów*. Jeszcze wieczorem przeszli się po Rynku i uliczkach wokół niego.

Ćwiczenie 8

Z pojedynczych słów konsula ułóż 2–3 zdania.

Czy miałaś/miałeś okazję przebywać w Konsulacie Rzeczypospolitej Polskiej na Ukrainie?

Ćwiczenie 9

Wysłuchaj dialogu.

W restauracji:

- Dzień dobry, co dla państwa?
- Prosimy barszcz ukraiński, a na drugie danie ziemniaki z rybą i zestaw surówek, do picia sok pomarańczowy.
- Czy coś na deser?
- Może... sernik.
- Czy coś jeszcze?
- To wszystko, dziękuję.

Ćwiczenie 10

Z podanych poniżej propozycji zrób zamówienie w restauracji *Lwowska Premiera*.

Surówki, przystawki

- Z kapusty...
- Mizeria, Jarzynowa...
- Wiosenna...
- Buraczki na ciepło albo na zimno, Szparagi w maśle szałwiowym...
- Pieczona cielęcina z sosem tuńczykowym ...

Pierwsze danie	• Zupa: pomidorowa, ogórkowa, jarzynowa, grzybowa... • Rosół... • Barszcz... • Żurek...
Drugie danie	• Ziemniaki: gotowane, opiekane... • Frytki... • Ryż... • Kasza... • Kotlet: mielony, schabowy... • Gulasz... • Kurczak pieczony... • Filet: z kurczaka, z lina... • Łosoś z grilla...
Do picia	• Kompot: truskawkowy, jabłkowy, gruszkowy, z suszonych owoców... • Sok: pomarańczowy, jabłkowy, gruszkowy, z czarnej porzeczki... • Herbata: czarna, zielona, owocowa... • Kawa: czarna, ze śmietanką, z mlekiem, latte, cappuccino, amerikano...
Deser	• Ciasto: orzechowe, czekoladowe... • Tort: orzechowy, kawowy, czekoladowy... • Sernik... • Piernik ... • Budyń... • Kisiel... • Galaretka ... • Lody: śmietankowe, czekoladowe, kawowe, pistacjowe...

Ćwiczenie 11

Opowiedz, co lubisz jeść na śniadanie, obiad, kolację?

PRZYPOMNIJ SOBIE:

**CELOWNIK w liczbie pojedynczej rodzaju męskiego
ma końcówki:**

-owi
uczni**owi**
opiekun**owi**
stoł**owi**

-u
pan**u**, ps**u**,
świat**u**

**Zapamiętaj rzeczowniki rodzaju męskiego,
które zachowały dawną końcówkę -U:**

czart**u**, bog**u**, pan**u**, chłop**u**, księdz**u**, brat**u**,
chłop**cu**, kat**u**, człek**u**, czort**u**, diabł**u**, księci**u**, oj**cu**,
pop**u**, osł**u**, kot**u**, lw**u**, orł**u**, ps**u**, łb**u**, świat**u**

**CELOWNIK w liczbie pojedynczej rodzaju żeńskiego
posiada końcówki:**

**rzeczowniki
twardotematowe:**

-e
mat**ce**, książ**ce**,
drod**ze**

**rzeczowniki
miękkotematowe:**

-y
noc**y**, podró**ży**, tablic**y**

**rzeczowniki
miękkotematowe:**

-i
bab**ci**, młodo**ści**,
gospodyn**i**, pan**i**

**CELOWNIK w liczbie pojedynczej rodzaju nijakiego
posiada końcówkę -u:**

dzieck**u**, miast**u**, zadani**u**

**Coś
ze
składni**

W zdaniu Celownik może oznaczać:

cel, odbiorcę czynności,
działań, informacji
cel, obiekt, kierunek
działań, starań

Dawać **chłopcu** prezent;
Pokazać **synowi** świat;
Przyglądać się **psu**;
Przysłuchiwać się **ciszy**;

Najpopularniejsze czasowniki łączące się z Celownikiem:

dawać/ dać komu?czemu?	pomagać/ pomóc komu?czemu?	ufać/ zaufać komu?czemu?
oddawać/ oddać	dziękować/ podziękować	podobać się/ spodobać się
obiecywać/ obiecać	pożyczać/ pożyczyć	przyglądać się/ przyjrzeć się
skarżyć się/ poskarżyć się	sprzedawać/ sprzedać	mówić/ powiedzieć
wierzyć/ uwierzyć	zwierzać się/ zwierzyć	i in.

Przymiotki łączące się z Celownikiem:

ku (w zn.: kierunek, cel). Na przykład: *lecieć ku słońcu; iść ku ojcu;*

dzięki (w zn.: przyczyna czegoś). Na przykład: *dzięki nauczycielce, dzięki bratu;*

na przekór (w zn.: umyślny opór). Na przykład: *na przekór sobie;*

przeciw/ przeciwko (w zn.: przeciwstawienie się). Na przykład: *przeciwko wojnie;*

wbrew (w zn.: bycie w sprzeczności z kimś, czymś). Na przykład: *wbrew pozorom.*

Niektóre przymiotniki łączące się z Celownikiem:

bliski, dłużny, niechętny, obcy, przeciwny, przyjazny, równy, wdzięczny, wierny, znany, życzliwy i in.

ZAIMKI osobowe w Celowniku przybierają takie formy

C.		C.	
ja	mnie, mi	my	nam
ty	tobie, ci	wy	Wam
on	jemu, niemu, mu	oni	im, nim
ona	jej, niej	one	im, nim
ono	jemu, niemu, mu		

PRZYMOTNIKI I ZAIMKI w Celowniku lp w zależności od rodzaju mają końcówki:

męski	}	-emu
nijaki		
żeński		-ej

Ćwiczenie 12

Utwórz formę Celownika liczby pojedynczej podanych rzeczowników rodzaju męskiego. Z podkreślonymi ułóż zdania w Celowniku.

Zeszyt, nauczyciel, gość, komputer, zamek, dworzec, Ukrainiec, Polak, uczeń, konsul, orzeł, dowód, ojciec, kościół, brat, syn, Lwów, pies, pociąg, pan, chłop, biulet, świat, lew, bagaż, rynek, chłopiec, odcinek, dyrektor, osioł, diabeł, kurczak, kotlet, odjazd, barszcz, kot, obiad, opiekun.

Ćwiczenie 13

Utwórz formę Celownika liczby pojedynczej podanych rzeczowników rodzaju żeńskiego i nijakiego. Z podkreślonymi ułóż zdania w Celowniku.

Niebo, centrum, Europa, strona, ognisko, liceum, ulica, wybrzeże, rozmowa, powietrze, ciasto, mleko, kolacja, śniadanie, kropka, książka, zadanie, księgarnia, forum, szkoła, pani, okazja, pytanie, światło, wiedza, podróż, rzecz, odwaga, marzenie, miasto, wycieczka, klasa, nauczycielka, dziecko, muzeum, prawo, rzeka, powieść, kolega, koleżanka.

Ćwiczenie 14

Wstaw właściwą formę celownika wyrazów podanych w nawiasach.

Na urodziny podarowałem (brat) sympatycznego psa. Przekazujemy pozdrowienia (nasza babcia), która mieszka w Krakowie. Listonosz wręcza (sąsiad) list polecony. Rodzice zabronili (swój syn) chodzić na dyskotekę. Przypomnijmy (nasz nauczyciel) o jutrzejszej wycieczce po Wrocławiu. Towarzyszyłam (moja koleżanka) w trudnych chwilach. Przyglądamy się (to morze) przed burzą. Nie ufaj (zwierzę), którego nie znasz. Przekaż (była sąsiadka) tę wiadomość. Przedstawiamy się (pani Anna). Nikt nie jest w stanie zapobiec (tegoroczna susza). Przygotowaliśmy niespodziankę (nasza nauczycielka).

Ćwiczenie 15

Odpowiedz na pytanie używając w odpowiedzi wyrazów podanych w nawiasach.

WZÓR: *Komu dałeś książkę? Marii Sadowskiej dałem książkę.*

1. Komu się przyglądacie? (*nowa nauczycielka*)
2. Komu opowiadasz tę historię? (*młodsza siostra*)
3. Komu wysyłasz pozdrowienia z wycieczki? (*młodszy brat*)
4. Komu oddajesz stare rzeczy? (*biedny znajomy*)
5. Komu zawdzięczasz sukces? (*dobrze przygotowanie*)

6. Komu towarzyszymy? (*starsza pani*)
7. Komu kazali przyjść na egzamin? (*druga grupa*)
8. Czemu się tak przyglądasz? (*stary napis*)
9. Komu przeszkodziłeś w pracy? (*pan Adam*)
10. Komu dałeś nauczkę? (*sąsiedzki pies*)

Ćwiczenie 16

Otwórz nawiasy odpowiednimi formami zaimków w Celowniku.

1. Jest (*ja*) czasami trudno.
2. Było (*ona*) przyjemnie wspominać o lecie.
3. Jest (*wy*) dobrze w tym mieście.
4. Będzie (*one*) ciężko na zajęciach.
5. Podobał (*ja*) ten film o zwierzętach.
6. Gorąco (*oni*) w tych strojach.
7. Wesoło (*my*) po lekcjach.
8. Szkoda (*my*) wakacji.
9. Jak (*ty*) idzie angielski?
10. Wstyd (*oni*) za to, co zrobili.

Ćwiczenie 17

Wysłuchaj tekstu. Wypisz z tekstu 10 nowo poznanych przez Ciebie słów, wyrażeń lub zwrotów.

Wrocław (łac. *Vratislavia* lub *Wratislavia* lub *Budorgis*, niem. *Breslau*, śl-niem. *Brassel*, czes. *Vratislav*, węg. *Boroszló*) – miasto na prawach powiatu w południowo-zachodniej Polsce, siedziba władz województwa dolnośląskiego i powiatu wrocławskiego. Położone w Europie Środkowej na Nizinie Śląskiej, w Pradolinie Wrocławskiej, nad rzeką Odrą i czterema jej dopływami.

Wrocław to jedno z najstarszych polskich miast. Pierwsze wzmianki pojawiły się już w IX wieku. Dzięki lokalizacji szybko stał się miastem gwałtownie rozwijającym się i propagującym naukę. Zniszczony przez wojska niemieckie, po drugiej wojnie światowej został odbudowany. Władze miasta dbają o zabytki, dlatego miasto jest niezwykle piękne.

Wrocław jest historyczną stolicą Dolnego Śląska, a także całego Śląska. Jest głównym miastem aglomeracji wrocławskiej. Czwarte pod względem liczby ludności miasto w Polsce – 634 487 mieszkańców, piąte pod względem powierzchni – 293 km². Dawna stolica księstwa wrocławskiego, siedziba władz pruskiej prowincji Śląsk. Od 28 czerwca 1946 stolica województwa wrocławskiego. Od 1 stycznia 1999 stolica województwa dolnośląskiego. Wrocław znalazł się w rankingu firmy doradczej Mercer „Najlepsze miasta do życia” w roku 2015, w którym został ujęty jako miasto wyrastające na centrum biznesowe.

Wrocław jako jedyne polskie miasto znalazł się w pierwszej dziesiątce miejsc wartych odwiedzenia w rankingu brytyjskiego dziennika The Guardian. (wg tekstów z Wikipedii).

Ćwiczenie 18

Przeczytaj podstawowe dane o Wrocławiu.

Na podstawie podanej niżej planszy podaj wiadomości o miejscowości, w której mieszkasz.

Skorzystaj z Wikipedii.

Państwo	Polska
Województwo	dolnośląskie
Powiat	miasto na prawach powiatu
Aglomeracja	wrocławska
Data założenia	X wiek
Prawa miejskie	1214, ponownie 1242
Prezydent	Rafał Dutkiewicz
Powierzchnia Wysokość	293 km ²
Populacja	105–155 m n.p.m. (31.12.2014)
• liczba ludności	634 487
• gęstość	2166 os./km ²
Strefa numeracyjna	(+48) 71
Kod pocztowy	50-001 do 54-705
Tablice rejestracyjne	DW

Ćwiczenie 19

Wybierz trzy, według Ciebie najciekawsze, informacje i podaj je w formie trzech zdań.

WZÓR: *Prezydentem miasta jest Rafał Dutkiewicz.*

Ćwiczenie 20

Darek był na wycieczce we Wrocławiu. Do babci wysłał tradycyjną kartkę. Do kolegi (Kuby) pisze SMS-a. Do swojej wychowawczynie (z klasy VI) pisze e-mejla. Wykorzystaj podane niżej słownictwo, wyrażenia, zwroty:

Wrocław, 12 czerwca 2015 r. Cześć! Kochana Babciu! Pozdrowienia z Wrocławia. Serdeczne pozdrowienia z Wrocławia. Pozdrowionka z Wrocławia. Pozdrawiam Cię gorąco z Wrocławia. Jestem tu na wycieczce klasowej. Jest tu wiele interesujących zabytków związanych z historią Polski. Bardzo mi się tu podoba. Fajnie tu jest. Pogodę mamy fantastyczną. Chodzimy i jeździmy na wycieczki. Pozdrowienia dla Wojtka. Całusy dla Stasia od całej rodzinie. Dołączam pozdrowienia od pani wychowawczynie.

Ćwiczenie 21

Podaj kilka informacji o jakiejś ciekawej miejscowości blisko Twego miejsca zamieszkania.

1. Czy jest w niej coś, co mogłoby szczególnie zainteresować Polaków?
2. Czy informacje o niej (po polsku) można znaleźć w Internecie?

Ćwiczenie 22

Na przykładzie wycieczki po Lwowie, spróbuj przygotować wycieczkę po Wrocławiu.

Ćwiczenie 23

Zapoznaj się z ciekawostką poniżej.

1. Czy znasz jakieś miasta na Ukrainie założone na prawie magdeburskim??
2. Dowiedz się, czy miejscowość, w której mieszkasz, była lokowana na prawie magdeburskim?

CIEKAWOSTKA

Магдебурзьке право (німецьке (тевтонське) міське право) – одна з найпоширеніших правових систем міського самоврядування у Центральній Європі в середні віки. Сформувалося в Магдебурзі (земля Саксонія).

Наприкінці XIII – сер. XIV ст. галицько-волинські князі і королі надавали магдебурзьке право німецьким колоніям, які виникали у столичних містах Руського Королівства (самоназва Галицько-Волинської держави). Уже у 1287 році магдебурзьке право було запроваджено у Львові, Володимирі і Луцьку, згодом в інших великих містах Галицько-Волинської держави – Сяноку, Галичі, Ярославі, Перемишлі.

З початку XV ст. магдебурзьке право поширилося на решті українських земель. Указом 1831 року цар Микола I скасував магдебурзьке право по всій Україні, крім Києва, де воно збереглося до 1835 року.

Ćwiczenie 24

Przetłumacz na język ukraiński niżej podany tekst. Skorzystaj z tekstu ukraińskiego powyżej.

Prawo magdeburskie (*prawo niemieckie*) – średniowieczne prawo miejskie, wzorowane na prawie miasta Magdeburga w dziedzinie handlu i zjazdów. Prawo to spisane zostało w 1188, stając się wzorem dla podobnych regulacji wielu miast środkowoeuropejskich.

Prawo magdeburskie zostało wprowadzone po raz pierwszy na obecnym terytorium Polski w Złotorii, na Dolnym Śląsku (w 1211), a następnie we Lwówku Śląskim (w 1217), Środzie Śląskiej (przed 1235), Wrocławiu (w 1242), Szczecinie (w 1243), Poznaniu i Głogowie (w 1253), Bytomiu (w 1254), Krakowie (w 1257).

Coś
ze
składni

Jak mówimy po polsku *nie robić nic*, stosujemy podwójną negację. Podwójna negacja w polszczyźnie działa w płaszczyźnie składniowej. Niektóre zaimki, np. *nikt, nic, żaden*, wymagają, aby towarzyszący im czasownik był zaprzeczony. Stąd „*Ja nic nie wiem*”, „*Ty nikogo nie widziałeś*”, a w ogóle „*Żadnego problemu nie było*”.

Ćwiczenie 25

Przetłumacz na język ukraiński.

Nikt nie spał. (Ja) nie napisałem niczego nikomu. (On) nie poszedł do żadnej szkoły. Podróżujący nie chciał nigdzie iść. Jackowi nie przeszkadza, że nie obgadują nikogo. Jacek pisał książkę nie używając niczego. Nieprawda, że nie pójdziemy do kina.

Ćwiczenie 26

Znajdź w Internecie zdania z zaprzeczeniem – negacją.

PRZYPOMNIJ SOBIE

zasady używania liter **ę** i **ą** oraz połączeń **em, en, om, on**

Piszemy **ą** oraz **ę**:

zgodnie z wymową
przed spółgłoskami:

f, w, s, z, sz, ż, ś, ź, ch

wąs, kęs, gęś, brązowy

niezgodnie z wymową
przed spółgłoskami:

**p, b, t, d, c, dz, cz, ć
dź, k, g** oraz przed ich
zmiękczonejmi wariantami

mąka, sądzą, sęp, dęby

zawsze, gdy wymieniają
się w różnych formach
gramatycznych lub
wyrazach pokrewnych

*ząb → zęby, dąb → dęby,
wąż → wężyk*

Piszemy **ą**:

w zakończeniu czasowników
w formach 3. osoby liczby mnogiej
czasu teraźniejszego

widzą, siedzą, myślą

jako końcówkę Narzędnika

*z mężczyzną, z damą,
z namalowaną chmurką*

Piszemy **ę**:

w zakończeniu czasowników
w formach 1. osoby liczby
pojedynczej czasu teraźniejszego

widzę, siedzę, myślę

w formie Biernika liczby pojedynczej
rzeczowników na **-a** w Mianowniku

*mężczyzna → mężczynę,
dama → damę, szyja → szyję*

Piszemy **om, on, en, em**:

w wyrazach obcych zgodnie z wymową
przed **p, b, t, d, c**

*komputer, bombka,
konto, tempo*

przed **ć, dź**, chociaż w wymowie **'n'**
może być zmiękczone

*na koncie,
o komendzie*

w wyrazach rodzimych przed **-ka** oraz **-ko**

*piosenka, słodka, jedzonko
(ale zwierzątko, bo zwierzęta)*

na początku wyrazów

omlet, encyklopedia, onkologia

om w Celowniku liczby mnogiej
jako końcówkę rzeczowników

rodzicom, kotom, psom

Ćwiczenie 27

Znajdź błędnie napisane wyrazy.

Wrzątek, ką, repreżetacja, sęp, ornamęt, front, tencza, legęda, konkurs, koncert, łąka, porządek, cement, mąka, temperatura, ręka, renkaw, pompa, kompas, sęns, dęntysta, dąb, pamięć.

Ćwiczenie 28

Od podanych wyrazów utwórz formę Narzędnika.

Uroda, karta, wychowawczyni, zupa, porcelana, dzwonnica, legenda, autostrada, koleżanka, kolega, książka, benzyna, portret, centymetr, konto, wyprawa, trasa, pamiętnik.

Ćwiczenie 29

Przeczytaj tekst wypisz nowe wyrazy, przetłumacz za pomocą słownika. Napisz krótkie streszczenie.

Duch Lwowa krąży nad Wrocławiem

Po drugiej wojnie światowej repatrianci ze Lwowa stanowili niespełna 10% ogólnej liczby mieszkańców Wrocławia (wg danych statystycznych z 1947 r.). Ale to właśnie lwowiacy nadawali ton we Wrocławiu. W większości byli to ludzie wykształceni, absolwenci lwowskiego Uniwersytetu Jana Kazimierza, spora część wykładowców tej uczelni również trafiła do Wrocławia i kształtowała umysły studentów uniwersytetu czy politechniki. Mieszkańcy Lwowa przywieźli do Wrocławia swoje zwyczaje, śpiewną mowę (bałak), serdeczność, tolerancję i otwartość. Lwów to było w końcu miasto, w którym przyszło żyć Polakom, Żydom i Ukraińcom. Przywieźli też fragmenty swojego ukochanego miasta, które bezpowrotnie utracili.

W ten sposób do Wrocławia trafił np. pomnik Aleksandra Fredry dłuta Leonarda Marconiego, który spogląda na przechodniów spacerujących po wrocławskim rynku. Do stolicy Dolnego Śląska trafiła Panorama Racławicka, która we Wrocławiu była już w 1946 r., ale z przyczyn politycznych jej ekspozycję otwarto dopiero po 40 latach.

We Wrocławiu swoje miejsce znalazły również zbiory Ossolineum. Tak powstał „most” łączący Lwów i Wrocław, dzięki któremu nowi mieszkańcy „dzikiego zachodu” mogli spróbować zapomnieć o traumatycznych przeżyciach, utracie rodzinnego miasta, poźrodze wojennej, przymusowej repatriacji... I po prostu zacząć normalnie żyć.

Choć z drugiej strony, jak zauważa Norman Davies, w tamtych latach Lwów był pojęciem, którego dźwięku bał się komunistyczny reżim. Jak jest teraz? Ile Lwowa jest we Wrocławiu? Tak, mamy we Wrocławiu ulicę Lwowską, plac Orłąt Lwowskich, Panoramę Racławicką, którą do tej pory obejrzało 6 mln osób, ale pokolenie lwowiaków odchodzi... Duch Lwowa krąży nad Wrocławiem... I oby krążył jak najdłużej. (wg Internetu).

Ćwiczenie 30

Odpowiedz na pytania:

1. Jak rozumiesz znaczenie wyrazu „repatriant”?
2. Kim byli mieszkańcy Lwowa, którzy trafili do Wrocławia po wojnie?
3. Jakie narodowości zamieszkiwały w przedwojennym Lwowie i mieszkają w tym mieście teraz?
4. A jakie narodowości zamieszkują dzisiejszy Wrocław?
5. Co to znaczy „bałak lwowski”, jak to rozumiesz?
6. Jakie zabytki zostały przeniesione ze Lwowa do Wrocławia?
7. Jak rozumiesz słowa: *Tak powstał „most” łączący Lwów i Wrocław?*
8. Jakie są współczesne wrocławskie odniesienia do Lwowa?

9. Z jakich przyczyn Panorama Raclawicka była otwarta po 40 latach przeniesienia do Wrocławia?
10. Co łączy Lwów i Wrocław?

Ćwiczenie 31

Poukładaj nazwy własne i instytucje w tabelce:

Wrocław	Lwów	Lwów, a potem Wrocław
ulica Lwowska	Uniwersytet Jana Kazimierza	Panorama Raclawicka

Ćwiczenie 32

Przypomnij sobie, jak zwracamy się do innych.

Uzupełnij tabelkę korzystając ze zwrotów podanych w tabelce niżej. Uwaga! Do uzupełnienia są zwroty, których nie użyjemy!!!

król Jan Kazimierz	mama	tato	siostra, brat
<i>Wasza wysokość</i>			
nauczycielka, nauczyciel	pani w urzędzie, sklepie, ...	pan w urzędzie, sklepie, ...	kierowca, policjant, celnik, funkcjonariusz straży granicznej, ...
ksiądz	zakonnik	siostra zakonna	dyrektorka szkoły
dyrektor szkoły	konsul (też: wicekonsul)	pani profesor z uniwersytetu	profesor z uniwersytetu

Anka, Anno, bracie, brat, księżu Andrzeju, mamo, ojczu, ojczu Andrzeju, pani Anno, pani dyrektor, pani profesor, panie dyrektorze, panie konsulu, panie Piotrze, panie profesorze, Piotrek, Piotrze, proszę księdza, proszę ojca, proszę pana, proszę pani, proszę siostry, siostra, siostru, siostru Anno, tato

prosić kogo o co, mama prosi syna o kupienie chleba, syn prosi tatę o pieniądze na kino.

Ćwiczenie 33

Napisz poprawnie, według wzoru:

WZÓR: *Turysta, przechodzień, wytłumaczenie drogi: Turysta prosi przechodnia o wytłumaczenie drogi.*

1. Uczeń, nauczycielka, zaznaczenie obecności: _____.
2. Uczeń, nauczyciel, usprawiedliwienie spóźnienia: _____.
3. Uczeń, nauczycielka, pozwolenie wyjścia z klasy: _____.
4. Klient, kelner, karta dań: _____.
5. Turysta, ksiądz, informacja, kiedy będzie msza we wrocławskiej katedrze: _____.
6. Turysta, dworzec, mapa turystyczna, przechodzień _____.
7. Uczeń, dyrektor, korytarz, dzwonek na lekcję _____.

Ćwiczenie 34

Jak wypowie prośby z ćwiczenia 3. uczeń, klient, turysta?

Czy jest tylko jedna możliwość?

Która jest najlepsza?

Proszę pani,	przepraszam...	...zaznaczyć moją
Proszę pana,	proszę...	obecność?
Proszę księdza,	czy może pan...	...zaznaczyć moją
	czy może ksiądz...	obecność.
	czy może pani...	...zaznaczenie mojej
	czy mogę...	obecności?
	czy mogę prosić o...	...usprawiedliwienie mojej
	czy mógłbym prosić o...	nieobecności w czwartek?
	czy mogłabym prosić o...	...wyjść?
	czy mógłby pan...	... kartę dań?
	czy mogłaby pani...	... o której będzie msza?
	czy mógłby ksiądz...	

Na łonie natury

Wieczorem dojechali do Beresteczka, gdzie mieli nocleg w miejscowym hotelu. Beresteczko leży niedaleko Lwowa, w kierunku Kijowa. Dojechać tam można skręcając z głównej drogi Lwów – Kijów lub jadąc na Łuck, a potem w prawo. W beresteckim hoteliku zjedli śniadanie: mieli do wyboru 4 różne zestawy śniadaniowe, były jajka gotowane na twardo, parówki, jajecznica lub omlet, pomidory, ogórki, masło, chleb czarny i biały, kasza gryczana a nawet kotlet mielony. Do picia była herbata albo kawa, ale prawdziwa, nie zbożowa, więc tylko dla opiekunów, którzy byli dorośli i mogli już pić kawę. Darek był trochę zaskoczony, próbował z tego swojego zestawu robić kanapki, ale w końcu dał za wygraną. W domu zawsze mama robi mu kanapki na śniadanie – najczęściej z szynką i pomidorem (ymmm, niebo w gębie ... mniam!), często też je bułki z serem i dżemem (pycha!). Nie mógł się nadziwić, jak niektórzy wybierali na śniadanie zestawy z kaszą i mięsem. I ci i tamci jednak najedli się do syta, bo zestawy były duże i bardzo smaczne – palce lizać!

Niedaleko Beresteczka znajdują się znane Kozackie Mogiły. Zwiedzili znajdującą się tam cerkiew i podziemia, wysłuchali historii tego, co wydarzyło się tam w XVII wieku. I ruszyli dalej w drogę. Dalsza część wycieczki to Łuck: stolica Wołynia położona nad Styrem. Zwiedzili stare miasto i zamek Lubarta. Dowiedzieli się, że na tym zamku w 1429 roku obradował zjazd monarchów europejskich. Po spacerze wśród zaułków i uliczek zjedli uroczystą kolację zorganizowaną przez władze miasta: tym razem był to szwedzki stół. Było dużo owoców i deserów – tego, co Darek lubi najbardziej. Po noclegu w hotelu „Ukraina” i po śniadaniu, na które nikt już nie miał siły (po wczorajszej kolacji) pojechali na wycieczkę nad jeziora Pojezierza Szackiego.

Na Pojezierzu Szackim spędzili kilka dni. Musieli zbudować obóz, spali pod namiotami, trzeba było zorganizować polową kuchnię. Było ognisko, smażyli kiełbaski, w inny dzień był grill ze smażonymi rybami i szaszłykami. Mieli wiele atrakcji: wycieczki rowerowe wokół jezior, dojeżdżali też autobusem do ciekawych miejsc. Uczyli się jeździć konno. Oczywiście był czas na pływanie w jeziorze, a nawet na łowienie ryb.

Ćwiczenie 1

Odpowiedz na pytania:

1. Jaką trasą pojechała grupa Darka?
2. Co zwiedzili i zobaczyli po drodze?
3. Gdzie spali?
4. Co jedli?
5. Czy Ty byłeś/ byłaś kiedyś w Beresteczku na Kozackich Mogiłach?
6. Co wiesz na temat Kozackich Mogił?
7. Jak się nazywa główne miasto Wołynia?
8. Jakie bardzo ważne wydarzenie na skalę europejską odbyło się w Łucku?
9. Ustal: dopływem jakiej rzeki jest Styr?
10. Co robiła grupa Darka nad jeziorami?

Ćwiczenie 2

1. Ułóż podane w pierwszym akapicie artykuły spożywcze w 4 zestawy śniadaniowe.
2. Który z nich wybrałby Darek?
3. Jakie śniadanie przygotowałabyś/ przygotowałbyś Darkowi, gdyby odwiedził Cię w domu?
4. Dlaczego takie?
5. Skomponuj swoją ulubioną kanapkę.

Ćwiczenie 3

Wyraź swoje zadowolenie z podanego Ci jedzenia. Skorzystaj z wyrazów podanych w ramce. Jakby to można było powiedzieć po ukraińsku?

Mama podała Ci wyśmienitą sałatkę.

Zajadacie pyszną pizzę.

Poczęstowano Cię dobrymi lodami w upalny dzień.

Ciocia podała Ci ciasto na deser.

Tata zrobił smaczne naleśniki na kolację.

Ciociu! Jakie ciasto! Niebo w gębie. Pycha! Pychotka. Mni-am-mni-am. Palce lizać! Bardzo smaczne.

Ćwiczenie 4

Jak rozumiesz wyrażenie „w końcu dał za wygraną”. Porozmawiaj na ten temat z kolegami lub koleżankami: kiedy można dać za wygraną, a kiedy nie wolno?

Ćwiczenie 5

Przypomnij sobie różne sytuacje komunikacyjne. Z rozsypanych zdań ułóż krótkie dialogi.

Jakie jeszcze inne dialogi mogą zaistnieć:

przy stole,
przy szwedzkim stole,
na pikniku,
przy ognisku?

Masz ochotę na mleko?
Co robimy na śniadanie?
Gdzie są widelce?
Gotowe!
Idziemy na pizzę?
Komu bardziej wysmażoną?
Mogę jeszcze kawałek?
Mogę prosić sól?
Może jeszcze kawałek ciasta?
Nalać ci soku?
Nie wiesz, z czym jest ta sałatka?
Podaj mi widelec.
Proszę się częstować.
Przepraszam.
Usmażysz mi kiełbasę?
Uważaj, bo ją spalisz!

Chętnie, może być jabłkowy.
Dobra, chodźmy!
Dziękuję.
Ja poproszę.
Może coś na mleku?
Nie, dziękuję.
Nie szkodzi.
Nie wiem, ale wygląda apetycznie.
Tak, chętnie.
Nie, dziś nie mogę, może innym razem?
No pewnie, częstuj się.
Oj, dzięki, już nie mogę.
Proszę.
Tam, obok soku.

Ćwiczenie 6

Ułóż dialogi korzystając z wyrazów podanych w ramce.

1. Co lubisz jeść na śniadanie, obiad, kolację?
2. Wymień produkty potrzebne do przygotowania planowanego na dziś obiadu.
3. Zaprojektuj szwedzki stół – np. taki, jaki uczestnicy wycieczki mieli w Łucku. Nie zapomnij o nakryciu stołu i sztucach.

łyżka, łyżeczka, widelec, nóż, talerz płytki, talerz głęboki, dzbanek na sok, salaterka, miska, miseczka, serwetka, wazon na kwiaty, deska, półmisek.

Ziemniaki, ryż, kasza gryczana, frytki.

Marchew, buraki, ogórki, ogórki kiszzone, pomidory, sałata, kalafior, kapusta, kapusta kiszona.

Mięso (wieprzowe – wieprzowina, wołowe – wołowina), kurczak, filety z kurczaka, ryba.

Ćwiczenie 7

Na podstawie folderu z polskiego sklepu spożywczego przygotuj słowniczek 20 produktów, których nazwa polska jest zupełnie inna od ukraińskiej.

Przeczytaj informacje o Pojezierzu Szackim. Skorzystaj z podanych poniżej tłumaczeń nazw własnych.

Pojezierze Szackie składa się z 30 jezior i jest zlokalizowane w międzyrzeczu Bugu oraz Prypeci wśród kompleksów leśnych w rejonie szackim (obwód wołyński) w obrębie Niziny Poleskiej (Polesie Wołyńskie).

Dla ścisłej ochrony rzadkich kompleksów przyrodniczych powołano w 1983 roku Szacki Park Narodowy o powierzchni 32 500 ha. Brzegi jezior są pokryte materiałem piaszkowym i drobno żwirowym, czasem występują obszary zabagnione. Dno zazwyczaj jest pokryte materiałem piaszczysto-mułowym lub torfowym. Zasilanie odbywa się wyłącznie dzięki opadom atmosferycznym oraz przy pomocy wód podziemnych, często też przy pomocy wymiany kanałami, które łączą jeziora w jeden system.

Największym jeziorem tego pojezierza jest Jezioro Świtiaż o powierzchni 26 – 27,5 km², które jest drugim co do wielkości naturalnym akwenem Ukrainy po Jeziorze Jałpuh, którego powierzchnia wynosi 149 km². Innymi większymi jeziorami Pojezierza Szackiego są: Pułemeckie – 16,3 km², Łuki – 6,8 km², Lucymyr – 4,3 km², Ostrowiańskie – 2,5 km², Pisoczne – 1,86 km² oraz Krymne – 1,44 km².

W XX wieku podjęto decyzję połączenia kanałem Jeziora Świtiaż z rzeką Prypec, co zaowocowało połączeniem wodnym Morza Bałtyckiego z Czarnym.

Na Pojezierzu Szackim panują doskonałe warunki do uprawiania nurkowania. Jest to spowodowane dużą zawartością srebra w wodzie, które wykazuje dużą aktywność chemiczną oczyszczając wodę jezior od zakwitów i glonów. W efekcie wysoka przejrzystość wody sprzyja podwodnym obserwacjom oraz fotografowaniu różnorodnej flory i fauny wodnej. Obok nurkowania intensywnie rozwija się wędkarstwo sportowe, w którym biorą udział zarówno specjaliści jak i amatorzy.

Pojezierze Szackie – Шацькі озера
Szacki Park Narodowy – Шацький національний природний парк
Jezioro Świtiaż – озеро Світязь
Jezioro Jałpuh – озеро Ялпуг
Jezioro Pułemeckie – озеро Пулемецьке
Jezioro Łuki – озеро Луки
Jezioro Lucymyr – озеро Люцимир
Jezioro Ostrowiańskie – озеро Остров'янське
Jezioro Pisoczne – озеро Пісочне
Jezioro Krymne – озеро Кримне

Ćwiczenie 9

Przekształć (uprość) według wzoru podane niżej informacje z tekstu.

WZÓR: ...*wśród kompleksów leśnych...* – *wśród lasów*

- ... rzadkich kompleksów przyrodniczych - ...
- ... pokryte materiałem piaskowym - ...
- ... obszary zabagnione - ...
- ... materiałem piaszczysto-mułowym lub torfowym - ...
- ... wykazuje dużą aktywność chemiczną - ...

Ćwiczenie 10

Stań przed mapą, wskaż wymienione w tekście nazwy geograficzne i przekaz jeszcze raz informacje z tekstu, ale bez pomagania sobie tekstem.

Ćwiczenie 11

Co chciałabyś/ chciałbyś robić nad jeziorami? Czy odpowiadają Ci propozycje z tekstu (wymień je)? Skorzystaj za słownictwa w ramce.

Mogłabym/ mógłbym..., ale wołałabym/ wołałbym..., najbardziej chciałabym/ chciałbym..., chętnie bym...

Ćwiczenie 12

Zaplanuj jeden dzień pobytu nad jeziorem. Nie zapomnij zaplanować posiłków, noclegów i czasu na aktywność. Skorzystaj z niżej podanej mapki Szackiego Parku Narodowego. Przyda Ci się słownictwo z ramki.

Fajna / beznadziejna propozycja, dobre, ale nie dla mnie, bo..., wołałabym / wołałabym, myślę, że ta wycieczka jest: za (długa, krótka, droga...), zbyt (skomplikowana, męcząca...), za mało (ambitna, wymagająca), nie dla (dzieci, młodzieży...).

Ćwiczenie 13

Wysłuchaj tekstu *Pojezierze Szackie – perły Wołynia*. Przekształć go w 1. osobę liczby mnogiej według wzoru.

WZÓR: *Podczas tej wycieczki będziecie mieli okazję zwiedzić region Pojezierza Szackiego. – Podczas tej wycieczki będziemy mieli okazję zwiedzić region Pojezierza Szackiego.*

W czasie wycieczki, która będzie trwała od trzech do czterech godzin, będziecie mieli okazję zwiedzić region Pojezierza Szackiego: jego piękne i niepowtarzalne jeziora, malownicze lasy i poznać ich mieszkańców. Dotknąć świata nauki możecie podczas zwiedzania radioteleskopu „Uran – 3”. Podczas pobytu w klasztorze prawosławnym św. Apostołów Piotra i Pawła w miejscowości Świtiaż możecie wzbogacić się o wartości duchowe i po prostu pomodlić się. Spacer brzegiem kilku jezior pozwoli nie tylko dobrze spędzić czas, ale również poszerzy wasze horyzonty i wzbogaci wiedzę przyrodniczą: z geografii, zoologii, biologii itd.

Informacje na temat historii regionu pozwolą lepiej zrozumieć jego tradycje i zwyczaje. Dawne legendy jako wehikuły czasu* przeniosą Was na Pojezierze z minionych epok.

Jedna z legend mówi, że dawno temu na miejscu jeziora Świtiaż stało wielkie miasto. Kiedy zbliżył się do miasta wróg, ono zapadło się pod ziemię zabierając ze sobą wszystkich mieszkańców. Na tym miejscu powstało duże i piękne jezioro. Jeżeli chcecie się dowiedzieć więcej – zapraszamy na wycieczkę! (*Wg Internetu*)

wehikuł czasu – машина часу

PRZYPOMNIJ SOBIE

W liczbie mnogiej w CELOWNIKU rzeczowniki posiadają tylko końcówkę -om

uczniom, tygrysom, stołom, panom, psom, światom, matkom, książkom, papugom, babciom, młodościom, gospodyniom, paniom, nocom, podróżom, tablicom, dzieciom, miastom, zadaniom

Ćwiczenie 14

Zamień liczbę pojedynczą na liczbę mnogą.

Oddaliśmy naszemu sąsiadowi książkę. Ustąpiłem miejsce w autobusie temu starszemu panu. Wierzę zawsze dobrej radzie. Przyglądamy się temu jezioru. Czytałem bratu *Ogniem i mieczem* i starałem się przekazać mu ducha tej powieści. Towarzyszę babci w podróży. Uczniowie pomagają starszej osobie robić zakupy. Wiosną dziecku jest gorąco w ciepłej kurtce. Kelner przyniósł obiad turystce. Pani Irena dziękuje dziewczynie za kwiaty. Babcia składa życzenia wnukowi z okazji imienin. Pracownik dziękuje dyrektorowi za zrozumienie. Przyglądamy się uważnie nowemu pomnikowi. Kotu zawsze chce się bawić.

Ćwiczenie 15

Od podanych rzeczowników utwórz formę Celownika liczby pojedynczej i liczby mnogiej według wzoru.

WZÓR: *kobieta – kobiecie – kobietom*

Uczeń, widok, zaproszenie, wieża, jezioro, rzeka, dworzec, kolega, koleżanka, wychowawczyni, lekcja, wycieczka, pociąg, rower, muzeum, legenda, miejsce, wróg, ziemia, mieszkaniiec, mieszkanka, historia, region, tradycja, centrum, starówka, rynek, las, godzina, okazja, powietrze, pani, babcia, nauczyciel, brat, pies, kolumna, ojciec, syn, córka, dziecko, turysta, turystka, boisko, liceum, kot, siostra, radość, baśń, pogoda.

PRZYPOMNIJ SOBIE

W MIANOWNIKU liczby mnogiej rzeczowniki męskoosobowe twar-dotematowe posiadają końcówki:

-i/-owie	<i>chłopi, synowie, Włosi</i>
-cy	<i>Polacy</i>
-rzy	<i>doktorzy</i>
-dzy	<i>psycholodzy</i>

rzeczowniki męskoosobowe miękkotematowe kończą się na:

-e/-owie	<i>królowie, goście</i>

PAMIĘTAJ, ŻE:

- rzeczowniki męskoosobowe typu chłopiec mają końcówkę **-y** jak twardo-tematowe: *chłopiec* – *chłopcy*;
- rzeczowniki męskoosobowe zakończone na **-in** w M. l.mn. przybierają końcówkę **-e**: *Rosjanin* → *Rosjanie*, *Amerykanin* → *Amerykanie*;
- w M. l.mn. końcówkę **-e** mają także wyrazy: *Hiszpan* → *Hiszpanie*, *Cygan* → *Cyganie*;

W Mianowniku l.mn. końcówkę **-a** mają rzeczowniki:
brat → *bracia*, *ksiądz* → *księża*.

W języku polskim istnieje grupa rzeczowników,
 które odmieniają się jak przymiotniki, np.:
myśliwy, służący.

W M. l.mn. rzeczowniki męskoosobowe
 z tej grupy posiadają końcówki **-y** lub **-i**:
myśliwy → *myśliwi*, *stary* → *starzy*.

**Nota
Bene!**

Niektóre rzeczowniki męskoosobowe mogą tworzyć
 dwie formy Mianownika l.mn., np.: *ci profesorowie* →
ci profesorzy.
 Nie ma ścisłych reguł stosowania końcówki **-owie** czy
-y, -i.

**PRZYMIOTNIKI tworzące formy męskoosobowe
 w Mianowniku liczby mnogiej posiadają końcówki:**

-i lub -y:

*skąpi, grubi, chudzi, łakomi, znani, śmiali, dorośli, źli, dobrzy, bosi, radośni, starsi,
 bogaci, prości, ciekawi, duzi, głusi, wysocy, nadzy*

ZAIMKI

Pytające	Wskazujące	Dzierżawcze
w formie męskoosobowej w Mianowniku l.mn. posiadają formę:		
<i>jacy, którzy, czyi</i>	<i>ci / tamci</i>	<i>moi, twoi, nasi, wasi</i>

Ćwiczenie 16

Zamień słowa z ramki na liczbę mnogą.

Profesor, student, uczeń, nauczyciel, lekarz, gość, Turek, siostrzeniec, Polak, chłopiec, Ukrainiec, magister, poseł, wróg, pan, brat, ojciec, chłopiec, wybraniec, pacjent, syn, mąż, sąsiad, chemik, aktor, wujek, pan, robotnik, listonosz, krakowianin, kuzyn, lektor, kolega, Belg, polityk, urzędnik, dyrektor.

Ćwiczenie 17

Rzeczowniki w liczbie mnogiej z ćwiczenia 16. określ swoimi przymiotnikami.

Ćwiczenie 18

Zamień liczbę pojedynczą na liczbę mnogą.

Młody Polak zwiedza kraj.
Znany Słowak jedzie w delegację.
Uczony chemik robi badania w laboratorium.
Ten nowy kierownik podoba się pracownikom.
Wesoły robotnik skończył pracę.
Zmęczony sportowiec jest zadowolony wynikiem.
Mały chłopiec tresuje psa.
Stary ojciec czeka na syna.
Ten strzelec jest wysoki.
Nasz nauczyciel nie lubi kłamczuchów.

Ćwiczenie 19

Uzupełnij zdania przymiotnikami z ramki, utwórz liczbę mnogą.

... student otrzymuje stypendium. Ten ... kuzyn bawi się. ... sąsiad czyta gazetę. Do wagonu wszedł ... Francuz. ... pacjent czeka na lekarza. To jest mnich. Na wycieczce był ... Szwed. To jest ... Czech. ... syn szuka ojca. Na filmie był ... widz. W wojsku ma być ... oficer. To jest ... kardynał. To jest ... pan. Na zdjęciu był ... Fin. To jest ... profesor. To jest pedagog. To jest biolog. Ten pan to ... pedagog. Do nas woła ... dyrektor.

dobry, mały, starszy, stary, młody, miły, mały, dziwny, zawodowy, katolicki, wesoły, wysoki, mądry, znany, nasz, znany, przystojny, chory

Ćwiczenie 20

1. Znajdź na stronie internetowej <http://pomazurach.pl/mapa.html> informacje o Mazurach – regionie w Polsce, w którym też jest dużo jezior.

2. Porównaj z informacjami o Pojezierzu Szackim: gdzie jest więcej jezior?
3. Które są głębsze, większe?
4. Czy można (przynajmniej teoretycznie) przepłynąć z jeziora Śniardwy do jeziora Świtiaż?

Ćwiczenie 21

1. Znajdź podaną wyżej stronę internetową i przejrzyj atrakcje turystyczne.
2. Które chciałabyś/ chciałbyś zobaczyć lub zwiedzić?
3. Przeczytaj informacje z tej strony na temat jednej z atrakcji turystycznej.
4. Przekaż grupie 5 wybranych informacji.
5. Wyraż opinię na temat propozycji wycieczki do Kętrzyna dla Twojej klasy.

Ćwiczenie 22

Zapoznaj się z treścią ciekawostki. Z Internetu dowiedz się czegoś na temat mniejszości polskiej na Ukrainie.

CIEKAWOSTKA

Mniejszość ukraińska pojawiła się na Warmii i Mazurach w ramach Akcji „Wisła” w 1947 roku. Ówczesne władze miały na celu wynarodowienie i zasymilowanie mniejszości ukraińskiej. Nie tworzone szkoły ukraińskojęzycznych, utrudniano działalność na rzecz rozwoju kultury ukraińskiej.

Dopiero w kwietniu 1952 roku nastąpił przełom. Dzieci miały dostęp do nauki języka ojczystego, a ich rodzice do tworzenia organizacji społeczno-kulturowych. W Polsce XXI wieku mniejszość ukraińska liczy 49 tysięcy.

Ćwiczenie 23

Poszukaj w Internecie, jakie inne jeszcze mniejszości narodowe mieszkają w Polsce, a jakie na Ukrainie.

Ćwiczenie 24

Wysłuchaj tekstu.

Warmia i Mazury to cudowna kraina jezior i bogatych w zwierzynę lasów. Dworki i przydrożne aleje drzew kształtują lokalny krajobraz. Do największych

jezior na Mazurach należą Śniardwy, będące największym jeziorem w Polsce (113,8 km²) oraz Mamry, które jest jeziorem o największej objętości w Polsce (1013 mln m³). Sieć kanałów wodnych łączących liczne jeziora jest atrakcją dla żeglarzy i wodniaków. Wiele jezior jest połączonych kanałami żeglownymi.

Atrakcją turystyczną Warmii i Mazur jest Pole Bitwy – Grunwald, na którym w 1410 r. wojska polsko-litewsko-kozackie pokonały Krzyżaków.

Kulinarne przysmaki z tego regionu to swoista mieszanka wpływów kuchni polskiej, niemieckiej i ukraińskiej. Historia tego regionu sprawia, że Warmia (dawne tereny pruskie) i Mazury należące do Prusów Wschodnich znacznie się od siebie różnią.

Wyraźnie rysują się wpływy potraw niemieckich w postaci kapusty, kielbasy, mięs i klusek oraz akcenty polskie, np. obecność domowej śmietany, ziół, różnorodność wędlin i tradycyjne zupy polskie takie jak flaki czy barszcze powstałe pod wpływem kuchni ukraińskiej.

Kuchnia Warmii i Mazur nie może się obejść bez wędzonej słoniny w papryce, śmietany, świeżego masła oraz przypraw takich jak; majeranek, kminek i kardamon. Mazurski smak to także świeżo wędzone ryby, najsłynniejsze z nich to węgorze oraz trocie.

Specjalnością regionu jest zupa z ryb i raków z dodatkiem ziół i brzozy kory. Tradycyjnym produktem regionalnym jest ser welski o niepowtarzalnym smaku, którego technologia przyrządzania nie zmieniła się od ponad wieku istnienia mleczarni w dorzeczu rzeki Wel. Do dziś sery produkowane tam są niezmiennie na wannach serowarskich, gdzie większość procesów technologicznych jest przygotowywana ręcznie.

Ćwiczenie 25

1. Ustal na mapie Polski, gdzie jest województwo warmińsko-mazurskie?
2. Jakie są tam największe miasta, rzeki?
3. Z jakimi państwami graniczy to województwo?
4. Z jakimi innymi województwami graniczy województwo warmińsko-mazurskie?
5. Dlaczego Warmię i Mazury określa się mianem krainy jezior i lasów?
6. Wymień największe jeziora Pojezierza Mazurskiego.
7. Dowiedz się znaczenia wyrazu „Prusy”.
8. Kiedy się odbyła bitwa pod Grunwaldem? Co o niej wiesz?
9. Czy kanały łączące ze sobą jeziora stanowią atrakcję turystyczną?
10. Dlaczego na kuchnię regionalną wywarły wpływ kuchnie: polska, niemiecka i ukraińska?

Ćwiczenie 26

1. Wypisz z tekstu czasowniki.
2. Różne formy czasowników sprowadź do bezokolicznika.
3. Uzupełnij tabelkę według wzoru

WZÓR:

<i>Wyraz w tekście</i>	<i>Bezokolicznik</i>
<i>kształtują</i>	<i>kształcić</i>

Ćwiczenie 27

Zapoznaj się z tekstem. Znajdź na mapie Kętrzyn, jeziora Mój i Siercze. Ustal: niedaleko, jakiej wsi znajduje się Wilczy Szaniec.

W okresie drugiej wojny światowej w lesie nieopodal miasta Kętrzyna nad jeziorami Mój i Siercze pobudowano kwaterę Hitlera – Wilczy Szaniec. Prace budowlane rozpoczęto zimą 1940 roku. Budowa schronów typu ciężkiego związana była z ważnym epizodem okresu II wojny światowej, który miał miejsce w nocy z 17 na 18 sierpnia 1943 roku.

W tę noc został przeprowadzony przez aliantów nalot na Peenemünde – Ośrodek Badań Wojskowych. Niemcy prowadzili tam badania nad nowym rodzajem pocisków raketowych „V-2”.

Teren kwatery podzielony był na trzy strefy. Strefę I stanowiły najważniejsze obiekty. W tej strefie stale przebywało (mieszkało) około 130 osób. Byli to, obok Hitlera, najwyżsi dostojnicy państwa, partii i wojska oraz osoby z bezpośredniej obsługi. W strefie II znajdowały się sztaby Naczelnego Dowództwa Wehrmachtu, administracja i obsługa kwatery. Na terenie tej strefy zamieszkiwało około 1850 oficerów, podoficerów, szeregowych i pracowników cywilnych. Strefę III stanowił obszar dworca kolejowego i terenu, gdzie zlokalizowane były baraki magazynowe o mniejszym znaczeniu strategicznym. Łącznie załoga kwatery liczyła około 2100 osób.

Hitler przybył do Wilczego Szańca w dniu 24 czerwca 1941 roku. Przebywał w tym miejscu do 20 listopada 1944 roku. W międzyczasie opuszczał Kwaterę wiele razy na różne okresy czasu. Łącznie spędził w Wilczym Szańcu 830 dni. Kwatera w nocy z 24 na 25 stycznia 1945 roku na rozkaz feldmarszałka Keitla została wysadzona w powietrze.

Ćwiczenie 28

Przeczytaj jeszcze raz daty i zapisz je poprawnie do tabeli według wzoru:

WZÓR:

18 sierpnia 1943 roku	18 VIII 1943 r.	18.08.1943 r.

Ćwiczenie 29

Wypisz z tekstu rzeczowniki r. męskoosobowego i zapisz je w formie M. liczby pojedynczej i M. liczby mnogiej według wzoru.

WZÓR:

Rzeczownik w tekście	M. liczby pojedynczej	M. liczby mnogiej
aliantów	aliant	alianci

Ćwiczenie 30

Porozmawiajcie z koleżanką/ kolegą, co jest prawdą, a co nie. Dlaczego?

WZÓR:

- A. Największym jeziorem Pojezierza Szackiego są Śniardwy.**
To nieprawda, bo największym jeziorem Pojezierza Szackiego jest jezioro Świtiaż.
Nic podobnego. Największym jeziorem Pojezierza Szackiego jest jezioro Świtiaż.
- B. Na Warmii i Mazurach znajduje się Pole Bitwy pod Grunwaldem.**
Tak, to prawda, bo bitwa wojsk polskich, litewskich i kozackich z krzyżakami miała miejsce pod Grunwaldem w 1410 roku.
Tak jest, bitwa pod Grunwaldem miała miejsce dokładnie w 1410 roku.

1. Na Pojezierzu Szackim panują doskonałe warunki do uprawiania nurkowania.
2. Pojezierze Mazurskie znajduje się w południowo-zachodniej części Polski.
3. Pojezierze Szackie jest zlokalizowane w międzyrzeczu Bugu i Prypeci.
4. Sieć kanałów wodnych łączących liczne jeziora Mazurskie jest atrakcją dla żeglarzy i wodniaków.
5. Kuchnię regionu Warmii i Mazur tworzą wpływy kuchni szwedzkiej, niemieckiej i tureckiej.
6. W klasztorze św. Michała Archaniola w miejscowości Szack można pomodlić się i odpocząć.
7. Na Warmii i Mazurach żyje dużo Ukraińców.

8. Pojezierze Szackie jest położone w południowej części Ukrainy nad Morzem Azowskim.
9. W lesie nieopodal miasta Kętrzyna nad jeziorami Mój i Sierce pobudowano kwatery Hitlera – Wilczy Szaniec.
10. Duża zawartość srebra w wodzie jezior Pojezierza Szackiego powoduje, że woda w nich jest czysta i przezroczysta.

Ćwiczenie 31

Czy masz jakieś swoje ulubione miejsce, gdzie lubisz wypocząć? Opisz je krótko, co się tam znajduje, jakie ma zalety, co tam można robić? Czy jest podobne do jeziora Świtez?

Ćwiczenie 32

Jesteś właścicielem gospodarstwa agroturystycznego. Wymyśl, gdzie się ono na Ukrainie znajduje – może w Twojej miejscowości lub miejscowości Twoich dziadków?

Zachęć turystów z Polski do spędzenia w nim kilku dni. Nie zapomnij zareklamować miejscowej kuchni!

PRZYPOMNIJ SOBIE zasady używania wielkiej litery:

wielką literą piszemy:	Imiona własne, ludzi i zwierząt	<i>Barbara, Adam Mickiewicz, Burek</i>
	Przydomki, pseudonimy i przezwiska ludzi	<i>Bolesław Chrobry, Sokole Oko, Huba</i>
	Nazwy świąt, dni, okresów świątecznych	<i>Narodowe Święto Niepodległości, Wigilia, Boże Narodzenie</i>
	Przymiotniki odpowiadające na pytanie czyj? utworzone od imion własnych	<i>styl Sienkiewiczowski, wiersz Różewiczowski</i>
	Nazwy gwiazd, planet i konstelacji	<i>Saturn, Jowisz, Droga Mleczna, Wielka Niedźwiedzica, Ziemia, Słońce, Księżyc</i>
	Nazwy części świata, państw i ich mieszkańców	<i>Ameryka, Amerykanin, Polska, Polak, Europa, Europejczyk</i>
	Nazwy regionów, krain historycznych i ich mieszkańców	<i>Pomorze, Pomorzanie, Wielkopolska,</i>

Wielką literą piszemy:	Nazwy mórz, oceanów, jezior i gór	Atlantyck, Kanał Augustowski, Sahara
	Przymiotniki wchodzące w skład nazw geograficznych	Ameryka Południowa, Morze Północne, Nowy Targ, Wielka Brytania
	Nazwy przedstawicieli ras, szczepów i plemion	Murzyn, Arab, Słowianin, Indianin
	Nazwy ulic, placów, parków, budowli i zabytków	ulica Puławska, Wawel, Łazienki
	Nazwy urzędów, władz, instytucji, szkół, organizacji	Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Uniwersytet Jagielloński, Gimnazjum im. Gen. K. Sosnkowskiego, Szkoła Podstawowa nr 1 w Nowym Tomyślu
	Wszystkie wyrazy w odmiennych tytułach czasopism (z wyjątkiem przymków i spójników)	„Gazeta Wyborcza”, „Kobieta i Styl”
Małą literą piszemy:	Wszystkie wyrazy w nazwach wielowyrzawowych, jeżeli wchodzą ściśle w skład nazwy własnej	Zamek Królewski, Rynek Starego Miasta, Wały Chetmańskie
	Wszystkie nazwy pospolite	samochód, kot, spodnie
	Przymiotniki utworzone od nazw kontynentów, krajów	azjatycki, europejski, polski, słowiański
	Nazwy mieszkańców miast, dzielnic i wsi	opaleniczanie, warszawiak, mokotowianin
	Nazwy dni tygodnia, miesiąca, okresów kalendarzowych, obrzędów i zwyczajów	grudzień, kwartał, dyngus, andrzejki
	Nazwy wydarzeń historycznych	wojna trzydziestoletnia, druga wojna światowa
	Nazwy okręgów administracyjnych	okręg wielkopolski, gmina opalenica, powiat nowotomyski
	Nazwy okresów historycznych, epok i prądów filozoficznych	średniowiecze, humanizm, odrodzenie

Ćwiczenie 33

Wypisz z tekstu „Pojezierze Szackie – perły Wołynia” do tabeli nazwy pisane dużą literą i wyjaśnij ich pisownię:

Nazwy geograficzne	Nazwy własne	Nazwy zabytków	Nazwiska, imiona	Miasta

Ćwiczenie 34

Utwórz liczbę mnogą z podkreślonymi wyrazami. Ułóż z nimi zdania.

Białorusin, Gruzin, Ormianin, Szwed, Grek, Tatar, Polak, Ukrainiec, Belg, Holender, Francuz, Azjata, Europejczyk, Litwin, Duńczyk, Rom, Czech, Włoch, Niemiec, Słowak, Hiszpan, Chińczyk, Rumun, Serb, Bułgar, Japończyk, Rosjanin, Anglik, Szkot, Estończyk, Fin, Norweg, Amerykanin, Kanadyjczyk, Węgier, Łotysz.

Ćwiczenie 35

Utwórz nazwy mieszkańców największych miast na Ukrainie.

WZÓR: Kijów: kijowianin / kijowianka.

Czy wiesz, że w kulturze polskiej mocno zaistniało jezioro Świteż? Niestety, nie jest to jezioro z Pojezierza Szackiego, ale to koło Nowogródka na Białorusi. Z jeziorem tym związanych jest wiele legend, których w dzieciństwie słuchał największy polski poeta – Adam Mickiewicz. Kilka z nich umieścił w napisanych przez siebie *Balladach i romansach* (1822).

Ćwiczenie 36

Przeczytaj tekst. Jak rozumiesz jego treść? Czy znasz jeszcze jakieś ballady A. Mickiewicza na temat Świtezi?

Adam Mickiewicz

Świteż

Ktokolwiek będziesz w nowogródzkiej stronie,
Do Płuzyn ciemnego boru
Wjechawszy, pomnij zatrzymać twe konie,
Byś się przypatrzył jezioru.

Świteż tam jasne rozprzestrzenia łona,
wielkiego kształcie obwodu,
Gęstą po bokach puszcza oczerniona,
A gładka jak szyba lodu.

Jeżeli nocną przybliżysz się dołą
 I zwrócisz ku wodom lice,
 Gwiazdy nad tobą i gwiazdy pod tobą,
 I dwa obaczysz księżyce.
 (...)

Na miejscach, które dziś piaskiem zaniosło,
 Gdzie car i trzcina zarasta,
 Po których teraz wasze biega wiosło,
 Stał okrąg pięknego miasta.
 (...)

Raz niespodzianie obległ tam Mendoga
 Potężnym wojskiem Car z Rusi,
 Na całą Litwę wielka padła trwoga,
 Że Mendog poddać się musi.
 (...)

Jeśli nie mogę ujść nieprzyjaciela,
 O śmierć błagamy u ciebie,
 Niechaj nas lepiej twój piorun wystrzela
 Lub żywych ziemia pogrzebie.”
 (...)

EPITET – określenie poetyckie, podkreślające cechę, *np. podmiotu lirycznego, bohaterów wiersza, wnoszące zabarwienie uczuciowe.*

EPITET – określa rzeczownik. Jest nim na ogół przymiotnik (*np. dziwne uliczki*), rzadziej rzeczownik (*np. skrawek słońca*). Niektóre epitety w wierszach mogą mieć charakter przenośni (*np. jesienny gość*).

Ćwiczenie 37

Wypisz z wiersza epitety. Ustal przypadek, w jakim są użyte. Epitety w liczbie pojedynczej zamień na liczbę mnogą według wzoru.

WZÓR:

<i>Epitet w liczbie pojedynczej</i>	<i>Przypadek</i>	<i>Epitet w liczbie mnogiej w Mianowniku liczby mnogiej</i>
<i>nowogródzkiej stronie</i>	<i>Mc.lp</i>	<i>nowogródzkie strony</i>

Ćwiczenie 38

Wytłumacz dobór końcówek rzeczownika (lub zaimka) i przymiotnika w Mianowniku liczby mnogiej.

Ćwiczenie 39

Spróbujcie w grupie opowiedzieć fabułę tej ballady. Czy jest to dobra fabuła, np. na film? Jaki film można nakręcić – fabularny czy dokumentalny?

Ćwiczenie 40

Obejrzyj film *Świtez* (<https://www.youtube.com/watch?v=RSDwglC-RG8>). Porozmawiajcie w grupie na temat filmu:

1. Czy podobał Ci się film?
2. Czy nie jest za długi/ zbyt krótki?
3. Czy podoba Ci się koncepcja, że nie ma w nim dialogów?
4. Czy z filmu można zrozumieć treść ballady Świtez?

Ćwiczenie 41

Dowiedz się więcej o Adamie Mickiewiczu i jego młodości spędzonej na dzisiejszej Białorusi. Czy Adam Mickiewicz był na Ukrainie? Informacje przekaz grupie.

Ćwiczenie 42

Przygotujcie „festiwal ballad Mickiewicza”: niech każdy w grupie przygotuje fragment innej ballady i zrecytuje.

1. Czy są one zrozumiałe?
2. Czy zauważyliście różnice między językiem polskim początku XIX w. a tym, którego się uczycie?

Rodzinne historie

Kolejnym etapem podróży był Żytomierz. Na Żytomierszczyźnie mieszka wielu Polaków. Podczas wizyty w Żytomierzu grupa naszych podróżników miała spotkanie w Domu Polskim z najstarszymi Polakami mieszkającymi w Żytomierzu. Mówili wiele ciekawych historii.

Przyjechałam tu z rodzicami po wojnie. Wtedy wielu Polaków wyjeżdżało z okolicznych wsi i przyjeżdżali do Żytomierza w poszukiwaniu pracy, do szkół.

Przed wojną, gdy był tu Związek Radziecki, było bardzo ciężko. Najpierw w latach 20. Stalin zorganizował Polski Obwód Autonomiczny „Marchlewszczyzna” ze stolicą w Dowbyszu, wtedy nazywał się Marchlewsk. Było tu dużo polskich wsi zamieszkałych tylko przez Polaków lub w większości przez Polaków. W tych wsiach były polskie szkoły i administracja była po polsku. Ale potem Stalin zmienił zdanie i zlikwidował Marchlewszczyznę, nauczycieli i urzędników polskich posyłał na Syberię i do Kazachstanu. A potem razem z Ukraińcami cierpieliśmy Wielki Głód. Wiele Polaków wtedy umarło z głodu. Nie wolno było otrzymać żadnej pomocy z Polski, bo każdy kontakt z rodziną w Polsce był uznawany za szpiegostwo, za co groziła śmierć albo zesłanie.

Najpierw było imperium rosyjskie, potem Ukraińska Republika Ludowa, była wojna z bolszewikami, w której pomagała nam Polska, a potem przyszła Armia Czerwona. Choć jeszcze raz przyszły polskie wojska, to jednak w końcu zostaliśmy ukraińską republiką. Kiedy wybuchła wojna z faszystami, miałam 12 lat. Przyszli tu Niemcy, poszłam szukać zajęcia na dawną przedwojenną polską stronę, za Zbrucz. Tam pracowałam u pewnego ukraińskiego gospodarza. Ale zaczęły się te straszne rzeczy na Wołyniu i – jako Polka – znów musiałam uciekać, wracałam nocami, udawałam Ukrainkę. A jak wróciłam, znów, – jako Polka – byłam ta gorsza. Sowietów nie pozwolili mi skończyć szkoły średniej, Polacy nie mogli iść na studia, chyba, że zapisali się do partii, ale ja nie chciałam. Całe życie przepracowałam w kołchozie.

Po wojnie nie mogliśmy wyjechać do Polski – repatriacja dotyczyła tylko tych Polaków, którzy mieszkali przed wojną w Polsce. A tu była sowiecka ukraińska republika. Ja akurat mogłam – przyjechałam tu z Równego, gdy wybuchła wojna, jako mała dziewczynka. Ale... spodobał mi się młody, przystojny Oleg. Miałam wtedy 19 lat, a on „aż”, 24 – więc myślałam, że nie będziemy mogli być razem. Był taki romantyczny. Przynosił kwiaty (sam zbierał na łące), raz pożyczył od ojca stary motocykl i „porwał” mnie na wycieczkę do pobliskiego lasu. Kiedy chcieliśmy wracać, silnik nie mógł zapalić; pchaliśmy ten motor pod górę, zjeżdżaliśmy w dół. Tańczyliśmy na zabawach, spędzaliśmy razem święta... W 1951 wzięliśmy ślub. Potem wzięli go do wojska, pisaliśmy listy...

Na Darku te historie wywarły wielkie wrażenie. Tak wielkie, że myślał o nich nawet wtedy, gdy zwiedzali Żytomierz, między innymi Muzeum Kosmonautyki, jak spacerował słynnym mostem nad rzeką Teterów. Jutro pojedą do Berdyczowa,

żeby obejrzeć muzeum mistrza literatury angielskiej polskiego pochodzenia Josepha Conrada (Józefa Korzeniowskiego).

Ćwiczenie 1

Pokaż na mapie Ukrainy:

1. Obwód żytomierski i jego stolicę.
2. Inne miejsca wspomniane w tekście: Wołyń, Dowbysz, Zbrucz, Berdyczów, Teterów.
3. Gdzie był Polski Obwód Autonomiczny, Ukraińska Republika Ludowa?

Ćwiczenie 2

Odpowiedz na pytania:

1. Dlaczego tak dużo Polaków mieszka w obwodzie żytomierskim?
2. Jak oceniasz przeczytaną historię starszej pani?
3. Co oznacza określenie „Marchlewszczyzna”?
4. Czy w szkołach w Polskim Obwodzie Autonomicznym była nauka po polsku, a administracja posługiwała się językiem polskim jako urzędowym?
5. Co wiesz o Ukraińskiej Republice Ludowej i wojnie z bolszewikami?
6. Dokąd Stalin zsyłał Polaków?
7. Co wiesz na temat Wielkiego Głodu?
8. Dlaczego dziewczynka w wieku 12 lat poszła szukać pracy za Zbrucz?
9. Gdzie bohaterka opowieści przetrwała wojnę?
10. Jak się ułożyły losy bohaterki opowieści po wojnie?
11. Dlaczego Darek przez cały czas myślał o usłyszanym historiach?

Ćwiczenie 3

Jak rozumiesz wyrażenie „zmienił zdanie”, „moim zdaniem”, „według mnie”? Jak rozumie Twoja koleżanka/ Twój kolega?

Ćwiczenie 4

Odpowiedz na pytania i porozmawiaj z grupą i nauczycielem na zaproponowane tematy:

1. Czy wiesz, jakie były historyczne losy regionu Ukrainy, w którym mieszkasz?
2. Do jakich państw należała ta część Ukrainy?
3. Czy był w Twoim regionie Wielki Głód?
4. Czy mieszkańcy Twojej miejscowości doznawali prześladowań politycznych i narodowościowych?

Ćwiczenie 5

Zadaj 3 pytania wybranemu bohaterowi czytanki.

Staraj się dowiedzieć, co było dalej, co było wcześniej, zapytaj o szczegóły. Wejdź w rolę wnuczki / wnuka. Jak będziesz zwracać się do babci, dziadka, mamy, taty? Skorzystaj ze słownictwa z ramki.

...babciu, dziadku, mamu, tato, opowiedz, jak/gdzie/kiedy / co / kto / który / jaki / jak często / ile razy / z kim / z czym...

Ćwiczenie 6

Odegrajcie scenki, które są opisane w powyższych opowiadaniach. Używajcie współczesnego języka polskiego!

Oleg wręcza Ani kwiaty. Oleg prosi tatę o pożyczenie motocykla. Oleg zapala silnik motocykla. Oleg i Ania pchają motocykl pod górę. Oleg i Ania zjeżdżają motocyklem w dół. Oleg zaprasza dziewczynę na zabawę. Chłopak żegna się z dziewczyną (jak ją odprowadził). Młoda para bierze ślub w kościele.	... ja XX biorę Ciebie YY za żonę i ślubuję ci miłość, wierność i uczciwość małżeńską oraz, że cię nie opuszczę, aż do śmierci... Aniu, to dla ciebie... Chętnie. / Sory, ale nie mogę. W sobotę muszę... Do jutra! Dzięki! Jakie ładne! Sam zbierałeś? Dzięki, tato! Jeszcze trochę... Już nie mam siły! Karaluchy pod poduchy! Kolorowych snów! Kurczę! Nie chce zapalić! Nie przejmuj się, może zapali. No to cześć! Oj! Nie tak szybko! Pa! Pójdiesz ze mną na zabawę? Spoko! Wszystko pod kontrolą! Śpij z aniołkami! Trzymaj się!

Ćwiczenie 7

Jak myślisz – o czym bohaterowie ostatniego opowiadania pisali listy? Co dziś napisałby Oleg w e-mailu / SMS-ie / na Facebooku?

Napisz taki krótki list (jako Oleg), odpowiedz (jako Anna).

Ćwiczenie 8

Napisz historię poznania swoich dziadków lub rodziców (150 słów).

Ćwiczenie 9

Przygotuj informacje na temat Muzeum Kosmonautyki w Żytomierzu. Co jeszcze można ciekawego zobaczyć w Żytomierzu i na Żytomierszczyźnie? Informacje przekaz grupie.

Ćwiczenie 10

1. Przypomnij sobie słowa związane z życiem człowieka.
2. Ułóż krótką historię swego życia: opowiadasz ją w 2060 roku.
3. Ile wtedy będziesz mieć lat?
4. Co wydarzy się w twoim życiu?

Urodzić się, mieszkać w..., przeprowadzić się do..., chodzić do Szkoły Średniej nr... w..., studiować na... na kierunku, pracować w... jako..., ożenić się z... / wyjść za mąż za..., brać udział w..., być (kim?), być członkiem (czego?)

Ćwiczenie 11

Przedstaw swoją rodzinę – też dalszą. Skorzystaj ze słownictwa z ramki.

Powiedz:

- gdzie mieszkają,
- ile mają lat,
- jak mają na imię,
- kim są,
- co robią,
- gdzie pracują.

Wujek, ciocia, kuzyn / kuzynka (brat cioteczny / siostra cioteczna), szwagier / szwagierka, bratanek, siostrzeniec, pradziadek, prababcia, dziadek / babcia ze strony mamy / taty.

Ćwiczenie 12

Opowiedz przygodę swego życia (*może przeżył we śnie?*). Wyraż swoje uczucia. Skorzystaj ze słownictwa z ramki.

pewnego razu..., nagle..., i wtedy..., to było (gdzie?), wybrałam / wybrałem się na / do..., spotkałam / spotkałem..., bardzo się bałam / bałem, przestraszyłam się /

przestraszyłem się, miałam / miałem strasznego stracha / duszę na ramieniu, uciekałam / uciekałem, aż się kurzyło

Ćwiczenie 13

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

CIEKAWOSTKA

28 czerwca 2015 roku na terenie klasztoru Karmelitów Bosych w słynnym sanktuarium Matki Boskiej Berdyczowskiej w Berdyczowie uroczyste zostało otwarte muzeum Josepha Conrada (Józefa Korzeniowskiego) słynnego pisarza brytyjskiego pochodzenia polskiego.

Ćwiczenie 14

Przeczytaj biografię znanego brytyjskiego pisarza polskiego pochodzenia – Josepha Conrada.

Joseph Conrad, właściwie Józef Teodor Konrad Korzeniowski urodził się 3 grudnia 1857 roku w Berdyczowie na Ukrainie, a zmarł 3 sierpnia 1924 roku w Bishopsbourne w Wielkiej Brytanii.

Józef Korzeniowski był synem pisarza i działacza niepodległościowego Apollona Korzeniowskiego. Korzeniowscy należeli do rodzin szlacheckich pozbawionych ziemi po powstaniu listopadowym 1831 roku.

W 1861 roku rodzina przeniosła się do Warszawy. W tymże roku za działalność przeciwko caratowi rodzice Korzeniowskiego zostali zesłani w głąb Rosji. 11 kwietnia 1865 roku w Czernihowie matka pisarza zmarła na gruźlicę, zaś on trafił pod opiekę jej brata – Tadeusza Bobrowskiego. Po powrocie ojca z wygnania w 1867 zamieszkali w Krakowie, gdzie pisarz uczył się w Gimnazjum św. Anny, lecz szkoły nie ukończył.

Ojciec, Apollo Korzeniowski zmarł 23 maja 1869 roku. Jako siedemnastolatek w 1874 roku Korzeniowski wyjechał do Francji, do Marsylii, gdzie pracował jako marynarz. Z Marsylii dwukrotnie żeglował na Martynikę, później na żaglowcu „Saint Antoine” odwiedził Karaiby oraz Amerykę Południową. Echa tych podróży pojawiły się w jego późniejszej twórczości.

W lipcu 1878 roku Korzeniowski rozpoczął służbę w brytyjskiej marynarce handlowej. W tym okresie między innymi po raz pierwszy odwiedził Australię. Jako kapitan statków i oficer morski zwiedził wiele krajów i kontynentów. Bywał na Czarnym Łądzie czyli w Afryce, Ameryce Południowej, krajach azjatyckich. Udał się również na Ukrainę w odwiedziny do wuja Tadeusza Bobrowskiego, który bardzo dużo mu pomagał.

Na początku 1894 roku Korzeniowski porzucił karierę marynarza i poświęcił się pisarstwu. W roku 1895 wydał pierwszą powieść *Szaleństwo Almayera*. Publikując na obczyźnie używał pseudonimu Joseph Conrad, który utworzył z imion: Józef i Konrad.

Po ukazaniu się *Szaleństwa Almayera* niespełna rok później, 24 marca 1896 roku, wziął ślub. Wybranką została Jessie George. Z tego małżeństwa urodziło się dwóch synów – Borys (15 stycznia 1898) i John (1906).

Mimo uznania krytyki nie był pisarzem znanym – dopiero w 1916 roku wraz z ukazaniem się *Gry losu* zdobył popularność i wydobył się z nękających go problemów finansowych.

Choć jest uznawany za jednego z największych stylistów w całej angielskiej literaturze, do końca życia mówił po angielsku z silnym, obcym („polskim”) akcentem. Conrad znał biegle francuski. Znał też niemiecki. Pod koniec życia nosił się z zamiarem powrotu do Polski, ale zbyt wiele spraw trzymało go w Anglii. Wypowiadał się o sprawach polskich w publicystyce.

Problematykę powieści Conrada można określić jako psychologiczno-moralną. Akcja tych utworów przeważnie rozgrywa się na morzu, wśród marynarzy, w egzotycznej scenerii Oceanu Indyjskiego, jego wysp i archipelagów. Te specyficzne warunki życia na morzu stały się w jego powieściach doskonałym tłem do rozważań na temat granic moralnych i etycznych. Conrad stawiał pytania, na które niełatwo odpowiedzieć.

Moralistyka Conrada, a zwłaszcza konieczność dokonywania trudnych wyborów w sytuacjach ekstremalnych, poszukiwanie granic między dobrem a złem, między prawdą a fałszem, szukanie odpowiedzi na pytanie, czym jest honor człowieka – wszystko to ma wymiar ponadczasowy. (*Wg Internetu*)

Ćwiczenie 15

Podaj fakty z życia Josepha Conrada według wzoru:

WZÓR: 1. 3 grudnia 1857, Berdyczów, narodziny Józefa Teodora Konrada Korzeniowskiego.

Ćwiczenie 16

Odpowiedz na pytania:

1. Z jakimi miejscowościami na Ukrainie była związana rodzina Korzeniowskich? Czy możesz je pokazać na mapie?
2. W jaki sposób rodzina była związana z Warszawą i Krakowem?
3. Pokaż na mapie miasta, kraje i kontynenty, które odwiedził Konrad Korzeniowski.
4. W którym roku Korzeniowski rozpoczął służbę w brytyjskiej marynarce handlowej?
5. Jak inaczej określano Afrykę?
6. W którym roku Korzeniowski całkiem poświęcił się pisarstwu?
7. Z jakich imion powstał pseudonim Joseph Conrad?
8. Jakie są imiona najbliższej rodziny Josepha Conrada?
9. Podaj nazwę pierwszej powieści Josepha Conrada.
10. W jakich językach rozmawiał Konrad Korzeniowski? A jakie Ty znasz?

Czasownik modalny
móc + bezokolicznik
określa:

dopuszczalność,
np.: Czy można wejść
wykonalność, np.: Ten
zegar można naprawić

PRZYPOMNIJ SOBIE odmianę czasownika **móc**

CZAS TERAŹNIEJSZY

LICZBA POJEDYNCZA		LICZBA MNOGA	
osoba		osoba	
1. ja	mogę	1. my	możemy
2. ty	możesz	2. wy	możecie
3. on/ona/ono	może	3. oni/ one	mogą

CZAS PRZESZŁY

LICZBA POJEDYNCZA			
	rodzaj męski	rodzaj żeński	rodzaj nijaki
1. ja	mogłem	mogłam	
2. ty	mogłeś	mogłaś	
3. on/ pan	mógł	ona mogła	ono mogło

LICZBA MNOGA

	forma męskoosobowa	forma niemęskoosobowa
1. my 2. wy 3. oni/ panowie/ państwo	mogliśmy mogliście mogli	mogliśmy mogliście one/ panie mogły

CZAS PRZYSZŁY

LICZBA POJEDYNCZA

	rodzaj męski	rodzaj żeński	rodzaj nijaki
1. ja	będę mógł	będę mogła	
2. ty	będziesz mógł	będziesz mogła	
3. on/ pan	będzie mógł	ona/pani będzie mogła	ono będzie mogło

LICZBA MNOGA

	forma męskoosobowa	forma niemęskoosobowa
1. my 2. wy 3. oni/panowie/ państwo	będziemy mogli będziecie mogli będą mogli	będziemy mogły będziecie mogły one/ panie będą mogły

TRYB PRZYPUSZCZAJĄCY

LICZBA POJEDYNCZA

	rodzaj męski	rodzaj żeński	rodzaj nijaki
1. ja	mógłbym	mogłabym	
2. ty	mógłbyś	mogłabyś	
3. on/ pan ona/ pani ono	mógł	mogłaby	mogłoby

LICZBA MNOGA

	forma męskoosobowa	forma niemęskoosobowa
1. my 2. wy 3. oni/ panowie/ państwo	moglibyśmy moglibyście mogliby	mogłybyśmy mogłybyście one/ panie mogłyby

Ćwiczenie 17

Zamień podkreślony czasownik na formę z czasownikiem *móc*.

1. Chcemy wybrać się na wakacjach w góry.
2. Chciałbym bawić się z młodszym bratem w grę planszową.
3. Chcę kupić sobie kilka przewodników turystycznych.
4. Marzyli, żeby zjeść coś konkretnego.
5. Znajomi chcą spotkać się z wami.
6. Czy każdy chciałby nic nie robić i osiągać sukcesy?
7. Staraliście się przeprowadzić do Gdańska na stałe.
8. Prosimy poczekać na świeże bułeczki.
9. Proście nadać komunikat o pogodzie.
10. Obiecały wrócić w porę.

Ćwiczenie 18

Z tekstu o Konradzie Korzeniowskim wypisz formy czasownika *móc* i określ czas, liczbę i rodzaj.

Ćwiczenie 19

Podziel zdania na określające wykonalność i dopuszczalność.

Czy można usiąść? Ten silnik można naprawić. Gdzie można nabyć bilety na wystawę? Jak można dojechać do centrum miasta? Stare radio można oddać do muzeum. Czy można oddać słownik? Jak można odpowiedzieć na trudne pytania? Zadanie z informatyki można rozwiązać w komputerze. Czy można zadzwonić do was jutro? Czy można włączyć telewizor? Stare rzeczy można oddać potrzebującym. Czy można wejść?

Ćwiczenie 20

Wysłuchaj tekstu.

Kto teraz mieszka na Wawelu?

Już nie królowie. Kraków najpełniej pojął istotę prawdziwej demokracji i udostępnił dostojną monarszą siedzibę zwyczajnym, pozbawionym jakichkolwiek praw do tronu, obywatelom. Najliczniejszą grupę, której urząd miasta przydzielił mieszkania na legendarnym wzgórzu (*Wawel nr 7, nr 8*) stanowią naukowcy i administracyjni pracownicy Zamku Królewskiego wraz z rodzinami: konserwatorzy, architekci, elektrycy, hydraulicy, woźni, kierowcy. Łącznie jest to 56 osób. Ich lokale wcale nie odznaczają się królewskim komfortem, są tu jeszcze piece węglowe.

Kilku lokatorów w sutannach zameldował pod adresem *Wawel nr 2, nr 4* - Zarząd Bazyliki Metropolitalnej. Jest wśród nich proboszcz wawelskiej katedry, jest

rektor Papieskiej Akademii Teologicznej. Najwspanialsza z polskich katedr jest jednocześnie siedzibą najmniejszej polskiej parafii.

Jedyną osobą, którą los okrutnie pokarał tym nobilitowanym adresem, był w latach dwudziestolecia międzywojennego dozorca Zamku, niejaki Zygmunt Król. Przesyłane na jego nazwisko na Wawel listy poczta konsekwentnie odsyłała z dopiskiem „*adresat dawno zmarł*”.

A jak wygląda w praktyce życie mieszkańców wzgórza? Żeby pospacerować, muszą czekać, aż zapadnie zmierzch i wzgórze zostanie zamknięte dla turystów. Wtedy jest tu inny świat. Goście przychodzący po zmroku muszą się wylegitymować na portierni, a strażnik wpuści ich dopiero po telefonicznym upewnieniu się, że jest to osoba oczekiwana. Co kwadrans biją katedralne zegary, ale do tego pewnie można się przyzwyczaić.

Na Wawelu mieszkanie katedralnego kościelnego jest jedyne, w którym w przedpokoju stoją dziecinne buciki. Jego dwaj synowie to najmłodsi mieszkańcy wzgórza.

Ćwiczenie 21

Wypisz z tekstu nazwy zawodów. Czy wiesz, co znaczy każdy z nich? Porozmawiaj o jednym z nich z koleżanką/ kolegą.

Ćwiczenie 22

Odpowiedz na pytania:

1. Kto dziś mieszka na Wawelu?
2. Kto to był Zygmunt Król?
3. „Kilku lokatorów w sutannach” – o kim mowa?
4. Czy dziś na Wawelu żyje się łatwo? Dlaczego łatwo / trudno?
5. Kto to jest kościelny?
6. Co to jest parafia?
7. Co to jest bazylika?
8. Czy chciałabyś/ chciałbyś mieszkać w takim zamku?
9. Czego by Ci brakowało?

Ćwiczenie 23

Znajdź podstawowe informacje o Krakowie, przekaz je grupie. Odpowiedzcie na pytania:

1. Nad jaką rzeką leży Kraków?
2. W jakich latach był stolicą Polski?
3. Co działo się wtedy na Ukrainie?
4. Co jeszcze, oprócz Wawelu, można zobaczyć w Krakowie?

Ćwiczenie 24

Posłuchaj tekstu.

Wycieczkę na Wawel dobrze jest rozpocząć od Barbakanu – pozostałości po średniowiecznych murach obronnych Krakowa. Następnie powinieneś przejść pod Bramą Floriańską i dalej ulicą o tej samej nazwie dojść do Rynku Głównego. Na Rynku być może powita Cię hejnał z wieży Kościoła Mariackiego. Jeśli już tu jesteś, trzeba koniecznie zrobić zakupy w Sukiennicach. Możesz tam kupić wspa- niałe pamiątki z wycieczki do Krakowa. W tym miejscu musisz rozważyć, dokąd podążyć. Po prawej stronie Sukiennic stoi Wieża Ratuszowa, ale radzimy ci skie- rować się w lewo. Aby jak najszybciej dotrzeć do celu musisz iść ulicą Grodzką. Po drodze zobaczysz dwa wspaniałe kościoły: barokowy kościół św. Piotra i Pawła oraz romański kościół św. Andrzeja. Czas ruszać w dalszą drogę. Już niedługo po- winieneś ujrzeć Zamek Królewski na Wawelu. Na koniec wycieczki zejdziesz nad Wisłę. Jest tam Smocza Jama. Może ci się uda w niej odnaleźć smoka?

Ćwiczenie 25

Na podstawie usłyszanego tekstu zdecyduj, które z podanych niżej zdań są prawdziwe:

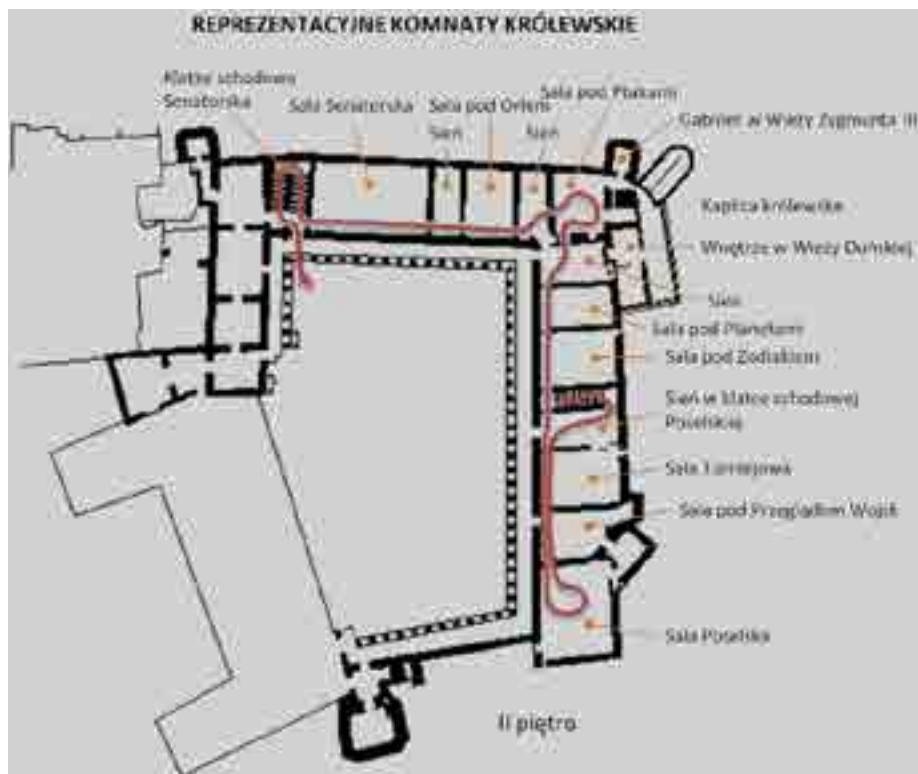
1. Przewodnik sugeruje zacząć wycieczkę od Barbakanu.
2. Barbakan to część dawnych murów otaczających Kraków.
3. Należy iść ulicą Floriańską do Rynku Głównego.
4. Turystów wchodzących na Rynek Główny wita hejnalista fragmentem hej- nału.
5. Sukiennice to rodzaj domu towarowego.
6. Przewodnik sugeruje zwiedzenie Wieży Ratuszowej.
7. Przewodnik sugeruje zwiedzenie kościołów przy ul. Grodzkiej.
8. Na końcu ul. Grodzkiej można zobaczyć Wawel.
9. Wawel to wzgórze.
10. Smocza Jama jest nad Wisłą.
11. W Smoczej Jamie na turystów na pewno czeka smok.

Ćwiczenie 26

Na podstawie poniższego schematu oprowadź grupę turystów po zamkowym muzeum na Wawelu. Skorzystaj ze słownictwa z ramki:

Proszę państwa, przechodzimy przez..., wchodzimy do..., wychodzimy z..., na- stępnie, popatrzymy w lewo, zatrzymajmy się przed, po prawej stronie widzimy..., przed nami ...

UTRAWALAMY WIEDZĘ O MIEJSCOWNIKU

RODZAJ MĘSKI

w większości wypadków posiada **-U**, np.:

*o robotniku, o zającu, o pamiętniku,
o chłopcu, o panu, o domu, w duchu;*

następuje wymiana $b \rightarrow b'$, $d \rightarrow dz$,
 $f \rightarrow f'$, $t \rightarrow l$, $m \rightarrow m'$, $n \rightarrow n'$, $p \rightarrow p'$,
 $r \rightarrow rz$, $s \rightarrow ś$, $t \rightarrow ć$, $w \rightarrow w'$, $z \rightarrow ż$ przed
końcówką **-IE**, np.:

*o sąsiedzie, na łódzie, w lesie, na
słupie, o wietrze, o bracie, o kocie, o
liderze, o świecie, o koźle, o przyjeździe,
na świecie, o aniele, w kościele*

RODZAJ ŻEŃSKI

większość twar-dotematowych ma
końcówkę: **-IE**, przy tym następuje
wymiana $d \rightarrow dź$, $s \rightarrow ś$, $t \rightarrow ć$, $r \rightarrow rz$ np.:

*o małpie, o dziewczynie, w szkole, o
gwieździe, o niewieście, o wierze*

następuje
wymiana $k \rightarrow c$,
 $g \rightarrow dz$, $ch \rightarrow sz$
przed **-E**, np.:

*o książce, o
drodze, o musze*

miętko-
tematowe: **-I/-Y**,
np.:

*o kuli, o osi, o fali,
o kości, o myszy, o
nocy, o ulicy, o stacji*

RODZAJ NIJAKI

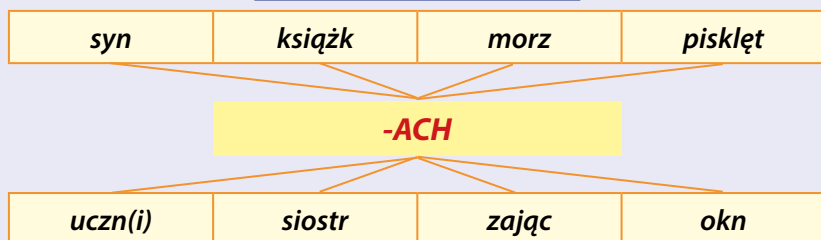
większość ma: **-U**, np.:

o polu, o słońcu, o jaju, o morzu, o cielęciu, w imieniu

następuje wymiana *d* → *dź*, *t* → *ć*,

n → *ń*, *ł* → *l*, *s* → *ś*, *t* → *ć* przed **-IE**, np.:
w gnieździe, o lecie, o oknie, w cieście

W liczbie mnogiej w Miejscowniku rzeczowniki mają jedną końcówkę

Nota Bene!

Kilka rzeczowników w **MIEJSCOWNIKU** ma końcówkę **-ECH**, np.:
w Niemczech, na Węgrzech, we Włoszech

Coś ze składni

MIEJSCOWNIK nigdy nie występuje sam, jedynie w połączeniach z przyimkami
o, w, na, po, przy

Ćwiczenie 27

Wypisz z tekstu *Rodzinne historie* rzeczowniki i przymiotniki w Miejscowniku, określ ich rodzaj i liczbę.

Ćwiczenie 28

W miejscu kropek wstaw odpowiednią końcówkę w Miejscowniku.

WZÓR: *pies – o psie*

Naród – o narod ., zachód – na zachod ., chleb – o chleb ., etap – na etap .,
sklep – w sklep ., Kaukaz – na Kaukaz ., obraz – na obraz ., Wrocław – o Wrocław .,
profesor – o profesor ., generał – o general ., egzamin – na egzamin ., film –
w film ., miasto – w miast ., malarstwo – o malarstw ., biurko – na biurk .,
stolica – w stolic ., Europa – o Europ ., ofiara – o ofer ., klasa – w klas ., sztafe-
ta – w sztafec ., droga – na drod ., bajka – w bajc ., rzeka na rzec ., uczelnia –
w uczeln ., pani – o pan ., tablica – na tablic ., podróż – podróż ., praca –
w pac .

Ćwiczenie 29

Ułóż swoje zdania z 10 rzeczownikami w Miejscowniku.

Ćwiczenie 30

Wysłuchaj fragmentu opowiadania Brunona Schulza. Wypisz nowe dla siebie wyrazy. Znajdź znaczenie w słowniku.

...Mieszkaliśmy w rynku, w jednym z tych ciemnych domów o pustych i ślepych fasadach, które tak trudno od siebie odróżnić. Daje to powód do ciągłych omyłek. Gdyż wszedłszy raz w niewłaściwą sień na niewłaściwe schody, dostawało się zazwyczaj w prawdziwy labirynt obcych mieszkań, ganków, niespodzianych wyjść na obce podwórza i zapominało się o początkowym celu wyprawy, ażeby po wielu dniach, wracając z manowców dziwnych i splątanych przygód, o jakimś szarym świetle przypomnieć sobie wśród wyrzutów sumienia dom rodzinny. Pełne wielkich szaf, głębokich kanap, białych lusterek i tandetnych palm sztucznych mieszkanie nasze coraz bardziej popadało w stan zaniedbania wskutek opieszałości matki, przesiadującej w sklepie, i niedbalstwa smukłonożnej Adeli, która nie nadzorowana przez nikogo, spędzała dni przed lustrami na rozwlekłej toalecie, zostawiając wszędzie ślady w postaci wyczesanych włosów, grzebieni, porzuconych pantofelek i gorsetów. Mieszkanie to nie posiadało określonej liczby pokoi, gdyż nie pamiętano, ile z nich wynajęte było obcym lokatorom. Nieraz otwierano przypadkiem którąś z tych izb zapomnianych i znajdowano ją pustą; lokator dawno się wyprowadził, a w nietkniętych od miesięcy szufladach dokonywano niespodzianych odkryć. W dolnych pokojach mieszkali subiekci i nieraz w nocy budziły nas ich jęki, wydawane pod wpływem zmory sennej. W zimie była jeszcze na dworze głucha noc, gdy ojciec schodził do tych zimnych i ciemnych pokoi, płosząc przed sobą świecą stada cieni, ulatujących bokami po podłodze i ścianach; szedł budzić ciężko chrapiących z twardego jak kamień snu.

Wg.: Bruno Schulz „Nawiedzenie” („Sklepy Cynamonowe”)

Ćwiczenie 31

Wypisz z ćwiczenia 30. rzeczowniki z przymiotnikami w Miejscowniku, określ ich rodzaj i liczbę.

Ćwiczenie 32

Na podstawie fragmentu opowiadania zdecyduj, które zdania są prawdziwe, a które nie. Dlaczego?

1. Wszystkie domy na rynku były bardzo do siebie podobne.
2. W mieszkaniu było osiem pokoi, z nich cztery wynajmowali obcy lokatorzy.

3. Matka spędzała dnię przed lustrami na rozwlekłej toalecie.
4. Mieszkanie było bardzo zaniedbane i brudne.
5. W kątach siedziały nieruchomo wielkie myszy.
6. Zanim się lokator wyprowadził, uprzedzał gospodarzy.
7. W nocy domowników budziły jęki mieszkańców dolnych pokoi.
8. Ojciec schodził do tych ciepłych i jasnych pokoi na pierwszym piętrze.

Ćwiczenie 33

Odpowiedz na pytania w kilku zdaniach:

1. Jakie wrażenie sprawił na Tobie tekst?
2. Jak wyobrażasz sobie opisany dom?
3. Jak mógłbyś/ mogłabyś go scharakteryzować?

Ćwiczenie 34

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

CIEKAWOSTKA

Bruno Schulz – polski prozaik żydowskiego pochodzenia, grafik, malarz, rysownik i krytyk literacki. Urodził się 12 lipca 1892 r. w Drohobyczu koło Lwowa, w rodzinie zasymilowanych galicyjskich Żydów. Wychowywał się w domu nr 10 przy rynku w Drohobyczu. Rodzina mieszkała na piętrze narożnej kamienicy, na parterze znajdował się należący do Schulzów sklep towarów tekstylnych. To właśnie ten dom, dziś już nieistniejący (został spalony przez Rosjan w wyniku działań wojennych w 1915 r.) można odnaleźć w cyklu opowiadań *Sklepy cynamonowe*.

Ćwiczenie 35

Przyjrzyj się planszy poniżej. Przypomnij sobie leksykę, związaną z mieszkaniem i podpisz nazwy pomieszczeń.

- 1.....
- 2.....
- 3.....
- 4.....
- 5.....
- 6.....
- 7.....

Ćwiczenie 36

Jak myślisz, który z pokoi mógłby być pokojem Darka? Dlaczego?

Ćwiczenie 37

Opisz wyposażenie wybranego przez Ciebie pokoju. Wykorzystaj dane poniżej słownictwo i zwroty.

Łóżko, szafa, biurko, dywan, krzesło, lustro, lampa, sufit, podłoga, półka, obraz, okno, pościel, kołdra, poduszka, zabawki, fotel, komoda, zasłony, po lewej stronie, po prawej stronie, w, przy, nad, pod, pomiędzy, na, obok, przed, stać, leżeć, wisieć, siedzieć, przytulny, mały, duży, wąski, ładny.

Żyjmy aktywnie!

Następnie był Kijów. Mijał już tydzień podróży i niektórzy młodzi podróżnicy byli trochę podenerwowani, zmęczeni i źli – najwyraźniej przeżywali kryzys. Przy kolacji doszło prawie do małej kłótni, bo Florian zaczął się awanturować, że cały dzień zwiedzają Kijów, a przecież on nie przyjechał biegać po muzeach, tylko – jak powiedział – żyć aktywnie.

– *Nie przesadzaj! Było już i bieganie, i obóz. Jeździliśmy na rowerach, chodziliśmy po lesie, pływaliśmy w jeziorach...*

Florian jednak nie dawał za wygraną:

– *Tak. Ale dziś? Co to było? Pół dnia w skwarze w jakiejś Ławrze, nic nie rozumiałem. Albo ten spacer po Chreszczatyku – po co to było?*

– *Przez Chreszczatyk szliśmy na Majdan Niezależności (Plac Niepodległości). To tam niedaleko, na ulicy Instytuckiej, zginęli bohaterowie Nebesnej Sotni. Potem mieliśmy spotkanie w ambasadzie...*

– *Tak! Drugie pół dnia w metrze! Schodami do góry – schodami w dół! I jeszcze raz! Żeby do jakiejś bramy dojechać...*

– *Nie do jakiejś bramy, tylko do Złotej Bramy – to w nią, jak mówi legenda, uderzył Szczerbcem Bolesław Chrobry podczas swej wyprawy na Kijów...*

– *Właśnie, legenda. Żeby przynajmniej to prawda była. A potem siedzieliśmy bez sensu godzinę w parku, tam koło uniwersytetu...*

Tu włączyła się Ola ze Stryja:

– *Ciągle musisz coś robić?*

– *Takie czasy, trzeba żyć aktywnie. Zawsze coś robię. A Ty lubisz nic nie robić?*

– *Lubię odpocząć. Mam dużo obowiązków: w szkole i w domu, więc uwielbiam czas wolny. Nie mam siły na sport.*

– Nie chodzi o to, żebyście biegały z koleżankami na siłę, wokół Stryja. Chodzi mi o przyjemną aktywność: jeżdżenie na rolkach, na rowerze, pływanie, granie w piłkę. To fajnie pobyć z kolegami na boisku. W ciągu roku szkolnego mamy na to mało czasu. W Polsce ciągle mamy jakieś zajęcia dodatkowe... A to dodatkowe lekcje języka angielskiego, zajęcia sportowe. Ja akurat nie, ale koledzy chodzili na basen, jeździli konno, grali w piłkę w klubach sportowych dla dzieci. Na szczęście mam mądrych rodziców – do niczego mnie nie zmuszali i nie zmuszają. Do żadnej szkoły muzycznej, rok chodziłem na dodatkowy angielski – i nic nie pamiętam, jak zawsze uczyli mnie gramatyki...

– To co lubisz robić, jak żyjesz aktywnie, tak na co dzień?

– To tak, lekcje zaczynam o 8.00, kończę ok. 14.00. Obiad. Potem odrabianie lekcji. Jak jest wiosna i jesień i dzień jest jeszcze długi, idę na boisko, gdzie gramy w coś z kolegami, albo po prostu jesteśmy razem, gadamy... Granie na komputerze, Internet, Facebook. Często jest jeszcze coś: a to dentysta jakiś, a to fryzjer, a to zakupy z rodzicami (nie cierpię!!!). W weekend często jeździliśmy z rodzicami na wycieczki: na rowerach albo piesze po szlakach turystycznych wokół Krakowa. Pomaganie w domu, odrabianie lekcji...

– Zwyczajne życie, tak samo jest u nas...

Wszystkich pogodziło ogromne zmęczenie, bo dzień faktycznie był naładowany atrakcjami, Kijów duży, a lato upalne.

Ćwiczenie 1

Porozmawiajcie z koleżanką/ kolegą, co jest prawdą, a co nie. Dlaczego?

WZÓR: A. Następnym etapem podróży był Kijów. To prawda, bo zwiedzali Ławrę Kijowsko-Pieczerską, Złote Wrota, spacerowali po Chrezczszatku.

Tak jest. Grupa obejrzała Majdan Niezależności. To tam niedaleko, na ulicy Instytuckiej, zginęli bohaterowie Niebesnej Sotni.

B. Młodzi podróżnicy byli roześmiani, weseli i wypoczęci.

Nic podobnego. Uczniowie byli trochę podenerwowani, zmęczeni. Nieprawda, podróż dawała się we znaki. Wszyscy byli zmęczeni i podenerwowani.

1. Florian bardzo się cieszył, że dużo ciekawych miejsc zwiedził w Kijowie.
2. Podczas swej wyprawy na Kijów Bolesław Chrobry uderzył Szczerbcem w Złotą Bramę.
3. Ola ze Stryja uważa, że nie trzeba ciągle czegoś robić.
4. Zdaniem Floriana trzeba żyć aktywnie.
5. Ola nie lubi odpoczywać.
6. Florian nie lubi ani rolek, ani biegania, ani gier z piłką na boisku szkolnym.
7. W Polsce dzieci ciągle mają dodatkowe lekcje języka angielskiego, zajęcia sportowe.

8. Rodzice Floriana do niczego chłopca nie zmuszali i nie zmuszają.
9. Florian zaczyna lekcje o 14.00, po tym, jak zje obiad.
10. Granie na komputerze, Internet, Facebook to są ulubione zajęcia Floriana.
11. Kijów to małe miasto i lato ma zawsze deszczowe.
12. W weekend Darek jeździ z rodzicami na wycieczki.

Ćwiczenie 2

Przypomnij sobie:

1. Kim są bohaterowie opowiadania?
2. Gdzie już byli?
3. Co zwiedzili?
4. Jaki projekt realizują?

Ćwiczenie 3

Czy zgadzasz się ze słowami Oli: „Zwyczajne życie, tak samo jest u nas...”? Czym różni się życie uczniów na Ukrainie? Skorzystaj za słownictwa obok.

1. Myślę, że...
2. Uważam, że...
3. Moim zdaniem...
4. W Polsce..., a na Ukrainie...
5. W Polsce, tak samo jak na Ukrainie...
6. Ukraina różni się od Polski tym, że...
7. W Polsce, inaczej niż na Ukrainie, ...
8. I w Polsce i na Ukrainie ...

Ćwiczenie 4

Wypisz z tekstu nazwy zajęć dodatkowych. Dopisz inne, jeśli znasz. Ułóż je według kolejności:

1. Od tych, na które chodziłabyś / chodziłbyś chętnie (a może chodzisz?) do tych, na które nie miałabyś / miałbyś ochoty.
2. Od tych, które według Ciebie są najbardziej wartościowe dla uczniów do tych najmniej wartościowych.
3. Od tych najlepszych dla zdrowia do tych najmniej zdrowych – a może są też takie, które szkodzą zdrowiu?

Chodzić na język angielski, niemiecki, hiszpański, rosyjski, polski, francuski, chiński...

Chodzić do szkoły muzycznej na fortepian, na gitarę, na perkusję, na keyboard, na organy, na akordeon...

Chodzić na basen. Trenować pływanie.

Należeć do klubu piłkarskiego. Trenować piłkę nożną.
 Chodzić na karate, judo, tenisa.
 Jeździć konno.
 Należeć do klubu żeglarskiego. Uczyć się pływać żaglówką.

Ćwiczenie 5

Wyraż swoje upodobania według wzoru.

WZÓR: *Podobał mi się Lwów.
 Smakował mi sok jabłkowy.
 Lubię jeździć z rodzicami na wycieczki.*

Podobał (/ ła / ło / ły / li) mi się	Kijów.
Smakował (/ ła / ło / ły / li) mi	Naleśniki w Parku Szewczenki.
Lubię	Kotlety po kijowsku.
	Dziewczyny / chłopcy w Kijowie.
	Życie dzieci w Polsce.
	Granie / grać na komputerze.
	Facebook / Facebooka.
	Chodzić do fryzjera, na zakupy.
	Jeździć z rodzicami na wycieczki.

Tak po polsku nie można powiedzieć:	<i>Podobał mi się ten sok</i>
Podobać się może:	<i>widok, człowiek, miasto, zajęcie etc...</i>
Smakować może:	<i>jedzenie, napój ...</i>
Przy negowaniu Biernik zmienia się na Dopełniacz.	
Na przykład: <i>Nie lubię kotletów po kijowsku.</i>	

Ćwiczenie 6

Zaneguj zdania z ćw. 5. według wzoru

WZÓR: *Podobał mi się Kijów. Nie lubię Kijowa.*

Ćwiczenie 7

Zaplanuj dobry – według Ciebie – dzień / tydzień dla ucznia.

1. W jakich godzinach powinny być zajęcia w szkole?
2. Jakie zajęcia są po południu?
3. Czy zaplanujesz zajęcia sportowe? Dlaczego tak/ nie?

	poniedziałek	wtorek	środa	czwartek	piątek	sobota	niedziela

Ćwiczenie 8

Powiedz, jak wygląda Twoja np. środa. Czym różni się sobota i niedziela? Jak myślisz, czego nie wypada robić w niedzielę?

Ćwiczenie 9

Wysłuchaj tekstu Małgorzaty Kryk „XX Międzynarodowy Festiwal Sportu Dzieci i Młodzieży”.

W dniach od 19 do 21 września na obiektach sportowych w Zamościu odbył się XX Międzynarodowy Festiwal Sportu Dzieci. Głównym organizatorem imprezy było Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej w Zamościu. Bogata infrastruktura obiektów sportowych pozwoliła na zorganizowanie zawodów o międzynarodowym zasięgu. Na krytej pływalni w sobotę odbył się Integracyjny Festiwal Sportu. Były to zawody dziewcząt i chłopców w pływaniu. Zawodnicy zmierzili się ze sobą na czas w stylu dowolnym, klasycznym, grzbietowym i zmiennym. Ponadto odbyły się liczne konkurencje sportowe m.in. zjeżdżanie ze ślizgawki na czas, rzuty piłką do kosza czy przepychanie piłki w wodzie. W Zespole Szkół nr 4

w Zamościu rozegrano Ogólnopolski Turniej Młodzików w Badmintonie. W zawodach badmintonowych wzięli udział zawodnicy w kategorii U15. Była to młodzież w wieku od 12 do 15 roku życia. W Zespole Szkół Nr 5 w Zamościu odbył się mecz piłki siatkowej. Funkcję sędziego głównego pełnił Adam Gaca, nauczyciel wychowania fizycznego i sekretarz zarządu zamojskiego TKKF-u. Na obiektach Ośrodka Sportu i Rekreacji przy ul. Królowej Jadwigi 8 został rozegrany mecz piłki nożnej Polska – Ukraina. W hali sportowej rozegrano mecz piłki ręcznej, a na stadionie odbyło się mnóstwo konkurencji w lekkiej atletyce. A jak wypadła na festiwalu sportowym młodzież z zamojskich szkół? Otóż prezentowali się dobrze, aczkolwiek w większości to młodzież z Ukrainy zajęła miejsca na podium. A dlaczego zawodnicy z Ukrainy są lepsi od naszej młodzieży? Jak słusznie zauważył prezes Agrosu, brakuje nam szkół sportowych. Zwycięzcom zostały wręczone medale przez Grażynę Walczak, przedstawicielkę Ministerstwa Sportu i Turystyki, która była pod wrażeniem uczestnictwa tak dużej ilości młodzieży z zamojskich szkół. W niedzielę w hali Ośrodka Sportu i Rekreacji w Zamościu odbył się Integracyjny Festiwal Sportowy z udziałem osób niepełnosprawnych. Rozegrano w nim zawody boccia i race runner, czyli turniej na rowero-chodzikach. W piątek podczas Integracyjnego Festiwalu Sportowego z udziałem osób niepełnosprawnych odbyło się ognisko i wspólne grillowanie. Natomiast w sobotę o godz. 20.00 dla wszystkich zawodników, którzy wzięli udział w zmaganiach przygotowano dyskotekę. (wg Internetu)

kategoria U15 – kategoria wieku sportowców juniorów (U 15 – do lat 15)

TKKF – Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej

Agros – jedna z firm w Zamościu

boccia (ang.) – jedna z dyscyplin sportowych dla osób niepełnosprawnych – polega na przepychaniu kul

race runner (ang.) – dyscyplina sportowa dla osób niepełnosprawnych – polega na bieganiu z trójkołowym rowerem

Ćwiczenie 10

Ułóż 5 pytań do tekstu, na które można odpowiedzieć **TAK** lub **NIE**.

WZÓR: Czy Festiwal Sportu odbył się w Zamościu? **TAK**

Czy to były zawody dziewcząt i chłopców w bieganiu? **NIE**

Ćwiczenie 11

Wypisz z tekstu nazwy dyscyplin i konkurencji sportowych. Ile ich jest?

Ćwiczenie 12

Jakie inne konkurencje w lekkiej atletyce znasz? Ustal je za pomocą słownika.

Ćwiczenie 13

„Zawody odbywały się w „Zespole Szkół nr 4” w Zamościu”. Jak nazwiesz po polsku swoją szkołę? Powiedz całym zdaniem: *Chodzę do ..., do ... klasy.*

Ćwiczenie 14

Jak powiesz do osób z tekstu? Wykorzystaj wyrazy z ramki.

	Powinniśmy powiedzieć:	Możemy powiedzieć:	Nie powinniśmy tak mówić!
Sędzia			
Sekretarz zarządu zamojskiego TTKF			
Nauczyciel wf			
Przedstawicielka Ministerstwa Sportu i Turystyki			
Adam Gaca			
Prezes Agrosu			
Grażyna Walczak			

wasza wysokość J, panie sędzio, proszę pana, panie Adamie, panie nauczycielu, panie Gaca, panie sekretarzu, panie prezesie, proszę pani, pani Grażyno, pani przedstawicielko, pani Walczak, pani Małgorzato, pani redaktor, pani Kryk

UTRWALAMY CZAS PRZESZŁY

W liczbie pojedynczej czasu przeszłego czasownik może mieć:

rodzaj męski (on) <i>przyszedł, zabrał, upuścił</i>	rodzaj żeński (ona) <i>przyszła, zabrała, upuściła</i>	rodzaj nijaki (ono) <i>przyszło, zabrało, upuściło</i>

W liczbie mnogiej czasownik może mieć:

rodzaj męskoosobowy (oni) <i>przyszli, zabrali, upuścili</i>	rodzaj niemęskoosobowy (one) <i>przyszły, zabrały, upuściły</i>
stosujemy go w przypadku, gdy opisywaną czynność wykonywała grupa ludzi, w tym co najmniej jedna osoba płci męskiej, np. chłopcy, lekarze, nauczyciele, górnicy lub dziewczynka i chłopiec, nauczycielki i dyrektor – <i>śpiewali</i>	stosujemy, jeśli dana czynność wykonywana jest przez osoby płci żeńskiej, zwierzęta, rośliny, rzeczy, np. dziewczynki, kaczki, psy, szczenięta – <i>szły</i> , kwiaty – <i>rosły</i> , szafki – <i>skrzypiały</i>

LICZBA POJEDYNCZA

rodzaj męski	rodzaj żeński	rodzaj nijaki
1. grałem	1. grałam	1. –
2. grałeś	2. grałaś	2. –
3. grał	3. grała	3. grało

LICZBA MNOGA

rodzaj męskoosobowy	rodzaj niemęskoosobowy
1. graliśmy	1. grałyśmy
2. graliście	2. grałyście
3. grali	3. grały

✍ Ćwiczenie 15

Zamień liczbę pojedynczą na liczbę mnogą według wzoru.

WZÓR: *Mały kot siedział na dywanie. – Małe koty siedziały na dywanie.*

Stare drzewo rośło w miejskim parku. Wysportowany uczeń wykonał skomplikowane ćwiczenie. Pani przyniosła starą mapę historyczną. Starszy brat przyszedł z boiska a młodsza siostra zrobiła kolację. Sędzia piłkarski dobrze ocenił dzisiejszy mecz. Dziewczyna długo szukała wejścia na peron. Zając zobaczył na polu kapustę i zatrzymał się. Sportowiec zlekceważył przeciwnika i przegrał wyścig. Uczennica wyszła na spacer, kiedy odrobiła lekcje. W obcym kraju wędrownik marzył o powrocie do kraju.

Ćwiczenie 16

Zamień czas teraźniejszy na czas przeszły.

Nauczycielki opowiadają uczniom o ciekawym wydarzeniu. Sąsiadka chwali studenta za pomoc. Trener rozmawia z drużyną o jutrzejszej grze. Na literaturze omawiamy ciekawą lekturę. Chłopcy podziwiają kolegów za dobrą grę. Po zajęciach chętnie gracie w piłkę. Psy szczekają na nieznajomych. Po ukończeniu budowy zawsze porządkują teren. Na stadionie panuje uroczysty nastrój. Znajdujemy się w schronisku dla turystów.

CIEKAWOSTKA

Jednym z poetów piszących po polsku, powiązanych i z Ukrainą i z Polską jest Kazimierz Wierzyński. Poeta urodził się w Drohobyczu, i uczył się w Stryju. W okresie I wojny światowej jako oficer armii austriackiej trafił do rosyjskiej niewoli. Po ucieczce działał w konspiracji w Kijowie. Napisał, między innymi, tomik wierszy *Laur olimpijski* (1927). Jednym z 14 wierszy zawartych w tym tomiku jest *Match footballowy*.

Ćwiczenie 17

Przeczytaj wiersz.

Kazimierz Wierzyński

Match footballowy

Oto tu jest największe Colosseum* świata,
Tu serce żądz i życia bije najwymowniej,
Tu tajemny sens wiąże i entuzjizm brata
Milion ludzi na wielkiej rozsiadłych widowni.

Zamora** wsparty w bramce o szczyt Pirenejów,
Piękniejszy niż Don Juan***, obciśnięty w swetrze,
Jak dumny król, w chaosie center i wolejów,
Śledzi kulę świetlistą, prującą powietrze.

Z Uralu w bój poślaną, jak z lufy moździerza,
Trzyma w oczach i więzi, a gdy kula spada,
Jak pająk się nad dziuplą bramki rozczapierza,
Jak krzak wystrzela w niebo, człowiek-barykada.

Pocisk skacze kozłami od miasta do miasta,
Z jednej strony jest Moskwa, z drugiej Barcelona,
Już steruje ku siatce, już spod stóp wyrasta,
Trybuny tracą oddech, cały stadion kona.

I pokażcie mi teraz? gdzie, w jakich teatrach
Milion widzów wystrzeli takim wielkim głosem:
Zamora, lecąc w górę, jak żagiel na wiatrach,
Za Atlantyk wybija piłkę jednym ciosem!

Widownia oszalała, krzyczy, bije brawo,
Półkole trybun płonie niczym aureola,
I jak wielka tęsknota za zwycięską sławą
Tętni okrzyk stadionu: gola, gola, gola!

*Colosseum – Колізей

**Ricardo Zamora (1901–1978) – legendarny bramkarz Espanyolu, Barcelony i Realu

***Don Juan – wymawia się [Don Żuan]

Ćwiczenie 18

Wypisz z wiersza wszystkie rzeczowniki związane z meczem, np. bramka. Przy pomocy słownika, uzupełnij słownictwo związane z meczem piłki nożnej.

Ćwiczenie 19

Odpowiedz na pytanie, jak autor nazywa w wierszu: *stadion* i *piłkę*.
Podaj wszystkie informacje o opisanym przez poetę meczu:

1. Kto z kim gra?
2. Gdzie mecz się odbywa?
3. Jak duża jest publiczność?
4. Jakich informacji Ci brakuje?

Ćwiczenie 20

Kim jest opisany w wierszu Zamora: bramkarzem / zawodnikiem grającym w ataku / w obronie / w pomocy / sędzią?

Wypisz do tabeli określenia opisujące Zamorę:

Opis statyczny (jaki jest?)	Opis dynamiczny (co robi?)	Porównania
<i>obciśnięty w swetrze</i>	<i>śledzi kulę świetlistą</i>	<i>piękniejszy niż Don Juan</i>

Ćwiczenie 21

Porozmawiaj z kolegami, czym różnią się realia dawnych meczów od współczesnych?

Ćwiczenie 22

Ułóż sprawozdanie z obejrzanego ostatnio meczu piłkarskiego – najlepiej takiego, w którym brała udział drużyna reprezentacji Ukrainy lub ukraińskiego klubu. Użyj słów i zwrotów z tekstu i z tabeli. Zaczynij:

Dnia... na stadionie... odbył się mecz piłki nożnej między drużynami...

Do przerwy drużyna X prowadziła; po strzale (kogo?)...; początkowo; świetna akcja...; w... minucie meczu...

Ćwiczenie 23

Wysłuchaj tekstu.

Podczas wizyty w Kijowie Darek porównywał dwie stolice: Kijów i Warszawę. Choć w Warszawie nie był często, to jednak za każdym razem, gdy wyjeżdżał tam z tatą, poznawał coś nowego. Pierwsza wizyta to oczywiście był Zamek Królewski, Rynek Starego Miasta, Grób Nieznanego Żołnierza, spacer nad Wisłą i Droga Królewska – ulicami Nowy Świat i Krakowskim Przedmieściem. Drugim razem wyjechał windą na szczyt Pałacu Kultury, z którego rozciąga się piękny widok na Warszawę, spędził czas w Łazienkach i – na trzeci dzień – w Centrum Nauki „Koper-

nik". Za czwartym razem zwiedził Muzeum Powstania Warszawskiego i wracał do miejsc, które polubił – a najbardziej polubił Łazienki – park założony przez króla Stanisława Augusta Poniatowskiego w XVIII wieku.

Ćwiczenie 24

Zdobądź więcej informacji na temat miejsc wspomnianych w tekście. Co wpiszesz w okno przeglądarki w Google? Zaproponuj trzy tematy.

Ćwiczenie 25

Odpowiedz na pytania:

1. Jakie miasto odwiedzał Darek?
2. Czy Darek bywał w Warszawie?
3. Z kim tam jeździł?
4. Wymień zabytki, które odwiedził Darek podczas pierwszej wizyty w Warszawie.
5. Gdzie był Darek trzeciego dnia?
6. Czy spodobały się Darkowi Łazienki?
7. Kto jest założycielem Łazienek Królewskich?
8. Skąd się rozciąga piękny widok na Warszawę?

Ćwiczenie 26

Skorzystaj z mapy Warszawy.

Zaplanuj wycieczkę po polskiej stolicy.

Odwiedź wszystkie miejsca wymienione w tekście.

Podaj dokładne godziny. Zaplanuj obiad! Możesz zaproponować jeszcze inne miejsca.

Ćwiczenie 27

W Internecie zdobądź informacje na temat Centrum Nauki „Kopernik”. Jakie „eksperymenty” chciałabyś / chciałbyś tam przeprowadzić?

Ćwiczenie 28

Przypomnij sobie sytuacje komunikacyjne, kiedy i w jaki sposób masz się wypowiedzieć:

1. Jak zapytasz o drogę na Uniwersytet Warszawski?
2. Jak podasz dzisiejszą datę?
3. Jak wytłumaczysz drogę, np. do Rynku Starego Miasta?
4. Jak zapytasz o godzinę i miejsce odjazdu autobusu do Warszawy?
5. Jak wyrazisz, że coś ci się podoba / nie podoba?
6. Jak wytłumaczysz gdzie jest pomnik Mickiewicza w Warszawie?

7. Jak wyrazisz swoje emocje:

- zachwytu nad jednym z warszawskich zabytków lub miejsc;
- oburzenia z powodu zburzenia Warszawy w czasie wojny;
- zdziwienia, że warszawska starówka jest zupełnie... nowa?

Ćwiczenie 29

Przeczytaj poniższy tekst.

Historia Warszawy z ukraińskiego punktu widzenia

W tym kontekście nie można nie wspomnieć o miejscach takich jak pomnik Tarasa Szewczenki u zbiegu ulic Goworka i Spacerowej czy Cmentarz Prawosławny na Woli, gdzie spoczywają m.in. żołnierze atamana Semena Petlury – ukraińskiego sojusznika marszałka Józefa Piłsudskiego w walce z Moskwą.

Warto zaznaczyć, że stolica to także siedziba dworów znamienitych rodów ukraińskich – Świętopełk-Czetwertyńskich, Ostrogskich (pałac przy ulicy Tamka) czy Uruskich – kiedyś właścicieli pałacu przy Krakowskim Przedmieściu, na lewo od bramy Uniwersytetu Warszawskiego.

Obecność w Warszawie w okresie międzywojennym ukraińskich emigracyjnych władz politycznych, szczególnie zaś funkcjonowanie władz Ukraińskiego Komitetu Centralnego oraz wielu innych organizacji i towarzystw sprawiło, że stolica Polski była w tym czasie bezsprzecznie najpoważniejszym centrum życia politycznego, społeczno-kulturalnego oraz naukowego ukraińskiej emigracji.

Działało tu wiele instytucji kulturalnych, m.in. Ukraiński Chór Narodowy im. M. Łysenki, grupa artystyczna „Spokij” skupiająca architektów, grafików, malarzy, rzeźbiarzy, którym przyświecał cel postawienia ukraińskiej sztuki na równi z nowoczesną sztuką innych narodów.

Ze stolicą Polski związany był także Teatr Ukraiński „Promień” i literacka grupa „Tank” tworzona przez wybitnych ukraińskich pisarzy, wśród których byli m.in. Jewhen Małaniuk, Jurij Łypa, Łewko Czykałenko, Ołena Teliha, Natalia Liwycka-Chołodna, Jurij Kosacz i inni. W 1930 roku w Warszawie powstał Ukraiński Instytut Naukowy, którego kolegium naukowe stanowili profesorowie: Ołeksander Łotocki, Roman Smal-Stocki, Wałentyn Sadowski i Bohdan Łepkyj. W 1929 r. powstała w Warszawie pierwsza Ukraińska Szkoła Dziecięca, a 4 lata później otwarto koedukacyjną ludową Szkołę im. Łesi Ukrainki.

W mieście działały ukraińskie wydawnictwa, ukazywały się periodyki oraz prasa codzienna. Wśród wielu wybitnych ukraińskich postaci nie można pominąć żyjącego i pracującego w Warszawie w latach 1864–1867 ukraińskiego pisarza, historyka i etnografa Pantalejmona Kulisza oraz wspaniałej ukraińskiej wokalistki (sopran) i pedagog Salomei Kruszelnickiej. Parę lat wcześniej Warszawę podbił śpiewak Aleksander Myszuga. W zupełnie innej dziedzinie, ale również jako artysta, wstąpił się Piotr Megik – znany ukraiński malarz, grafik, redaktor i działacz społeczny.

Warszawa była, jest i na pewno pozostanie istotnym miejscem w społeczno-kulturalnym życiu Ukraińców i Ukrainy. W politycznym zapewne też. (Wg Grzegorza Spodareka)

Ćwiczenie 30

Przygotuj notatkę z przeczytanego tekstu. Odpowiedz na pytania:

1. Jakie rody ukraińskie były związane z Warszawą?
2. Jakie pamiątki po nich zostały?
3. Jacy Ukraińcy byli związani z Warszawą przed II wojną światową?
4. Jakie dziedziny nauki i sztuki reprezentowali?
5. Jakie instytucje ukraińskie działały w Warszawie przed II wojną światową?
6. Jakie miejsca w Warszawie związane z Ukrainą współczesną wymienia autor?

Poznaj zasady transliteracji z języka ukraińskiego na język polski nazw własnych i geograficznych

Ukraińskie nazwy geograficzne zapisujemy po polsku:

według tradycji:

Харків ⇒ Charków, Київ ⇒ Kijów, Луцьк ⇒ Łuck,
Кривий Ріг ⇒ Krzywy Róg, Львів ⇒ Lwów,
Житомир ⇒ Żytomierz

Ukraińskie nazwiska zapisujemy:

te, zakończone na **-uŭ**,
-ський, **-цький** przez **-y**,
-ski, **-cki**

np. Мирний ⇒ *Myrny*;
Зілинський ⇒ *Ziłynski*;
Могильницький ⇒
Mohylnycki.

Odmieniamy tak samo
jak odpowiednie
nazwiska polskie.

przyrostek **-iv** w
mianowniku liczby
pojedynczej ma postać
-iw, a w przypadkach
zależnych **-ow-**,
np. Яцків, Яцкова ⇒
Jackiw, *Jackowa*

przyrostek **-uŭ** w
formie **-icz** lub **-ycz**,
np. Шашкевич ⇒
Szaszkewicz albo
Szaszkewycz; Гайдукевич
⇒ *Hajdukewicz* albo
Hajdukewycz

Ćwiczenie 31

Wypisz z tekstu ukraińskie nazwiska w kolejności alfabetycznej (według polskiego alfabetu – czy według alfabetu ukraińskiego kolejność byłaby inna?). Czy wszystkie nazwiska zostały prawidłowo zapisane po polsku?

Ćwiczenie 32

Zapiszcie swoje nazwiska po polsku. Podobnie zapiszcie nazwiska swoich rodziców i rodzeństwa lub dalszej rodziny.

Ćwiczenie 33

Zapiszcie nazwiska znanych współczesnych Ukraińców po polsku (np. prezydenta, premiera, ministrów). Wpiszcie je w polską wyszukiwarkę Google. Czy nie popełniliście błędu? Jakie informacje (po polsku) podał Internet?

Ćwiczenie 34

Przygotuj informacje o wybranej (podanej) w tekście postaci ukraińskiej kultury. Przekaż je grupie. Czy niektóre z nich są ogólnie znane na Ukrainie? Które? Które są zupełnie nieznane?

- Przecinek **stawiamy** przed wyrazem **niż** w wypadku, gdy oddziela zdania składowe w zdaniu złożonym: *np. Jest później, niż myślałam.*
- Przecinka się **nie stawia** przed wyrazem **niż** w zdaniach typu: *Mniej niż zero.*
- Przecinka **nie stawiamy** przed wyrazem **czy** w zdaniach typu: *Kawa czy herbata?*
- Prawie nigdy **nie stawiamy** przecinka przed spójnikiem **lub**: *np. W Kijowie lub w Warszawie.*

Ćwiczenie 35

Wstaw odpowiedni spójnik, **niż**, **czy**, **lub**, **od**.

Olga Tokarczuk jest bardziej znana na Ukrainie ... w Polsce. Ten młody sportowiec bardziej znany ... ten starszy. Uczeń ćwiczy ... odrabia lekcje. Czwartek ...

piątek trzeba wstawać i iść do szkoły. Kiedy chcecie jechać na wycieczkę do Kijowa w lipcu ... sierpniu? Postanowiłem ... wtorku biegać przed zajęciami. Już ... jutra pogoda zepsuje się.

Ćwiczenie 36

Zapoznaj się z tekstem „Kijów Jarosława Iwaszkiewicza: miasto rodzące literaturę” Według Lecha Suchomłynowa.

Dawna stolica Rusi Kijowskiej od wieków związana była z krakowskim dworem królewskim. W średniowieczu kwitły powiązania handlowe pomiędzy Krakowem a Kijowem, wielokrotnie to miasto znajdowało się w granicach Rzeczypospolitej, więc nic dziwnego, że i dziś w ukraińskiej stolicy można dostrzec ślady polskiej obecności.

Chyba najbardziej znanym polskim kijowianinem minionego stulecia jest Jarosław Iwaszkiewicz, piewca ziemi ukraińskiej, autor powieści *Księżyc wschodzi, Czerwonych tarcz, Sławy i chwały* i wielu innych utworów o tematyce ukraińskiej. Obraz Kijowa szczególnie uwidacznia się w prozie poetyckiej. Akcja *Zenobii Palmury* rozgrywa się bezpośrednio w mieście nad Dnieprem. Mitycznym miastem, surrealistycznym symbolem szarej wieczności, opisanym prawie na dwie strony, jawi się Kijów w *Siedmiu bogatych miastach nieśmiertelnego Kościeja*:

Miasto To przypominało mu zawsze Kijów. Był to przyrząd skombinowany z zardzewiałych arkad, topoli, podobnych cyprysom, i zwieszających się purpurowych porośli. Kaskady złota schodziły tarasami. Z każdego wzgóрка i zagięcia, z czarnych miejsc, gdzie bruk ulicy przecina czarna linia horyzontu, opadał wzrok na lazurowe smugi i oddalenia. Pnączy pogmatwanych żółte roztrzępanie, gdzie się przeczuwało jagody głogu i berberysu, i ptaki jesienne bezdomne; białe ponure uśmiechy wyszczerzonych schodów, które zawsze prowadziły w dół.

Ćwiczenie 37

Wyjaśnij pisownię tytułów podanych we fragmencie artykułu.

Ćwiczenie 38

Powyżej znajduje się cytat napisany w stylu prozy poetyckiej – czyli wiersza pisanego prozą. Co rozumiałaś/ rozumiałeś z tego tekstu?

W poszukiwaniu wspólnych korzeni

Środek drugiego tygodnia podróży: Kaniów. To tu leży w mogile największy poeta ukraiński, romantyk Taras Szewczenko. Dopłynęli tu statkiem po Dnieprze. Wypłynęli z Kijowa, a dopłyną do Zaporozża i Odessy.

Rodzice Darka interesują się wspólną polsko-ukraińską historią. Prosili go więc, aby po drodze robił zdjęcia i zbierał informacje na temat wspólnej historii. Ten rejs był świetną okazją – płynęli przecież po Dnieprze. To tu mniej więcej kończyła się Rzeczpospolita. Wszędzie pełno wspólnej historii. O, na przykład sam Kaniów, to tu istniał zamek, który opisał Seweryn Goszczyński w *Zamku kaniowskim*. Tak więc rejs pełen był historii. Podczas jednego ze spotkań, gdy nauczyciele opowiadali o mijanych i odwiedzanych miejscach, wielkich bitwach i wydarzeniach, Kamila powiedziała:

– Wiecie, zawsze mnie interesuje, jak 100, 200 lat temu ludzie żyli, czym się interesowali, jak spędzali wolny czas, czym się zajmowali wieczorami, gdy nawet prądu nie było.

– Pewnie się nudzili – powiedziała Ola. Walczyli z zimnem, było ciemno, łazienek nie było.

– Może książki czytali – dorzucił Wojtek. Często mieli duże biblioteki. Umieli czytać po francusku.

– W niedziele chodzili na spacer, spotykali się na obiedzie, pani domu zajmowała się ogrodem, oczywiście nie w niedzielę – rozmarzyła się nieco pani Ania, jedna z nauczycielek, ustawiając się do „artystycznego” zdjęcia.

– To było zwyczajne życie: z problemami, chorobami, małymi dziećmi (a dzieci było dużo), kłopotami finansowymi. Co chwila były wojny i powstania, synowie szli i nie wracali – to było życie z płaczem i... błotem wszędzie – powiedział na to pan Piotr, nauczyciel historii.

– A ja myślę, że dzieci były takie jak my – bawiły się, cieszyły każdym dniem i nie myślały o tych wszystkich chorobach – powiedziała Ola.

– Też tak myślę – powiedziała pani Ania. I dodała:

– Posłuchajcie, co Wam przeczytam, zbliżamy się do mogiły Tarasa Szewczenki.

Ćwiczenie 1

Odpowiedz na pytania.

1. Dokąd płynie grupa Darka?
2. Co robią podczas rejsu?
3. Z kim związany jest Kaniów?
4. O czym rozmawiali podczas wycieczki?
5. Czy interesują Cię kwestie poruszone przez Kamilę?
6. Czy podzielasz twierdzenie Oli?
7. Czym się zajmowali ludzie 100 czy 200 lat temu w niedzielę?
8. Czy grupa zrobiła zdjęcia na pamiątkę?
9. A Ty umiesz robić zdjęcia i „selfować”?
10. Co powiedział nauczyciel historii, pan Piotr?

Ćwiczenie 2

Znajdź więcej informacji na temat Dniepru. Przekaż te informacje swojej grupie.

Ćwiczenie 3

Wysłuchaj tekstu.

Taras Szewczenko, ukraiński poeta i malarz - twórca ukraińskiej literatury narodowej. Urodził się 9 marca 1814 r. we wsi Moryńce w rodzinie chłopów pańszczyźnianych. Żył 47 lat, ale tylko dziewięć jako wolny człowiek. Pierwsze próby poetyckie podejmował jeszcze w okresie poddaństwa. Gdy został z niego wykupiony, rozpoczął okres niezwykle intensywnej pracy. Wiersze Szewczenki powstawały w języku ukraińskim, wszystkie zaś jego powieści zostały napisane po rosyjsku.

Należąc do czeladzi dziedzica Engelhardta, w 1829 roku znalazł się w Wilnie. W tym mieście chłopak zaczął naukę języka polskiego, Szewczenko również w sekrecie przerysowywał niektóre obrazy. Potem został przeniesiony ze swoim dzie-

dzicem do Petersburga i tu, dzięki wielkiemu talentowi malarskiemu i poetyckiemu uzyskał pomoc ze strony świata artystycznego. Wybitni twórcy rosyjscy zebrali sumę potrzebną do wykupienia młodzieńca. Już w 1840 roku cała Ukraina zaczytywała się pierwszym zbiorem dum i liryk, który ukazał się pod tytułem *Kobziarz*. Szewczenko stał się narodowym poetą Ukrainy. W tym okresie nie zaniedbał również studiów malarskich.

5 kwietnia 1846 roku Tarasa Szewczenkę aresztowano w związku z wykryciem tajnego bractwa Cyryla i Metodego, propagującego wszechsłowiańskie zjednoczenie i zniweczenie plemiennych oraz religijnych waśni między bratnimi narodami. Przy Szewczenku znaleziono poezję przepelnioną taką nienawiścią do carskiego samowładztwa, że poeta zapłacił za nie zesłaniem do liniowych batalionów Orenburskich z kategorycznym zakazem pisanie i rysowania.

Przez 10 lat Szewczenko wegetował. Dyscyplina w wojsku była okrutna. W tym czasie nawiązała się serdeczna przyjaźń pomiędzy poetą a dzielącymi ten sam los Polakami. Bliskimi przyjaciółmi Szewczenki byli Zygmunt Sierakowski (1827–1863), późniejszy przywódca powstania styczniowego na Litwie Bronisław Zaleski (1820–1880). Z Edwardem Żeligowskim znanym pod pseudonimem Antoni Sowa (1816–1864) – poetą, który przekładał jego utwory na język polski,

Szewczenko zapoznał się osobiście już w Petersburgu. Wraz z Sierakowskim projektował wspólne wystąpienie „braci z obu stron Dniepru”.

Taras Szewczenko zmarł niedługo po uwolnieniu z niewoli, 10 marca 1861. Pogrzeb odbył się w Petersburgu i stał się okazją do wspólnej manifestacji urządzanej przez młodzież ukraińską, rosyjską i polską. Zwłoki zostały przeniesione do Kaniowa 22 maja 1861 roku.

Ćwiczenie 4

Na podstawie wysłuchanego tekstu z ćw. 3. podaj maksymalnie dużo informacji o Tarasie Szewczenku.

Ćwiczenie 5

Wypisz z tekstu słowa i zwroty związane ze spędzaniem wolnego czasu. Zamień na formy bezokolicznika.

WZÓR:

<i>Dopłynęli tu statkiem.</i>	<i>Płynąc statkiem.</i>

Ćwiczenie 6

Ułóż zdania ze zwrotami z ćw. 5. używając słów *lubię/ nie lubię...*; *podoba mi się/ nie podoba mi się...*

WZÓR: *Lubię pływać statkiem.*

Ćwiczenie 7

Powiedz, co lubisz/ czego nie lubisz robić? Czym się interesujesz/ czym się nie interesujesz?

Ćwiczenie 8

Uzupełnij (według wzoru) odmianę nazwisk.

M.	Taras Szewczenko	Iwan Franko	Tadeusz Kościuszko	Stanisław Moniuszko	Aleksander Fredro
D.	Tarasa Szewczenki				
C.	Tarasowi Szewczence				
B.	Tarasa Szewczenkę				
N.	Tarasem Szewczenką				
Msc.	O Tarasie Szewczence				
W.	Tarasie Szewczenko				

Ćwiczenie 9

Uzupełnij zdania.

1. Uniwersytet im. Iwana _____.
2. Uniwersytet im. Tarasa _____.
3. Konserwatorium im. Stanisława _____.
4. Przy ulicy Aleksandra _____.
5. Gimnazjum im. Tadeusza _____.

Ćwiczenie 10

Jak zawołałabyś/ zawołałbyś pana Aleksandra Fredrę na ulicy:

proszę pana!

pan!

panie!

młody człowieku!

hej, ty!

panie Aleksandrze!

panie Fredro!

Alek!

Sasza!

CIEKAWOSTKA

Pod koniec XVIII wieku Rzeczpospolita Polska przeżyła trzy rozbiory. Terytorium państwa zostało rozdzielone między Austrię, Prusy i Rosję.

I Rozbiór (1772r.);

II Rozbiór (1793r.);

III Rozbiór (1795r.). W konsekwencji Rzeczpospolita formalnie przestała istnieć na mapie Europy aż do 11 listopada 1918 roku.

Ćwiczenie 11

Wysłuchaj tekstu:

We wrześniu 1764 roku na króla został wybrany Stanisław Poniatowski, który w trakcie koronacji przybrał sobie imię Augusta. W okresie jego panowania ziemie polskie zostały podzielone między Austrię, Prusy oraz Rosję. Głównymi przyczynami rozbiorów Polski były sytuacja wewnętrzna i okoliczności zewnętrzne.

Pierwsze kroki rozbiorowe uczyniła Austria. Ostatecznie 5 sierpnia 1772 roku w Petersburgu podpisano konwencję rozbiorową. Terytorium Polski zostało podzielone między trzy mocarstwa: Austrię, Prusy oraz Rosję. Austria zagarnęła południową część województwa krakowskiego do Wisły, polską część Śląska, Ruś Czerwoną i część Podola po rzekę Zbrucz. Prusy otrzymały część Pomorza bez Gdańska i Torunia, część Wielkopolski oraz Kujaw. Polska na rzecz Rosji straciła część Białorusi po Dźwinę i Dniepr. Ale pierwszy rozbiór nie przesądził jeszcze o ostatecznej likwidacji państwa polskiego.

3 maja 1791 roku Sejm Czteroletni uchwalił konstytucję (oficjalnie zwaną Ustawą rządową). Stała się ona jedną z pierwszych w Europie i na świecie. Jej celem było m.in. zachowanie suwerenności państwa.

Konstytucja 3 maja wywołała niezadowolenie wśród zaborców. Najostrzej zareagowała oczywiście caryca rosyjska Katarzyna II. Konstytucja miała przeciwników również w kraju. Zawiązano konfederację targowicką, której celem było zbrojne obalenie Konstytucji. W wojnie o Konstytucję po stronie zdrajców – targowiczów stanęła Rosja. Obrońcy Konstytucji przegrali... Traktat rozbiorowy podpisano 23 stycznia 1793 roku w Petersburgu. Prusy zagarnęły tym razem obszar na zachodzie Polski. Ponadto Prusom przypadł Gdańsk oraz Toruń. Rosja otrzymała

część województwa wileńskiego i mińskiego, wschodnią część województw: nowogródzkiego, brzesko-liteńskiego i wołyńskiego oraz województwa: bractawskie, kijowskie i podolskie. W wyniku drugiego rozbioru gospodarka załamała się. W rękach zaborców znajdowały się najżyźniejsze ziemie.

24 marca 1794 roku Tadeusz Kościuszko na krakowskim rynku uroczyście ogłosił akt powstania zbrojnego. Ostatecznie ten zryw zakończył się klęską. 24 października 1795 roku ostatecznie uchwalono nowe granice. Ziemie polskie znów zostały podzielone między Austrię, Prusy oraz Rosję. W wyniku trzeciego rozbioru niepodległa Polska przestała istnieć.

Austria zajęła ziemie zlokalizowane między Bugiem, Wisłą i Pilicą. W ręce Austriaków dostał się Kraków. Do Prus zostały włączone ziemie leżące na północ od dolnej Pilicy i dolnego Bugu z Warszawą. Zajęto także pas między Prusami Wschodnimi a Niemnem. Rosji przypadły obszary po Bug i Niemen wraz ze Żmudzią.

Trzeci rozbiór Polski ustalał nowy porządek polityczny w Europie Środkowej. Wśród najważniejszych skutków rozbiorów trzeba wymienić likwidację niezależnego państwa polskiego. Niepodległość odzyskano dopiero w 1918 roku, mimo, że w XIX wieku podejmowano wiele prób narodowowyzwoleńczych. (Wg Internetu)

Ćwiczenie 12

Odpowiedz na pytania

1. Między jakie mocarstwa została podzielona Rzeczpospolita Obojga Narodów?
2. Jak miał na imię ostatni król polski wybrany w 1764 roku?
3. Podaj daty trzech rozbiorów.
4. Jaką nazwę oficjalną ma Konstytucja 3 maja?
5. Jakie konstytucje z tego okresu znasz?
6. Czy wiesz, kiedy powstała pierwsza konstytucja na Ukrainie? Kto był jej autorem?
7. Wskutek którego rozbioru Polska straciła dostęp do morza?
8. Jak była przyjęta Konstytucja 3 maja wśród zaborców?
9. Podaj dokładną datę wybuchu powstania pod dowództwem Tadeusza Kościuszki? Gdzie ono się zaczęło?
10. W którym roku Polska odzyskała niepodległość?

Ćwiczenie 13

Wypisz z tekstu 5 zdań, w których są użyte rzeczowniki w Narzędniku. Tam, gdzie to jest możliwe, przekształć liczbę mnogą w pojedynczą i na odwrót.

WZÓR: Głównymi przyczynami rozbiorów Polski były ... Główną przyczyną rozbiorów Polski była ...

UTRWALAMY WIEDZĘ O NARZĘDNIKU

W liczbie pojedynczej rzeczowniki w NARZĘDNIKU posiadają końcówki:

↓ rodzaj męski -EM <i>uczniem, bratem, synem, zajęcem, zeszytem</i>	↓ rodzaj żeński -A <i>uczennicą, siostrą, babcią, krową, książką</i>	↓ rodzaj nijaki -EM <i>oknem, słońcem, morzem</i>

W liczbie mnogiej w NARZĘDNIKU rzeczowniki mają jedną końcówkę

<i>syn</i>	<i>książk</i>	<i>morz</i>	<i>pisklęt</i>
-ACH			
<i>uczn(i)</i>	<i>siostr</i>	<i>zajęc</i>	<i>okn</i>

Kilka rzeczowników w Narzędniku ma końcówkę **-MI**
*gośc**mi**, koń**mi**, liśc**mi**, ludź**mi***

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe rodzaju męskiego i nijakiego w NARZĘDNIKU liczby pojedynczej posiadają końcówki:

-ym <i>dobrym, obcym, tym, jednym</i>	-im <i>tanim, dalekim, drogim, moim, swoim</i>

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe rodzaju żeńskiego w NARZĘDNIKU liczby pojedynczej posiadają końcówkę:

-ą <i>ładną, tanią, moją, jedną</i>

Przymiotniki, zaimki, liczebniki porządkowe w NARZĘDNIKU liczby mnogiej mają końcówki:

-ymi <i>dobrymi, obcymi, tymi, jednymi</i>	-imi <i>tanimi, dalekimi, drogimi, moimi, swoimi</i>

Kim jesteś?

Jestem Polakiem, Ukraińcem,
Francuzem, Niemką, Europejką.

Czym to jest?

To jest kwiatem, owadem, meblem.

<i>Kim się interesujesz?</i>	Interesuję się aktorem, pisarzem, dziewczynami, malarzami, poetą, żoną.
<i>Kim się opiekujesz?</i>	Opiekuję się siostrą, matką, babcią, rodzicami, dziadkiem.
<i>Czym się bawisz?</i>	Bawię się komórką, tabletem, komputerem, klockami, lalkami, obrazkami, zabawkami.
<i>Czym jeździsz?</i>	Jeżdżę samochodem, rowerem, końmi, motocyklem, pociągiem.
<i>Z kim chcesz się zapoznać?</i>	Zapoznaj mnie z kolegą, z koleżanką, z panią, z panem, z koleżankami.
<i>Za kim siedzisz?</i>	Siedzę za Darkiem, za Jurkiem, za Witkiem, za Olą, za Kasią.
<i>Z czym są pierogi?</i>	Pierogi są z mięsem, kaszą i twarogiem, z jagodami.
<i>Gdzie leżą Kielce?</i>	Kielce leżą przed Krakowem, za Warszawą.

Ćwiczenie 14

Rzeczowniki w nawiasach podaj w odpowiedniej formie.

Uczniowie jechali do Kijowa (pociąg), a do Kaniowa płynęli (statek). Do szkoły dojeżdżamy (tramwaj). Po męczącej wycieczce po mieście spotkali się (wieczór) na Rynku. (Chodnik) się chodzi, a nie jeździ. Po Kijowie uczniowie jeździli (metro). Latem kosi się trawę na trawniku (kosiarka). Często wieczorem wracamy do domu (taksówka). Młodzież jeździ po mieście (rower). Do Warszawy dojechaliśmy (autostrada). Na drugą stronę ulicy można przejść (przejście podziemne). Latem dobrze pływać (mazurskie jeziora). Byliśmy zdziwieni jej (zachowanie). Między (Kijów) a (Lwów) leży Równe. Uwielbiam pierogi z (mięso), z (kapusta i grzyby). Jesienią w parku wiatr bawi się (opadłe liście).

Ćwiczenie 15

Uzupełnij zdania odpowiednio dobranymi końcówkami.

Turyści byli rozczarowani niskimi górami. Jesienią można zarazić się grypą. Nieudane negocjacje zakończyły się niepowodzeniem. W powietrzu pachniało już wiosną. Dyrektor dobrze kieruje szkołą. Nauczyciele kierują uczniami. O nowych podróżach rozmawiamy z naszym kolegą. Nie zadawaj się z niegrzecznymi chłopcami. Staliśmy w kolejce za starszą panią. Pod otwartą książką leży nowy zeszyt. Spacerowaliśmy z naszym kolegą po parku. Ona interesuje się starożytnymi historiami od dawna. Spotkaliśmy się w mieście z dawnymi znajomymi. Razem z gośćmi odwiedziliśmy muzeum. Wspólnie z innymi ludźmi w teatrze oklaskiwaliśmy występ wybitnych artystów.

Ćwiczenie 16

Zamień liczbę pojedynczą na liczbę mnogą.

Pojechałem na wycieczkę autobusem. Wolontariuszka opiekuje się chorym psem. Byłem na spacerze z naszą nauczycielką. Pokłóciłam się z twoją siostrą. Zatrzymał się przed naszą szkołą. Cieszę się twoim sukcesem. Interesuję się nauką historyczną. Uciekałem przed psem. Zachwycał się wierszem Słowackiego. Księżgarnia znajduje się za rogiem ulicy.

Ćwiczenie 17

Zapoznaj się z poniższym tekstem.

*Bo tam, gdzie lkw y srebrne fale płyną,
Byłem ja niegdyś, jak Zośka, dzieciną.*

(J. Słowacki,

W pamiętniku Zofii Bobrówny)

ŚLADAMI WIESZCZA JULIUSZA SŁOWACKIEGO PO UKRAINIE

4 września 2016 r. minie kolejna rocznica (207.) urodzin polskiego wieszczanarodowego pochodzącego z Wołynia – Juliusza Słowackiego (1809–1849). Ten największy obok Adama Mickiewicza, Zygmunta Krasińskiego i Cypriana Kamila Norwida poeta polski urodził się w Krzemieńcu.

Krótki okres wraz z rodziną spędził w Wilnie. Przyszły wieszcz początkowo uczył się w domu, ale nauczył się tylko czytać, pisać i trochę francuskiego. Przez rok (1817/1818 r.) uczył się w słynnym Liceum Krzemienieckim założonym w 1805 r. przez Tadeusza Czackiego i Hugona Kołłątaja jako gimnazjum. Krzemieniec i rzeka lkwapojawiają się niejednokrotnie w twórczości poety – w listach pisanych do matki, w poemacie *Godzina myśli* i *Beniowski*, w wierszu *W pamiętniku Zofii Bobrówny* i w innych utworach.

Z Wilnem zaś jest związany okres uniwersytecki Słowackiego. Wakacje 1825 roku i kolejne spędzał on częściowo na Ukrainie: w Wierchówce (koło Braclawia). Bywał też u stryja pod Żytomierzem. A latem 1827 r. wybrał się do Odessy, po drodze zatrzymał się u Potockich w Tulczynie. Zachwycał się również ich malowniczym parkiem w Sofiówce koło Humania. W Odessie gościł u swego przyjaciela

i mecenasa sztuki Zenona Beliny-Brzozowskiego. Wracając z Odessy, Słowacki zachaczył o Bar i Gracjanówkę koło Chersonia.

Latem 1828 r., zaraz po skończeniu studiów włączył się po Podolu, co przyczyniło się do powstania utworów: *Beniowski*, *Fantazy* i *Ks. Marek*. Jeszcze w 1827 r. Słowacki ukończył pisanie *Dumki ukraińskiej*. Z Ukrainą wiąże się także geneza jego dramatu: *Sen srebrny Salomei*.

Od września 1828 r. do lutego 1829 r. Słowacki nudził się w Krzemieńcu, ucząc się angielskiego i czytając Byrona i Goethego. Aż wreszcie wyjechał do pracy do Warszawy. Kolejne lata – to emigracja. W dalsze jego losy wpisały się m.in. takie miasta, jak: Drezno, Londyn, Paryż, Genewa, Rzym, Neapol, Ateny, Aleksandria, Kair, miasta Bliskiego Wschodu i Ziemi Świętej.

Zmarł w Paryżu, w wieku 40 lat. Dopiero w 1927 r. prochy Słowackiego zostały przewiezione do kraju i złożone w krypcie Katedry na Wawelu. W 1909 r. z inicjatywy polskiej młodzieży akademickiej w kościele parafialnym w rodzinnym mieście poety postawiono skromny pomnik autorstwa Wacława Szymanowskiego. Jesienią 2012 r. pomnik wieszczą z Krzemieńca dłuta Stanisława Radwańskiego został odsłonięty w Kijowie.

Wg Marty Kowalewskiej

PAMIĘTAJ:

Zawsze najpierw podajemy imię, a potem nazwisko! Swoje prace, zeszyty itp. podpisujemy w Mianowniku!

Ćwiczenie 18

Znajdź na mapie miejscowości wymienione w tekście ćw. 14. Wypisz je w kolejności alfabetycznej.

Ćwiczenie 19

Zaplanuj objazd wszystkich miejscowości tak, by przejechać jak najmniej kilometrów. Przekaż grupie swą propozycję trasy. Czy do poszczególnych miejscowości z tekstu można dostać się pociągiem?

WZÓR: *Z Krzemieńca jedziemy do...*

Ćwiczenie 20

Wypisz z tekstu nazwiska z imionami w kolejności alfabetycznej. Przeczytaj tę listę jako „nauczyciel” – jak powinienes ją przeczytać?

Ćwiczenie 21

Wybierz z tekstu informację, która Cię szczególnie zainteresowała. Wybór uzasadnij. Przekaż ją grupie. Użyj zwrotów z ramki.

to niesamowite; jak to możliwe, że...; to wielka szkoda, że...; nie rozumiem, jak można było...; dlaczego on (coś zrobił) ...; zdumiewa mnie, że...; jestem w szoku: ...; to przykre, że...

Ćwiczenie 22

Opisz dworek Juliusza Słowackiego w Krzemieńcu korzystając ze słownictwa obok.

Ganek, kolumny, schody, spadzisty dach, okna, parterowy, jednopiętrowy, strych, piwnica.

Ćwiczenie 23

Podaj fakty z życia J. Słowackiego. Następnie porównaj je z faktami z życia T. Szewczenki. Skorzystaj z podanego poniżej słownictwa.

Przeprowadził się, przeniósł się, pracował jako, emigrował, był zesłany, pisał utwory literackie, Jeśli chodzi o... / Biorąc pod uwagę... (miejsce urodzenia, miejsce zamieszkania, szkołę, ...), Taras Szewczenko urodził się w... / chodził do szkoły w..., a Juliusz Słowacki...

Ćwiczenie 24

W jakiej części Ukrainy znajduje się Krzemieniec? Jak się nazywa ten region? Jakie znasz inne regiony kulturowo-geograficzne Ukrainy?

Ukraina Zachodnia		Ukraina Środkowa		Ukraina Wschodnia / Południowa	
Nazwa ukraińska	Nazwa polska / ukraińska po polsku	Nazwa ukraińska	Nazwa polska / ukraińska po polsku	Nazwa ukraińska	Nazwa polska / ukraińska po polsku
Волинь	Wołyń				

ODMIANA ZAIMKÓW ZWROTNYCH *się* (*siebie*)

Przypadek	
M.	–
D.	siebie/się
C.	sobie
B.	siebie/się
N.	sobą
Ms.	sobie

W języku polskim występują zaimki zwrotne: „*się*”, „*siebie*”, „*sobie*”, „*sobą*”.

Zaimek zwrotny „*się*” („*siebie*”, „*sobie*”, „*sobą*”) łączy się z czasownikami przechodnimi. **Np.** *Codziennie myję się ciepłą wodą.*

Gdy nacisk wypowiedzi jest położony na zaimek, używamy formy „*siebie*”. **Np.** *Lubił tylko siebie samego.*

W pozostałych wypadkach używana jest krótka forma „*się*”. **Np.** *Uczyć się języka polskiego.*

Szyk zaimka *się* w zdaniu:

- Zaimek **się** nie powinien stać na początku zdania.
- Zaimek **się** nie może stać na końcu zdania. **Wyjątek:** zdanie składa się z samego czasownika, **np.** *Wypogodziło się.*
- Zaimek **się** nie może stać po przyimku.
- Można też zaimek **się** oddzielić od czasownika innymi wyrazami, **np.** *Chciałbym się z tobą spotkać o drugiej.*
- Jeśli w zdaniu występują dwa wzajemnie zależne czasowniki z zaimkiem **się**, jeden z zaimków należy opuścić. **Np.** *Starał się nią opiekować jak najlepiej.*

Tak po polsku nie można powiedzieć:

Starał się nią opiekować się jak najlepiej.

W języku polskim występują czasowniki zwrotne z zaimkiem **się**.

Np. *bać się, troszczyć się, kłócić się, ubierać się*

W języku polskim są również takie czasowniki, które z zaimkiem **się** mają zupełnie inne znaczenie niż bez niego.

Np. *Uczyć języka polskiego ≠ Uczyć się języka polskiego*

Ćwiczenie 25

Wstaw zaimek się tam, gdzie jest to konieczne.

Pani nauczyła [ ] dzieci świetnie śpiewać. Koleżanka nauczyła [ ] nowych wyrazów. Umyj [ ] ręce przed obiadem. Umyj [ ] przed snem. Rodzice zawsze chwalą [ ] swoimi dziećmi. Mama chwali [ ] swoje dzieci. Anna czesze [ ] swoją młodszą siostrę. Anna czesze [ ] przed lustrem. Spotykam [ ] tego pana w parku. Spotykam [ ] z tym panem w parku. Woda na herbatę już [ ] gotuje. Kuzynka gotuje [ ] wodę na herbatę.

Ćwiczenie 26

Przeczytaj. Wypisz wyrazy związane z rysunkiem.

Autorem rysunku, który widzisz obok jest Juliusz Słowacki. Praca powstała podczas jego podróży na Wschód w latach 1836-37. Wycieczka zainspirowała wieszczka do napisania poematu *Podróż do Ziemi Świętej z Neapolu*, którego częścią jest *Grób Agamemnona*. Słowacki narysował wówczas 16 rycin. Nakreślił je w swoim *Albumie notatek*, w którym zapisywał także wrażenia z podróży. Prace dowodzą zainteresowania wieszczka architekturą i pejzażem. Sporadycznie pojawia się na nich człowiek. Rysunki Słowackiego charakteryzują się lekką wyrazistą linią, autor umiał stosować perspektywę i światłocień. Jego biografowie zwracają uwagę, że jako dziecko miał możliwość uczestniczenia w spotkaniach z artystami i sztuką w rodzinnym domu. Jego matka Salomea Becu prowadziła salon, w którym bywali poeci, pisarze, ludzie nauki i malarze, wśród nich Jan Rustem, autor młodzieńczego portretu Słowackiego. Juliusz uczestniczył w zajęciach plastycznych w domu w Krzemieńcu, a także potem w gimnazjum w Wilnie. Poznał tajniki rysowania i malarstwa olejnego. Zbiór rysunków Słowackiego znajduje się w zbiorach Zakładu Narodowego Ossolińskich.

Ćwiczenie 27

Przeczytaj wiersz J. Słowackiego *W pamiętniku Zofii Bobrówny*. Odpowiedz na pytania.

1. Czy bohater liryczny kocha swoją ojczyznę?
2. W jaki sposób oddaje autor swoją tęsknotę za ojczyzną?
3. Czy w czasach autora wiersza Polska istniała jako kraj?
4. O jakiej miejscowości wspomina autor: Bo tam, gdzie lkwę srebrne fale płyną?
5. O co prosi Zośkę bohater liryczny?

Porozmawiaj o tym z kolegami i koleżankami z klasy.

Juliusz Słowacki

W pamiętniku Zofii Bobrówny

Niechaj mnie Zośka o wiersze nie prosi,
Bo kiedy Zośka do ojczyzny wróci,
To każdy kwiatek powie wiersze Zosi,
Każda jej gwiazdka piosenkę zanuci.

Nim kwiat przekwitnie, nim gwiazdeczka zleci,
Słuchaj – bo to są najlepsi poeci.
Gwiazdy błękitne, kwiateczki czerwone
Będą ci całe poemata składać.
Jabym to samo powiedział, co one,

Bo ja się od nich nauczyłem gadać;
Bo tam, gdzie lkwę srebrne fale płyną,
Byłem ja niegdyś, jak Zośka, dzieciną.
Dzisiaj daleko pojechałem w gości
I dalej mię los nieszczęśliwy goni.

Przywieź mi, Zośko, od tych gwiazd światłości,
Przywieź mi, Zośko, z tamtych kwiatów woni,
Bo mi zaprawdę odmłodzić potrzeba.
Wróć mi więc z kraju taką – jakby z nieba.

Ćwiczenie 28

Czy podoba Ci się mowa wiersza Słowackiego? Jakimi środkami posługuje się poeta, które określają obraz piękna świata? Znajdź te miejsca w wierszu.

Ćwiczenie 29

Przygotuj wpis do Facebooka ze swojej podróży wakacyjnej według planu:

- zdjęcie;
- krótki opis tego, co na zdjęciu. A może potrafisz podpisać zdjęcie... wierszykiem?

Ćwiczenie 30

Dopisz komentarze do fragmentów internetowych wpisów:

Najlepiej podróżować rowerem.	Podróże? Tylko na piechotę po górach, bezdrożach.	A ja wybieram wakacje w domu – z komputerem.	
Idealna podróż? Jakaś Bułgaria albo Grecja, luksusowy hotel all inclusive.	Tylko Ukraina! Żadnej zagranicy!	A ja chcę do Polski! Bo uczę się polskiego.	A po co w ogóle podróżować?

Ćwiczenie 31

Przyjrzyj się rysunkowi dziecięcemu Juliusza Słowackiego. Opisz ten rysunek. Skorzystaj ze słów z ramki.

Rysunek dziecięcy Juliusza Słowackiego. Krzemieniec.

Na pierwszym planie, w tle, w prawym dolnym rogu, w lewym górnym rogu, wi-
dać, widzimy, można zobaczyć, można zauważyć...

Poznaj zasady transliteracji z języka polskiego na język ukraiński nazw własnych i geograficznych

Polskie nazwy geograficzne zapisujemy po ukraińsku:	według tradycji, np. Chełm ⇒ Холм; Hrubieszów ⇒ Грубешів; Dorohusk ⇒ Дорогуськ; Hrebenne ⇒ Гребенне	
	w miejscu ia lub ie w zbliżonych z ukraińskimi nazwach w większości wypadków piszemy i , np. : Białystok ⇒ Білосток; Biała Podlaska ⇒ Біла Підляська; Bielsk Podlaski ⇒ Більськ Підляський	
	Wyjątek: Bielsko-Biała ⇒ Бєльско-Бяла	
	z przyrostkiem ów	w większości wypadków przez -yв , np.: Żyrardów ⇒ Жирард ^у в, Tomaszów Lubelski ⇒ Томаш ^у в-Любельський; Mokotów ⇒ Мокот ^у в
		z zachowaniem tradycji przez -іє , np. : Kraków ⇒ Крак ^і є; Wyszaków ⇒ Вишк ^і є; Tarnów ⇒ Тарн ^і є
Polskie imiona własne i nazwiska zapisujemy:	nazwy typu Balice, Kielce, Gliwice piszemy Балице, Кельце, Гливіце	
	ę i q oddajemy przez ем, ом, ен, он , np. : Dębica ⇒ Дембиця; Dęblin ⇒ Демблін; Częstochowa ⇒ Ченстохова; Dąbrowa Górnicza ⇒ Домброва Гурніча; Kały ⇒ – Конту; Elbląg ⇒ Ельблонг; Nowy Sącz ⇒ Новиї Сонч	
	te z ie przez e , np. : Wiesław ⇒ Веслав; Mieczysław ⇒ Мечислав; Broniewski ⇒ Броневський; Zaleski ⇒ Залеський; Mickiewicz ⇒ Міцкевич; Sienkiewicz ⇒ Сенкевич	
	ń, ś, ć, dź piszemy po ukraińsku bez zmiękczenia н, с, ц, дз , np. : Wypiański ⇒ Виспянський; Jabłoński ⇒ Яблонський; Świderek ⇒ Свідерек; Ćwik ⇒ Цвік	
	-q i -ę :	przed b, p piszemy ом, ем , np. : Dąbrowski ⇒ Домбровський; Zaręba ⇒ Заремба; Kępa ⇒ Кемпа
		w pozostałych wypadkach piszemy -он , -ен , np. : Zajączek ⇒ Зайончек; Pająk ⇒ Пайонк; Piątek ⇒ Пйонтек; Świątek ⇒ Свйонтек; Wężygowicz ⇒ Венжигович, Jędrzychowicz ⇒ Ендриховський; Świącicki ⇒ Свенцицький
	te z -y (-i), -ski , -cki piszemy przez -уї (i), -ський , -цький , np. : Boni ⇒ Боні; Ostrowski ⇒ Островський; Gomulicki ⇒ Гомулицький; Zawadzki ⇒ Завадський	

Jak wiele nas łączy

Nadszedł 15. sierpień. W Polsce to święto Wojska Polskiego. Zostało ustanowione w rocznicę tak zwanego cudu nad Wisłą – pokonania Armii Czerwonej pod Warszawą, ocalenia Polski i Europy przed komunizmem w 1920 roku. Też w tym dniu obchodzimy Święto Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny.

Alegoria zwycięstwa w 1920 r. Warszawo naprzód! Obraz Zdzisława Jasińskiego

Pogoda była w tym roku nieciekawa – było zimno, jak na połowę sierpnia (ledwie 14 stopni w południe), padał deszcz, wiał jakiś zimny wschodni wiatr, brr. A kolejnym etapem podróży był Humań i słynna – uznana za jeden z cudów Ukrainy – Zofiówka. To taki park założony w końcu XVIII stulecia.

Park był piękny, ale nie w taką pogodę! Więc szybko, szybko – przeszli alejkami i marzyli tylko, by rozgrzać się ciepłą herbatą. Mieli okazję pobytu na Wydziale Historycznym Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego imienia Pawła Tyczyńskiego w Humaniu. Humański uniwersytet zorganizował spotkanie, na którym nasza grupa: młodzi Polacy z Krakowa i Ukraińcy ze Lwowa i Stryja, ale też uczniowie ze szkół średnich Humania rozmawiali o wspólnej historii – szukali tego, co łączy.

A rozmawiać nie było łatwo – brakowało im wiedzy historycznej. Ale, gdy z pomocą historyków, wykładowców humańskiego uniwersytetu, poznawali fakty z historii Humania, Ukrainy i Polski, zrozumieli jedno: tylko wtedy, gdy Ukraińcy i Polacy trzymali się razem, mogli wspólnie opierać się Rosji.

W autobusie, gdy jechali dalej – aż do Zaporozża – zaczęła się rozmowa:

– Nie lubię świąt – powiedział Darek. ... Lubię spędzać czas aktywnie, jak tu, na tej wycieczce.

– Grymasisz. Świąta są po to, żeby się nudziło – powiedziała na to Daryna. – Można spotkać się z rodziną...

– Tak. Albo pogadać o świątach Bożego Narodzenia i Wielkanocy. To ja jestem za. Lubię Boże Narodzenie, atmosferę przygotowań, zimę...

– Boże Narodzenie wszyscy lubią. My tu jak zaczniemy świętować w katolicką Wigilię, to kończymy po Jordanie. Ale Wielkanoc też ma swój urok – inne święta, poważniejsze.

– Co chwila są jakieś święta: jak nie religijne, to państwowe: Dzień Niepodległości – 11 XI, Święto Konstytucji 3 Maja – 3 V... U was też tyle jest?

– Też... Tylko nasze są na wakacjach, niestety. A pamiętacie, co mówił dziś ten profesor z uniwersytetu. Przed wojną było tu jeszcze więcej religii i kultur. Na tych ziemiach oprócz Ukraińców mieszkało bardzo dużo Żydów, byli Niem-

cy, protestanci, we Lwowie Ormianie na przykład. Słysząc było dzwony z wielu świątyń.

– Skoro tak wiele nas łączy, to nie moglibyśmy razem obchodzić świąt?

– Czasami Wielkanoc wychodzi razem, ale rzadko. A różne daty Bożego Narodzenia to też już tradycja, chyba nie jest to takie proste. Na pewno trzeba szanować swoje święta nawzajem.

– Tu zawsze tak było. Jedni drugich szanowali i na przykład nie pracowało się w żadne święta. Kolędowało się razem.

Rozmowa się urwała. Pogoda, jazda autobusem, zmęczenie powodowały, że coraz więcej naszych podróżnych zasypiało.

Ćwiczenie 1

Zastanów się, co jest prawdą, a co nie.

WZÓR: 15 sierpnia w Polsce jest święto Wojska Polskiego.

Tak, to prawda. W tym dniu Wojsko Polskie pokonało Armię Czerwoną pod Warszawą.

Jak zwiedzali Human, to była cudowna pogoda. Nie, to nie prawda, bo było zimno, jak na połowę sierpnia.

1. W Humaniu znajduje się słynny i uznany za jeden z cudów Ukrainy park.
2. Pogoda dopisała, natomiast park był brzydki i nieciekawym.
3. 15 sierpnia to jedno z największych świąt kościelnych.
4. W Humaniu jest Uniwersytet imienia Iwana Franki.
5. Na wydziale historycznym grupa spotkała się z młodzieżą lokalną.
6. Podczas spotkania rozmowa toczyła się wokół wspólnej przeszłości.
7. Uczniowie dowiedzieli się, co łączy Polaków i Ukraińców.
8. Młodzież uznała, że nie być razem to być silnym.
9. Darek wcale nie lubi atmosfery przedświątecznej.
10. Święta Bożego Narodzenia i Wielkanoc Ukraińcy i Polacy zawsze odchodzą w tych samych dniach.

Ćwiczenie 2

Zastanów się, co to znaczy „cud nad Wisłą”? Kiedy i gdzie ten cud miał miejsce? Skorzystaj z Internetu. Przekaż tę informację grupie.

Ćwiczenie 3

Podaj dzisiejszą datę. Czy jest dziś jakieś święto? A może dzień czegoś lub kogoś?

Ćwiczenie 4

Opisz dzisiejszą pogodę. Czy lubisz taką pogodę?

Ćwiczenie 5

Czy zgadzasz się z Daryną, że „Święta są po to, żeby się nudziło”? Jeśli nie, jaki masz pomysł na święta?

Ćwiczenie 6

Porozmawiaj z kimś najstarszym w rodzinie, jak spędzano święta, gdy *ona / on była mała / był mały*. Zanotuj jej / jego wspomnienia. Przekaż je grupie używając form: *ubierało się choinkę / ubierano choinkę*.

Ćwiczenie 7

Uzupełnij tabelę nazwami świąt z tekstu oraz odpowiednikami świąt na Ukrainie. Czy wszystkie święta ukraińskie mają polskie nazwy? Te, które nie mają, zapisz po polsku.

Święta w Polsce		Święta na Ukrainie	
1 stycznia	Nowy Rok		
6 stycznia	Trzech Króli		
21 stycznia	Dzień Babci		
22 stycznia	Dzień Dziadka		
kwiecień	Wielkanoc		
3 maja			
26 maja	Dzień Matki		
czerwiec	Boże Ciało		
15 sierpnia			
14 października	Dzień Nauczyciela		
1 listopada	Wszystkich Świętych		
11 listopada			
6 grudnia	Wizyta św. Mikołaja		
24 grudnia	Wigilia Bożego Narodzenia		
25 grudnia	Boże Narodzenie		
31 grudnia	Sylwestra		

Ćwiczenie 8

Przeczytaj daty świąt w Polsce i na Ukrainie z ćw. 7. Zapisz same miesiące wg wzoru:

WZÓR: W styczniu obchodzimy święta: ...

Ćwiczenie 9

Określ swoje uczucia i odczucia podczas świąt, uzasadnij je.

WZÓR: Jest mi wesoło, bo dostaję wiele prezentów.

Czuję się bezpiecznie, ponieważ cała rodzina jest razem.

Czuję tęsknotę, gdyż święta się kończyły.

Jest mi smutno / wesoło / miło / niedobrze...	... gdyż
Czuję się źle / dobrze / bezpiecznie / kochany / potrzebny	... bo
/ szczęśliwy / wypoczęty / zmęczony...	... ponieważ
Czuję radość / smutek / tęsknotę / żal...	
Jestem szczęśliwy / radosny / znudzony...	
Nudzi mi się...	
Tak mi jakoś...	

Ćwiczenie 10

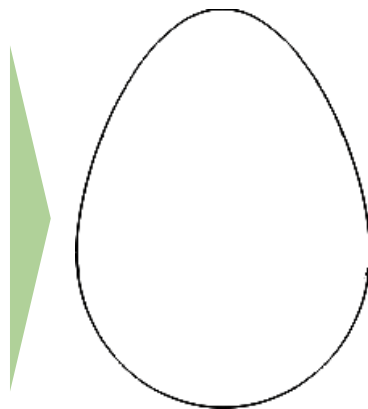
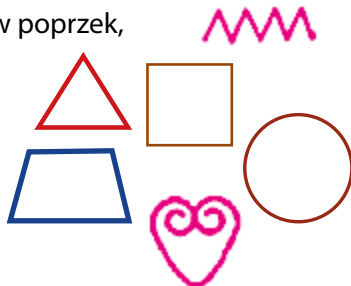
Przygotuj informacje, jakie kultury można/ można było odnaleźć w Twojej miejscowości. Przekaż informacje grupie.

Ćwiczenie 11

Zaprojektuj swoją pisanekę, a następnie opisz ją: jakich kolorów użyłaś/użyłeś, jakie kształty namalowałaś/namalowałeś? Skorzystaj ze słownictwa obok i schematu pisanek

Zielony, czerwony, żółty, niebieski,
fioletowy, brązowy, czarny, szary, ...

Paski wzdłuż / w poprzek,
zygzaki,
kółka,
kwadraty,
trójkąty,
prostokąty,
romby,
trapezy,
serduszka, kropki, ciapki, ...

Ćwiczenie 12

Przeczytaj poniższy tekst. Wypisz w punktach 10 informacji o humanistycznym parku. Do słowniczka zapisz wyrazy, które spotykasz po raz pierwszy.

Według Rafała Szostaka

Zofiówka

Park założył w 1796 roku Stanisław Szczęśny Potocki. W maju 1802 roku, w dzień urodzin swojej żony Zofii Wittowej-Potockiej, uroczyste oddał park nazwany na jej cześć Zofiówką (Sofijówką).

Park w modnym wówczas stylu sentymentalnym zaprojektował i kierował budową Ludwik Metzel. Natomiast park zbudowali, nie otrzymując za to ani grosza, chłopci ukraińscy ze wsi należących do Potockiego.

Zofiówka powstała w północnej części Humania, miasta znanego z nieco wcześniejszej rzezi 20 tysięcy Polaków i Żydów podczas powstania chłopów (hajdamaków) w końcu XVII – początku XVIII w. Zlokalizowany jest nad brzegami rzeki Kamienki, w bezleśnym terenie, poprzecinanym wąwozami, kanionami, z licznymi skałami granitowymi.

Malowniczy krajobraz został wkomponowany w niemal 180-hektarowy park. W spokoju nie zostawiono rzeki. Powstały na niej stawy, zalewy, a nawet sztuczne... wodospady. Najwyższy ma aż 14 metrów. Skały pozostawiono. Ale zbudowano sztuczne grotty, romantycznie nazwane grotami m. in. Wenery, Apollina, Strachu i Wątpliwości. Do tego oczywiście Pola Elizejskie, bo moda na starożytność trwała. Wszystko razem tworzyło jedną całość.

Potoccy niedługo cieszyli się Zofiówką. W 1832 roku majątek został skonfiskowany i przejęty przez cara Mikołaja I, który podarował go swej żonie Aleksandrze. W tym czasie w parku zniszczono popiersie Tadeusza Kościuszki i pomnik księcia Józefa Poniatowskiego.

W 1859 roku carowi znudziła się zabawka i przekazał ją Głównej Szkole Sadownictwa Rosji, która z tej okazji przeprowadziła się z Odessy do Humania. I jej najwybitniejsi profesorowie systematycznie wzbogacali park.

W czasach radzieckich Zofiówka została uznana za rezerwat. Zniszczona podczas drugiej wojny światowej, po jej zakończeniu została odbudowana i przekazana Akademii Nauk ZSRR.

Zima 1979 roku była niezwykle ostra, a do tego beżśnieźna. Wymarzły wszystkie drzewa i krzewy z nieco cieplejszych rejonów, m. in. zdobiące główne wejście potężne, dwustuletnie jodły balsamiczne. Zginęły ryby w stawach zamarzniętych do dna. W marcu z kolei spadło bardzo dużo śniegu. Wiosna przyszła gwałtownie. Szybko topniejące śniegi spowodowały niszczycielskie strumienie i fale, które niszczyły wszystko na swojej drodze.

Renowacja była zapewne niewiele tańsza od budowy parku. Odbudowę Zofiówki zakończyła już niepodległa Ukraina, która uznała ją za jeden ze swoich siedmiu cudów. Renowacje prowadzono, przywracając pierwotny wygląd parku, z czasów Potockich.

Dziś Zofiówka znów jest jednym z najpiękniejszych parków krajobrazowych na świecie i najważniejszych ogrodniczych instytutów naukowych. Na 179,2 ha rośnie 3323 gatunków, podgatunków, ras i form drzew i krzewów z całego świata, m. in. cyprysik błotny, miłorząb japoński, tulipanowiec, 25 gatunków orzesznika, 24 gatunki buka, 41 gatunków jodeł, sto gatunków pnączy, 320 róż, a do tego 1994 gatunki i podgatunki i formy roślin zielnych.

Zofiówka jest i w... kosmosie. Tak w 1985 roku nazwano planetoidę nr 2259.

Ćwiczenie 13

Na podstawie tekstu ćw. 12. odegraj rolę przewodniczki/ przewodnika po Zofiówce. Skorzystaj ze słownictwa w ramce.

Proszę państwa, widzimy tu... Proszę zwrócić uwagę na... Oto jest bardzo rzadki przykład (czego?)... To drzewo pochodzi z... Bardzo ciekawa jest... Proszę nie dotykać... Proszę bardzo, przechodzimy dalej.

Ćwiczenie 14

Zadaj kilka pytań pani przewodniczce. Dobierz z ramki odpowiednie słowa do zapytania. Zacznij: Przepraszam, proszę powiedzieć...

... skąd?, jak?, gdzie?, kiedy?, z jakiego okresu?, od kiedy?, ile?, co/ czego/ czemu/ z czym/ o czym?, w jakim celu?

Ćwiczenie 15

Wypisz z tekstu podstawowego i z tekstu ćw. 12. nazwiska. Dwa z nich odmień przez przypadki. Które nazwiska nie są Ci obce?

PAMIĘTAJ:

Pomnik kogo, nie: komu!

Np. Pomnik księcia Józefa Poniatowskiego.

Ćwiczenie 16

Z nazwiskami z ćw.15 ułóż zdania według wzoru.

WZÓR: *Pomnik Stanisława Szczęsnego Potockiego.*

Ćwiczenie 17

Zapoznaj się z treścią ciekawostki. Wypisz nieznane dotąd wyrazy.

CIEKAWOSTKA

Tadeusz Kościuszko urodził się 4 lutego 1746 r. w Mereczowszczyźnie na Białorusi, w obwodzie brzeskim. Uczył się w Kolegium Pijarów w Lubieszowie na współczesnej Ukrainie. Sztukę wojskową poznawał w Korpusie Kadetów Szkoły Rycerskiej w Warszawie. Studiował tam historię Polski, filozofię, uczył się języków obcych. Szkołę ukończył w stopniu kapitana. Jako stypendysta królewski zdobywał wiedzę o budownictwie fortyfikacji we Francji.

Od 1776 r. Kościuszko pełnił obowiązki inżyniera armii amerykańskiej przy budowie fortyfikacji. Uchwałą Kongresu Stanów Zjednoczonych w 1783 r. Tadeusz Kościuszko został awansowany na generała brygady armii amerykańskiej. Następnie wrócił do Polski, gdzie w 1789 r. otrzymał nominację na generała majora wojsk koronnych.

24 marca 1794 na rynku krakowskim Tadeusz Kościuszko złożył na narodowi uroczystą przysięgę i stanął na czele insurekcji – powstania narodowego przeciwko Rosji i Prusom. Powstanie zakończyło się porażką 16 listopada 1794. Ranny Kościuszko dostał się do niewoli, po czym został uwięziony w Twierdzy Pietropawłowskiej w Petersburgu.

Zmarł 15 października 1817 r. Ciało Tadeusza Kościuszki spoczywa w sarkofagu na Wawelu, a serce w urnie na Zamku Królewskim w Warszawie.

Ćwiczenie 18

Poszukaj w Internecie informacji o pomnikach Kościuszki w Polsce i na świecie.

Ćwiczenie 19

Z jakim ukraińskim bohaterem narodowym kojarzy Ci się Tadeusz Kościuszko, uzasadnij dlaczego.

Wyrażanie podmiotu zaimkiem osobowym w Celowniku

Czasownik + zaimek osobowy w Celowniku, **np.** Jest **mi** zimno. Kręci **mi** się w głowie. Nudziło **mu** się.

Przysłówek + zaimek osobowy w Celowniku, **np.** Zimno **mi**. Duszno **jej**. Niemiło **mu**.

Ćwiczenie 20

Uzupełnij zdania odpowiednimi wyrażeniami z ramki.

Bardzo miło było im na wycieczce . Nie zawsze jest mi wygodnie . Jest mi zimno jesienią . Dobrze mi jest przy oknie . Jest nam wesoło . W niedzielę było bardzo romantycznie. Na wystawie zegarów zawsze jest mi dobrze. Dziwnie jest nam . Śmiesznie było nam komediowym.

w tej Zofiówce, w metrze, w autobusie, na basenie, w pociągu, na uniwersytecie, w muzeum, na filmie, na koncercie, nad morzem

Ćwiczenie 21

Zaimki w nawiasach wypowiedz w odpowiedniej formie.

Zimno (on). Miło (my). Dobrze (ona). Wesoło (ono). Duszno (oni). Niemiło (ty). Śmiesznie (wy). Wygodnie (one). Smutno (ja). Gorąco (my). Lekko (ona). Ciężko (on). Drogo (oni). Daleko (ty). Sucho (wy). Ciemno (on). Wolno (my). Wiadomo (ja). Nudno (oni). Tęskno (ono). Ciepło (ona).

Ćwiczenie 22

Wysłuchaj tekstu.

Obiady czwartkowe [i środowe] u ostatniego króla Polski – Stanisława Augusta Poniatowskiego

Obiady owe były wydarzeniem niezwykłym, bo przecież historia tylko o niezwykłych wydarzeniach pamięta. Miały one miejsce w latach 1771–1781. Skład gości zawsze starannie układał sam król Staś.

Miejszem owych intelektualnych obiadów był zamek warszawski, a w okresie wiosennym i letnim Pałac Łazienkowski. Na zamku, sala kameralna, w której przy zastawionych stołach prowadzono dysputy była skromnie, ale z ogromnym smakiem umeblowana, a na ścianach wisiały portrety szanowanych przez króla ludzi kultury.

Aby zapewnić doskonałą atmosferę do twórczych dysput, przy – z ogromnym znawstwem zastawionym stole, król Staś postanowił podzielić ludzi sztuki wedle rodzajów sztuk. Dla malarzy i architektów organizował obiady śródomiejskie. Wynikało to z obawy, czy znajdą oni wspólne tematy z innymi przedstawicielami sztuk wieloletnich.

Król Stanisław dbał o poziom intelektualny rozmów przy stole. Mimo, że król władał biegle kilkoma językami, a język francuski uchodził za język salonowy, to na obiadach obowiązywał język polski. Obiady trwały dość długo, bo jeśli rozmowy były ciekawe i twórcze to nawet do czterech godzin.

W tym czasie podawano: na przystawkę wędliny, następnie zaś barszcz z uszkami, różne pieczenie, szczególnie ulubioną przez króla pieczeń baranią, paszteciki, pikantne marynaty, ryby i jarzyny. Niestety w materiałach z tamtych czasów nic nie zachowało się na temat deserów. Król, mimo, że goście pili wino, pił tylko wodę źródlaną.

Ćwiczenie 23

Odpowiedz na pytania:

- Co to były obiady czwartkowe?
- Kto je organizował?
- Kto był zapraszany?
- Gdzie się odbywały?
- Jaka atmosfera panowała przy stole?
- Co podawano do stołu?
- Kogo nazywano Stasiem?
- Jakimi językami władał król, a jakim posługiwano się przy stole?
- Jak długo trwały obiady?
- W jakim stuleciu rządził król Stanisław August Poniatowski?

Ćwiczenie 24

Dopasuj części zdania.

Mimo, że goście pili wino,

Mimo, że świeciło słońce,

Mimo, że była zima,

Mimo, że lektor wygłasza referat,

Mimo, że pada deszcz,

Mimo, że pani prosiła zostać,

Mimo, że jest noc,

padał ślepy deszcz.

studenci piszą sms-y.

ona jadła lody.

uczniowie poszli do domu.

król pił wodę źródlaną.

ale spać się nie chce.

wszyscy chodzą bez parasolek.

Ćwiczenie 25

Przeczytaj głośno 1771–1781. Przypomnij sobie odmianę słowa „tysiąc”. Dopasuj odpowiednie przypadki do liczb.

M. tysiąc – 1 tysiąc; tysiące – 2, 3, ____ ; 5, 6 tysięcy;

D. ____; ...

Liczby do dopasowania: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 11, 21, 100, 101, 121, 154.

Ćwiczenie 26

Jak to powiedzieć: „W 2000 roku”?

Czy coś ważnego w historii Polski, Ukrainy, a może i dla Polski i dla Ukrainy razem, wydarzyło się w tych latach?

A w jakich innych latach XXI w. wydarzyło się coś ważnego dla Ciebie, Twojej rodziny, Ukrainy, Polski?

WZÓR: *W dwutysięcznym roku ...*

W dwa tysiące pierwszym roku ...

- W 2000 roku?
- W 2001 roku?
- W 2004 roku?
- W 2012 roku?
- W 2013 roku?

Ćwiczenie 27

Czy wiesz, że gdy na uniwersytetach odbywają się konferencje, to uczestnicy dyskutują w tak zwanych sekcjach tematycznych. Którą sekcję z zaproponowanych poniżej zechcesz wybrać? Co byś chciała/ chciał na takim spotkaniu powiedzieć?

- Prawa i obowiązki dziecka w rodzinie.
- Prawa i obowiązki dziecka w szkole i wobec państwa.
- Nowy model szkoły i edukacji.
- Czas wolny dzieci i młodzieży.
- Czy dzieci powinny pracować, zarabiać i mieć własne pieniądze?
- Czy dziecko może decydować o sobie – od „w co się ubrać” do „do jakiej szkoły chodzić”?
- Czego dziecku nie wolno zabraniać?
- Co dziecku można nakazać?

Ćwiczenie 28

Wypełnij formularz zgłoszeniowy na taką konferencję:

Imię:	
Nazwisko:	
Płeć:	
Wiek:	
Obywatelstwo:	
Szkoła:	
Klasa:	
Miejsce nauki języka polskiego:	
Który rok uczę się języka polskiego?	
Miejsce zamieszkania:	
Zainteresowania:	
Plany na przyszłość:	
Znajomość języków obcych:	
Wybieram sekcję:	
Temat wystąpienia:	
Planowany czas wystąpienia:	
Język wystąpienia:	

Ćwiczenie 29

Zapoznaj się z treścią poniższych zaproszeń.

**Adam Michnik oraz Fundacja Nagrody
Literackiej Nike mają zaszczyt
zaprosić Panią/Pana**

na uroczysty finał konkursu **Nike 2015**
w niedzielę 4 października
2015 roku, o godzinie 18.30, w Bibliotece
Uniwersyteckiej w Warszawie
(*ul. Dobra 56/66*)

Retransmisja uroczystości w Programie 2 TVP

Katarzyna Skórzyńska
Dyrektor Polskiego Instytutu Dyplomacji
im. Ignacego Jana Paderewskiego
serdecznie zaprasza

na koncert z udziałem
Anny Fedorovej

i

Szymona Nehringa
z okazji Dnia Służby Zagranicznej w
poniedziałek, 16 listopada
2015 roku, o godzinie 19.00.

Zamek Królewski w Warszawie
Plac Zamkowy 4
Sala Koncertowa

R.S.V.P. do 4 listopada 2015 roku

tel: 22 523 79 85

e-mail: pid.sekretariat@msz.gov.pl

Zaproszenie jest ważne dla dwóch osób

Zaprojektuj zaproszenie (w dwu językach: ukraińskim i polskim) na warszawski obiad czwartkowy. Dowiedz się: kto teraz jest prezydentem Polski, czy na zamku w Warszawie można zorganizować takie spotkanie.

Ma zaszczyt zaprosić na..., odbędzie się (kiedy? / gdzie?)..., planowane tematy..., prosimy o przesłanie formularza zgłoszeniowego do dnia..., zapewniamy noclegi i zwrot kosztów podróży.

ŁĄCZNA PISOWNIA PARTYKUŁY «NIE»

Partykułę nie jako zaprzeczenie piszemy łącznie:

z rzeczownikami, np.

*nieszczęście, niedowierzanie, nieprzyjaciel,
niebezpieczeństwo, niegościnnność, nierozwaga,
niecierpliwość, niedoświadczenie, nienaruszalność,
niepodległość, niepodobieństwo ...*

z przysłówkami utworzonymi od zaprzeczonych przymiotników, np.

*niedbale, niewątpliwie, niespokojnie, nieużytecznie,
niewesoło, niesymetrycznie, niesumiennie, niesłuchanie,
nieodpowiednio*

z przymiotnikami w stopniu równym, np.

*nieatrwały, nieżonaty, niewygodny, niekorzystny,
nieprzyjemny, nieważny, niewrażliwy,
niejasny, niewnikliwy*

z imiesłowami przymiotnikowymi, np.

*nieopisane trudności (nie dające się opisać);
miejsca nieopisane w książce (takie, których nie opisano);*

z formami stopnia wyższego i najwyższego przymiotników i przysłówków, np.

*niedołężny ⇒ niedołężniejszy ⇒ najniedołężniejszy;
nieszczęśliwy ⇒ nieszczęśliwszy ⇒ najnieszczęśliwszy;
niedyskretny ⇒ niedyskretniejszy ⇒ najbardziej
niedyskretny/najniedyskretniejszy*

WYJĄTKI:

stosuje się pisownię rozdzielną:

**w konstrukcjach ze
spójnikiem **ani** lub **ni**, np.**
nie piszący ani nie czytający

**w wyraźnych
przeciwstawieniach, np.**
nie leżący, ale siedzący

Zdania typu: *Wydaje się, że ktoś puka. Organizuje się wycieczkę.* Mają znaczenie nieosobowe.

Ćwiczenie 31

Ułóż zdania według wzoru.

WZÓR: *Realizować zadanie. – Realizuje się zadanie.*

Poprawiać błędy. Nosić książki. Oddawać pożyczone. Milczeć z grzeczności. Organizować wycieczkę. Czekać na zamówienie. Pić rano herbatę. Dawać dobry przykład. Udawać mądrego. Myśleć dobrze o ludziach. Rozwiązywać trudne zadania. Odsłaniać pomniki bohaterów narodowych. Mówić prawdę.

PAMIĘTAJ:

Narodowy – dotyczy narodu, charakterystyczne dla całego narodu, kraju, *np.:* hymn narodowy, flaga narodowa, pieśni i tańce narodowe, Muzeum Narodowe, Polski Bank Narodowy.

Ludowy – związany z kulturą ludową, wiejską, *np.:* strój ludowy, piosenki ludowe, tradycje ludowe, zwyczaje ludowe.

Ćwiczenie 32

Użyj odpowiedniego wyrazu.

Biblioteka (Ludowa/ Narodowa) Ukrainy jest w Kijowie. W Polskim Banku (Ludowym/ Narodowym) odbyło się spotkanie. Stroje (narodowe/ ludowe) są zdobione kolorowym haftem. W szkole poznajemy tradycje (narodowe/ ludowe). Polonez i hopak to tańce (ludowe/ narodowe) Polaków i Ukraińców. Na Święto Niepodległości odgrywa się hymnu (ludowego/ narodowego) i podnosi się flagę (narodową/ ludową). Na Ukrainie odradzają się zwyczaje (ludowe/ narodowe). W trakcie wycieczki po Ukrainie grupa młodzieży polskiej nauczyła się kilku piosenek (ludowych/ narodowych).

Ćwiczenie 33

Przetłumacz na język polski.

Закладено фундамент нової будівлі. Причинено двері. Ввімкнено світло. Зачинено магазин. Відремонтовано автомобіль. Відкрито новий пам'ятник. У музеї відкрито виставку. Написано новий твір. Прийнято на навчання. Зроблено добру справу. Подаровано посмішку. Запрошено гостей. Складено пропозицію.

Zdania bezosobowe wskazują na czynność przeszłą, bez informowania nas o jej wykonawcy. Tworzą takie zdania formy czasownika na **-no, -to**.

Np. *Zaproszono gości. Złożono propozycję.*

Ćwiczenie 34

Przekształć zdania według wzoru.

WZÓR: *Realizowali program. – Realizowano program.*

Napisali nowe zasady. Zwrócili książki do biblioteki. Znalazł dawne przedmioty. Pokazali stary film. Otworzyli wystawę nowoczesnej fotografii. Kupili bilety do Kijowa. Zapłacili za zamówione podręczniki. Zagrali wesołą piosenkę. Ugotowała smaczny obiad. Oddali do użytku. Reklamowali nowy sprzęt AGD. Bawili się dobrze na dyskotecę.

Ćwiczenie 35

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

CIEKAWOSTKA

Ignacy Krasicki urodził się 3 lutego 1735 w Dubiecku, zmarł 14 marca 1801 w Berlinie. Poeta, prozaik i publicysta. Był biskupem warmińskim i arcybiskupem gnieźnieńskim. Jeden z głównych przedstawicieli polskiego oświecenia. Nazywany „księciem poetów polskich”. Najbardziej są znane jego *Bajki*.

Ćwiczenie 36

Przeczytaj bajki.

Ignacy Krasicki

Jagnię i wilcy

Zawždy znajdzie przyczynę, kto zdobyćzy pragnie.
Dwóch wilków jedno w lesie nadybali jagnię;
Już go mieli rozerwać; rzekło: „Jakim prawem?”
„Smacznyś, słaby i w lesie!” - Zjedli niezabawem.

Kruk i lis

Bywa często zwiedzionym,
Kto lubi być chwalonym.
Kruk miał w pysku ser ogromny;
Lis, niby skromny,
Przyszedł do niego i rzekł: „miły bracie,
Nie mogę się nacieszyć, kiedy patrzę na cię!
Cóż to za oczy!
Ich blask aż mroczy!
Czyż można dostać
Takową postać?
A pióra jakie!
Szklniące, jednakie.
A jeśli nie jestem w błędzie,
Pewnie i głos śliczny będzie”.
Więc kruk w kantaty; skoro pysk rozdziawił,
Ser wypadł, lis go porwał i kruka zostawił.

Ptaszki w klatce

„Czegoż płaczesz? - staremu mówił czyżyk młody -
Masz teraz lepsze w klatce niż w polu wygody”.
„Tyś w niej zrodzon - rzekł stary - przeto ci wybaczę;
Jam był wolny, dziś w klatce - i dlatego płaczę”.

Fabula – układ zdarzeń
przedstawionych w utworze
literackim lub w filmie

Ćwiczenie 37

Czy znasz ukraińskiego poetę, który pisał bajki o podobnych tematach?

Ćwiczenie 38

Jak wiadomo, każda bajka ma fabułę. Opowiedz powyższe bajki I. Krasickiego. Czy można jeszcze krócej?

Ćwiczenie 39

Spróbuj sformułować nauki płynące z podanych bajek czyli morały. Użyj sformułowań: *powinniśmy/ nie powinniśmy, można/ nie wolno, nigdy nie trzeba, koniecznie trzeba/ nie warto.*

Ćwiczenie 40

Zapisz swoją opowieść na podstawie jednej wybranej bajki w formie krótkiego opowiadania. Użyj wyrazów z ramki.

Pewnego razu... Gdy... Nagle... I wtedy... Stąd nauka ... Morał tej bajki ...

Ćwiczenie 41

Zainscenizujcie bajki w klasie. Którą było zainscenizować najłatwiej? Którą najtrudniej? Dlaczego?

Ćwiczenie 42

Połącz zdjęcia z podpisami i dopasuj do świąt. Skorzystaj ze słownictwa z ramki.

Malowanie pisanek; przygotowywanie palm wielkanocnych; święcenie pokarmów na śniadanie wielkanocne; topienie Marzanny; budowa szopek bożonarodzeniowych; polewanie się wodą (śmigus-dyngus); łamanie się opłatkiem i składanie życzeń; zabawa przy ognisku w wigilię św. Jana.

Ćwiczenie 43

Co przedstawia ten obraz? Z jakim świętem związany jest ten obraz?
Skorzystaj ze słownictwa z ramki

Na obrazie widać... Obraz przedstawia... W centrum/ w lewym górnym rogu można zobaczyć... Źródłem światła jest ... Autor wykorzystuje ... kolory ...

W szkole języka polskiego

„Zaporoże. Stare, kozackie dzieje. Dziś w środku tego dużego miasta, na wyspie Chortyca pośrodku Dniepru, znajduje się skansen – muzeum ufortyfikowanego obozu kozackiego.

Od XVI wieku Kozacy zakładali siedziby na różnych wyspach Dniepru, przenosili je ze względów obronnych. Ale według archeologów drewniane umocnienia istniały tutaj już w końcu XI wieku. Tu mieli gromadzić się książęta ruscy, którzy w początkach XII wieku nad rzeką Mołoczna rozbili Połowców. Ponownie Chortyca była miejscem koncentracji Rusinów przed bitwą z Mongołami nad rzeką Kałką 16 czerwca 1223 roku.

Po zwycięstwie wojsk litewskich wielkiego księcia Olgierda w XIV wieku Chortyca została przyłączona do Litwy i wraz z nią znalazła się we wspólnym państwie polsko-litewskim.

W końcu XV wieku, w miarę napływu uciekinierów, zbiegłych chłopów pańszczyźnianych z terenu Rzeczypospolitej, Moskwy i ziem podległych sułtanowi, Chortyca stała się głównym ośrodkiem formowania się Kozaczyzny. Kozacy zbudowali tu umocnienia, „zasieki”, od których pochodzi nazwa Siczy Zaporoskiej (znajdującej się za porożami Dniepru).

W latach 1554-55 na wyspie Mała Chortyca Dymitr „Bajda” Wiśniowiecki zbudował drewniany zamek, który z czasem Kozacy włączyli w system swoich umocnień. Wraz z całą Kijowszczyzną postanowieniem Unii Lubelskiej (1569), siedziba Siczy na Chortycy została włączona do Korony. Władza Rzeczypospolitej w tym miejscu była jednak tylko formalna...”

Taras przestał czytać, bo autobus dojechał właśnie do siedziby zaporoskiej szkoły języka polskiego – mieści się ona w jednej ze szkół średnich miasta, do której chodzi Taras.

Szkoła użycza w sobotę salę – gabinet języka polskiego – na lekcje dla wszystkich chętnych z miasta i okolic. W tej szkole sobotniej są trzy grupy. Najmłodsi uczniowie chodzą do V – VII klasy. Starsza młodzież to uczniowie klas IX – XI. Niektórzy też planują studia w Polsce. Jest też liczna grupa dorosłych uczniów: studentów i najstarszych – działaczy i członków polskiego towarzystwa, osób pochodzenia polskiego, z których wielu jednak nie zna dobrze języka polskiego. Do Zaporozża przyjechali kiedyś ich pradziadkowie i dziadkowie. Wśród nich są potomkowie dawnych powstańców zsyłanych do Rosji po powstaniu styczniowym (1863). Ale są też dzieci i wnuki zwykłych robotników i górników, którzy w tych stronach szukali lepszego życia. Przychodzą potomkowie tych, którzy wracając z zesłań stalinowskich tu się osiedlali nie mogąc lub nie chcąc jechać dalej – na Ukrainę Zachodnią lub do Polski. Taras jest jednym z najstarszych (i najlepszych ☺) uczniów, więc pełni rolę przewodnika po mieście, okolicach i samej szkole.

– Więc: to jest nasza biblioteka. Tu są słowniki, tu podręczniki, tu lektury, a tu literatura dla dzieci i młodzieży.

– Tak dużo podręczników? – zdziwił się Darek.

– Tak, bo u nas podręczniki się pożyczają, nie kupuje. A mamy 11 klas i osobne podręczniki do wszystkich przedmiotów. A tu są książki do języka polskiego – dla zajęć języka polskiego jako obcego i zajęć fakultatywnych, bo takie też mamy w naszej szkole.

– Dziękujemy bardzo – pożegnali się i przeszli na pierwsze piętro (czyli drugie ☺), do gabinetu języka polskiego.

– No, to moje królestwo. O, jeszcze jest gazetka szkolna – przygotowywałem z koleżankami i kolegami: „Sztuka polska okresu jagiellońskiego”. Wawel, Kaplica Zygmuntowska... Przez cały rok poznawaliśmy różne okresy polskiej sztuki – doszliśmy do XVI wieku.

– Ciasna ta wasza szkoła...

– Ciasno trochę. I przydałby się remont. A mamy tu jeszcze stołówkę, szatnię, salę gimnastyczną, pokój nauczycielski, biuro dyrektora i sekretariat... Przecież u nas szkoła jest od I do XI klasy: razem są małe dzieci i maturzyści – ale dzięki temu każdy jest dobrze znany i jest tak rodzinnie...

– A teraz zapraszam na krótkie spotkanie z panią dyrektora, a potem – zgodnie z planem – na lekcję języka ukraińskiego!

Ćwiczenie 1

Odpowiedz na pytania:

1. Kim jest Taras?
2. Co to jest Sicz Zaporoska?
3. W którym wieku Kozacy założyli Sicz Zaporoską?
4. Co to jest Chortyca?
5. Od czego pochodzi nazwa Siczy Zaporoskiej?
6. Skąd w Zaporozżu wzięli się Polacy?
7. Gdzie mieści się zaporoska szkoła języka polskiego?
8. Dlaczego ta szkoła nazywana jest „szkołą sobotnią”?
9. Czy w szkole Tarasa są jeszcze inne formy nauczania języka polskiego?
10. W której sali Taras uczy się języka polskiego?

Ćwiczenie 2

Wypisz z tekstu pomieszczenia, które są w szkole. Których jeszcze brakuje? Następnie zaprojektuj szkołę przyjazną dla uczniów. Co byś jeszcze w niej umieściła/ umieścił? Ile ma mieć pięter?

Ćwiczenie 3

Uzupełnij tabelkę.

Kondygnacja	piętro	Jestem na...	Które to piętro na Ukrainie?
1	parter	... <i>parterze</i> .	Pierwsze piętro
2	pierwsze	... <i>pierwszym piętrze</i> .	Drugie piętro
3	drugie	...	
4			
5			
6			
7			

Ćwiczenie 4

Które przedmioty na Ukrainie odpowiadają przedmiotom w szkole w Polsce?

Czy są na Ukrainie przedmioty, których nie ma w Polsce?

A może któryś z przedmiotów polskich rozłożony jest na kilka innych na Ukrainie?

Język polski	
Literatura polska	
Historia	
Matematyka	
Fizyka	
Chemia	
Biologia / przyroda	
Geografia	
Język obcy (angielski/ niemiecki/ hiszpański/ francuski/ rosyjski ...)	
Wychowanie fizyczne (WF [wu-ef])	
Wychowanie plastyczne (plastyka)	
Wychowanie muzyczne (muzyka)	

Ćwiczenie 5

Wyobraź sobie siebie w roli nauczyciela języka ukraińskiego. Jak uczyłabyś/ uczyłbyś języka ukraińskiego? Skorzystaj ze słownictwa z ramki.

Język obcy, słuchanie, czytanie, pisanie, mówienie, komunikacja, rozumienie ze słuchu, dyktando, ortografia, gramatyka, streszczenie; przepisywać, dyktować, uczyć/ nie uczyć się na pamięć, streszczać, pisać opowiadanie/ opis/ charakterystykę postaci.

Ćwiczenie 6

Gdzie w szkole powiemy lub ktoś do nas powie następujące zdania:

Zdanie	Miejsce	Sytuacja	Co usłyszymy w odpowiedzi? Co odpowiemy?
<i>Dzień dobry.</i>	Korytarz.	Spotkaliśmy nauczyciela – po raz pierwszy w tym dniu.	
<i>Cześć.</i>			
<i>Przepraszam, czy jest pani dyrektor?</i>			

<i>Dzień dobry, chciałabym pożyczyć książkę.</i>			
<i>Dzień dobry, chciałabym oddać książkę.</i>			
<i>Smacznego!</i>			
<i>Przepraszam za spóźnienie.</i>			
<i>Czy mogę wyjść?</i>			
<i>Jan Kowalski.</i>			
<i>Proszę podejść i zapisać na tablicy temat lekcji.</i>			
<i>Przepraszam cię, gdzie jest sekretariat?</i>			
<i>Z której klasy jesteś?</i>			
<i>Gdzie macie historię?</i>			

Ćwiczenie 7

Co mówimy/ robimy, gdy:

1. Spotykamy nauczyciela na korytarzu po raz drugi, trzeci w ciągu dnia?
2. Spóźniliśmy się na lekcję?
3. Chcemy wyjść do toalety?
4. Zapomnieliśmy zadania domowego?

Ćwiczenie 8

Przeczytaj kartkę z gazetki Tarasa.

Historia wzgórza wawelskiego

Wawel – wapienna skała jurajska, dominująca w panoramie Krakowa (około 228 m n.p.m.). Wzgórze nad Wisłą, wśród wód i mokradeł, było bezpiecznym miejscem dla osiedlającej się tu od epoki paleolitu ludności. Zapewne od VII stulecia byli to Słowianie.

Wczesnośredniowieczne legendy mówią o zamieszkującym wawelską jaskinię strasznym smoku, o jego pogromcy Kraku i córce tegoż Wandzie, która rzuciła się do Wisły, nie chcąc oddać ręki niemieckiemu rycerzowi.

W końcu pierwszego tysiąclecia Wawel zaczął odgrywać rolę ośrodka władzy

politycznej. W wieku IX był głównym grodem plemienia Wiślan. Pierwszy historyczny władca Polski Mieszko I z rodu Piastów (około 965-992), jak również jego następcy: Bolesław Chrobry (992-1025) i Mieszko II (1025-1034) obrali Wawel na jedną ze swych siedzib.

Głowacki Jan Nepomucen. Widok Na Wawel

W tym okresie Wawel należał do najważniejszych polskich ośrodków chrześcijaństwa. Na wzgórzu pojawiły się pierwsze przedromańskie i romańskie budowle sakralne, a wśród nich, po utworzeniu w roku 1000 biskupstwa krakowskiego, kamienna katedra. Znaczącym ośrodkiem polityczno-administracyjnym państwa stał się Wawel za panowania Kazimierza Odnowiciela (1034-1058). Jego syn, Bolesław Śmiały (1058-1079), rozpoczął budowę drugiej z kolei romańskiej katedry, którą ukończył dopiero Bolesław Krzywousty (1102-1138).

Ostatni z rodu Piastów, Kazimierz Wielki (1333-1370) doprowadził Wawel do niebywałej świetności. W „złotym” okresie kultury polskiej Wawel stał się jednym

z głównych w Europie ośrodków humanizmu. Wyraźnie też w dziejach Wawelu zaznaczyło się panowanie Zygmunta III Wazy (1587-1632).

Przeniesienie się dworu monarszego do Warszawy w 1596 roku spowodowało powolne, lecz stałe pogarszanie się kondycji zamku. Monarchowie przebywali w Krakowie tylko okazjonalnie.

Po utracie przez Polskę niepodległości w r. 1795 Wawel ostatecznie przeszedł w ręce Austriaków. Nowi gospodarze zamienili zamek i część innych budynków świeckich na lazaret wojskowy, a niektóre budynki, w tym także kościoły, wyburzono. Wojsko austriackie na Wawelu przekształciło go w panującą nad miastem cytadelę. W roku 1880 ofiarowano zamek na rezydencję cesarzowi Franciszkowi Józefowi I.

W odrodzonej w roku 1918 Polsce zamek pełnił funkcję reprezentacyjnej rezydencji głowy państwa oraz muzeum wnętrz historycznych. W okresie niemieckiej okupacji Polski na Wawelu mieszkał hitlerowski generalny gubernator Hans Frank. Cenniejsze eksponaty, w tym arras i miecz koronacyjny „Szczerbiec” Polacy zdążyli wywieźć do Kanady, skąd powrócili dopiero w latach 1959-1961. Obecnie gospodarzami wzgórza są: Zamek Królewski na Wawelu – Państwowe Zbiory Sztuki oraz Zarząd Bazyliki Metropolitalnej na Wawelu. (Wg Internetu).

CIEKAWOSTKA

Arrasy – nazwa (od francuskiego miasta Arras) dekoracyjnych tkanin wełnianych, uzupełnianych nicią jedwabną oraz metalową: srebrną i srebrną pozłacaną, wykonywanych do końca wieku XVI. Od wieku XVII zwane – gobelinami (od paryskiej manufaktury Gobelins) były mniej kosztowne.

W polskim piśmiennictwie nazwa „arras” odnosi się przede wszystkim do tkanin zamówionych w XVI wieku przez króla Zygmunta II Augusta na Wawel.

Ćwiczenie 9

Przypomnij legendy związane z Wawelem – opowiedz grupie.

Ćwiczenie 10

Przygotuj i opowiedz dowolną legendę ukraińską. Powiedz, jakiego okresu historycznego dotyczy.

Ćwiczenie 11

Z ćw. 8. wypisz po kolei wspomnianych władców Polski według wzoru.

WZÓR: *Mieszko I z rodu Piastów (około dziewięćset sześćdziesiąty piąty – dziewięćset dziewięćdziesiąty drugi)*

Ćwiczenie 12

Dopasuj hasła do władców. Czy są podobne hasła związane z bohaterami historii Ukrainy?

Mieszko I

„Zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną”. Założył Akademię Krakowską – dziś Uniwersytet Jagielloński.

Bolesław Chrobry

Przeniósł stolicę do Warszawy.

Kazimierz Wielki

Chrzest Polski.

Zygmunt III Waza

Szczerbiec. Wyprawa kijowska.

Ćwiczenie 13

Popatrz na mapę Polski Jagiellonów. Czego dowiedziałas / dowiedziałeś się na lekcjach historii o Rzeczypospolitej i Ukrainie w składzie Rzeczypospolitej?

Rzeczpospolita pod koniec XVI w.

Ćwiczenie 14

Na wzór informacji z gazetki Tarasa i wysłuchanego tekstu (ćw. 15), przygotuj krótką informację o zabytku – najlepiej znajdującym się w Twojej miejscowości.

Ćwiczenie 15

Wysłuchaj tekstu.

Kaplica Zygmuntowska

Nie bez powodu bywa nazywana perłą polskiego renesansu. Powstała przez dziewięć lat (1524-1533) na miejscu wcześniejszej, gotyckiej, ufundowanej przez Kazimierza Wielkiego. Kaplicę wzniesiono na planie kwadratu. Przykrywa ją charakterystyczna kopuła, w latach 1591-1592 z zewnątrz bajecznie ozłocona. Złocenie, tak odróżniające ją od reszty katedry, dodano z inicjatywy Anny Jagiellonki. Wnętrze nadają ton delikatna czerwień marmurów i bogate złocenia. Całą powierzchnię ścian pokrywają rzeźbione ozdoby. Na wprost wejścia wzrok przykuwa nagrobek królowej Anny Jagiellonki. Ciekawie przedstawia się powstała w latach 1527-1529 ława z parą brązowych aniołków podtrzymujących koronę. Ołtarz w kaplicy (1531-1538) ufundował Zygmunt Stary. Naprzeciw ołtarza znajdują się dwa królewskie grobowce ostatnich Jagiellonów: Zygmunta Starego i Zygmunta Augusta. (Wg Internetu)

UTRWALAMY WIEDZĘ O DOPEŁNIACZU

W liczbie pojedynczej rzeczowniki w Dopelniaczu posiadają końcówki:

rodzaj męski		rodzaj żeński	rodzaj nijaki
przeważnie -a :	rzadziej -u :	-y lub -i :	-a
1. rzeczowniki męskożywotne, np.: <i>psa</i> ; <i>kota</i> ; <i>męża</i> ; <i>robotnika</i> ; <i>ucznia</i> ; <i>nauczyciela</i>	w rzeczownikach r.m. pochodzenia obcego oraz abstrakcyjnych <i>koncertu</i> ; <i>pejzażu</i> ; <i>tłumu</i> ; <i>pieprzu</i> ; <i>wiatru</i>	<i>trawy</i> <i>matki</i> ; <i>wiosny</i> <i>radości</i> ; <i>uczennicy</i> <i>nauki</i> ; <i>siostry</i> <i>ziemi</i> ; <i>nocy</i> <i>uwagi</i> ; <i>małpy</i> <i>nogi</i> ; <i>myszy</i> <i>ulgi</i>	<i>okna</i> ; <i>dziecka</i> ; <i>imienia</i> ; <i>jabłka</i> ; <i>więzienia</i> ; <i>morza</i> , <i>wrażenia</i> , <i>pisklęcia</i>
2. rzeczowniki nieżywotne, np.: <i>podręcznika</i> ; <i>noża</i> ; <i>metra</i> ; <i>grama</i> ; <i>miliarda</i> ; <i>października</i> ; <i>tańca</i>			

W liczbie mnogiej rzeczowniki w dopełniaczu posiadają końcówki:

-ów:	-y/-i:	-o
<i>psów; kotów; mężów; robotników; uczniów; podręczników; metrów; gramów; miliardów; tańców; koncertów; tłumów; wiatrów; krajów; rysiów</i>	<i>noży nauczycieli; pejzaży lilii; nocy właścicieli; myszy stacji; idei; wybrzeży dzieci</i>	<i>traw; wiosen; uczennic; sióstr; małp; matek; nauk; ziem; uwag; nóg; ulg; pokoleń; przyjaciół; okien; imion; jabłek; mórz; wrażeń; piskląt</i>

Dopełniacz często występuje w połączeniach z przyimkami: *bez, blisko, dla, do, dookoła, koło, naprzeciwko, na środku, niedaleko, obok, od, około, oprócz, podczas, spod, u, w ciągu, wśród, z, zza*

Najczęściej używane czasowniki z Dopełniaczem:

<i>bać się kogo/ czego? brakować/ braknąć kogo/ czego? chcieć kogo/ czego? dokonywać/ dokonać kogo/ czego? domagać się kogo/ czego? dotyczyć kogo/ czego? dotykać/ dotknąć kogo/ czego? doznawać/ doznać kogo/ czego? lękać się kogo/ czego? obawiać się kogo/ czego? oczekiwać kogo/ czego? odmawiać/ odmówić kogo/ czego? pilnować kogo/ czego? potrzebować kogo/ czego? próbować/ spróbować kogo/ czego? słuchać kogo/ czego? spodziewać się kogo/ czego? szukać/ poszukać kogo/ czego? uczyć się/ nauczyć się kogo/ czego? udzielać/ udzielić kogo/ czego? unikać/ uniknąć kogo/ czego? używać/ użyć kogo/ czego? wymagać kogo/ czego? wstydzić się kogo/ czego? wystarczać/ wystarczyć, zabraniać/ zabronić,</i>	<i>bać się wilka brakuje pieniędzy chciała wody dokonać czynu domagać się zwrotu pieniędzy dotyczy ucznia i uczennicy dotknąć historii doznać bólu lękać się burzy obawiać się ciemności oczekiwać tramwaju odmówić pomocy pilnować interesu potrzebować pomocy spróbować mleka słuchać radia spodziewać się gości szukać prawdy uczyć się wiersza udzielić odpowiedzi unikać błędów używać wyrazów wymagać pieniędzy wstydzić się zachowania wystarczyło mąki zabraniać wejścia</i>

zakazywać/ zakazać,
zapominać/ zapomnieć,
zazdrościć,
żałować,
życzyć

zakazywać wstępu
zapomnieć książki
zazdrościć sławy
żałować jedzenia
życzyć szczęścia

Ćwiczenie 16

Przepisz zdania wstawiając wyrazy z nawiasów w Dopełniaczu.

Tu na Wiśle nie ma (zapora). W tym teatrze nie ma (dobry aktor). W naszym kraju brakuje (dobre drogi). W centrach (stare miasta) jest mało (nowe szkoły). Przed zajęciami trzeba zaglądać do (podręczniki). W podróż nie zabieraj (dwie walizki). Nie przeczytałem jeszcze (te książki). W tym sklepie nie można kupić (dobre towary). Rzadko zaglądamy do (stare kroniki). Nie muszę codziennie uczyć się (nowe słowa). W mieście brakuje (boiska). Nowa nauczycielka nie zna (nazwiska) tych uczniów. Na Ukrainie brakuje (wysypiska) śmieci.

Ćwiczenie 17

Zamień zdania na formę przeczącą według wzoru.

WZÓR: *Znam tę młodą sąsiadkę. Nie znam tej młodej sąsiadki.*

Oglądaliśmy ten ciekawy film. Lubię kwaśne jabłka. Przeczytałem ten artykuł. Odwiedzamy nowe miasto. Rozumiem twoją radość. Widzieliśmy na wystawie te rasowe psy. Widzimy to jezioro. Klasa zdała bardzo trudny egzamin. Rozumiesz swoje błędy. Po egzaminach oddaliśmy podręczniki. Poznaliśmy nowych lektorów. Wymyślamy nowe projekty. Rozumiemy wasze pytania. Znam te dziewczyny. Oglądamy naszą dzielnicę. Poprawiliśmy wasze prace. Odwiedzamy chore koleżanki.

Ćwiczenie 18

Dokończ zdania wyrazami z ramki w odpowiednim przypadku.

Na stole jest deser, ale nie ma , , . W pokoju jest radio, ale nie ma , , . W piórniku była linijka, ale nie było, , , . W przedpokoju jest wieśszak, ale nie ma , , . W mieście jest filharmonia, ale nie ma , , . Na podwórku jest auto, ale nie ma , , . W mieszkaniu były szafy, ale nie było , , . W markecie dzisiaj są pomidory, ale nie ma , , . W kiosku są gazety, ale nie ma , , .

chleb, kiełbasa, sałatka; lustro, szafa, obraz; telefon, telewizor, komputer; rower, ławka, huśtawka; ołówek, gumka, długopis; książki, pisma, bilety; teatr, muzeum, kino; morele, melony, daktyle; dywany, lustra, zasłony.

Ćwiczenie 19

Czego nie masz, daj odpowiedź według wzoru.

WZÓR: *Czego nie masz? – pasta do zębów – Nie mam pasty do zębów.*

1. Lakier do włosów.
2. Proszek do pieczenia.
3. Szczotka do włosów.
4. Płyn do mycia naczyń.
5. Nóż do mięsa.
6. Krem do obuwia.
7. Atrament do pióra.
8. Pasta do podłogi.
9. Klucze do drzwi.
10. Nóż do sera.

Ćwiczenie 20

Wstaw odpowiednie przyimki.

Kupujemy prezenty ... swoich bliskich. Trudno nauczyć się obcego języka ... codziennej pracy. Mam dobrą wiadomość ... kolegi. Zwiedziliśmy całe miasto ... nowej dzielnicy. Ten miły list był ... mojej babci. Nasz wyjazd jest uzależniony ... pogody. Byliśmy dumni ... naszego wystąpienia. Egzamin był za trudny ... uczniów. Decyzja była dobra ... nas. Ten pan słynie ... poczucia humoru. Młodzi ludzie nie wyobrażają sobie życia ... komputera.

Ćwiczenie 21

Połącz rzeczowniki. Użyj odpowiednich przypadków. Z utworzonymi połączeniami ułóż zdania.

Dno	rzeka
Kostka	masło
Obraz	komputer
Brzeg	ocean
Obudowa	świat
Kawałek	ulica
Róg	chleb
Zapach	kapelusz
Rondo	kwiaty

Dno oceanu

Ćwiczenie 22

Uzupełnij zdania rzeczownikami z nawiasów w Dopełniaczu.

WZÓR: Szklanka (mleko) – Szklanka mleka.

1. Paczka (herbata, kawa, zapalki).
2. Słoik (marmolada, miód, dżem).
3. Litry (olej, mleko, maślanka).
4. Filiżanka (kawa, herbata, kefir).
5. Butelka (sok, woda mineralna, oranżada).
6. Szklanka (sok, woda, mleko).
7. Wiadro (woda, piasek, cement).
8. Kilogram (cukierki, cukier, mąka).
9. Talerz (zupa, ryż, frytki).
10. Tona (ziarno, koks, metal).

Ćwiczenie 23

Wysłuchaj tekstu.

Od zarania istnienia Lwowa mieszkali tu obok siebie Polacy, Ukraińcy, Ormianie, Żydzi, Tatarzy, Niemcy, Włosi, Grecy. Nawet Anglicy i Szkoci. I każda narodowość starała się zachować swoje tradycje, język i kulturę. Dlatego były zakładane między innymi szkoły. Założenie Szkoły nr 10 we Lwowie związane jest ściśle z kościołem pw. św. Marii Magdaleny. Szkoła została założona w roku 1816. Dziewczęta uczęszczały razem z chłopcami do 1845 roku.

Szkolnictwo ludowe w Galicji, po zajęciu kraju przez Austrię, przechodziło trudne koleje. Wprowadzono do szkół język niemiecki jako wykładowy. Język polski służył pomocą w wykładaniu języka niemieckiego. Taki stan rzeczy trwał z małymi przerwami do roku 1865. Nauka była mechaniczna, pamięciowa, bezduszna.

Trwałe pozytywne zmiany nastąpiły po wprowadzeniu autonomii szkolnej tzn. po ustanowieniu Rady Szkolnej Okręgowej w 1875 roku. W 1818 roku Szkoła liczyła 88 uczniów, zaś w 1885 – już 560 osób. W tym okresie klasy liczyły 45-49 osób. W 1918 roku liczba uczniów przekraczała 570 osób, zaś uczennic 1039 osób! Wzrost liczby uczniów spowodował niejednokrotną przebudowę szkoły. Okres 1934-1939 był dla Szkoły im. św. Marii Magdaleny „złotym okresem”.

Ale pierwszego września 1939 roku dzieci nie poszły do szkoły. Zdradziecko padły pierwsze bomby niemieckie na polskie miasta i wioski. Młodzież harcerska wzięła broń do ręki.

Po zajęciu Lwowa przez ZSRR w roku 1939 nastąpił nowy okres funkcjonowania Szkoły w niesamowicie trudnych warunkach materialnych i moralnych – jako koedukacyjna szkoła radziecka z polskim językiem nauczania. W 1961 roku Szkole odebrano status szkoły średniej, tzn. zlikwidowano klasy maturalne. Od tego czasu istniała jako szkoła ośmioletnia.

Nie zważając na brak podręczników, presję ideologiczną, nauczyciele potrafili zachować odpowiedniego ducha patriotycznego i polską mentalność w sercach swych wychowanków, dając jednocześnie dobrą wiedzę.

Wraz z uzyskaniem przez Ukrainę niepodległości, demokratyczna władza młodego państwa, dążąca do postępowych przemian w społeczeństwie, postanowiła uwzględnić i usatysfakcjonować potrzebę istnienia placówki oświatowej dla polskiej mniejszości narodowej we Lwowie. Radosnym wydarzeniem dla Szkoły był powrót statusu szkoły średniej w 1991 roku.

W Szkole jest teraz około 300 uczniów i 35 nauczycieli, z których większa część ma wieloletnie doświadczenie pedagogiczne. Do nauczania i procesu wychowawczego wykorzystuje się 16 sal lekcyjnych, salę gimnastyczną, bibliotekę. Od pierwszej klasy nauczanie prowadzone jest w języku polskim, uczniowie mają też lekcje języka ukraińskiego i angielskiego. (*Wg Internetu*)

pw. – pod wezwaniem

św. – święty/ święta

tzn. – to znaczy

im. – imienia

ZSRR – Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich

Ćwiczenie 24

Dokonaj streszczenia powyższego tekstu.

Ćwiczenie 25

Przygotuj i opowiedz historię swojej szkoły.

Odpowiedz na pytania.

1. Jakie narodowości mieszkaly we Lwowie „od zawsze”?
2. Jakie byly losy Lwowa od czasow zalozenia Szkoły im. św. Marii Magdaleny?
3. Do jakich państw należał?
4. Do których z nich najdłużej?
5. Jaki język wykładowy obowiązywał w Szkole?
6. Jak myślisz, jak wygląda sytuacja dzisiaj?
7. Czy wiesz dlaczego dzieci nie poszły do szkoły 1 września 1939 roku?
8. Kiedy i dlaczego nastąpił nowy okres funkcjonowania Szkoły?
9. Czy polepszyła się sytuacja mniejszości polskiej po odzyskaniu niepodległości Ukrainy?
10. Ile uczniów i w jakich warunkach uczy się dzisiaj w Szkole Średniej nr 10 we Lwowie?

PRZYPOMNIJ odmianę czasowników w czasie przyszłym

Istnieją dwa sposoby tworzenia czasu przyszłego złożonego:

Być w czasie przyszłym + bezokolicznik, np.: ja będę czytać, wy będziecie śpiewać, oni/one będą się uczyć

Być w czasie przyszłym + czasownik w formie czasu przeszłego bez końcówek osobowych, np.: ja będę czytał, wy będziecie śpiewali/ śpiewały, oni będą się uczyli/ one będą się uczyły

LICZBA POJEDYNCZA

1.	ja	będę pisać
2.	ty	będiesz pisać
3.	on – pan	będzie pisać
	ona – pani	będzie pisać
	ono	będzie pisać

LICZBA MNOGA

1.	my	będziemy pisać
2.	wy	będziecie pisać
3.	oni – panowie	będą pisać
	oni – państwo	będą pisać
	one – panie	będą pisać

LICZBA POJEDYNCZA

	rodzaj męski	rodzaj żeński	rodzaj nijaki
1.	ja będę pisał	będę pisała	
2.	ty będziesz pisał	będziesz pisała	
3.	on – pan będzie pisał	ona – pani będzie pisała	ono będzie pisało

LICZBA MNOGA

	forma męskoosobowa	forma niemęskoosobowa
1.	my będziemy pisali	my będziemy pisały
2.	wy będziecie pisali	wy będziecie pisały
3.	oni – panowie będą pisali oni – państwo będą pisali	one – panie będą pisały

Oba sposoby odmiany są jednakowo poprawne! Jednej albo drugiej formy używamy konsekwentnie w wypowiedzi nie mieszając ich.

Ćwiczenie 27

Zamień czas na przyszły.

Czytamy nowe komunikaty w Internecie. Wróciliśmy z długiej podróży po Ukrainie. Nadsyłamy pozdrowienia z okazji świąt. Masz dobry pomysł na wakacje. Uczeń oddaje książki do biblioteki. Marzycie o udanych wakacjach. Każdy stara się być uroczym. Czekasz na przyjaciół, którzy wracają z wycieczki. Staram się wszystko zrozumieć. W drodze powrotnej śpiewamy piosenki. Po kraju jeździmy pociągami. Jutro piszemy dyktando. Pani na lekcji opowiada o bohaterach narodowych.

Ćwiczenie 28

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

CIEKAWOSTKA

Julian Tuwim urodził się 13 września 1894 w Łodzi, zmarł 27 grudnia 1953 w Zakopanem. Polski poeta, tłumacz poezji rosyjskiej, francuskiej, niemieckiej oraz łaciny. W 1920 współzałożyciel grupy poetyckiej Skamander. Współpracownik i kierownik literacki kabaretów warszawskich i pism satyrycznych. Jeden z największych poetów dwusieczestolecia międzywojennego. W latach 1939 - 1946 na emigracji. W 1946 wrócił do kraju. W 1947 - 1950 kierownik artystyczny Teatru Nowego w Warszawie. Autor popularnych wierszy dla dzieci. Twórczość Juliana Tuwima charakteryzuje się niebywałym pięknem i kulturą słowa, ogromną giętkością i błyskotliwością. Język poetycki często przyjmuje koloryt humorystyczny.

Rok 2013 w Polsce, uchwałą Sejmu, ogłoszony został Rokiem Juliana Tuwima.

Ćwiczenie 29

Przeczytaj wiersz.

Julian Tuwim

Nauka

(fragmenty)

Nauczali mnie mnóstwa mądrości,
Logarytmów, wzorów formułek,
Z kwadracików, trójkącików i kólek
Nauczali mnie – nieskończoności.

Rozprawiali o cudach przyrody,
Poznawałem różne tajemnice:
W jednym szkiełku – życie w kropli wody,
W drugim zaś – kanały na księżycu.

Mam tej wiedzy zapas nieskończony:
 $2(\pi)r$, H_2SO_4 ,
Jabłka, lampy Crookesy, Newtony,
Azot, wodór, zmiany atmosfery...

Wiem o kuli napętnionej lodem,
O bursztynie, gdy się go pociera,
Wiem, że ciało zanurzone w wodzie
Traci tyle, ile ... et cethera...

Ćwiczenie 30

Odpowiedz na pytania.

1. Czy zgadzasz się z bohaterem wiersza, że w szkole uczą dużo ciekawych rzeczy?
2. O jakie narzędzie chodzi *W jednym szkiełku...* / *W drugim...*?
3. Jakie przedmioty są wymienione w wierszu?

Ćwiczenie 31

„Dzień dobry panie profesorze” – tak zwyczajnie zwracamy się do nauczycieli w liceach. A do kogo zwrócimy się w następujący sposób?

Proszę pani/ proszę pana.
Panie dyrektorze/ pani dyrektor.
Panie doktorze/ pani doktor.
Panie konsulu/ pani konsul.
Proszę księdza.

Ambasador RP (przyjechał na uroczystość inauguracji roku szkolnego).
Burmistrz z partnerskiego miasta w Polsce.

Proszę siostry. Panie prezesie/ pani prezes. Panie profesorze/ pani profesor. Panie pośle/ pani poseł. Panie ambasadorze/ pani ambasador. Panie ministrze/ pani minister. Panie burmistrzu/ pani burmistrz.	Higienistka szkolna. Konsul (przyjechał do szkoły na konkurs recytatorski). Ksiądz katecheta. Nauczyciel/ nauczycielka. Pani prezes organizacji polskiej (przyjechała na spotkanie z okazji Bożego Narodzenia). Pani wicekonsul (przyjechała do szkoły na otwarcie wystawy plastycznej). Pani wiceminister z Ministerstwa Edukacji Narodowej (przyjechała z Polski na uroczystość 100-lecia szkoły). Poseł na sejm RP (przyjechał z delegacją władz miasta). Siostra katechetka. Szkolny dentysta. Wykładowca z uniwersytetu (przyjechał jako jury na olimpiadę matematyczną).

Ćwiczenie 32

Dopasuj zwroty z prawej kolumny do osób z lewej.

Kolega/ koleżanka	Dzień dobry! Cześć! Pa-pa!
Mama	Szczęść Boże! Dobranoc!
Tata	Dziękuję! Bóg zapłać!
Ciocia	Kup mi coś do picia!
Babcia	Sorry! Przepraszam!
Ksiądz	Czy mógłby pan otworzyć okno?
Nauczycielka	Otworzyłbyś okno? Czy możesz otworzyć okno?
Dyrektor szkoły	Proszę otworzyć okno! Niech pani otworzy okno!
	No, weź przestań!

Ćwiczenie 33

Scharakteryzuj lekcje swojego ulubionego przedmiotu. Dodaj pozytywne określenia z ramki.

Fajne, interesujące, ciekawe, odkrywcze, nowoczesne, wciągające, inspirujące, pobudzające do myślenia, twórcze.

Ćwiczenie 34

Scharakteryzuj lekcje przedmiotu, który najmniej lubisz. Dodaj negatywne określenia z ramki.

Nudne, pamięciowe, nieciekawe, nieinteresujące, mało odkrywcze, za trudne, za szybko, za wolno, niesprawiedliwie, staroświecko, odtwórczo, niemiła atmosfera.

Ćwiczenie 35

Wypisz podkreślone wyrażenia z ćw. 29. Określ przypadek w tekście, liczbę i rodzaj. Zapisz wypisane wyrażenie najpierw w Mianowniku, a potem w Dopełniaczu.

WZÓR: *Logarytmów, wzorów formułek (D., lm.) – logarytm (M., lp., m.), wzór (M., lp., m.), formułka (M., lp., ż); logarytmu (D., lp., m.), wzoru (D., lp., m.), formułki (D., lp., ż).*

Ćwiczenie 36

Przepisz wstawiając wyrazy z nawiasów w odpowiedniej formie.

Wiał (północ i wschód) wiatr. Moda (wiosna i lato) jest w tym roku bardzo kolorowa. Barwa flagi państwowej Polski jest (biały i czerwony). Pisma (naukowy i popularny) czytane są coraz chętniej. Postęp (naukowy i techniczny) czasami wypredza rozwój cywilizacji. W (północny i zachodni) części kraju są góry. Na wydziale (matematyczny i przyrodniczy) odbyła się olimpiada.

UŻYCIĘ ŁĄCZNIKA W ZŁOŻENIACH I ZESTAWIENIACH

ŁĄCZNIK STOSUJEMY W ZASADZIE MIĘDZY RÓWNORZĘDNymi CZŁONAMI ZŁOŻENIA CZY ZESTAWIENIA	Rzeczowniki	w dwuczłonowych nazwach, jeśli oba człony są równorzędne, np.: <i>kupno-sprzedaż</i>
		w nazwiskach złożonych, np.: <i>Boy-Żeleński, Grot-Rowecki, Nowak-Jeziorański, Rydz-Śmigły</i>
		w połączeniach wyrazowych, w których człony w danym znaczeniu występują zawsze razem, np.: <i>koszałki-opałki, gadu-gadu, esy-floresy, kogel-mogel, czary-mary, rach-ciach, hokus-pokus, łapu-capu, szuru-buru, pif-pafl, stuku-puku, raz-dwa (szybko)</i>
		w nazwach miejscowych, np.: <i>Bielsko-Biała, Krynica-Zdrój, Iwano-Frankiwnsk</i>
		w terminach geograficznych, np.: <i>południowo-wschodni, północno-zachodni</i>

ŁĄCZNIK STOSUJEMY W ZASADZIE MIĘDZY RÓWNOZĘDNYMI CZŁONAMI ZŁOŻENIA CZY ZESTAWIENIA

Przymiotniki

w złożonych z dwóch członów znaczeniowo równorzędnych (łącznik można wtedy zastąpić spójnikiem *i*), *np.*:
sezon wiosenno-letni (wiosenny *i* letni),
flaga biało-czerwona (jednocześnie biała *i* czerwona), *północno-wschodni* (północny *i* wschodni)

WYJĄTEK: *głuchoniemy*

w złożonych z więcej niż dwu członów, z których każdy jest zakończony na *o-* (z wyjątkiem ostatniego), *np.*:
staro-cerkiewno-słowiański,
polsko-francusko-włoski

w wyrażeniach, w których występuje dwukrotnie ten sam przymiotnik złożony, różniący się tylko pierwszym członem, *np.*: *sześćcio- i siedmioletnie dzieci*,
średnio- i długodystansowy bieg, *jedno- i dwutygodniowe wczasy*, *krótko- i długoterminowy kredyt*

w złożonych przymiotnikach i rzeczownikach, w których pierwszym członem jest liczebnik pisany cyframi, *np.*:
10-centymetrowy, *45-minutowy*, *XX-wieczny*,
20-lecie, *80-letni*

w połączeniach wyrazowych z członami *niby-*, *quasi-*, *np.*: *niby-człowiek*, *niby-artysta*,
niby-Francuz, *quasi-nauka*, *quasi-opiekun*,
quasi-Polak, *quasi-umysłowy*

WYJĄTEK: w terminach przyrodniczych *niby* pisze się łącznie, *np.*: *nibybłona*, *nibykłós*,
nibyliść

Jeśli przymiotnik złożony pisany z łącznikiem wchodzi w skład nazwy własnej, oba człony piszemy w nim wielką literą, *np.*: *Akademia Górniczo-Hutnicza*, *Wyżyna Krakowsko-Częstochowska*

Ćwiczenie 37

Powiedz, co jest prawdą, a co – nie.

WZÓR: *Zaporoże jest kolebką Siczy Zaporoskiej. Tak, oczywiście. Tak jest. Tam, na wyspie Chortycia w XV wieku powstała Sicz Zaporoska. Dawniej w szkołach nauka była bardzo ciekawa. Nie, to nieprawda. Nic podobnego. Wręcz przeciwnie. Dawniej w szkołach nauka była mechaniczna, pamięciowa, bezduszna.*

1. Gabinet języka polskiego mieści się w szkole Tarasa w Zaporozu.
2. Wawel – wapienna skała jurajska, dominująca w panoramie Lwowa.
3. W wieku IX Wawel był głównym grodem plemienia Wiślan.
4. Arras to nazwa dekoracyjnych metali szlacheńskich.
5. Perłą polskiego renesansu jest kaplica Zygmuntowska.
6. Kaplicę wzniesiono na planie prostokąta.
7. Lwów od zawsze był miastem wielokulturowym.
8. Szkoła nr 10 we Lwowie znajduje się w pobliżu kościoła pw. św. Marii Magdaleny.
9. Zbigniew Herbert urodził się w Warszawie, a zmarł we Lwowie.
10. Status szkoły średniej dla lwowskiej dziesiątki przywrócono w 1989 roku.

Tyle spraw do załatwienia

– Co za okropne miasto! Długie – dłuższe – najdłuższe! A najwęższe... Wszędzie trzeba jechać 1000 kilometrów! W korkach. Mam dość – chcę do domu!

– Nie marudź. To najpiękniejsze miasto na Ukrainie, z najcudowniejszym klimatem. To po prostu Odessa.

– Weź pomyśl, jak tu można żyć, tak na co dzień, sprawy pozałatwiać – w urzędach, w banku, na poczcie, wszędzie daleko! I po schodach w dół, po schodach w górę!

Ale – po pierwsze dziś wszystko załatwia się przez Internet, po drugie te schody – faktycznie najdłuższe – prowadzą tylko do portu, też zresztą największego na Ukrainie.

– No, z tym załatwianiem przez Internet, to tak nie do końca. U nas na Ukrainie to jeszcze długo tak nie będzie...

– Oj, a ja myślę, że na Ukrainie jest tak samo jak w Polsce – po prostu nie wszyscy ludzie chcą korzystać np. z bankowości internetowej. Ale za to coraz więcej ludzi kupuje na przykład bilety na pociąg w Internecie.

Rozmowę przerwało im dojście do głównego deptaku Odessy, ulicy Deribasowskiej. Tutaj w kantorze wymienili pieniądze (euro na hrywny). Niestety, Odessa jest jednym z droższych miast Ukrainy, więc hrywny szybko im się skończyły, gdy kupowali pamiątki nad morzem i w porcie.

A tu trzeba szybko, szybciej, najszybciej – bo jeszcze spektakl w odeskiej operze, a wcześniej spotkanie w polskim konsulacie. Więc mieli tylko pół godziny na herbatę w kawiarni – gdzie (co za radość!!!) było Wi-Fi, więc mogli odebrać pocztę, zajrzeć na Facebooka. Najszybsi zdążyli nawet zrobić selfie i wrzucić do sieci, np. na Instagram. Nie wszędzie jest dobry sygnał. W hotelu to mają bardzo słaby.

– Chodźcie, chodźcie, usiądźmy tutaj na ławeczce. Ja po drodze kupiłem przewodnik. Poczytam wam coś: „Przez stulecia Odessa przechodziła z rąk do rąk. Najpierw w tym miejscu powstała kolonia grecka, potem na jej miejscu rozbudowała się słowiańska osada Kaczuba. Od XV wieku osada ta stała się częścią Wielkiego Księstwa Litewskiego. Potem był okres pod władzami tureckimi, żeby za rządów Katarzyny II w roku 1794, przekształcić się w główny ośrodek handlowy nad Morzem Czarnym. W XVIII–XIX wieku Odessę budowali architekci i rzemieślnicy z Włoch, Francji, Grecji i Wielkiej Brytanii. O wielokulturowości miasta świadczą nazwy: plac Grecki, ulica Polska czy bulwar Francuski.”

– Ulica Polska???

– Tak, tak, bo z miastem są związane losy wielu Polaków. W Odessie byli m.in. Julian Ursyn Niemcewicz, hrabia Seweryn Potocki.

W Muzeum Literatury można zapoznać się z pobytem w Odessie Adama Mickiewicza, Józefa Ignacego Kraszewskiego i innych literatów polskich.

Oprócz Muzeum Literatury, ślady polskości można zobaczyć w innych ciekawych zakątkach grodu nad Morzem Czarnym. Jedna z ulic w centrum Odessy nosi imię Lecha Kaczyńskiego – prezydenta Polski, który zginął w katastrofie smoleńskiej.

Ćwiczenie 1

Odpowiedz na pytania.

1. Jaka jest Odessa w ocenie jednego z uczestników wycieczki?
2. Czy ma on rację?

3. Czy można dzisiaj w dużym i nie tylko dużym mieście pozałatwiać niezbędne sprawy w jeden dzień?
4. Czy na Ukrainie można pozałatwiać przez Internet sprawy związane z bankiem, pocztą, urzędem państwowym?
5. Jak się nazywa słynny odeski deptak?
6. Gdzie można wymienić walutę obcą na pieniądze danego kraju?
7. Jak sądzisz, czy w Odessie jest opera i wiele muzeów?
8. Czy w hotelu był dobry sygnał do Wi-Fi [wi-fi / waj-faj]?
9. Jak zrobisz selfie, do jakich sieci społecznościowych możesz je wrzucić?
10. O jakich schodach jest mowa w tekście?

Ćwiczenie 2

Zapoznaj się z treścią ciekawostki. Przetłumacz na język ukraiński.

CIEKAWOSTKA

Schody Potiomkinowskie to najważniejszy symbol Odessy, a jednocześnie klucz do historii tego miasta. Powstały na początku XIX wieku i kosztowały niebotyczną sumę ośmiuset tysięcy rubli, a miały symbolizować otwarcie się Odessy na morze.

Miłośnikom kina kojarzą się z masakrą w *Pancerniku Potiomkinie* Siergieja Eisensteina, gdy mieszkańcy miasta zbiegają po niemal dwustu stopniach, uciekając przed kulami żołnierzy cara.

Ćwiczenie 3

Wypowiedzi z lewej kolumny dopasuj do wypowiedzi z prawej.

Byłem umówiony z konsulem
Górzyńskim.

Czy można płacić kartą?

Czy śniadanie jest wliczone w
cenę?

Jakie jest hasło do Wi-Fi?

Kto jest ostatni w kolejce?

Proszę wymienić mi 50 euro.

Proszę trzy bilety na Królową
Śnieżkę.

Nie ma zasięgu!

Przepraszam, a gdzie mieści się
polski konsulat?

Nie wszędzie jest dobry sygnał.

Przepraszam, gdzie jest rząd
trzeci, miejsce czwarte?

Zaczyna się spektakl.

Jaki mam numer pokoju?

Minęła trzynasta.

Tylko gotówka.

Wymienić wszystko?

Tak, proszę, pan konsul czeka.

Przepraszam, proszę wyłączyć
telefon.

Która godzina?

Pokój 368, piętro trzecie.

Nie ma już biletów na ten spektakl.

Proszę zajmować dowolne miejsca.

Bardzo słaby Internet!

Ta pani jest ostatnia do kasy.

Spojrzy pan na karteczkę, tam jest
napisane hasło.

Tak, śniadanie jest wliczone w cenę
pokoju.

Komórka nie działa.

Przepraszam, nie wiem. Tam za
rogiem.

Ćwiczenie 4

Wysłuchaj tekstu

Śladami Polaków w Odessie

Odessa – niezwykle, nadmorskie, wielobarwne pod wieloma względami miasto. Istny kalejdoskop kultur, stworzony przez narody i narodowości tu zamieszkałe. I choć dziś miasto to leży daleko od obecnej granicy Polski, spacerując po nim w wielu miejscach spotkać można ślady polskości.

Początki obecności Polaków w tym regionie sięgają końca XVIII wieku, gdy to na mocy ukazu carskiego z 1795 roku w rejonie Chersonia i Odessy osiedliło się ponad 100 rodzin szlacheckich. W Odessie byli m.in. Julian Ursyn Niemcewicz, hrabia Seweryn Potocki.

Orientacyjnie w 1873 roku w Odessie mieszkało 6 tys. Polaków, w 1892 roku – niemal 14 tys., a w 1897 roku – ponad 17 tys. Natomiast przed I wojną światową liczba ludności polskiej sięgała nawet 27 tysięcy.

Dla większości miłośników kultury polskiej Odessa kojarzy się przede wszystkim z pobytem w tym mieście Adama Mickiewicza. Spędził tu 9 miesięcy od połowy lutego 1825 roku. W tym mieście prowadził wykłady w znanym Liceum Richelieu*. W Odessie też napisał większość swoich słynnych sonetów.

W ekspozycji Muzeum Literatury, do którego prowadzi ulica, pod nazwą „Polski Uzwiąz”, można obejrzeć utwory Mickiewicza, wydane jeszcze za jego życia. Zwiedzając wspomniane muzeum, można dostrzec, że – oprócz autora *Dziadów* i *Sonetów Krymskich* – w Odessie przebywał też pisarz, publicysta, historyk, działacz społeczny Józef Ignacy Kraszewski.

W Muzeum Literatury są przedstawione utwory Zygmunta Fortunata Miłkowskiego, znanego bardziej jako Teodor Tomasz Jeż. Powieściopisarz w latach 1843-1846 studiował w tym samym Liceum Richelieu, w którym wcześniej uczył Adam Mickiewicz.

Oprócz Muzeum Literatury, ślady polskości można zobaczyć w innych ciekawych zakątkach grodu nad Morzem Czarnym. Jedną z ulic w centrum Odessy nosi imię Lecha Kaczyńskiego – prezydenta Polski, który zginął w katastrofie smoleńskiej. (Wg Oleksija Kazakowa)

*Richelie – [riszelie]

Ćwiczenie 5

Za pomocą Internetu dowiedz się czegoś więcej o Józefie Ignacym Kraszewskim i Zygmuncie Fortunacie Miłkowskim (Teodorze Tomaszu Jeżu). Przekaż te informacje grupie.

Ćwiczenie 6

Odpowiedz na pytania. Skorzystaj ze słownictwa z ramki.

1. Co robisz za pomocą Internetu?
2. Co robi Twoje starsze rodzeństwo?
3. Czy Twoi rodzice korzystają z Internetu?
4. Czy korzystanie z Internetu na Ukrainie jest popularne?
5. Czy można przez Internet połatwiać sprawy związane z bankowością, handlem etc.?

Założyć konto na Facebooku [fejsbuku]; napisać e-maila [mejla]; odpisać na e-maila [mejla]; wrzucić (coś) na fejsa; surfować po Internecie; ściągać (coś) z sieci; zamówić (coś) na Allegro (na Rozetce).

Ćwiczenie 7

Ustal, co jest prawdą, a co nie. Dlaczego?

WZÓR: *Odessa to tygiel kultur. Tak, to prawda, ponieważ tu mieszka wiele narodów i narodowości.*

W Odessie i jej okolicach Polacy osiedlili się jeszcze w XIV wieku. Nie, to nie tak. W tych okolicach Polacy pojawiali się dopiero pod koniec XVIII wieku.

1. W okolice Chersonia i Odessy przybyło około 400 polskich rodzin.
2. Przed I wojną światową ludność polska w Odessie stanowiła większość.
3. Dla miłośników kultury polskiej Odessa kojarzy się z Adamem Mickiewiczem.
4. W Odessie nie ma muzeów.
5. W muzeum literackim są utwory wydane za życia autora *Sonetów krymskich*.
6. W ekspozycji tegoż muzeum nie ma wiadomości o innych literatach polskich.
7. W Odessie Adam Mickiewicz był profesorem słynnego liceum.
8. Znany poeta Teodor Tomasz Jeż nigdy nie był w Odessie.

Ćwiczenie 8

Sprawdź w Internecie, a potem przekaz informacje po polsku.

1. Repertuar kin i teatrów odeskich.
2. Ceny biletów do muzeów odeskich.
3. Ceny noclegów w odeskich hotelach.

Ćwiczenie 9

Przyjrzyj się planowi Odessy. Poprowadź wycieczkę po najciekawszych miejscach Odessy. Skorzystaj ze słownictwa z lekcji 6.

Ćwiczenie 10

Napisz krótkie opowiadanie (10 zdań) „Darek w operze odeskiej”.

Ćwiczenie 11

Wypisz z tekstu podstawowego i ćwiczenia 4 polskie nazwiska. Od-
mien według wzoru:

<i>Potocki</i>	Państwo Potoccy	Z państwem Potockimi	O państwu Potockich

UTRWALANIE WIEDZY O STOPNIOWANIU PRZYMIOTNIKÓW

Stopniowanie przymiotników umożliwia porównywanie natężenia tej
samej cechy. Przymiotniki tworzą formy stopnia:

równego, np.:
ładny

wyższego, np.:
ładniejszy

najwyższego, np.:
najładniejszy

Wyróżnia się trzy typy stopniowania:			
regularne		nieregularne	opisowe
↓		↓	↓
Stopień wyższy tworzy się za pomocą <i>-szy</i>, np.: <i>młody</i> ⇒ <i>młodszy</i> , <i>gorący</i> ⇒ <i>gorętszy</i> <i>trwały</i> ⇒ <i>trwalszy</i> , <i>łatwy</i> ⇒ <i>łatwiejszy</i> , <i>mądry</i> ⇒ <i>mądrzejszy</i>		Stopień najwyższy tworzy się: <i>naj-</i> + stopień wyższy, np.: <i>młodszy</i> ⇒ <i>najmłodszy</i> , <i>gorętszy</i> ⇒ <i>najgorętszy</i> , <i>trwalszy</i> ⇒ <i>najtrwalszy</i> , <i>łatwiejszy</i> ⇒ <i>najłatwiejszy</i> , <i>mądry</i> ⇒ <i>mądrzejszy</i>	Niektóre przymiotniki tworzą stopień wyższy za pomocą <i>bardziej</i> + stopień równy, a stopień najwyższy - za pomocą <i>najbardziej</i> + stopień równy, np.: <i>bardziej wesoły</i> , <i>najbardziej wesoły</i>
↓		↓	↓
<i>dobry</i> <i>lepszy</i> <i>najlepszy</i>		<i>zły</i> <i>gorszy</i> <i>najgorszy</i>	<i>duży/ wielki</i> <i>większy</i> <i>największy</i>
			<i>mały</i> <i>mniejszy</i> <i>najmniejszy</i>

Ćwiczenie 12

Wypisz z tekstu podstawowego przykłady stopniowania przymiotników.

Ćwiczenie 13

Przytocz po 3 przykłady na regularne i nieregularne stopniowanie. Ułóż z nimi zdania.

Ćwiczenie 14

Uzupełnij tabelę brakującymi formami przymiotników.

Stopień równy	Stopień wyższy	Stopień najwyższy
		najlepszy
zły		
	większy	
mały		
		najpiękniejszy

	modniejszy	
miły		
		najstarszy
mały		
	nowszy	
	dalszy	
		najwyższy
	droższy	
świeży		
		najmłodszy
	weselszy	
ciekawy		

Ćwiczenie 15

Ułóż 10 zdań z przymiotnikami z poprzedniego ćwiczenia według wzoru.

WZÓR: *Podwórko jest wielkie, skwer jest większy, a park największy.*

Ćwiczenie 16

Wypisz z tekstu przymiotniki w stopniu równym, wyższym i najwyższym. Spróbuj uzupełnić o pozostałe stopnie.

WZÓR:

długie	dłuższe	najdłuższe
		najwęższe

Ćwiczenie 17

Przeczytaj poniższy tekst. Nowe wyrazy zapisz do słowniczka.

Gdańsk na przestrzeni dziejów

Początki Gdańska to okres IX wieku. Wtedy na terenach dzisiejszego miasta rozwijał się ośrodek rolniczo-rybacko-rzemieślniczy. Tu brał swój początek tzw. „bursztynowy szlak”. Około 975 roku z inicjatywy Mieszka I wybudowano nad rzeką Motławą gród z portem. Prawa miejskie Gdańsk otrzymał w 1236 roku, a w 1308 roku Krzyżacy podstępnie opanowali gród i wybudowali tu nowy zamek. Miasto szybko bogaciło się na handlu, głównie zbożem i drewnem. W XV wieku Gdańsk należał do największych portów na Bałtyku. Jednak krzyżackie panowanie wiązało się również z uciskiem.

W efekcie wojen w 1454 roku miasto powraca do Polski. W XVII wieku – zaczął się tzw. złoty okres Gdańska. Miasto liczyło ok. 77 tys. mieszkańców i było jednym z największych i najbogatszych w Europie. Fortyfikacje, którymi otoczyło się mia-

sto należały do najpotężniejszych w Europie. W znacznym stopniu można je podziwiać do dzisiaj. W wyniku rozbiorów Polski miasto dostaje się pod władzę Prus.

W 1807 roku Gdańsk po wojnach napoleońskich, po raz pierwszy staje się Wolnym Miastem. Rozwija się przede wszystkim przemysł wojenny i stoczniowy. W kolejnych latach gospodarka nabrała rozpędu. W latach 1850-1870 uruchomiono pierwsze połączenia kolejowe, gazownię, wodociąg miejski, konny tramwaj, wybudowano Muzeum Miejskie. W 1904 roku otwarto Politechnikę Gdańską.

W 1920 roku na mocy postanowień Traktatu Wersalskiego oficjalnie powołano do istnienia Wolne Miasto Gdańsk. 1 września 1939 roku atakiem hitlerowców na Westerplatte i Poczta Polska rozpoczęła się II wojna światowa.

Po wojnie nastąpiła prawie całkowita wymiana ludności Gdańska. Odbudowa miasta z jego historycznym centrum przebiegała dość sprawnie. Szybko rozbudowywana była również stocznia, co przyczyniło się do szybkiego wzrostu liczby ludności.

Gdańsk ponownie staje się największym portem na Bałtyku. W wyniku protestów w roku 1980 powstał niezależny ruch społeczny Solidarność. Gdańsk to kolebka Solidarności

Dziś Gdańsk liczy niecałe 500 tys. mieszkańców, jest ważnym ośrodkiem przemysłu maszynowego, elektronicznego i chemicznego. Jest handlowym i turystycznym centrum polskiego Wybrzeża Bałtyckiego. Razem z Sopotem i Gdynią tworzy współczesną aglomerację zwaną Trójmiastem. Miasto utrzymuje kontakty gospodarcze z wieloma miastami Europy.

Miastem partnerskim Gdańska jest Odessa. W latach 1918–1921 w Gdańsku działał Konsulat Ukraińskiej Republiki Ludowej. A w roku 1994 znowu powołano Konsulat Generalny Ukrainy w tym mieście.

Ćwiczenie 18

Przetłumacz na język ukraiński dwa ostatnie akapity tekstu.

Ćwiczenie 19

Zapoznaj się z treścią ciekawostki. Czy coś już wiesz na temat Solidarności?

CIEKAWOSTKA

Stocznia Gdańska to miejsce, w którym w 1980 roku powstała Solidarność. Tutaj pracował legendarny lider tego ruchu społecznego Lech Wałęsa, przyszły prezydent Polski. Solidarność doprowadziła do upadku komunizmu w 1989 r. w Polsce i w całej Europie Środkowo-Wschodniej. Ruch ten posłużył przykładem dla Ukraińców, którzy w 1991 roku zdobyli swoją niepodległość.

Ćwiczenie 20

Pokaż na mapie Europy Gdańsk. Podaj jak najwięcej informacji o położeniu tego miasta: geograficznym i politycznym. Odpowiedz na pytania:

1. Czy z Gdańska do Odessy można dopłynąć morzem?
2. Czy można przepłynąć rzekami i kanałami?
3. Czy można było kiedyś?
4. Jak myślisz, czy Ruś Kijowska i Księstwo Halicko-Wołyńskie handlowały z Gdańskiem?
5. Co znaczy powiedzenie „Polska od morza do morza”?
6. O jakie morza chodzi? Jakiego okresu historycznego dotyczy?
7. Czy Gdańsk i Odessa mają coś wspólnego z tym powiedzeniem?
8. Co łączy Gdańsk i Odessę?
9. Nad jakimi morzami się znajdują?
10. Co mają wszystkie miasta nad morzem?

Ćwiczenie 21

Na wzór informacji z dziejów Odessy i Gdańska podaj 5 informacji historycznych o swojej miejscowości.

Ćwiczenie 22

Wybierz trzy najważniejsze wg Ciebie wydarzenia w Gdańsku i zapisz je wg wzoru.

WZÓR: 1236 r. – otrzymanie praw miejskich przez Gdańsk.

Ćwiczenie 23

Korzystając ze słownictwa w ramce porównaj Gdańsk i Odessę wg następujących kryteriów:

1. Położenie.	5. Uczelnie wyższe.
2. Liczba mieszkańców.	6. Atrakcje turystyczne.
3. Porty.	7. Wydarzenia historyczne.
4. Przemysł.	8. Teatry i muzea.

Biorąc pod uwagę...; Mówiąc o...; Jeśli chodzi o...; I w Gdańsku, i w Odessie jest/ znajduje się...; I Gdańsk, i Odessa leżą nad.../ mają...; W Gdańsku ..., a w Odessie...; W Gdańsku, inaczej niż w Odessie...; W Odessie ..., a w Gdańsku ...; I tu, i tu...; Podobnie ...; W Odessie jest więcej/ mniej...

UTRWALANIE WIEDZY O LICZEBNIKACH GŁÓWNYCH, PORZĄDKOWYCH I ZBIOROWYCH

Liczebnik określa liczbę, ilość, liczebność, wielokrotność lub kolejność.
Odpowiada na pytania: **ile?** lub **który?**

GŁÓWNE – oznaczają liczbę i odpowiadają na pytanie ile?, np.: <i>jeden, dwa, trzy, cztery, pięć, sześć, siedem, osiem, dziewięć, dziesięć, sto, tysiąc, milion.</i> Odmieniają się przez przypadki i rodzaje; w l. mn. męskoosobowy i niemęskoosobowy, np.: <i>trzej uczniowie, trzy zadania.</i>	PORZĄDKOWE – oznaczają kolejność i odpowiadają na pytanie który z kolei?, np.: <i>pierwszy, setny, tysięczny.</i> Odmieniają się jak przymiotniki – przez przypadki, liczby i rodzaje, np.: <i>drugi rząd, trzecia część.</i>	ZBIOROWE – oznaczają liczbę i odpowiadają na pytanie ile?. Odmieniają się tylko przez przypadki, np.: <i>dwoje dzieci, pięcioro drzwi</i>
WYJĄTEK Liczebniki pół, półtora nie odmieniają się przez przypadki.		

**Liczebniki
zbiorowe
łączą się:**

z rzeczownikami oznaczającymi
osoby różnej płci, **np.:** *troje
pracowników (np. dwóch mężczyzn
i kobieta lub odwrotnie), dwoje
rodziców*

z rzeczownikami, które nie mają
liczby pojedynczej, **np.:** *dwoje drzwi,
troje sań*

z rzeczownikami oznaczającymi
istoty niedorośle, **np.:** *czworo
żrebiąt, pięcioro dzieci*

PAMIĘTAJ TAKIE ZDANIE:

Drogą jechało dwoje sań, wiozło troje dzieci z czworgiem szczeniąt
w koszyku oraz dwoje starszych państwa...

Odmiana liczebników głównych

Odmiana liczebników *dwa, trzy, cztery*

Przypadek	Forma męskoosobowa	Forma niemęskoosobowa i nijaka	Forma żeńska
M.	dwaj (uczniowie)/ dwóch (uczniów)	dwa (podręczniki, pióra)	dwie (ławki)
D.	dwóch (uczniów, podręczników, piór, ławek)		
C.	dwom/ dwóm (uczniom, podręcznikom, piórom, ławkom)		
B.	dwóch (uczniów)	dwa (podręczniki, pióra)	dwie (ławki)
N.	dwoma (uczniami, podręcznikami, piórami)		dwoma (dwoma) książkami
Ms.	dwóch (uczniach, podręcznikach, piórach, ławkach)		

Przypadek	Formy męskoosobowe	Formy niemęskoosobowe
M.	trzej (aktorzy)/ trzech (aktorów)	trzy (stoły, jabłka, gruszki)
D.	trzech (aktorów, stołów, jabłek, gruszek)	
C.	trzem (aktorom, stołom, jabłkom, gruszkom)	
B.	trzech (aktorów)	trzy (stoły, jabłka, gruszki)
N.	trzema (aktorami, stołami, jabłkami, gruszkami)	
Ms.	o trzech (aktorach, stołach, jabłkach, gruszkach)	

PAMIĘTAJ

Formy *trzech* i *trzej* stosujemy analogicznie jak formy *dwóch* i *dwaj*.

Odmiana liczebników od *pięciu* do *dziwięciuset*

Przypadek	Formy męskoosobowe	Formy niemęskoosobowe
M.	pięciu, stu (sportowców)	pięć, sto (talerzy, ciastek, łyżek)
D.	pięciu, stu (sportowców, talerzy, ciastek, łyżek)	
C.	pięciu, stu (sportowcom, talerzom, ciastkom, łyżkom)	
B.	pięciu, stu (sportowców)	pięć, sto (talerzy, ciastek, łyżek)
N.	pięcioma/ pięciu, stoma/ stu (sportowcami, talerzami, ciastkami, łyżkami)	
Ms.	o pięciu, stu (sportowcach, talerzach, ciastkach, łyżkach)	

W liczebnikach złożonych *dwadzieścia* i *dwieście* odmieniają się oba człony wyrazu:

M.	dwadzieścia, dwieście (sztuk)
D.	dwudziestu, dwustu (sztuk)
C.	dwudziestu, dwustu (sztukom)
B.	dwadzieścia, dwieście (sztuk)
N.	z dwudziestoma, dwustu (sztukami)
Ms.	o dwudziestu, dwustu (sztukach)

W liczebnikach od *trzydziestu* do *dziewięćdziesięciu* oraz *trzysta* i *czterysta* odmienia się tylko drugi człon (*trzydziestu, trzydziestoma ...*), zaś w liczebnikach *pięćset, sześćset, siedemset, osiemset* odmienia się tylko człon pierwszy (*pięćset, pięćuśset ...*)

W liczebnikach głównych wielowyrazowych, np.: *tysiąc dziewięćset trzydzieści dziewięć* można odmieniać przez rodzaje i przypadki wszystkie człony, ale znacznie prościej jest odmieniać tylko człony oznaczające dziesiątki i jedności. Jeśli np. chcesz postawić wymieniony wyżej liczebnik w dopełniaczu, możesz wybrać wersję trudniejszą (*tysiąca dziewięćuśset trzydziestu dziewięciu*) lub prostszą (*tysiąc dziewięćset trzydziestu dziewięciu*).

Liczebnik *jeden* wchodzący w skład liczebników wielowyrazowych nie odmienia się w ogóle, np.: *z dwudziestoma jeden uczniami*.

Liczebniki *tysiąc, milion, miliard* odmieniają się jak rzeczowniki – *tysiąc* jak *mieszko*, *milion* jak *ogon*, *miliard* jak *oskard*.

Odmiana liczebników porządkowych

Liczebniki porządkowe odmieniają się tak jak przymiotniki, np.: *drugi* jak *długi*, *sósty* jak *tłusty*.

W liczebnikach porządkowych wielowyrazowych, np.: *tysiąc dziewięćset osiemdziesiąty dziewięty; sto pięćdziesiąty drugi* odmieniają się zazwyczaj tylko dwa ostatnie człony, pozostałe mają formę liczebników głównych i nie odmieniają się, np.: *w roku tysiąc dziewięćset osiemdziesiątym dziewiętym; na sto pięćdziesiątej drugiej stronie*.

Odmiana liczebników zbiorowych

Wzór odmiany, który dotyczy absolutnie wszystkich liczebników zbiorowych:

M.	dwoje, sześcioro (dzieci, skrzypiec)
D.	dwojga, sześciorga (dzieci, skrzypiec)
C.	dwojgu, sześciorgu (dzieciom, skrzypcom)
B.	dwoje, sześcioro (dzieci, skrzypiec)
N.	dwojgiem, sześciorgiem (dzieci, skrzypiec)
Ms.	o dwojgu, o sześciorgu (dzieciach, skrzypcach)

Ćwiczenie 24

Przeczytaj jeszcze raz z tekstu o Gdańsku (ćw. 17).

Odpowiedz na pytania.

1. Czy są zdania z liczebnikami zbiorowymi?
2. Czy są zdania z liczebnikami głównymi?
3. Czy są zdania z liczebnikami porządkowymi?
4. Czy w języku ukraińskim użyjemy podobnych liczebników w tych kontekstach?

Ćwiczenie 25

Z ćw. 4. wypisz pięć dowolnych dat. Użyj je w formie Dopełniacza, Narzędnika, Miejscownika. Ułóż z nimi zdania.

Ćwiczenie 26

Liczebniki zapisz słownie.

2 chłopców z grupy poszło po bilety do kina. Do pokoju prowadzi 2 drzwi. W koszyku siedziało 6 piskląt. Bilet do opery kosztuje 22 hrywny. Do tanga trzeba 2 tancerzy. 1 września 1939 roku rozpoczęła się II wojna światowa. O 4.30 zaatakowano Westerplatte. Od 1794 roku niewielka osada przekształca się w główny ośrodek handlowy nad Morzem Czarnym. W latach 1918–1921 w Gdańsku działał Konsulat Ukraińskiej Republiki Ludowej. Solidarność, która powstała w Gdańsku w 1980 r. doprowadziła do upadku komunizmu w 1989 r. w Europie Środkowo-Wschodniej. Grupa usiadła na 2 ławkach.

UTRWALANIE WIEDZY O TRYBIE ROZKAZUJĄCYM

Coś
ze
składni

- Tryb rozkazujący uważany jest za niezbyt grzeczny. *Np.: czytaj; niech pan siada; róbmy; piszcie ...*
  - Zamiast niego lepiej użyć trybu przypuszczającego. *Np.: Czy mógłbyś czytać? Czy mógłby pan usiąść? Czy moglibyśmy to zrobić? Czy mogłybyście pisać szybciej?*
  - Też można zastąpić tryb rozkazujący konstrukcjami z czasownikami modalnymi. *Np.: możesz pisać; może pan siadać; musicie czytać; musimy robić ...*
  - Albo konstrukcjami z grzecznościowym słówkiem *proszę* + bezokolicznik. *Np.: proszę czytać; proszę siadać; proszę pisać; proszę robić ...*
- Te konstrukcje nie są trybem rozkazującym, są i grzeczne, i poprawne.

PAMIĘTAJ

Nie jest natomiast ani grzeczne, ani poprawne, np. *Być grzeczny, synku!* (popr. *Bądź grzeczny, synku!*) oraz stosowanie samych bezokoliczników w funkcji trybu rozkazującego: *Siadać!*

Zdarzają się jednak sytuacje, w których bez trybu rozkazującego obejść się nie sposób.

Odmiana czasowników w trybie rozkazującym

	LICZBA POJEDYNCZA		LICZBA MNOGA	
1.	Ja	-	My	Piszmy, czytamy, róbmy, tańczmy, jedzmy
2.	Ty	Pisz, czytaj, rób, tańcz, jedz	Wy	Piszcie, czytajcie, róbcie, tańczcie, jedzcie
3.	On/ pan Ona/ pani Ono	Niech czyta, robi, tańczy, je Niech czyta, robi, tańczy, je Niech czyta, robi, tańczy, je	Oni/ one Panowie/ państwo	Niech czytają, robią, tańczą, jedzą

Formy trybu rozkazującego niektórych czasowników:

Być ⇒ bądź	Iść ⇒ idź
Mieć ⇒ miej	Jechać ⇒ jedź
Chcieć ⇒ chciej	Płacić ⇒ płać
Zrozumieć ⇒ zrozum	Prosić ⇒ proś
Stać ⇒ stój	Wziąć ⇒ weź

Wbrew pozorom zdanie z trybem rozkazującym czasownika nie musi być zakończone wykrzyknikiem! Wykrzyknik na końcu zdania nie zawsze oznacza też, że w zdaniu jest użyty tryb rozkazujący: *Proszę o pomoc!* – to zdanie zakończone wykrzyknikiem nie zawiera trybu rozkazującego. *Niech pani usiądzie na chwilę.* – zawiera tryb rozkazujący, a nie jest zwieńczone wykrzyknikiem.

Ćwiczenie 27

Wypisz z tekstu z ćw. 17. kilka negatywnych dla miasta wydarzeń, np. „W 1308 roku Krzyżacy podstępnie opanowali gród”, a następnie utwórz zdania rozkazujące według wzoru:

WZÓR: *Krzyżacy, nie opanowujcie podstępnie grodu!*

Ćwiczenie 28

Zredaguj i uzupełnij przepis na malinową herbatę, wyrazy w nawiasach zapisz w trybie rozkazującym.

Przepis na malinową herbatę:

(Zagotować) w czajniku wodę. Do kubeczka (wsypać) pół łyżeczki herbaty. (Zalewać) to wrzącą wodą. (Poczekać), aż herbata się zaparzy. Po trzech minutach (wlać) do niej kilka łyżeczek malinowego soku. (Rozlewać) ... . (Podać) ... . (Umyć)...

Ćwiczenie 29

Zredaguj przepis na jajecznicę z dodatkami. Zastosuj czasowniki w drugiej osobie trybu rozkazującego.

Ćwiczenie 30

Użyj w zdaniach zamiast trybu rozkazującego formy trybu przypuszczającego według wzoru.

WZOR: *Czytaj powoli. – Czy mógłbyś czytać powoli.*

Niech pan siada przy oknie. Czytajcie lekturę na czas. Róbmę porządek przed świętami. Piszcie uważnie zadanie. Niech pani siada już i pisze. Kup bilety na pociąg do Odessy. Oddaj plan miasta. Czekaście! Niech państwo czekają na otwarcie wystawy. Przynieś śniadanie choremu dziadkowi. Daj spokój swoim kolegom. Piszmy pozdrowienia świąteczne.

Ćwiczenie 31

Zastąp tryb rozkazujący konstrukcjami z czasownikami modalnymi według wzoru.

WZOR: *Przygotuj prezentację. – Możesz przygotować prezentację.*

Posprzątaj swoje rzeczy. Zrób zdjęcie tego pomnika. Przygotuj wycieczkę po starym mieście. Umyj ręce po spacerze. Odkurz dywan. Obierz owoce ze skórki. Otwórzcie okna w przedziale. Napiszcie list do znajomych. Nie gadajcie przy obcych. Pisz dobrze. Niech pani siada obok. Czytajcie ogłoszenia. Róbmę dobre wrażenie.

Ćwiczenie 32

Zamień tryb rozkazujący konstrukcjami z grzecznościowym słówkiem proszę + bezokolicznik.

WZOR: *Czytaj! - Proszę czytać.*

Szybciej ściągnij ten plik. Wyjmij notatki z podróży. Zdejmijcie czapki w pomieszczeniu. Nie ciągnij go tak bardzo. Bądź jutro punktualnie na dworcu. Proszę, niech pani siada. Nie róbcie tutaj hałasu.

Ćwiczenie 33

Przeczytaj wiersz Adama Mickiewicza.

Adam Mickiewicz

Do Niemna

Niemnie, domowa rzeko moja! Gdzie są wody
Które niegdyś czerpałem w niemowlęce dłonie,
Na których potem w dzikie pływałem ustronie,
Sercu niespokojnemu szukając ochłody?

Tu Laura, patrząc z chlubą na cień swej urody,
Lubiła włos zaplatać i zakwiecać skronie;
Tu obraz jej malowny w srebrnej fali łonie,
Łzami nieraz mąciłem zapaleniec młody.

Niemnie, domowa rzeko! Gdzie są tamte zdroje,
A z nimi tyle szczęścia, nadziei tak wiele?
Kędy jest miłe latek dziecinnych wesele?

Gdzie milsze burzliwego wieku niepokoje?
Kędy jest Laura moja? gdzie są przyjaciele?..
Wszystko przeszło – a czemuż nie przejdą łzy moje!

Ćwiczenie 34

Znajdź w tekście fragmenty pasujące do zdań:

Mickiewicz bawi się nad rzeką.	<i>Wody, które niegdyś czerpałem w niemowlęce dłonie.</i>
Młody Adam siedzi nad rzeką i rozmyśla.	
Laura układa włosy.	
Laura plecie wianek.	
Laura przygląda się w wodzie.	

Ćwiczenie 35

Sprawdź na mapie, gdzie płynie Niemen. Do jakich wspomnień odwołuje się poeta?

Ćwiczenie 36

Sprawdź, jaki jest nastrój tego wiersza. Dlaczego leją się w nim łzy strumieniami? Czego żal poecie? Dlaczego szczególnie żal w Odessie?

Ćwiczenie 37

Ułóż dialog „U fryzjera”. Podaj kilka „komend” dla współczesnego fryzjera:

– Jak cię ostrzyć?

–

Maszynką – całą głowę, na górze jedenastką, na dole trójką. Proszę mnie ostrzyć modnie. Z przedziałkiem / bez przedziałka. Proszę nie strzyć za uszami. Proszę mi umyć i uczesać włosy. Proszę ogólnie skrócić / podciąć. Proszę pomalować mi włosy na czarno.

Ćwiczenie 38

Jakie teraz fryzury są modne dla dziewczyn / chłopców, a jakie były w czasach romantyzmu ?

Podróż do Winnicy

Z Odessy do Winnicy przejechali autobusem. Drogą posuwali się powoli i oglądali piękne krajobrazy. Jechało nią mnóstwo busów, autobusów, „marszrutek”, ciężarówek i oczywiście samochodów osobowych. Nie zabrakło też wozu konnego, traktora z przyczepą, motocykli, nawet jeden był z przyczepką, skuterów. Jeździły nimi też kobiety, a niektóre bez kasków!

Przy drodze, na poboczach, sprzedawano owoce i jakieś miotły, koszyki, ktoś sprzedawał sok brzoźowy własnego wyrobu, i miał też stos słoików z kolorowym sokiem domowej roboty i grzybami chyba. Było też stoisko z kolorowymi, wielkimi maskotkami – pluszakami, prosto z Chin.

Na stacji benzynowej niektórzy zjedli hot-dogi, niektórzy drożdżówki, ktoś skorzystał z toalety, a opiekunowie wypili pyszną kawę.

– Mam już dość, wolę latać samolotem – powiedział Darek.

– Skąd wiesz? Przecież nigdy nie leciałeś samolotem.

– No właśnie: nie płynąłem też statkiem. Niczym nie płynąłem i nie leciałem.

A ty płynęłaś?

– Statkiem nie, promem. Do Szwecji kiedyś płynęłam, ale bez samochodu. Tata mnie zabrał.

– No, twój tata to chyba tylko rakieta nie leciał...

– Rakieta się nie lata, tylko statkiem kosmicznym, wahadłowcem też można. Rakieta to tylko taki duży silnik...

– O patrzcie, tu skręca się do Żytomierza – już tam byliśmy. No, to zrobiliśmy wielkie koło!

– A mnie się marzą podróże w dawnym stylu, pociągiem, starą linią kolejową, tunelami, wiaduktami, mostami...

– I żeby ten pociąg jechał do domu, bo już trochę tęsknię...

Po zakwaterowaniu w internacie szkolnym w Winnicy mieli lekcję historii – o tym, co się działo na tych ziemiach w latach 1918–1921. Złożyli kwiaty pod tablicą upamiętniającą spotkanie w Winnicy przywódcy Ukraińskiej Republiki Ludowej Atamana Symona Petlury i Marszałka Józefa Piłsudskiego. Pod tablicą pani Larysa mówiła:

– Dnia 16 maja 1920 r. Józef Piłsudski przyjechał do Winnicy, stolicy dawnej guberni podolskiej, położonej nad Bohem. Miasto to od początku maja, a więc od wyzwolenia z rąk bolszewików, pełniło funkcję tymczasowej stolicy Ukraińskiej Republiki Ludowej. Piłsudski przybywał do miasta na zaproszenie Semena Petlury.

Na dworzec kolejowy Piłsudski planowo miał przybyć o 10 rano, jednakże dotarł na miejsce z godzinnym opóźnieniem. Tego poranka rześście padało, ale mimo to na peronie zgromadziła się „masa ludzi: panów w odświeżonych strojach i pań w pięknych, letnich kapeluszach pod parasolami i bez parasoli. Stojąca na peronie kompania honorowa sprezentowała broń”. Orkiestra odegrała hymny narodowe: polski i ukraiński. Tysiące ludzi krzychało: „Niech żyje! Niech żyje!”

Pamiątką tego przyjazdu są słynne fotografie i film przedstawiający Petlurę i Piłsudskiego na dworcu kolejowym salutujących przez okna w salonce.

Aby upamiętnić to historyczne spotkanie 11 listopada 2014 roku na dworcu w Winnicy odsłonięto pamiątkową tablicę.

CIEKAWOSTKA

„16 maja 1920 roku w Winnicy spotkali się Ataman Naczelny Symon Petlura i Marszałek Józef Piłsudski, przywódcy walk o wolność i niepodległość Polski i Ukrainy”

Ćwiczenie 1

Powiedz, co jest prawdą, a co nie.

A: Po drodze z Odessy do Winnicy posuwali się powoli. Tak, to prawda./ Oczywiście, że tak,/ ponieważ jechało nią dużo autobusów, ciężarówek, samochodów osobowych.

B: Po drodze nie widzieli żadnego traktora, motocykla czy wozu konnego. Nie, to nieprawda./ Wręcz przeciwnie./ Nie, to nie do końca prawda./ Po drodze mijali wóz konny, widzieli traktor z przyczepą, jechały też motocykle, skutery.

1. Przy drodze na poboczach niczego się nie sprzedaje.
2. Na stacji benzynowej autobus zatrzymał się na mały postój.
3. Darek zawsze jest wesoły i pogodny, wszędzie lubi latać samolotem i pływać statkiem.
4. Rakietą to duży silnik statku kosmicznego albo wahadłowca.
5. W Winnicy grupa miała lekcję historii na temat dziejów Ukrainy i Polski w XIX wieku.
6. Na dworcu w Winnicy spotkali się przywódcy Ukraińskiej Republiki Ludowej i Rzeczypospolitej Polskiej.
7. Spotkanie odbyło się 16 maja w obecności wielkiej ilości mieszkańców tymczasowej stolicy Ukraińskiej Republiki Ludowej.
8. To był bardzo piękny, słoneczny dzień.
9. Ani orkiestry, ani kompanii honorowej na dworcu nie było.
10. O tym wydarzeniu na dworcu w Winnicy przypomina tablica pamiątkowa.

Ćwiczenie 2

Przypomnij, w jakich miastach i miejscowościach był Darek podczas pobytu na Ukrainie? Pokaż tę trasę na mapie.

W których z nich byłaś/ byłeś?

Czym tam jechałaś/ jechałeś?

Dlaczego jechałaś/ jechałeś takim środkiem transportu?

Czy można było dojechać tam inaczej: inną trasą lub innym środkiem transportu?

Ćwiczenie 3

Wypisz środki transportu wymienione w tekście. Możesz podać jeszcze inne?

Ćwiczenie 4

Ułóż pięć zdań według wzoru.

WZÓR: *Lubię jeździć samochodem, nie lubię jeździć autobusem.*

Ćwiczenie 5

Opisz swoją podróż, którą odbyłaś/ odbyłaś po Ukrainie odpowiadając na pytania:

1. Kiedy to było?
2. Jaki był cel podróży?
3. Czym jechałaś/ jechałeś?
4. Jak długo trwała podróż?
5. Jak oceniasz tę podróż?
6. Kogo spotkałaś/ spotkałeś po drodze?
7. Opisz spotkanie przez ciebie osobę.
8. Co robiłaś/ robiłeś po drodze?
9. Pokaż na mapie miejsca, które odwiedziłaś/ odwiedziłeś.
10. Dokąd prowadzą linie kolejowe, drogi od miasta, które zwiedzałaś/ zwiedzałeś?

Ćwiczenie 6

Jak przebiegła podróż grupie Darka? Dlaczego czuli się zmęczeni?

Ćwiczenie 7

Porozmawiajcie z koleżanką/ kolegą o podróżach:

1. Jakie środki transportu są najlepsze:
  - dla wsi?
  - dla małych miasteczek?
  - dużych miast?
2. Czym najlepiej podróżować po Ukrainie?
3. A Ty czym lubisz podróżować?
4. Jakiego środka transportu nie lubisz? Dlaczego?

Ćwiczenie 8

Posłuchaj piosenki *Wsiść do pociągu (Remedium)*, śpiewanej przez Marylę Rodowicz (<https://www.youtube.com/watch?v=zslI3XAo6eo>).
Uzupełnij brakujące wyrazy.

Światem zaczęła rządzić _____,
Topi go w żółci i czerwieni,
A ja tak pragnę czemu nie wiem,
Uciec _____ od jesieni.

Uciec _____ od przyjaciół,
Wrogów, rachunków, _____.
Nie trzeba długo się namyślać,
Wystarczy tylko wybiec _____.

Wsiść do pociągu byle jakiego,
Nie dbać o _____, nie dbać o _____,
Ściskając w rękę kamyczek zielony,
_____ jak wszystko zostaje w tyle.

W taką _____ chcę wyruszyć,
Gdy podły nastrój i _____.
Zostawić łóżko, ciebie, szafę,
Niczego mi nie będzie _____.

Zegary staną niepotrzebne,
Pogubię wszystkie _____.
W taką _____ chcę wyruszyć,
Nie wiem czy kiedyś się odważę.

Ćwiczenie 9

Czy odpowiada Ci forma wycieczki proponowana przez znaną polską piosenkarkę: „*Wsiść do pociągu byle jakiego*”? Ułóż dialogi, odpowiadając na pytania:

1. W jaką podróż chciałabyś/ chciałbyś wyruszyć?
2. Jesteś zwolennikiem wycieczki zaplanowanej czy wolisz przeżywać niespodzianki w podróży?
3. Bardziej podoba Ci się, żeby czas na wycieczce był wypełniony czy chcesz mieć dużo „czasu wolnego”?
4. Czy też chciałabyś/ chciałbyś „od czegoś uciec”?
5. Czy raczej chciałabyś/ chciałbyś do czegoś pojechać? Do czego?

Ćwiczenie 10

Wpisz słowa powiedziane w odpowiednim miejscu. Skorzystaj ze słownictwa w ramce.

Informacja
kolejowa
w Winnicy.

Stacja
benzynowa.

Na ulicy
w Winnicy.

W kościele
w Winnicy.

---

30 litrów „95”. Przepraszam, jak dojść do Wieży? Bóg zapłać. Czy można dojechać pociągiem z Winnicy do Polski? Ile płacę? Dokąd państwo jadą? Przepraszam, gdzie jest toaleta? Niech będzie pochwalony Jezus Chrystus! / Na wieki wieków amen. Do pełna proszę. Ma pani kartę promocyjną? Gdzie jest stacja kolejowa? Paragon czy faktura? Szczęść Boże!

Ćwiczenie 11

Napisz dyktando (treść II Dyktanda Ogólnoukraińskiego – 2015 r.).

Bardzo wielu Polakom i Ukraińcom wydaje się, że stosunki polsko-ukraińskie to tylko wojna i wzajemna wrogość, że między Polakami i Ukraińcami był tylko brzęk szabel i chrzęst oręża, że nawet jeśli dzisiaj jest nam po drodze, to historia różni nas dogłębnie. To jednak nieprawda. Takie mniemanie wynika nie tylko z niewiedzy historycznej, ale jest też skutkiem działania reżimowej, obcej propagandy. Potwierdzeniem tej tezy jest zapomniany sojusz polsko-ukraiński z 1920 roku. Sojuszniczej umowie patronowali wtedy wybitni przywódcy: ze strony polskiej Józef Piłsudski, z ukraińskiej Symon Petlura. Zakończenie I wojny światowej otworzyło przed narodami zniewolonymi przez rosyjskie imperium szanse na odzyskanie wolności. Pojawiła się nadzieja na zerwanie niechcianego mariażu z Moskwą. Niestety, komunistyczni władarze Kremla postanowili utrzymać pod kontrolą całość dawnego władztwa dynastii Romanowych. Młode, nieokrzepłe państwo ukraińskie zostało w roku 1919 zaatakowane zarówno przez bolszewicką, jak i antybolszewicką Rosję. Pokonane

ukraińskie wojska, politycy i urzędnicy musieli się wycofać na zachód i schronić za liniami polskiego wojska. Budująca swoją niepodległość Polska również była zagrożona przez rodzące się bolszewickie imperium, czyhające na nią zza granicy. Nic więc dziwnego, że zdecydowano się na sojusz. W zamian za rezygnację strony ukraińskiej z ziem zachodniej Ukrainy, Polska zobowiązała się pomóc w odbudowie ukraińskiej niepodległości. Wspólna polsko-ukraińska ofensywa doprowadziła w maju 1920 roku do wyzwolenia Kijowa od sił bolszewickich. Obchodząc rocznicę zakończenia II wojny światowej, pamiętajmy, że 25 lat wcześniej miało miejsce inne ważne wydarzenie: 9.V.1920 / 9.05.1920 roku w Kijowie odbyła się wspólna polsko-ukraińska defilada. Niestety, ukraińska niezależność okazała się krótkotrwałym, choć pięknym mirażem. Nastąpił bolszewicki kontratak i wojska polsko-ukraińskie musiały się wycofać aż pod Warszawę. Ostatecznie siły bolszewickie, dążące do odebrania swobody Europie Zachodniej, powstrzymano i wolność Polski została ocalona, na budowę niepodległej Ukrainy sił już nie wystarczyło. Jednak wojska sojusznicze, powstrzymując komunistyczną nawałnicę, były przedmurzem chroniącym całą europejską cywilizację i właśnie dlatego należy im się nasza pamięć.

Ćwiczenie 12

Posłuchaj tekstu. Zdecyduj, o których herbach jest mowa. Wpisz do tabeli. Jak po ukraińsku nazwy wymienionych miasteczek?

Szarogród	Winnica	Salnica	Wierzbowiec	Tulczyn	Hajsin

To są herby miasteczek na Winnicyźnie, które otrzymały w czasach Rzeczypospolitej. Często herby przedstawiają postać patrona miasta, tak jak na tym herbie Szarogrodu, na którym widzimy postać św. Floriana.

Zasadniczo na herbach przedstawiano albo postaci patronów, albo części ciała ludzi czy zwierząt, albo tylko broń – tak jak na herbie Winnicy. Najczęściej jednak było to połączenie tych elementów, np. ręki z bronią – jak na tym herbie Salnicy z 1607 roku, albo na herbie „Pogoń” Wierzbowca – przedstawiającym ramię z mieczem.

Po upadku Rzeczypospolitej, caryca Katarzyna II osobiście zmieniała każdy herb miasta dzieląc herb na dwie części i dodając w górnej części rosyjskiego dwugłowego orła, jak na tym herbie Tulczyna ze snopami, czy Gajsina ze skrzydłem. (na podstawie lekcji historii w Regionalnym Muzeum Sztuki w Winnicy).

UTRWALANIE WIEDZY O WOŁACZU

W języku polskim osobne formy **WOŁACZA** posiadają tylko rzeczowniki rodzaju męskiego i żeńskiego w liczbie pojedynczej.

W rodzaju nijakim oraz w liczbie mnogiej forma **WOŁACZA** jest zawsze równa Mianownikowi.

WOŁACZA używa się w zawołaniach, bezpośrednich zwrotach, w funkcji apelu, *np.*: synu, mamu, kotku, małpo, bracie, aniołku.

W imionach własnych w polskim języku mówionym **WOŁACZ** coraz częściej zastępowany jest przez **Mianownik**, *np.*: Darek!, Agnieszka!.

Używanie imion osobowych w **WOŁACZU** w języku mówionym jest dzisiaj odbierane jako bardzo formalne lub też żartobliwe, *np.* Darku!, Agnieszko!. W języku pisanim, zwłaszcza oficjalnym, zastępowanie **Wołacza Mianownikiem** jest natomiast uznawane za błąd językowy

-e/-ie

chłopce, książę kocie,
psie, chłopie

WYJĄTEK:

Boże! człowiecze! /
człowieku!

-u

duchu, smoku,
piesku, syneczku,
mężu

-o

żono, córeczko,
małpo, falo,
gazeto

Końcówki **WOŁACZA** przymiotników, zaimków, liczebników porządkowych są równe końcówkom **Mianownika**

Ćwiczenie 13

Rzeczowniki z nawiasów zapisz w formie Wołacza.

Drogi (profesor), życzymy Panu wszystkiego najlepszego! (Darek), podaj mi nową mapę Odessy. Weź swoje rzeczy, (chłopiec). Drogi (brat), przesyłam Ci pozdrowienia. (Pan Robert), prosimy wejść do klasy. Dziękuję ci, (mój drogi syn) za pamięć. (pan kierowca), podwiezie nas pan do opery? (koleżanka), podaj ten wielki słownik. (kochana babcia), popatrz jak ładnie maluję. (Magda), opisz swoją ostatnią podróż. (pan doktor), proszę wypisać receptę.

Ćwiczenie 14

Zamień podane formy Mianownika na formy Wołacza.

Pani Krystyna. Drogi ojciec. Kochana mamusia. Pan Adam. Miły Jurek. Pani dyrektor. Biedny kuzyn. Miły kolega. Miła koleżanka. Najdroższy dziadek. Moja mała siostrzyczka. Agatka. Pani Irena. Pan prezes. Szanowny pan prezydent. Pan rektor. Drogi przyjaciel. Droga przyjaciółka.

Ćwiczenie 15

Ułóż zdania w Mianowniku i Wołaczcu z wyrażeniami z ćw. 14.

Ćwiczenie 16

Zapoznaj się z poniższym tekstem. Ustal na mapie Polski, gdzie leżą Kielce i stolicą jakiego województwa są.

Udokumentowane dzieje Kielc sięgają ponad 900 lat. Kielce stały się miastem w 1364. Wiek XV i XVI to czas wzmożonego rozwoju Kielc, związanego z eksploatacją rud ołowiu, miedzi i żelaza. Będąc niewielką osadą pozostawały na uboczu historii aż do XVIII wieku.

Po III rozbiorze Polski miasto włączono do zaboru austriackiego. W wyniku ustaleń kongresu wiedeńskiego w 1815 r. ziemia kielecka przypadła rosyjskiemu zabiorcy. Kielce podczas zaborów stanowiły centrum administracyjne regionu świętokrzyskiego, mieszkańcy brali czynny udział w zrywach narodowych.

W 1816 r. dzięki staraniom członka Rady Stanu Królestwa Polskiego Stanisława Staszica otworzono w Kielcach pierwszą wyższą uczelnię techniczną w Polsce – Szkołę Akademiczno-Górnica. Natomiast systematycznie rusyfikowano szkolnictwo. Zjawisko to przedstawił na podstawie własnych doświadczeń Stefan Żeromski w *Szyfowych pracach*. W lutym 1905 r. kielecka młodzież gimnazjalna ogłosiła strajk, żądając wprowadzenia lekcji w języku polskim.

Na początku I wojny światowej swoje pierwsze oddziały zaprzysiężył tu Józef Piłsudski, od tej pory Kielce mianowano „miastem Marszałka”. Piłsudski otrzymał honorowe obywatelstwo Kielc już w 1921 r.

II wojna światowa gwałtownie przerwała rozwój regionu, zrujnowana gospodarka zaczęła odradzać się dopiero pod koniec lat 60. XX wieku.

W 1974 utworzono Politechnikę Świętokrzyską, a rok wcześniej Wyższą Szkołę Pedagogiczną, od 2011 Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach.

W latach 60. Kielce i Winnica zostały miastami zaprzyjaźnionymi. W roku 1993 partnerstwo to zostało potwierdzone przez podpisanie nowej umowy o współpracy.

Współczesne miasto jest stolicą województwa świętokrzyskiego.

Ćwiczenie 17

Odpowiedz na pytania.

1. Którego wieku sięga pierwsza wzmianka o mieście?
2. Na jaki wiek przypada prężny rozwój Kielc?
3. Kiedy w historii miały miejsce rozbiory Polski?
4. W którym mieście powstała najstarsza w Polsce wyższa uczelnia techniczna?
5. Dlaczego gimnazjaliści kieleccy ogłosili strajk w 1905 r.?
6. Czy przebywał w Kielcach marszałek Józef Piłsudski?
7. W którym roku założono dzisiejszy Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach?
8. Czy Kielce i Winnica to miasta zaprzyjaźnione?

Ćwiczenie 18

Zapoznaj się z treścią ciekawostki.

CIEKAWOSTKA

Stanisław Wawrzyniec Staszic urodził się w 1755 w Pile, zmarł 20 stycznia 1826 w Warszawie. Polski działacz oświeceniowy, pionier spółdzielczości, pisarz polityczny i publicysta, filozof i tłumacz, przyrodnik: geograf i geolog; ksiądz katolicki. Minister stanu Księstwa Warszawskiego od 1809 roku, radca stanu Księstwa Warszawskiego od 1810 roku, zastępca ministra oświaty Królestwa Polskiego w latach 1818–1824, minister stanu Królestwa Polskiego od 1824 roku.

Przygotuj prezentację jednego ze znanych Polaków i Ukraińców.
Użyj słownictwa:

KTO?	CO ROBIŁ?
Bohater narodowy	Z zawodu był...; Pracował jako/ był (kim?); Został (kim?); Był mianowany (kim?) (przez kogo?); Został wygnany/ uwięziony/ uwolniony/ skazany na (co?); Wsławił się (czym?); Dokonał (czego?); Brał udział w...; Odnosił zwycięstwo nad...
Działacz polityczny	Reprezentował poglądy, partię...; Był wyrazicielem woli narodu; Zdobył niezwykłą popularność dzięki...; Zdecydowanie opowiedział się po stronie...; Stał po stronie... uciśnionych, słabych, biednych; Zdobył poparcie większości; Sprawował funkcję (kogo?) przez (jak długo?)...
Artysta	Od dzieciństwa wykazywał uzdolnienia w kierunku...; Nic nie wskazywało na to, że w przyszłości...; Zasłynął (czym?); Wystawiał obrazy/ rzeźby w galerii...; Był dojrzałym malarzem...; Malował w stylu...; Jego obrazy przedstawiają.../ poruszają tematykę...
Naukowiec	Upór w dążeniu do celu; Był oddany (czemu?); Poświęcił się (czemu?); Odkrył/ wynalazł/ skonstruował...; Od dzieciństwa wykazywał zainteresowania...; Prowadził badania/ doświadczenia nad...; Pracował nad teorią (czego?); Przyświecał mu cel...; Odkrycie naukowe; Wynalazek techniczny ...
Sportowiec	Trenował u boku...; Pierwsze sukcesy odniósł na zawodach...; W wieku ... lat pobił rekord...; Wielokrotnie stawał na najwyższym podium; Plasuje się w czołówce (skoczków) świata; Zdobył...; Wygrał/ przegrał...
Aktor	Zadebiutował rolą... na deskach teatru...; Zasłynął rolą...; Od tej pory towarzyszy mu nieprzerwane pasmo sukcesów; Występował na scenach...; Najbardziej znany w roli...; Kojarzony z rolą...; Grał w teatrze; Otrzymał rolę... w filmie...
Piosenkarz	Odnosił sukces piosenką... na festiwalu...; Był wokalistą zespołu...; Rozpoczął karierę solową...
Muzyk	Już w dzieciństwie wykazał zainteresowania muzyczne; Najpierw grał na...; Zmienił instrument na...; Grał w zespole...; Skomponował...

UTRWALANIE WIEDZĘ O PRZYSŁÓWKU

PRZYSŁÓWEK

to nieodmienna część mowy.

Odpowiada na pytania *jak? gdzie? kiedy?*

Wiele przysłówków można utworzyć od przymiotników, np.:
uwážny → uważnie, ładny → ładnie, mądry → mądrze, grzeczny → grzecznie

Inne nie pochodzą od przymiotników, np.:
jutro, wieczorem, tylko, dopiero.
Te się nie stopniują.

Stopniowanie przysłówków jest podobne do stopniowania przymiotników, umożliwia porównywanie natężenia tej samej cechy. Przysłówki tworzą formy stopnia:

Równego, np.:
ładnie

Wyższego, np.:
ładniej

Najwyższego, np.:
najładniej

Wyróżnia się trzy typy stopniowania:

regularne

nieregularne

opisowe

*gorąco, twardo,
bardzo, łatwo,
mądrze,
ładnie*

*goręcej, twardziej,
bardziej, łatwiej,
mądrzej, ładniej*

*bardziej wesoło;
najbardziej wesoło;
bardziej krzywo;
najbardziej krzywo;
mniej ciekawie; najmniej ciekawie*

*dobrze
lepiej
najlepiej*

*źle
gorzej
najgorzej*

*dużo
więcej
najwięcej*

*mało
mniej
najmniej*

W zdaniu przysłówki łączy się z czasownikiem i jest jego określeniem, np.: walczyć (jak?) odważnie; stać (gdzie?) blisko, skończyć (kiedy?) jutro.

Tak powiedzieć nie wolno: bardziej słodziej, najbardziej łagodniej.

Ćwiczenie 20

Przetłumacz na język ukraiński.

Najszybciej test rozwiązał Jurek. Najwolniej trasę wyścigu pokonał młody zawodnik z Belgii. Do sprawdzianu najlepiej przygotowała się Dorota. Najwięcej emocji dostarczył kibicom mecz Polska – Brazylia. Najbardziej interesująco zaprezentował się publiczności artysta z Ukrainy. Podczas klasowych imprez najmniej

beztrosko zachowywał się Darek. Najszybciej mija czas na wakacjach. Najmilej wspominamy przyjemne chwile.

Ćwiczenie 21

Wypisz przysłowki z ćw. 20. Określ stopień porównania. Utwórz brakujące formy według wzoru.

WZÓR:

Przysłówek w ćw.	Stopień równy	Stopień wyższy	Stopień najwyższy
<i>Najszybciej</i>	<i>szybko</i>	<i>szybciej</i>	<i>najszybciej</i>

Ćwiczenie 22

Uzupełnij tabelę brakującymi formami przysłówków.

Stopień równy	Stopień wyższy	Stopień najwyższy
szybko		
	wolniej	
mało		
		najładniej
	więcej	
		najgorzej
mocno		
	weselej	
		najmilej
	drożej	
łatwo		
	lepiej	
		najdłużej

Ćwiczenie 23

Ułóż 6 zdań z przysłówkami z tabeli ćw. 22. w stopniu wyższym i najwyższym.

Ćwiczenie 24

Wysłuchaj opisu dworu z poematu Adama Mickiewicza *Pan Tadeusz*.

Pan Tadeusz (fragmenty)

(...) Śród takich pól przed laty, nad brzegiem ruczaju,
Na pagórku niewielkim, we brzozowym gaju,
Stał dwór* szlachecki, z drzewa, lecz podmurowany;
Świeciły się z daleka pobielane ściany,
Tym bielsze, że odbite od ciemnej zieleni
Topoli, co go bronią od wiatrów jesieni.
Dom mieszkalny niewielki, lecz zewsząd chędogi,
(...) I stodołę miał wielką, i przy niej trzy stogi.
(...) Brama na wciąż otwarta przechodniom ogłasza,
Że gościnna, i wszystkich w gościnę zaprasza.
Właśnie dwukonną bryką wjechał młody panek
I obiegłszy dziedziniec zawrócił przed ganek.
(...) Odemknął, wbiegł do domu, pragnął go powitać.
(...) Wbiega i okiem chciwie ściany starodawne.
(...) I też same portrety na ścianach wisały.
(...) Nawet stary stojący zegar kurantowy
W drewnianej szafie poznał, u wniścia** alkowy,
I z dziecinną radością pociągnął za sznurek,
By stary Dąbrowskiego posłyszeć mazurek.
Biegał po całym domu i szukał komnaty,
Gdzie mieszkał dzieckiem będąc, przed dziesięciu laty.

* **dwór** – oznacza dom i folwark

** **wniście** – wejście

Ćwiczenie 25

Zapoznaj się z treścią ciekawostki. Jaki utwór literatury ukraińskiej kojarzy Ci się z *Panem Tadeuszem*?

CIEKAWOSTKA

Poemat *Pan Tadeusz* jest najwybitniejszym utworem polskiego geniusza Adama Mickiewicza. To jedno z najważniejszych dzieł polskiej i światowej literatury. Według materiału historycznego, poruszonych tematów i problemów epopeja narodowa *Pan Tadeusz* to swoista encyklopedia życia ówczesnych Polaków drugiej połowy XVIII – początków XIX wieku.

Ukraiński przekład Pana Tadeusza pióra wybitnego poety i tłumacza Maksyma Rylskiego jest uważany za jeden z najlepszych na języki słowiańskie.

Ćwiczenie 25

Wypisz z usłyszanego fragmentu wyrazy opisujące dworek.

WZÓR: *dwór z drzewa, podmurowany ...*

Ćwiczenie 26

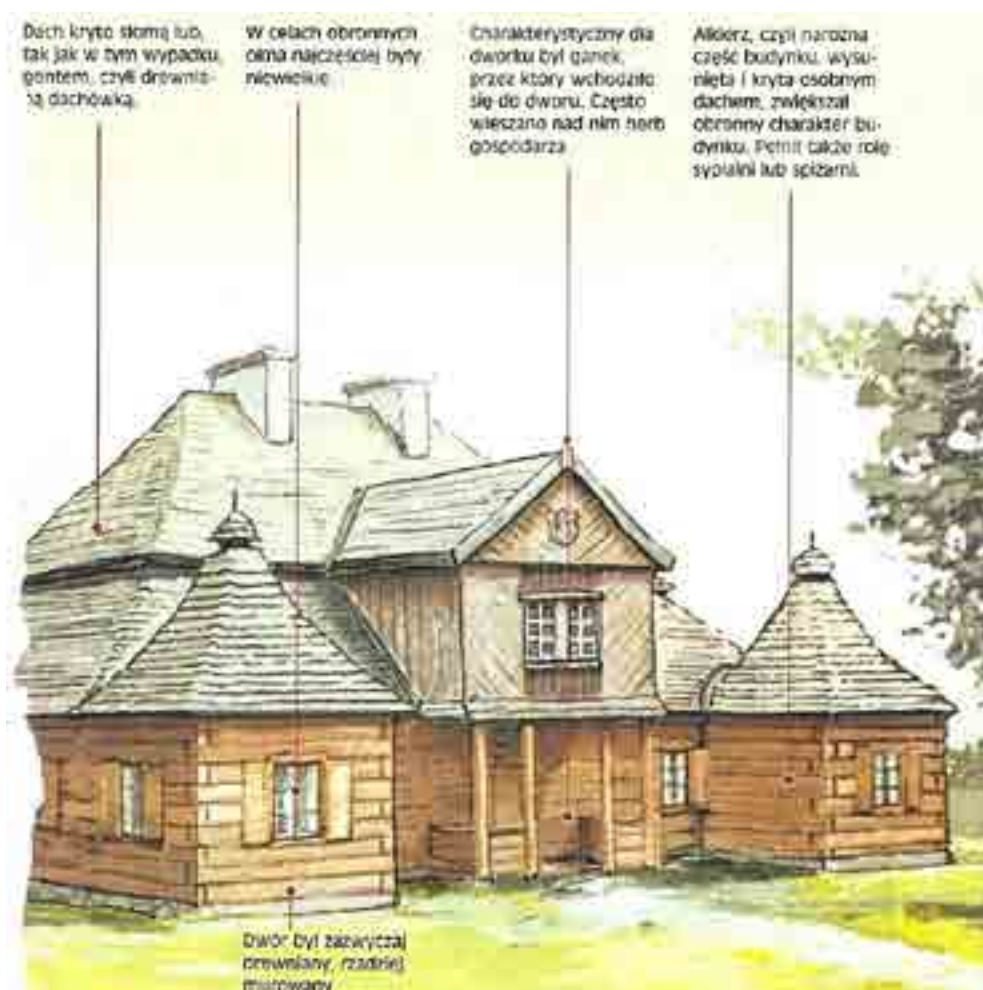
Wskaż wszystkie rzeczowniki określające miejsce położenia dworu i krajobraz dookoła.

WZÓR: *Śród pól, nad brzegiem ruczaju ...*

Ćwiczenie 27

Które z wymienionych w opisie Mickiewicza cech dworu odnajdujesz na poniższym rysunku?

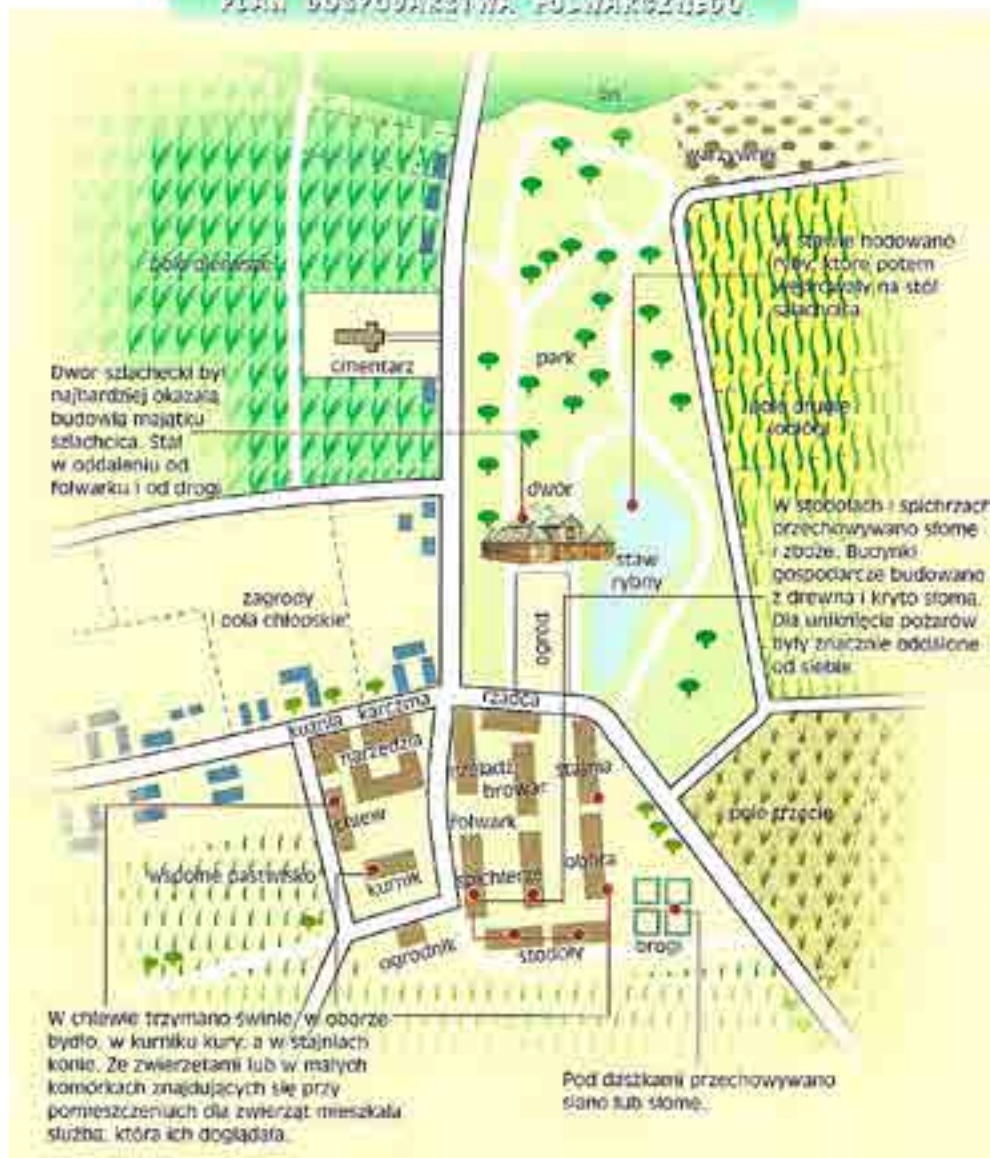

Ćwiczenie 29

2125 5087694287772 24 1/12824561

Ćwiczenie 30

Opisz schemat folwarku odpowiadając na pytania gdzie i co się znajdowało, do czego służyły te budynki i miejsca? Skorzystaj ze słownictwa z ramki.

uprawiać pole/ ogród/ warzywa/ pszenicę/ ziemniaki; hodować bydło/ ryby/ kwiaty; grzebać umarłych; przed/ za/ obok/ naprzeciw/ koło

Ćwiczenie 31

Opisz współczesne miejsce zamieszkania Twojej rodziny w Twojej miejscowości.

UTRWALANIE WIEDZY O ZAIMKU

Odmiana zaimków przeczących

nikt, nic, żaden, żadna, żadne; niczyj, niczyja, niczyje

nikt, nic = kto, co

Zaimki **nikt, nic** występują tylko w liczbie pojedynczej w rodzaju męskim – **nikt** lub nijakim – **nic**

żaden, żadna, żadne; niczyj, niczyja, niczyje = nikt, nic

Zaimki **żaden, żadna, żadne; niczyj, niczyja, niczyje** odmieniają się jak przymiotniki.

Odmiana zaimków **nikt, nic**

M.	nikt	nic
D.	nikogo	niczego
C.	nikomu	niczemu
B.	nikogo	nic
N.	nikim	niczym
Mc.		

Ćwiczenie 32

Wstaw odpowiednie formy zaimków **nikt, nic i żaden**.

_____ nie przychodzi. _____ go nie interesuje. _____ nie przyszedł na to spotkanie. _____ z obecnych tego nie słyszał. _____ z nas jeszcze nie był na nowym filmie. On nie szuka _____. Ona _____ nie czyta. Nie mam _____ do stracenia. Jesienią w górach nie ma _____ turystów. W tym miesiącu nie będzie _____ wyjazdów. Czasem nie mamy _____ wpływu na _____. Teoretycznie to _____ problem. _____ pociąg się nie zatrzymuje na tej małej stacji. _____ już nas nie dziwi.

Rozwiąż test. Przypomnij tematy poprzednich lekcji.

1. Jakie miasto przypominał Darkowi Lwów?

1	2	3	4
Pragę	Wrocław	Kraków	Kijów

2. Skąd widać panoramę Lwowa?

1	2	3	4
Z Góry Zamkowej	Z Podzamcza	Z Katedry Łacińskiej	Z Katedry św. Jura

3. Pierwsze wzmianki o Wrocławiu pochodzą z

1	2	3	4
X wieku	IX wieku	XII wieku	VIII wieku

4. Wrocław jest historyczną stolicą

1	2	3	4
Śląska	Pomorza	Kujaw	Małopolski

5. Józef Teodor Konrad Korzeniowski to wybitny polski i brytyjski

1	2	3	4
Badacz nauki	Powieściopisarz	Artysta malarz	Podróżnik

6. Wawel to siedziba królów polskich w

1	2	3	4
Warszawie	Gdańsku	Krakowie	Kielcach

7. Bruno Schulz urodził się w

1	2	3	4
Drohobyczu	Włodzimierzu Wołyńskim	Samborze	Humanu

8. W Krzemieńcu nad Ikwą urodził się

1	2	3	4
Adam Mickiewicz	Kazimierz Wierzyński	Juliusz Słowacki	Jarosław Iwaszkiewicz

9. Trzeci rozbiór Polski odbył się w

1	2	3	4
1795 roku	1772 roku	1793 roku	1818 roku

10. Jednym z cudów Ukrainy jest

1	2	3	4
Zofiówka	Zaporoże	Lwów	Humień

Ćwiczenie 34

Ustal właściwy szyk przymiotników w połączeniu z podkreślonymi rzeczownikami, ułóż swoje zdania.

1. Dworzec: nowoczesny, kolejowy.
2. Sok: kwaśny, jabłkowy.
3. Przystanek: tramwajowy, nowy.
4. Rozmowa: długa, telefoniczna.
5. Sklep: nocny, spożywczy.
6. Lato: piękne, ukraińskie.
7. Jesień: ładna, polska.
8. Pociąg: pospieszny, nowy.
9. Baśń: stara, dobra.

Ćwiczenie 35

Wyrazy w nawiasach zapisz w odpowiedniej formie.

Nie znam jeszcze dobrze (język polski). Czytaliśmy (ciekawy artykuł) na temat polsko-ukraińskich relacji. W naszym mieście jest kilka (dobre licea). Chciałbym nauczyć się dobrze (język francuski). Odbiliśmy (ciekawa podróż) po Ukrainie. Pozdrawiamy swoich (dawni przyjaciele). Przeczytaliśmy książkę o (historia nasz kraj). Ciągłe opowiadamy o (przeżyte chwile). Na sali byli obecni (znany profesor) i (sławny artysta). Mama podziękowała za (piękna kartka pocztowa) z Odessy. Robiliśmy zdjęcia na tle (stara katedra) i przed (pomnik Adam Mickiewicz).

Ćwiczenie 36

Zamień liczbę pojedynczą na liczbę mnogą.

To jest dawne lwowskie muzeum. To jest doskonały nauczyciel. To jest doświadczony lekarz. To jest skuteczne lekarstwo. To jest genialna idea. To jest nieznośna sąsiadka. To jest znany obywatel naszego miasta. To jest zdolny uczeń. To jest przystojny pan. To jest miła pani. To jest beznadziejny pomysł. To jest najlepszy kolega. To jest dawna koleżanka. To jest stare zdjęcie. To jest stare przysłowie.

Ćwiczenie 37

Zapisz zdania według wzoru.

WZÓR: *Jedziesz do Kijowa? – Nie jadę. W Kijowie byłem dwa tygodnie temu.*

Jedziesz do Lwowa?

Jedziesz do Odessy?

Jedziesz do Winnicy?

Jedziesz do Gdańska?

Jedziesz do Wrocławia?
Jedziesz do Warszawy?
Jedziesz do Żytomierza?
Jedziesz do Kołomyi?
Jedziesz do Krakowa?
Jedziesz do Poznania?

Ćwiczenie 38

Uzupełnij zdania właściwymi formami przymiotników w stopniu wyższym.

Niektórzy mówią, że (dobry) żywy pies niż martwy lew. Ze strachu i zimna jej twarz była (biała) niż śnieg. Praca nauczyciela jest (ciężka) niż praca w biurze. Ona była (ładna) niż się wydawało. Dotarliśmy na szczyt góry (krótka) droga. To ćwiczenie jest (trudne) niż poprzednie. Ten samochód jest (nowy) od tamtego. Dzisiejsze zadanie jest (łatwe) od wczorajszego.

Umówmy się na wakacje!

- A pamiętacie, jak fajnie było w Kołomyi? W Muzeum Pisanki? Jak Borys o mało jakiegoś eksponatu nie stłukł?
- Ale, słuchajcie, ta wycieczka w góry to była bomba. Obserwatorium na Pop Iwanie – rewelacja, a jakie widoki!
- Jak się te góry nazywały? Huculszczyzna?
- Huculi to byli mieszkańcy tych miejsc, – ale góry to Karpaty.
- No, fajnie. I w Jaremczy było fajnie... Ale mnie się najbardziej podobała Bukowina – pamiętacie wizytę w Storożyńcu, a potem tam pod granicą rumuńską – jak się ta wieś nazywała, gdzie mieszkali górale, co tak śmiesznie mówili ni to po polsku, ni to po ukraińsku, ni to po słowacku?
- Stara Huta, dzisiaj Stara Krasnoszora.
- No, tam to już sami Rumuni normalnie byli.
- No, nie przesadzaj. Ale ta wycieczka pograniczami kultur też mi się najbardziej podobała. Bukowina, a potem Zakarpacie. A które miasto wam się bardziej podobało: Czerniowce czy Użgorod?

- Czerniowce! Taki egzotyczny klimat – pamiętacie zdjęcia przedwojennych Czerniowiec w hotelu? Te napisy po rumuńsku? Ale tam też byli Niemcy, Żydzi...
- No, ale słuchajcie, jak stałem w wodzie na środku Prutu, na miejscu mostu, którym ewakuował się polski rząd i wojsko do Rumunii w trzydziestym dziewiątym – to aż mnie coś tak w gardle ścisnęło...
- Ale Zakarpacie też było ekstra. Skansen w Użgorodzie – taki ładny był. I zamek.
- No, a potem jak jechaliśmy wzdłuż granicy i już były napisy po węgiersku? I widać było Węgry? I kąpiel w ciepłych źródłach koło Użgorodu.

– No tak, bo to strasznie ciekawy region Ukrainy, granice się tam zmieniały, mniejszości pozostały, kultury, zabytki, języki.

– Yhm. No, a potem, w Iwano-Frankiwsku, pożegnaliśmy się z grupą ukraińską, a my pojechaliśmy do Stryja, Drohobycza i przez Sambor na granicę, taką fajną w górach, bez kolejek.

– Tak, tam po Ciebie, Darek, przyjechali rodzice, bo wy gdzieś tam mieszkaliście?

– No, trochę dalej, w Krośnie. Ale mamy rodzinę po drodze. Po przekroczeniu granicy w Krościenku pojechaliśmy przez Ustrzyki Dolne. Po drodze tato opowiadał, że Ustrzyki Dolne do 1953 roku były w granicach ZSRR, potem była regulacja granic, do Polski przyłączono Ustrzyki, a do ZSRR Krystynopol i okolice na Lubelszczyźnie. Dziś Krystynopol nazywa się Czerwonograd.

– Ciekawe, co jest jeszcze wzdłuż granicy polsko-ukraińskiej?

– Bieszczady, polska część Karpat. Warto pojechać do źródeł Sanu. San tam jest wąskim strumyczkiem i przebiega nim granica polsko-ukraińska.

– Aha, to dlatego w hymnie Ukrainy są słowa „od Sanu do Donu”!

– Tak. To piękne strony – zgodzili się wszyscy.

– Umówmy się tam na wakacje! Za rok!

Ćwiczenie 1

Odpowiedz na pytania

1. Czy spodobała się grupie wycieczka w góry?
2. Jak się nazywają te góry?
3. Co to znaczy Huculszczyzna?
4. Gdzie się znajduje Bukowina i Zakarpacie? Wskaż na mapie Ukrainy.
5. Jakie narodowości zamieszkują te strony?
6. Z jakimi państwami graniczy Ukraina na zachodzie? Wskaż to na mapie.
7. Gdzie się pożegnali uczestnicy wycieczki?
8. Dokąd pojechała młodzież z Polski?

9. Skąd pochodzą rodzice Darka?
10. Dlaczego w hymnie narodowym śpiewamy „od Sanu do Donu”?

Ćwiczenie 2

Zobacz mapę Polski. Znajdź województwo podkarpackie i wskaż wspomniane w tekście miejscowości. Przeczytaj je głośno. Zapisz je po ukraińsku.

Ćwiczenie 3

Wypisz z tekstu w porządku alfabetycznym wszystkie miejscowości w Polsce i na Ukrainie według wzoru:

WZÓR:

Ukraina		Polska	
<i>w Kołomyi</i>	<i>Kołomyja</i>	<i>w Krośnie</i>	<i>Krosno</i>

Ćwiczenie 4

Wysłuchaj tekstu.

Kultura ukraińska sięga dalej na zachód od granicy współczesnej Polski. Na tych terenach mieszkali Bojkowie i Łemkowie. Potem przesiedleni na Ukrainę i Ziemię Zachodnią w ramach akcji „Wisła”. Pozostało wiele pięknych drewnianych łemkowskich cerkiewek – można je zwiedzać jadąc szlakiem architektury drewnianej. Te perełki architektury ludowej po obu stronach granicy ukraińsko-polskiej granicy są wpisane na listę UNESCO. A chodząc tu po górach, co chwila można się natknąć na dawne wsie, cmentarze, zdziczałe sady... To piękne strony. Każdy region ma swój klimat, ale tu jest szczególnie. Pogranicze kultur, religii, bogata historia, choć często tragiczna. Wspólnota Karpat, dziś poprzecinana granicami, ale przez wiele lat istniejąca ponad państwami. Dobrze, że dziś te granice są tu tylko symboliczne, na pewno przyjdzie taki dzień, że i Ukraina dołączy do Unii Europejskiej i będziemy sobie przechodzić przez San w górach na spacer do Sianek. Do tych tradycji wspólnoty Karpat nawiązuje idea Euroregionu Karpaty.

Ćwiczenie 5

Zadaj swoim kolegom kilka pytań dotyczących wysłuchanego tekstu.

WZÓR: *Gdzie dawniej mieszkali Bojkowie i Łemkowie?*

Ćwiczenie 6

Zapoznaj się z treścią ciekawostki. Zobacz na mapie, gdzie przebiegała trasa wspomnianego pociągu. Znajdź wspomniane miejscowości.

CIEKAWOSTKA

Gdzie była stara granica?

Powojenna granica między Polską a ZSRR szła torami kolejowymi. A tymi torami jeszcze do lat 90. jeździł pociąg „eksterytorialny” z Warszawy do Zagórza – wjeżdżał koło Przemyśla do USRR, jechał przez Dobromil i Chyrów i wyjeżdżał tam koło tej granicy w Krościenku. Wówczas zasłanianie okna w wagonach, nic nie można zobaczyć, a podróżnych pilnowali żołnierze z psami.

W Chyrowie, dzisiaj małym miasteczku przy granicy, pozostały gmachy po starym gimnazjum. Tylu wybitnych Polaków tam się uczyło! Wśród nich Eugeniusz Kwiatkowski. Finansowy geniusz – dzięki niemu mamy złote polskie.

Ćwiczenie 7

Znajdź w Internecie, kim był Eugeniusz Kwiatkowski. Dlaczego uważa się za geniusza finansowego? Podziel się informacją z grupą.

Ćwiczenie 8

Zaplanuj 3-dniowy objazd po wspomnianych miejscowościach na Ukrainie. Uwzględnij następujące zagadnienia:

1. Co warto w nich zobaczyć?
2. Z których można zrezygnować?
3. Które koniecznie trzeba zobaczyć?
4. Z jakich atrakcji warto skorzystać?
5. Zdecyduj – będą to 3 dni w zimie czy w lecie?
6. Czym pojedziecie?

Ćwiczenie 9

Ułóż krótkie dialogi, które mogą zaistnieć w czasie tego objazdu:

Na stacji benzynowej (kupno benzyny, pytania o informacje):

Podczas wędrowki w górach (propozycja pomocy, akceptacja propozycji, odmowa, wyrażanie stanów, np. pragnienia, zmęczenia; propozycja odpoczynku, zmiany trasy, zmiany planów):

W drodze (pytanie o drogę, tłumaczenie drogi): _____

W hotelu (pytanie o hasło do Wi-Fi, pochwała/ krytyka pokoju): _____

W Muzeum Przyrodniczym w Ustrzykach Dolnych (kupno biletów, wyrażanie opinii na temat zbiorów, muzeum): _____

W restauracji (dyskusja nad wyborem dań, zamówienie obiadu, pochwała/ krytyka obiadu): _____

W sklepie (zakupy produktów na kolację): _____

Ćwiczenie 10

Na przyszłe wakacje wybierz z poniższych propozycji tę, która Cię najbardziej interesuje. Wybór uzasadnij. Skorzystaj ze słownictwa z ramki.

Bieszczady	Przejdźcie szlakiem czerwonym po najwyższych szczytach i połoninach;
Bóbrka k. Krosna	Zwiedzanie Muzeum Przemysłu Naftowego z pierwszym na świecie szybem ropy naftowej;
Cisna	Zwiedzanie skansenu bieszczadzkiej kolejki wąskotorowej, przejazd bieszczadzką kolejką leśną;
Iwonicz Zdrój	Spacer po uzdrowisku, wysłuchanie koncertu fortepianowego;
Krosno	Zwiedzanie Muzeum Lamp Naftowych;
Odrzykoń k. Krosna	Pobyt w ruinach zamku;
Rymanów Zdrój	Spacer po uzdrowisku, picie wody zdrojowej „Celestynka”;
Sanok	Zwiedzanie Muzeum Historycznego z bogatą kolekcją ikon i obrazów Zdzisława Beksińskiego; zwiedzanie skansenu: wsi łemkowskiej, bojkowskiej, rynku galicyjskiego;
Solina	Pływanie statkiem, kąpiel w jeziorze, pływanie po jeziorze rowerkiem wodnym.

Lubię/ nie lubię, uwielbiam, nie cierpię, nienawidzę, sprawia mi przyjemność, jest to wartościowe, przyda mi się do/ na, pożytecznie spędzić czas

UTRWALANIE WIEDZY GRAMATYCZNEJ

Ćwiczenie 11

Użyj czasowników w czasie przyszłym według wzoru.

WZÓR: *Jutro (ja, czytać) będę czytać świeżą gazetę.*

Myślę, że też (ty, śmiać się) ..... z tej anegdoty.

Już nigdy nie (ja, móc) ..... spędzać z tobą tak dużo czasu.

Nie (my, pamiętać) ..... tylu numerów telefonów.
 Do Japonii (wy, lecieć) ..... przez 24 godziny.
 W czasie weekendu (ja, oglądać) ..... nowe i ciekawe filmy.
 W następnym tygodniu (ja, kupić) ..... samochód.
 Córka powiedziała, że (jeść) ..... kaszę.

Ćwiczenie 12

W której linii zostały podane wyłącznie formy 1 os. lp. czasu przeszłego:

1. Byłem, robiłam, miała;
2. Czytałem, pisałem, chodziłem;
3. Mogła, tańczyłam, sprzątałam;
4. Była, miała, czytała;
5. Miałam, chciałam, opisałam.

Ćwiczenie 13

Wpisz przymiotnik w stopniu wyższym:

1. Mój pokój jest ..... od twojego (jasny).
2. Moja kawa jest ..... niż twoja (mocna).
3. Ten nóż jest ..... niż tamten (ostry).
4. Zadanie numer 5 jest dużo ..... od zadania numer 7 (łatwe).
5. Ten stary fotel jest ..... niż ten nowy (wygodny).

Ćwiczenie 14

Przeczytaj poniższy tekst.

Euroregion Karpacki

Euroregion Karpacki powstał 14 lutego 1993 roku, kiedy to w Debreczynie na Węgrzech przedstawiciele władz regionalnych przygranicznych obszarów Polski,

Mapa według: http://www.aebr.eu/thumbs/fmanager//Regionen/Cyprus/Carpathian_Euroregion_Poland/mapa_Euroregionu.jpg&w=700

Słowacji, Węgier i Ukrainy podpisali porozumienie o utworzeniu Związku Międzyregionalnego Euroregion Karpacki. Obecnie obszar Euroregionu obejmuje około 154.000 km², a zamieszkiwany jest przez ponad 15 mln ludzi.

Po stronie polskiej do obszaru Euroregionu Karpackiego należą województwo podkarpackie oraz obszar samorządów członkowskich Stowarzyszenia Euroregion Karpacki POLSKA.

Ze strony ukraińskiej zaś obwody: lwowski, zakarpacki, iwano-frankiwski i czerniowiecki.

Ćwiczenie 15

Porównaj informacje w ćw. 11 z informacjami poniżej. Podaj kilka informacji o ukraińskiej części Euroregionu Karpaty.

Euroregion Karpacki

Część ukraińska

Informacje ogólne

[Polszanie](#) | [Podkarpatobiałorusini](#) | [Lachy](#) | [Tatary](#)

Położenie

Powierzchnia ogólna: 56,600 km²
Góry: 24,000 km²
Wyżyny: 27,600 km²

Granice

na północy - z obwodami Wołyń i Równia,
na wschodzie - z obwodami Ternopol, Chmielnicki i
Winica,
na południu z Mołdawią, Rumunią i Węgrami,
na zachodzie ze Słowacją i Polską

[Mapa ukraińskiej części EK \(26.1K\)](#)

Podział administracyjny

Obwód Zakarpacki
Miasta: Użgorod (Uzhhorod) - 117,061; Mukaczewo (Mukachevo) - 84,42
Okręgi - Berehove (d. Bereh Szeck) - 85,668; Wiek (Berezhny (Wołyń) Berezhny) - 30,826; Winogradów (Vynohradiv, d. Sewiusz) - 35,663; Wołowiec (Volovec) - 27,561; Irzawa (Izawa) - 87,192; Miłoria (Miforia, d. Wołowo) - 50,555; Mukaczewo (Mukachevo) - 105,508; Pereczyn (Perečyn) - 32,582; Rachów (Rachiv) - 86,148; Swiżawa (Sviżawa) - 96,254; Tiaćów (Tjačiv) - 164,068; Użgorod (Uzhhorod) - 73,678; Chust - 128,890

Nazwa kraju: Ukraina
Stolica: Kijów
Powierzchnia: 603,700 km²
Ludność: 50,125,000
mieszkańców
Waluta: hrywna

Mapa Ukrainy

Flaga Ukrainy

Zdjęcia

Chernivtsy. Plac centralny (61 K)
© Fot. Igor Kozłowski

Ćwiczenie 16

Zaplanuj najkrótszą i najdłuższą trasę wokół Euroregionu Karpackiego. Odpowiedz na pytania:

1. Czy da się objechać EK dookoła samochodem i pociągiem?
2. Czy mapa informuje o atrakcjach turystycznych?
3. Czy proponujesz jechać zimą czy latem, a może jesienią, na wiosnę?
4. Dlaczego?

Ćwiczenie 17

Wysłuchaj tekstu.

Gospodarstwo agroturystyczne w Bieszczadach

Gospodarstwo agroturystyczne jest prowadzone już od 15 lat w tak cichej i spokojnej wsi, jaką jest Bóbrka k/ Soliny. Powracający goście utwierdzają właścicieli w przekonaniu, że przyjazny i otwarty dom sprzyja dobremu wypoczynkowi. Jednak wygodne spanie, smaczna domowa kuchnia oparta na regionalnych przepisach oraz życzliwa atmosfera domu, to nie wszystko, co oferują gospodarzy.

W tym gospodarstwie znajdziecie wiele zwierząt domowych i gospodarskich, które z pewnością oczarują najmłodszych. Mieszkają z tam dwa psy rasy Golden Retriever i jeden mały Cavalier King Charles Spaniel oraz cztery koty, dwa koguty, kury zielononóżki, kaczka rodzina i kuc szetlandzki.

Od kilku lat właściciele zajmują się hodowlą owiec rasy wrzosówka o ślicznej wełnie w kolorach od jasno- do ciemnoszarej, a nawet czarnej. Jest też własna mała pasieka liczącą obecnie sześć uli.

Niewątpliwą atrakcją tej okolicy są warsztaty bibułkarstwa artystycznego, które dzięki niesłabnącej pasji gospodarza, cieszą się od lat ogromną popularnością i właściwie stały się już znakiem rozpoznawczym „Bazyła”.

Duże zainteresowanie wzbudzają również warsztaty garncarskie prowadzone w stworzonej przez gospodarza przytulnej garncarni, gdzie przy pomocy własnych dłoni i koła garncarskiego będziecie mogli wyczarować jedyne i niepowtarzalne dzieło sztuki.

Ćwiczenie 18

Powiedz, co jest prawdą, a co nie.

WZÓR: *A. Gospodarstwo agroturystyczne znajduje się w Bieszczadach. Tak, to prawda. Ono jest położone nad Jeziorem Solińskim.*

B. Wieś na Solinę jest bardzo hałaśliwa i nie nadaje się do refleksji. Nie, to nie prawda./ Wręcz przeciwnie. To bardzo spokojna i cicha wieś.

1. Goście z satysfakcją wracają do domu nad Soliną na wypoczynek.
2. Spanie w gospodarstwie jest niewygodne, a kuchnia niesmaczna.
3. Gospodarstwo nie oferuje żadnych atrakcji dla dzieci.
4. W gospodarstwie jest dużo domowych ulubieńców.
5. Owce rasy „Wrzosówka” mają brzydką wełnę.
6. W domu nad Soliną poczęstują też miodem.
7. Gospodarz posiada skłonności artystyczne.
8. Bibułkarstwo artystyczne nie cieszy się popularnością wśród wczasowiczów.
9. Koło garncarskie budzi zainteresowanie młodych i starszych.
10. Gospodarstwo agroturystyczne ma zaledwie 3 lata i niema tam dużo gości.

Ćwiczenie 19

Dopasuj do siebie nazwy zawodów i czynności według wzoru.

krawiec

naprawia samochody

optyk

osoba, która wykonuje biżuterię

fryzjer

szyje ubrania

mechanik

strzyże włosy

jubiler

osoba, która wykonuje okulary

Ćwiczenie 20

Dopasuj do nazw miejsc zadanie, jakie w nich można zrealizować.

punkt kserograficzny

tam możemy zrealizować recepty

apteka

miejsce, gdzie możemy zrobić kopię

serwis RTV
sklep AGD
pralnia
przychodnia

miejsce, gdzie możemy oddać brudne ubrania
do wyprania idziemy tam, kiedy się źle czujemy
miejsce, gdzie możemy naprawić telewizor
miejsce, gdzie można kupić pralkę

Ćwiczenie 21

Przeczytaj poniższy tekst.

Rysie Karpackie promują Podkarpacie w wielu krajach

Dnia 26 stycznia 2013 w Sanoku uczestnicy Zarządu Konwentu Współpracy Samorządowej Polski i Ukrainy otrzymali maskotki promocyjne Ryś Karpacki. Wśród gości obecni byli m.in.: Ambasador Ukrainy w Polsce **Markyjan Malskyj**, Ambasador Republiki Czeskiej w Polsce **Jan Sechter**, Marszałek Województwa Podkarpackiego **Mirosław Karapyta**, Konsul Honorowy Ukrainy w Przemyślu **Aleksander Baczyk**, Konsul Honorowy Ukrainy w Rzeszowie **Jerzy Krzanowski**, Konsul Honorowy Ukrainy w Szczecinie **Henryk Kołodziej**, przedstawiciel Ministerstwa Środowiska oraz Polskiego Komitetu Olimpijskiego.

Rysie cieszyć będą również przedstawiciele kilku delegacji z Ukrainy, Włoch i Wielkiej Brytanii. Rysie spotkały się z entuzjastycznym odbiorem. Maskotka została zaprojektowana i wykonana w ramach projektu „Alpy Karpatom”, realizowanego przez Fundację Karpacką – Polska.

Ćwiczenie 22

Odpowiedz na pytania:

1. Co to jest Ryś Karpacki?
2. Kto przyjechał do Sanoka?
3. Kto przyjechał z Ukrainy?
4. Jak myślisz, czy taka promocja regionu ma sens?
5. Jak można lepiej promować region?

Ćwiczenie 23

Przypomnij, jak zwracamy się do wymienionych osób?

Ćwiczenie 24

Kto mieszka w wymienionych miastach i państwach? Dokończ według wzorów. Zwróć uwagę na pisownię małą/ dużą literą:

Sanok	<i>W Sanoku mieszkają sanoczanie.</i>
Przemyśl	
Krosno	

Lwów	
Czerniowce	
Użgorod	
Polska	<i>W Polsce mieszkają Polacy, mówią po polsku.</i>
Ukraina	
Węgry	
Rumunia	
Słowacja	
Czechy	

Ćwiczenie 25

Wypisz z tekstu imiona i nazwiska/ Przypomnij sobie odmianę nazwisk, dodaj dowolne polskie imię kobiety:

WZÓR: Jan Sechter – Ewa Sechter / Sechterowa – państwo Sechterowie

UTRWALANIE WIEDZY GRAMATYCZNEJ

Ćwiczenie 26

W której linii jest słowo, które nie pasuje do pozostałych:

1. Masło, chleb, ciastko;
2. Masło, kawa, dywan;
3. Pizza, pomidor, sałata.

Ćwiczenie 27

Które słowo nie jest związane z tematem rodzina:

1. Rodzeństwo;
2. Małżeństwo;
3. Surówka.

Ćwiczenie 28

Oni to:

1. Paweł i Piotr;
2. Paweł i Maria;
3. Maria i Kasia;
4. Kot i pies;
5. Uczeń i nauczyciel.

Lektura uzupełniająca

Drohobycz Brunona Schulza. Notatki z księstwa Bałaku

Podróż do Drohobycza, środkowoeuropejskiej prowincji centrum i niepodległej republiki marzeń, miała być próbą odtworzenia czasu mitycznego i legendy o genialnej epoce. Pamiętnikarze wspominają, że ziemia we wschodniej Galicji jest rozrzutna i bogata. Obfituje w tłustą ropę, żółty tytoń, zboże ciężkie jak ołów, stare lasy, rzeki i jeziora jak ze snu, a przede wszystkim w pięknych i zdrowych ludzi: Ukraińców, Polaków i Żydów.

W nocy z dwunastego na trzynastego listopada wstępuję w esencjonalność miejsca świętego. Do pradziejów Drohobycza prowadzi mnie relikt archaicznej kamiennej rzeźby monumentalnej, osadzonej od wieków w murze zewnętrznym prezbiterium fary. Ośrodkiem miasta jest rynek z ratuszem. W drodze na Uniwersytet zatrzymuję się przed pomnikiem Jerzego Drohobycza, typowego uczonego późnego średniowiecza, profesora medycyny i astronomii w Akademii Krakowskiej, Preszbarskiej i Bolońskiej. Gościł w najbardziej elitarnych salonach intelektualnych Europy, działalność naukową rozwijał na dworach oraz nawiązywał przyjazne relacje z kurialistami rzymskimi. Na wykłady wybitnego drohobyczanina uczęszczał Mikołaj Kopernik.

Dowiaduję się, że mylna jest identyfikacja Jerzego Drohobycza jako założyciela miasta i pierwszego ukraińskiego autora drukowanej książki. Nieopodal rynku wyłania się drohobycka fara, która w czasie najazdów

tureckich pełniła funkcję twierdzy obronnej; należy do jednego z najważniejszych zabytków architektonicznych miasta. Na szczególną uwagę zasługują dwie drewniane cerkwie: pod wezwaniem Podniesienia Krzyża Świętego i Cerkiew św. Jura należące do najpiękniejszych zabytków Kościoła Wschodniego powstałych na Ziemiach Ruskich.

W przedwojennym Drohobyczu istniało wiele bożnic żydowskich. Niedaleko dworca autobusowego stoi Synagoga Duża, wzniesiona w latach 1842–1865, która uchodziła podobno za największą i najbogatszą świątynię żydowską w Europie Środkowo-Wschodniej. W czasie wojny Niemcy urządzili w synagodze stajnię, a Sowietci magazyn meblowy. Królewskie Wolne Miasto Drohobycz słynęło na całą Galicję z miłości do Izraela. W przedwojennym Drohobyczu Żydzi jako nauczyciele dobrego tonu nadawali znaczenie kulturze, etyce i szkolnictwu. Dnia 19 XI 1942 roku na oczach świadków, w środku miasta, ginie Bruno Schulz zastrzelony w tył głowy przez scharführera SS Karla Güntera.

Od niepamiętnych czasów bogactwem ziemi drohobyckiej była sól warzona, jednak miasto czerpało ekonomiczną siłę z pól naftowych Borysławia. Dwunastego wieku sięgają wzmianki o istnieniu osady warzelni solnych Zwarycz. W świadomości historycznej Drohobycz słynął jako ośrodek wydobywczy i przetwórczy solanki. Z salin drohobyckich korzystali książęta ruscy, z halickiej linii Rurykowiczów. Sól była wywożona do składów książęcych i na targi. Ostatnie wzmianki o piekle galicyjskim, w którym unosił się zapach nafty, pochodzą z lat 90. XX w. Źródło ropy wyschło, a sposób destylacji poszedł w zapomnienie. Okolice Borysławia słynęły z kopalni wosku. We wspomnieniach Andrzeja Chciuka pojawiają się studnie sięgające na głębokość stu metrów. Do kopalni zjeżdżało się wiadrem zawieszonym na linie. Do Drohobycza, mitycznej Atlantydy, przybywam w centrum jesieni. U bram miasta witają mnie osławione galicyjskie koty. W jesiennej porze kosztuję owoców z wszystkich wieków i kultur. Trwa Drugi Międzynarodowy Festiwal Schulzowski.

Atlantyda

Na ogół uważa się, że najbardziej zapalczywymi, przejmującymi się, nerwowymi i wiernymi kibicami piłkarskimi na świecie są mieszkańcy Południowej Ameryki, Hiszpanii i Włoch. Drohobycz i Zagłębie Naftowe, jak wiadomo, nie leżą w tamtych stronach, a jednak drohobyccy kibice bili na łeb swą werwą i zapamiętałością największych fanatyków z Buenos Aires czy Rio de Janeiro.

Dopóki drohobycki „Junak” grał w klasach C i B, na mecze chodzili tylko kibice normalni, jakich spotyka się wszędzie. Więcej się już mówiło o piłce, gdy „Junak” zaczął w klasie A zagrywać z borysławskimi klubami „Strzelec” i „Kadimah”, zupełny zaś szał zapanował, kiedy jako jedyny przedstawiciel Zagłębia naftowego mierzył się w Lidze Okręgowej z przemyską „Polonią” i „Sanem”, jarosławskim „Ogniskiem”, samborską „Koroną”, stryjską „Pogonią”, rzeszowską „Resovią”, stanisławowską „Rewerą” i lwowskimi drużynami, takimi jak „Lechia”, „Hasmonea”, „Ukraina”, „Biały Orzeł” albo „Pogoń I B”.

Na jego mecze przychodzili wszyscy. Lecz dopiero istny szał zapanował w Drohobycz, gdy „Junak” grał już ze „Śmigłym” z Wilna, „Śląskiem” ze Świętochłowic czy z AKS śląskim o wejście do Ligi Państwowej przed samą wojną. Na mecz eliminacyjny „Junaka” z „Rewerą” pojechało do Stanisławowa siedem pociągów specjalnych, wypełnionych po brzegi i sufit, byle tylko móc swoją drużynę na obcym gruncie dopingować.

Przed pocztą drohobycką na Jęgiellońskiej czekało dwa tysiące ludzi na wynik meczu „Junaka” z lwowską „Ukrainą” we Lwowie. Na ten mecz decydujący o mistrzostwie ligi okręgowej pojechało wszelkimi środkami lokomocji do Lwowa pięć tysięcy ludzi, a byli i tacy, co dwa dni wcześniej wyszli na piechotę, choć przez Medenice było ponad 70 km przez bagna.

„Ukraina” prowadziła jednym punktem przewagi przed „Junakiem” znajdującym się na drugim miejscu w tabeli. No i zanosilo się, że mistrzostwo zdobędzie „Ukraina”, był to bowiem ostatni mecz sezonu. Nawet remis, mało zresztą prawdopodobny we Lwowie, nie uratowałby „Junaka”. Gdy do czekającego w grobowej ciszy tłumu przed pocztą – a w niezwyklej i niewesołej ciszy słyhać było tylko litanię z pobliskiego kościoła – wyszedł sam naczelnik poczty i krzyknął: Wygraliśmy 4:3! – płacząc przy tym jak dziecko – tłum oszalał. Zdobycie mistrzostwa Ligi Okręgowej zapewniało „Junakowi” prawo wzięcia udziału w rozgrywkach o wejście do Ligi Państwowej...

Ale potem przyszła wojna. „Junak” wyjechał na Węgry, przemieniony potem w jedenastkę reprezentacyjną Armii Polskiej Wschód, odnosił legendarne sukcesy na Bliskim Wschodzie.

Huculszczyzna

To historyczno-geograficzna część Ukrainy położona w części obwodów iwano-frankińskiego, yakarpackiego i czerniowieckiego na terenach Beskidów Wschodnich na południowo-wschodnich stokach Gorganów, z pasmem Czarnohory i szczytami Pietrosa, Howerli i Pop Iwana, w Beskidach Pokucko – Bukowińskich, Połoninach Hryniawskich i Górach Czywczyńskich, w dorzeczach Prutu z Czeremoszem, Seretu i górnego biegu Suczawy, Bystrzycy Nadwórniańskiej i Cisy.

Granice Huculszczyzny próbowano określić już w połowie XIX w. Obecnie spotyka się podział tej krainy na trzy części: halicką (110 miejscowości), bukowińską (61 miejscowości) i zakarpacką (23 miejscowości). 11 miejscowości leży na terenie rumuńskiej Bukowiny a 15 na terenie okręgu Siget Marmaroski. Tereny te zamieszkuje ok. 300 tys. ludzi.

Huculi

Pochodzenie Huculów jako grupy etnicznej nie zostało wyjaśnione. Istnieje wiele teorii – np. jedni badacze uważają ich za potomków Daków a inni np. za potomków plemienia Uzów. Obraz ten zaciemniają kolejne fale emigracji i osadnictwa w Karpatach.

Nazwa Hucul tak jak i pochodzenie Huculów bywa różnie wyjaśniana, np. od połowieckiego słowa „koczul” – pastuch, rumuńskiego „hoc-ul” – rozbójnik, „Uz” – plemienia Uzów.

Język używany przez Huculów zaliczany jest do grupy dialektów ukraińskich. W dialekcie tym występują słowa związane z gospodarką pasterską m.in. tak swojsko brzmiące jak gazda, bryndza, połonina itp.

Huculi są w większości wyznawcami prawosławia. Cerkwie na Huculszczyźnie budowane były w charakterystycznym stylu niewystępującym w innych rejonach Karpat. Ciekawym wyjątkiem jest cerkiew zbudowana przez cieśli huculskich w roku 1938 w Gładyszowie w Beskidzie Niskim.

Pierwsze informacje o ludności Karpat Wschodnich można spotkać w Nowych Atenach Benedykta Chmielowskiego (1756) i w pracy Balthazara Hacqueta – Francuza, profesora historii naturalnej Uniwersytetu Lwowskiego, wydaną w Norymberdze (1794).

W pierwszej połowie XIX w. wzrasta zainteresowanie Huculszczyzną wśród elit Galicji. Karol Milewski w 1821 w „Bibliotece Polskiej” publikuje tekst o Huculach. Huculi są głównymi bohaterami dramatu Józefa Korzeniowskiego „Karpaccy górale”, z którego pochodzi tekst znanej pieśni „Czerwony pas”.

O Huculach i Huculszczyźnie pisało wielu autorów w tym Wincenty Pol, który w połowie XIX w. przez kilka lat przemierzał Karpaty Wschodnie. Oskar Kolberg w swoich podróżach odwiedził także Ruś Czerwoną. Pierwszy tom jego dzieła „Pokucie. Obraz etnograficzny”, wydany w 1882 roku, zawiera opis Pokucia i kultury jego mieszkańców. W kolejnych tomach opublikował pieśni Pokucia, opisy tańców oraz opowiadania i demonologię. W Internecie dostępna jest praca Włodzimierza Szuchewicza pt. Huculszczyzna.

W Muzeum Pisanki w Kołomyi

Gigantyczną pisanękę można spotkać w ukraińskim mieście Kołomyja. Ta pisanka to muzeum, w którym zgromadzono 10 tysięcy ozdobnych jaj pochodzących z całego świata.

Muzeum Pisanki w Kołomyi powstało w 2000 roku, a w jego zbiorach znajduje się około 10 tysięcy pisanek z całego świata, nawet z tak odległych krajów jak Chiny, Izrael, Egipt, Indie, Sri Lanka, Kenia, Japonia. Jednak prawdziwym skarbem nie są malowane jaja zza morza, ale te miejscowe, wykonane przez mieszkańców Pokucia i Huculszczyzny. Bo to właśnie oni w zdobieniu jaj byli i są prawdziwymi mistrzami.

Najpierw przewodniczka pokazuje narzędzia do zdobienia jaj, tłumaczy, na czym polegały techniki upiększania. Potem w kolejnych gablotach oglądamy tysiące jaj malowanych, wydrapywanych, wyklejanych, obszywanych, haftowanych, oblepianych ziarnami maku, zbóż, czy koralikami. Od jaj kurzych, przepiórczych, gęsich, kaczych, orlich czy strusich może zakręcić się w głowie. Wzory wykonywane na jajach są zarówno proste, jak i niezwykle misterne, wymagające nie tylko ogromnego talentu, umiejętności, doświadczenia, ale i wielkiej cierpliwości artysty. W muzeum można dowiedzieć się, że na Huculszczyźnie jajami obdarowywano się nie tylko z okazji świąt wielkanocnych, ale także z okazji narodzin, ślubów, a także pogrzebów.

Gimnazjum męskie w Chyrowie

W latach 1886–1939 w Chyrowie działało gimnazjum męskie, sięgające korzeniami tradycji staropolskiej edukacji. Na terenie dzisiejszej Ukrainy, dziesięć kilometrów na wschód od granicy z Polską, znajdują się ruiny wielkiego kompleksu prowadzonej przez jezuitów szkoły, należącej niegdyś do najnowocześniejszych i najlepszych w Europie.

W samym tylko roku szkolnym 1938/1939 świetnie wyposażona, stale rozwijająca się szkoła zakupiła dla swoich uczniów m.in. tunel aerodynamiczny, mikroskopy z mikrotomem, przetwornicę o mocy 600W do prądu przemiennego, hodowlę jedwabników, skamieniałe kości z wykopalisk archeologicznych, wybudowała nowe boiska do siatkówki i koszykówki.

Po ośmiu latach budowy, pomimo przeciwności losu, w tym wielkiego pożaru, powstał neorenesansowy gmach. Cały kompleks, w którym mogło się uczyć i mieszkać równocześnie 400 uczniów, został wyposażony w wodociąg dostarczający źródłaną wodę z pobliskich wzniesień Pogórza Karpackiego, kanalizację, młyn, piekarnię, pralnię parową, ślusarnię, stolarnię i od 1923 r. elektrownię, własny szpital, straż pożarną, a także obserwatorium astronomiczne z profesjonalnym teleskopem, pracownię radiotelegraficzną, dostępny dla uczniów zakład fotograficzny, sale kinowe, teatr, dziewięć boisk z oświetleniem elektrycznym (największe o powierzchni pełnowymiarowego boiska piłkarskiego), cztery korty tenisowe, kręgielnię, sale bilardowe i basen.

Pracownia geograficzna oprócz stacji meteorologicznej i standardowych pomocy naukowych dysponowała m.in. zbiorami gleb i nawozów azotowych z Mościc, modelem kopalni ropy naftowej, przyrządem do demonstracji ruchów tektonicznych i rzutnikiem przeźroczy.

W 327 salach gmachu mieściła się m.in. biblioteka zawierająca blisko 40 tys. pozycji, w tym bullę papieską z 1304 r., średniowieczny kodeks napisany na pergaminie minuskułą karolińską i kilka inkunabułów. Zbiory filatelistyczne liczyły ok. 19,7 tys. egzemplarzy, etnograficzne – trzy tysiące eksponatów pochodzących od misjonarzy jezuickich, numizmatyczne – dziewięć tysięcy monet, medali i banknotów, starożytne monety rzymskie i greckie oraz unikalne banknoty polskie z XVIII w.

Jedna z największych w Europie kolekcja motyli obejmowała sześć tysięcy okazów ze wszystkich krain zoogeograficznych. Zakład posiadał również ciepłarnię z unikalną kolekcją storczyków z „Indyj”. Niewiele szkół na świecie mogła pod względem wyposażenia dorównać chyrowskiej.

Praktyczną naukę rolnictwa i ogrodnictwa prowadzono w dużym ogrodzie szkolnym. Praca w nim, obok wycieczek, majówek i zajęć sportowych na świeżym powietrzu, zapewniała uczniom kontakt z przyrodą i korzystnie oddziaływała na zdrowie. Całość terenu zatopiona była w ponad 30-hektarowym parku.

W monumentalnym budynku chyrowskim znajdowała się szkoła powszechna, gimnazjum i liceum. Uczniowie wyjeżdżali do domów rodzinnych tylko na święta Bożego Narodzenia, Wielkanoc i wakacje. Wszyscy uczniowie spotykali się w wielkiej wspólnej jadalni i sali popisowej.

W poniedziałki, środy i piątki nauka podzielona była na dwa bloki: przedpołudniowy, obejmujący pięć godzin lekcyjnych po 55 min. każda oraz popołudniowy, liczący dwie godziny. We wtorki, czwartki i soboty uczono się cztery godziny przed południem, a po południu następowała dwugodzinna rekreacja dostosowana do sezonu: spacer, narty, sanki,

łyżwy, pływanie, wycieczki rowerowe itp. Czterokrotnie podczas dnia spożywano posiłki, a rano, w południe i wieczorem się modlono.

W szkole działały liczne koła zainteresowań: Sodalicia Mariańska i Kongregacja Aniołów Stróżów dla klas młodszych, Koło Wiedzy Religijnej, Koło im. Piotra Skargi, Liga Obrony Powietrznej i Przeciwgazowej, do której należała prawie cała szkoła, oddział szkolny Ligi Morskiej i Kolonialnej, Hufiec Przysposobienia Wojskowego i koło naukowe.

Szczególnym zainteresowaniem cieszyło się prężnie działające koło teatralne, dające przedstawienia również w języku niemieckim, posiadające salę teatralną ze sceną i bogato wyposażonymi garderobami. Ponadto uczniowie chętnie uczestniczyli w zajęciach muzycznych. Nazwiska, znane nam chociażby z nazw ulic naszych miast: Rozwadowski, Dunin, Bełza, Wierzyński, Chłapowski, Birkenmayer, Serkowski, Rostański, Chmielewski, to nazwiska zasłużonych dla Polski rodzin, spośród których każda wybierała dla swoich synów szkołę chyrowską.

Chyrowianinem był Eugeniusz Kwiatkowski (międzywojenny wicepremier Polski, minister skarbu i handlu, twórca Gdyni, żegluga polskiej, Centralnego Okręgu Przemysłowego), malarz Adam Styka, Franciszek Ksawery Pruszyński – twórca polskiego reportażu.

Wśród żołnierzy walczących i poległych na frontach dwóch wojen światowych, w wojnie polsko-bolszewickiej, w obozach koncentracyjnych, Katyniu, szeregach armii Andersa wielką grupę stanowili chyrowiacy.

Po wojnie chyrowski zakład przeznaczono na koszary armii radzieckiej, a później ukraińskiej. Piękny park wycięto w pień, budynki zrujnowano. Dziś odnowiona jest jedynie kaplica przeznaczona na greckokatolicką cerkiew.

Kijów Jarosława Iwaszkiewicza: miasto rodzące literaturę

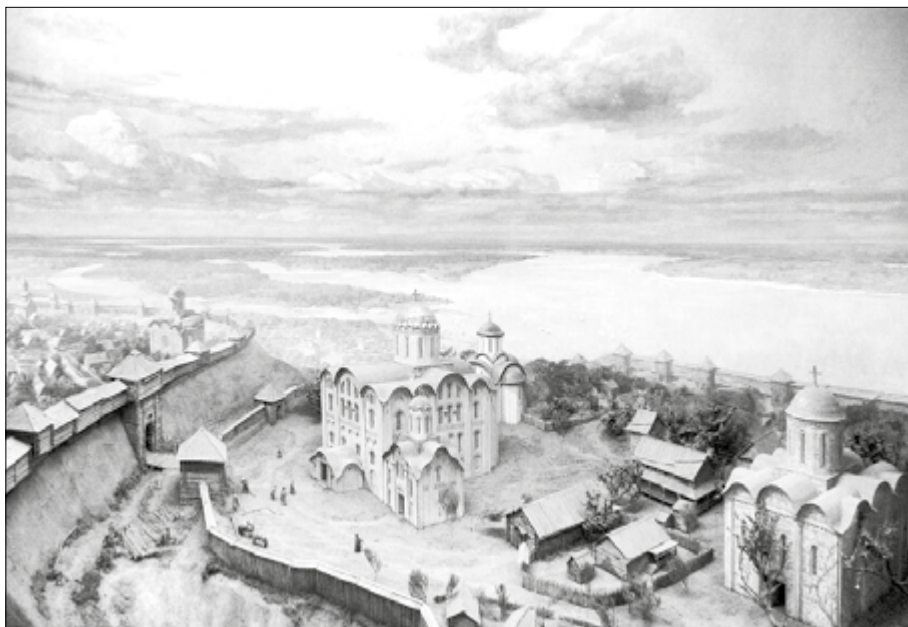
W mroku niebieskiego (zupełnie niebieskiego) zmierzchu palił się jeszcze złotem szczyt sofijskiej dzwonnicy i dzwony gwałtownie biły hymn wiosenny.

Schodząc w dół Wasylkowską, za perspektywą, za profilem gotyckim Świętego Mikołaja, na horyzoncie ujrzał nad ciemną linią lasu pasma czerwonej zorzy, rozłożone jak skrzydła ogniste.

„Anioł zwiastował mi – je sais, je sais que j`ai des ailes”.

Kijów – Stołeczny Kijów-Grad, Matka Miast Ruskich, Konstantynopol nad Dnieprem jest miastem, które uskrzydla, inspiruje, przyciąga ludzi z różnych stron świata i rodzi literaturę”.

Tu, na brzegach siwego Borysfenu krzyżowały się drogi prowadzące z Północy na Południe i ze Wschodu na Zachód, tu mieszały się nurty kulturowo-obyczajowe Orientu i Okcydentu, tu stykały się interesy Bizancjum i Rzymu. Kijów od zawsze związany był z tą wielką, tajemniczą rzeką. Poprzecinane niezliczonymi jarami, górujące nad rozlewiskiem Dniepru wzgórza, okazały się idealnym miejscem na założenie osady. Nie brakowało tu zwierzyny, grzybów i jagód, gdyż średniowieczny Kijów leżał na skraju ogromnej poleskiej puszczy. Rzeką dostarczała ryb, odgradzała od nieprzyjaciół i służyła jako trakt komunikacyjny, łączący stolicę Rusi ze światem.

Dawna stolica Rusi Kijowskiej od wieków związana była z krakowskim dworem królewskim. W średniowieczu kwitły powiązania handlowe pomiędzy Krakowem a Kijowem, wielokrotnie to miasto znajdowało się w granicach Rzeczypospolitej, więc nic dziwnego, że i dziś w ukraińskiej stolicy można dostrzec ślady polskiej obecności.

Losy wielu wybitnych Polaków wiążą się z tym miastem. Na przełomie XIX–XX stulecia w gubonii Kijowskiej mieszkało 68791 Polaków, co stanowiło 1,93% (w tym ponad 40 tys. w Kijowie, a w latach 1915–1918 już ponad 100 tys.). Tadeusz Zienkiewicz zaznacza, że społeczność polska w Kijowie była prężna i dość dobrze zorganizowana, a także zamożna. W różnych okresach funkcjonowało mnóstwo organizacji i związków Polaków: Polski Klub „Ogniwo” (1905), Koło Kobiet Polek (1907), Polskie Towarzystwo Gimnastyczne (1912), Kijowskie Rzymsko-Katolickie Towarzystwo Dobroczynne (1903), Koło Literatów i Dziennikarzy Polskich (1909) etc. W tym czasie, po zniesieniu większości zakazów i ograniczeń, właśnie stolica Ukrainy stała się pewnym ośrodkiem wydawniczym, krzewiącym słowo polskie w całym Imperium Rosyjskim. W latach 1905–1918 w Kijowie ukazuje się 32 periodyków i 10 suplementów w języku polskim, pomimo to do czytelników docierało 9 wydań nielegalnych. Pobieżna analiza polskiej prasy pozwala zauważyć dwie różniące się tendencje polityczne, nurtujące polskie społeczeństwo na Ukrainie: demokratyczną („Głos kijowski”, „Świt”) i konserwatywną („Dziennik kijowski”, „Kresy”).

Powoli Kijów stawał się centrum życia teatralnego, przyjeżdżały bowiem tu trupy z Królestwa, Galicji i Cesarstwa. W roku 1905 Konstancja Łozińska-Staniszevska, wnuczka Kraszewskiego, przyczyniła się do założenia Towarzystwa Miłośników Sceny, a w roku 1906 opracowano statut Towarzystwa Miłośników Sztuki. W sezonie 1907–1908 reżyserem zespołu amatorskiego został Antoni Siemaszko, wzbogacając repertuar i popularyzując współczesne tendencje w sztuce teatralnej.

Życie kulturalne Kijowa, wyzwolone z zaścianków dworskich nie miało piętna emigracyjnego, było otwarte na wszystkie nowe nurty modernistyczne i dlatego przyciągało przybyszów-Polaków, ożywiając i wzbogacając je. W roku 1916 Kijów stał się głównym ośrodkiem polskiego życia teatralnego w imperium.

Warto wspomnieć, iż Polacy w tym mieście żyli w środowisku rosyjskim i ukraińskim własnym odrębnym życiem, innym niż rosyjskie i różniącym się od życia w kraju. Nie można jednak mówić o ich całkowitej izolacji. Młode pokolenie odczuwało wpływy co najmniej trzech dominujących w tym mieście kultur: rosyjskiej, ukraińskiej i polskiej.

Chyba najbardziej znanym polskim kijowianinem minionego stulecia jest Jarosław Iwaszkiewicz, piewca ziemi ukraińskiej, autor powieści „Księżyc wschodzi”, „Czerwonych tarcz”, „Sławy i chwały” i wielu innych utworów o tematyce ukraińskiej.

Postać tego autora do dziś budzi zainteresowanie wielu czytelników w kraju i za granicą. Urodzony w Kalniku (obecnie obwód winnicki), pod koniec wieku XIX, w rodzinie polskiego powstańca, Iwaszkiewicz będzie związany z Ukrainą przez dwadzieścia cztery lata, dopiero w roku 1918 młody artysta zdecyduje się na opuszczenie „kraju lat dziecińczych”, ale ta ziemia będzie stale uobecniającym się elementem jego twórczości. Już w prozie okresu kijowskiego przestrzeń ukraińska funkcjonuje, jako sceneria baśniowo-mityczna („Ucieczka do Bagdadu”, „Gody jesienne”, „Zenobia Palmura”). Dopiero później, po opuszczeniu Kijowa („Księżyc wschodzi”) twórczość zaczyna wyróżniać się szczególną aksjologią, autotematyzmem i autobiografizmem. W utworach, pisanych już w Polsce, mamy do czynienia z charakterystyczną idealizacją i mityzacją przestrzeni utraconej. Cechą charakterystyczną następnego etapu twórczości jest nadzwyczajna intensywność pracy wspomnieniowej i refleksyjność, nadanie nowego sensu rzeczywistości, postrzeganej przez pryzmat doświadczeń lat minionych („Koronki weneckie”, „Voci di Roma”), autor próbuje nie tylko wyrazić przeżycia ukraińskie, lecz ocenić procesy historyczne, wyznaczające fatalność losu jednostki, nadając obrazom Ukrainy nowe kształty („Sława i chwała”).

Debiutował Iwaszkiewicz w roku 1915 w kijowskim „Piórze”, również wtedy powstają inne utwory, np. poemat „Młodość pana Twardowskiego”. Jednak nadal pozostają nieznane utwory rosyjskojęzyczne tego poety, między innymi gimnazjalne wypracowania-eseje („Poezja rosyjskiej rzeczywistości w „Eugeniuszu Onieginie” i inne) oraz zaginione w trakcie wydarzeń rewolucyjnych. Pierwszym krytykiem literackim był wtedy nauczyciel literatury rosyjskiej w IV gimnazjum w Kijowie Aleksander Aleksandrowicz, o którym wspomina Iwaszkiewicz w „Książce moich wspomnień”. Rzadko uwzględniane przez badaczy są odczyty, poświęcone twórczości i estetyce artystów zachodnioeuropejskich i amerykańskich, które wygłaszał przyszły pisarz, współpracując z teatrem S. Wysockiej „Studia”. Wiadomo, że w tym okresie powstały utwory dramatyczne, które, być może są przechowywane razem z innymi dokumentami w archiwach Ukrainy.

Ważnym w życiu Jarosława okazał się rok 1916, który stał się apoteozą dekadencji rosyjskiej, zapożyczonej z Zachodu i zmodyfikowanej na gruncie rodzimym, dostosowanej do własnych potrzeb młodego artysty i istniejących realiów. Wychowany w patriarchalnej atmosferze środowiska szlachecko-ziemiańskiego, a wówczas student prawa Uniwersytetu Kijowskiego, obracający się w kołach polskiej inteligencji wielkomiejskiej, ale utrzymujący stałe kontakty z dworami kresowymi, Iwaszkiewicz przyjaźni się z rówieśnikami, niezależnie od statusu socjalnego, narodowości czy wyznania; kontaktuje z ludźmi czasem diametralnie przeciwstawiającymi się, reprezentującymi różne systemy światopoglądowe i głoszącymi odmienne koncepcje estetyczno-filozoficzne. Panujące zamieszanie i prze-

czucie zagłady pogłębia strach metafizyczny i wymaga ciągłego poszukiwania ucieczki. Pretensjonalna atmosfera panująca w rodzinie Iwaszkiewiczów i stałe kontakty z Szymanowskimi, mieszkającymi w niedalekim Elizawetgradzie, doprowadziły do tego, że Jarosław zaczyna utożsamiać się z wyższymi sferami. Konserwatyzm ziemiaństwa podolsko-ukraińskiego, inaczej Kresów dalekich, przyczynił się do „zaściankowości” tej warstwy i odporności na nowe tendencje w społeczeństwie, w dużym stopniu do samoizolacji w sensie obyczajowym i politycznym. Iwaszkiewicz wspomina:

Przez to, że byłem dzieckiem starych rodziców, że miałem znacznie starsze od siebie rodzeństwo, sięgałem jak gdyby początkami istnienia o wiele bardziej w głąb XIX stulecia, niż na to data mego urodzenia wskazuje. A ponieważ Ukrainę i jej zapadłe kąty w wieku XX łączyło niejedno jeszcze z wiekami poprzednimi, wydaje mi się czasami, że pierwsze lata mego życia przypadają niemal na czasy „Trylogii” – a w każdym razie na ostatnie lata Rzeczypospolitej.

Dopiero po śmierci ojca i przeniesieniu się do Elizawetgradzie, a później do Kijowa, w roku 1909, środowisko i życie Iwaszkiewicza zmienia się zasadniczo. Atmosfera, panująca w kręgach inteligencji z polsko-rosyjsko-ukraińskiego pogranicza, przyczyniła się do tego, że zagadnienia artystyczne wyrosły na najważniejsze sprawy codzienności, przesłaniając konfliktami politycznymi i narodowościowymi rzeczywistość. Stolica Małorosji zawsze wyróżniała się swą wielokulturowością. Jak zaznaczaliśmy, na początku wieku XX miasto było zdominowane przez trzy narodowości: Rosjan, Ukraińców i Polaków. Wzajemna penetracja kulturowa wyznaczała świadomość artystyczną całego pokolenia pisarzy kijowskich i wyraźnie została podkreślona w ich utworach. Cechą charakterystyczną początku wieku XX jest to, że młodzież, niezależnie od przynależności kulturowej, zaznała wpływów różnych koncepcji i teorii estetyczno-filozoficznych okresu modernizmu. Wilde’owska propozycja wykwiintnej dekadencji natrafiła na grunt wspaniale przygotowany, można powiedzieć, staromodnie dekadenski. Zawarty w niej pierwiastek romantyczny, modernistycznie uproszczony, sprowadzony do wymiaru wątku autotematycznego, posiadał sporą dozę atrakcyjności, zwłaszcza dla młodzieży artystycznej. Problem pokolenia początków wieku XX polega na tym, że mając do wyboru różnorodne propozycje estetyczno-światopoglądowe od Gautiera do Nietzschego, od Dostojewskiego do Rimbauda, trudno było dostosować je do konkretnych realiów i własnych potrzeb. Artyści musieli syntezować własne podstawy wobec rzeczywistości i sztuki, tworząc tym samym specyficzny charakter literatury narodowej, całkiem nowe poglądy, które łączyły czasem zupełnie odmienne tendencje. Wczesna twórczość Iwaszkiewicza jest przekonującym dowodem gwałtownych poszukiwań artystycznych. Dwujęzyczny charakter dorobku tego okresu świadczy o otwartości autora Oktostychów na wpływy i tendencje w literaturze światowej oraz

w rosyjskiej i ukraińskiej. A. Zawada słusznie zaznacza, że ucząc się w rosyjskich szkołach w Elizawetgradzie, a później w Kijowie, mając rosyjskich lub zrusyfikowanych przyjaciół, Iwaszkiewicz nieświadomie przyjmował styl myślenia ówczesnej rosyjskiej inteligencji (...). Powstająca w drugiej połowie lat dziesiątych literatura polska nie stworzyła podobnych do tomów prozy poetyckiej, utworów, zachowujących swoistą odrębność.

Analizując twórczość Jarosława Iwaszkiewicza w kontekście dyskursu kresowo-pogranicznego do autora Zarudzia można zastosować tak zwany model „biografii symbolicznej”. Jednak równie istotne jest uwzględnienie regionalizmu i specyfiki społeczno-kulturowej, które w sposób decydujący wpływały i wyznaczały typ świadomości Iwaszkiewicza oraz mechanizmy jego pisarstwa. Analiza genezy psychologicznej dzieł pozwala zrozumieć specyfikę sedna kresowości i artyzmu tego autora. W twórczości J. Iwaszkiewicza, jak już zaznaczaliśmy, obrazy Ukrainy funkcjonują na innych zasadach, niż w dziełach pisarzy południowo-wschodnich Kresów, które często nie odpowiadają tradycyjnym kryteriom, stosowanym do pisarzy pogranicza. Iwaszkiewicz stworzył własny artystyczny model przedstawionego świata kresowego.

Istotny wpływ na świadomość Iwaszkiewicza wywarły kijowscy koledzy, nie polskiego pochodzenia. Estetyzm Oskara Wilde’a, głoszący, że „dla każdego prawdziwego twórcy świat realny jest tylko światem sztuki, a rzeczy ziemskie o tyle są tylko nie znikome, o ile są piękne”, jak i inne „modne idee”, przyczyniły się do swoistej „pozy” artystycznej i życiowej. „Religia piękna”, wyrażana w sposób szczególny w utworach okresu kijowskiego, uderza swym syntetyzmem; krajobrazy wyróżniają się swą sztucznością (Młodość pana Twardowskiego), nawet dekoracyjnością (Ucieczka do Bagdadu). Zauważmy, że źródłem Wilde’owskich inspiracji był kijowski kolega Iwaszkiewicza Niedźwiedzki.

Przez nadzwyczajne estetyzowanie, autor powieści poetyckich jest daleki od zaangażowania się w sprawy społeczne, artysta koncentruje uwagę na dialogu między Ego i Altero Ego, dostosowuje się do panujących koncepcji estetyczno – filozoficznych. Natomiast realia życia codziennego są przyczyną ucieczki młodej osobowości w świat irrealny. „Pogańska” bujność przyrody ukraińskiej staje się azylem dla estety spragnionego samorealizacji. Młody Iwaszkiewicz próbuje stworzyć własną wizję świata i pogodzić dysonanse rzeczywistości i sprzeczności wewnętrzne. Gruntem uniwersalnym w tym sensie jest kraj zamieszkania artysty. Idea równania kulturowego, stale obecna w twórczości Iwaszkiewicza, jeszcze za czasów Kijowskich zostaje wcielona w orientalnym Astrachaniu (Ucieczka do Bagdadu), później w wiosce ukraińskiej (Gody jesienne), gdzie siłą integrującą jest kult Dionizosa, bazujący na syntezie obrządków chrześcijańskich, wierzeń pogańskich i mitologicznej postaci antycznej.

Równie ważnym momentem młodej świadomości Iwaszkiewicza jest spotykana w literaturze i społeczeństwie rosyjskim postawa nihilistycz-

na, reprezentowana przez szkolnego kolegę Mikłucho-Makłaja (w powieści „Księżyc wschodzi” obraz Knabego), ale zauważmy, iż ów nihilizm – jak można sądzić ze wspomnień pisarza – nie miał już nic wspólnego z ruchem społecznym lat sześćdziesiątych, który wszelkie niszczenie podejmował w imię określonej pozytywnej doktryny.

Więc z tego wynika, że mamy do czynienia z kolejną „pozą”, wynikającą ze specyficznej atmosfery Kijowa początku XX stulecia. Przyszły pisarz niwelował między dwoma systemami światopoglądowymi, co, z kolei, doprowadzało do bierności wobec rzeczywistości. Deklarowana przez Iwaszkiewicza apolityczność i obojętność wobec problemów porozbiorowej Polski i Polaków oraz stosunków klasowo-narodowych jest wynikiem stanu duchowego i natury artystycznej.

Ważnym czynnikiem kształtującym światopogląd autora prozy poetyckiej są kontakty z Karolem Szymanowskim. Słynny Iwaszkewiczowski uniwersalizm, naszym zdaniem, zaczął się formować właśnie w tym domu „w miarę artystycznym, w miarę zaściankowym”. Obracając się w gronie Szymanowskich, przyszły artysta pobierał lekcje życia tej rodziny, swego mikrokosmosu z tak rozległym zakresem zainteresowań. „Cygaństwo artystyczne”, „ziemiańskie przyzwyczajenia”, „religijność”, „purytańska niechęć dla radości życia” i „czarująca elegancja”, „inteligencja” i „dowcip”, Rimskij-Korsakow, Głazunow, Kasprowicz, Schopenhauer i Nietzsche – to wszystko tworzyło harmonijną całość, swoistą polifonię, wynikającą z dysonansów, pewną jedność, polegającą na różnorodności i odmienności. Synkretyczny charakter wielu utworów Iwaszkiewicza, wzajemna penetracja literatury, muzyki teatru w dużym stopniu są wynikiem tej atmosfery. Karol Szymanowski, jako osobowość artystyczna, był jednym z patronów przyszłego pisarza i kształtował światopogląd młodego Jarosława. Później Iwaszkiewicz napisze:

Obraz Włoch i Sycylii, nowe możliwości muzyczne, sens misterii bachich, znaczenie mitów greckich w tym oświeceniu, jakie im dawał Zieliński, wreszcie możliwości tworzenia dla wielkiego teatru, wiara we własne możliwości, wszystko to mieszało mi się w głowie i ułatwiało bezsenność na stopniu wagonu, z hałasem przemierzającego pogrążone w zapachach nocy pola. Z rozmów tych specjalnie utkwił mi w pamięci i uderzył wyobraźnię obraz Sycylii taki, jaki roztoczył przede mną Szymanowski i jaki później – w wiele lat później – sprawdziłem naocznie. A jednocześnie tak jadąc przez ziemię mojej młodości, odczuwałem coś wspólnego między nią a ojczyzną Empedoklesa. I tu, i tam warstwy kultur Wschodu i Zachodu nakładały się jedna na drugą, tworząc specyficzną aurę.

Można powiedzieć, że podstawowe Iwaszkewiczowskie mity, jako sposób wizji świata i rzeczywistości, formowały się właśnie na Ukrainie w procesie tworzenia „Króla Rogera”. Dany obraz nie miał znaczenia historycznego, był przede wszystkim symbolem, wyrazicielem swoistej filozofii egzystencjalnej i nawiązywał do różnorodnych legend antycznych, które z

kolei były zestawiane z teraźniejszością i modyfikowały się w wyobraźni Szymanowskiego i Iwaszkiewicza. Mit równości kulturowej, związany przede wszystkim z postacią króla Rogera i sytuacją etniczną na Sycylii, oraz ujęcie Dionizosa, jako symbolu wieloznacznego, dały początek innym mitom Iwaszkiewiczowskim, które stały się kategorią estetyczno-filozoficzną.

Obraz Kijowa szczególnie uwidacznia się w prozie poetyckiej. Akcja „Zenobii Palmury” rozgrywa się bezpośrednio w mieście nad Dnieprem, gdzie autor dojrzuje i kształtuje własny system światopoglądowy. Utwór jest interesującą próbą realizacji dwóch perspektyw narracji. Przede wszystkim bohaterem jest Jarosław Iwaszkiewicz, „student filozofii”, początkujący artysta, ale również jest zauważalna obecność Iwaszkiewicza-naratora, co jest wyrazem skomplikowanych procesów wewnętrznych autora. Pisarz pragnie zobiektywizować własne przeżycia, wcielając je w postaci Jarosława Iwaszkiewicza. Wszystkie elementy autobiograficzne zostały podporządkowane kompozycji opowiadania i intencjom pisarza. Nadanie kreacji literackiej własnego imienia miało na celu wyszydzenie jednej z zasad estetyki sztuka dla sztuki, a nawet doprowadzenie jej do absurdu. Z kolei fikcja artystyczna w tej koncepcji jest maską ekshibicjonizmu.

Kreując świat przedstawiony Iwaszkiewicz kieruje się zasadą prawdopodobieństwa, Iwaszkiewicz z topograficzną dokładnością opisuje miejsce akcji, podając nawet nazwy ulic i numery domów: pałacyk księży Mawrickich przy ulicy Krugło-Uniwersyteckiej 7, kawiarenka „Palmira” na rogu ulicy Kościelnej i Triochswiatitielskiej, naprzeciw kościoła Św. Aleksandra, mieszkanie bohatera Jarosława Iwaszkiewicza przy ulicy Diełowej nr 9 etc. Kijów staje się chronotopem autorskim, posiadającym unikalną relacyjność pomiędzy czasem a przestrzenią, nośnikiem pewnych wartości i sensów. Odzwierciedlona tu wielokulturowość miasta nie jest czymś egzotycznym, lecz tłem naturalnym, dlatego elementami scenerii są kościoły cerkwi prawosławnych, jak również i wieżyczki kościołów katolickich, udział w akcji biorą Polacy, Rosjanie i Ruscy (Ukraińcy), tworząc organiczny obraz wieloetnicznego Kijowa.

Mitycznym miastem, surrealistycznym symbolem szarej wieczności, opisanym prawie na dwie strony, jawi się Kijów w „Siedmiu bogatych miastach nieśmiertelnego Kościeja”: Miasto To przypominało mu zawsze Kijów. Był to przyrząd skombinowany z zardzewiałych arkad, topoli, podobnych cyprysom, i zwieszających się purpurowych porośli. Kaskady złota schodziły tarasami. Z każdego wzgórzka i zagięcia, z czarnych miejsc, gdzie bruk ulicy przecina czarna linia horyzontu, opadał wzrok na lazurowe smugi i oddalenia. Pnączy pogmatwanych żółte roztrzepanie, gdzie się przeczuwało jagody głogu i berberysu, i ptaki jesienne bezdomne; białe ponure uśmiechy wyszczerzonych schodów, które zawsze prowadziły w dół.

Jak i w „Zenobii Palmurze” tu Kijów jest miejscem zbrodni i zabójstwa, symbolizujących moralne przekształcenia i porachunek z przeszłością. Nie przypadkowo opis siedmiu miast zaczyna się z Kijowa, dla młodego Iwaszkiewicza jest to miejsce dojrzewania, a więc alfą i omegą, wyznaczającą całe jego życie.

Właśnie Kijów, stara dzielnica Podole, czy jak pisał Iwaszkiewicz Padół, widziany jako swoisty palimpsest kultur, stworzyły z niego prawdziwego artystę. Niewątpliwie specyfika twórczości autora „Sławy i chwały” wywodzi się z klimatu ziemi ukraińskiej i tego miasta. Założenia artystyczne okresu kijowskiego były z czasem modyfikowane i poddawane selekcji, ale podstawowe wartości: apolityczność, wrażliwość, uniwersalizm, zmysłowość, sensualizm mają jednak rodowód ukraiński i są stałymi wyznacznikami utworów Iwaszkiewicza.

Obecny Kijów to miasto niesamowitych kontrastów. Bogactwo sąsiaduje tu z biedą, dynamiczny rozwój – z niezmaconą upływem czasu prawosławną tradycją, a zgiełk trzymilionowej metropolii – z ciszą i spokojem naddnieprzańskich uroczysk i tajemniczych jarów.

Legendy wrocławskie: Kamienna głowa

Uwielbiam słuchać legend dotyczących różnych miejsc we Wrocławiu lub w okolicach, a później wyruszać ich szlakiem, wyobrażając sobie, że poznana historia właśnie tu i teraz się rozgrywa. Wielkie miasta, urokliwe miasteczka i spokojne wsie – wiele z nich ma swoje własne legendy i podania, przekazywane z pokolenia na pokolenie, ocalone i zapisane na kartach książek. Z samym Dolnym Śląskiem wiąże się ich kilkaset, a są to tylko opowieści, które można odszukać w różnych książkach, starych i nowszych wydawnictwach. Kto wie, ile ich jeszcze znajduje się lub znajdowało w pamięci naszych dziadków i babć...

"Bo prawdziwa miłość do swojego miasta zaczyna się od pierwszej usłyszaney o nim bajki"

/M. Urbanek/

Lubicie legendy? Oto pierwsza z cyklu „Legendy wrocławskie” – opowieść o tajemniczej kamiennej głowie, która znajduje się wysoko na ścianie południowej wieży katedry wrocławskiej. Istnieje kilka wersji jej pochodzenia. Mówiono, że jest to skamieniała głowa strażnika, który spłonął podczas pożaru katedry, wołając przez okienko o pomoc. Niektórzy snują domysły, że przedstawia wizerunek złego ducha umieszczony na budowlu, by go unieszkodliwić. Inni przychylają się do wersji, że budowniczy umieścił na ścianie katedry dla żartu czyjś portret, jak to ówczesznie czyniono. A może kamienna głowa miała być przestrogą dla złodziei – stanowiąc pamiątkę po tym, jak jeden z rabusi, wyglądając przez okienko, został w nim uwięziony do czasu, aż go złapano.

Z kamienną głową wiąże się również historia miłosna...

Franciszek był znanym wrocławskim złotnikiem. Wiodło mu się dobrze, miał pieniądze i piękną córkę Barbarę. O jej względy zabiegało wielu młodzieńców, ale Franciszek postanowił, że odda rękę jedynej córki tylko mężczyźnie, który będzie bogaty. Mistrz miał czeladnika imieniem Henryk. Chłopak zadurzył się w Barbarze, a ona odwzajemniła jego uczucie. Spotykali się potajemnie, wiedząc, że Franciszek nie pochwali ich związku. Pech chciał, że pewnego dnia zakochanych nakrył zazdrosny o względy Barbary czeladnik Jakub. Szybko powiadomił mistrza o tym, co zobaczył. Franciszek postanowił ukryć się i zaczekać na młodych, by przekonać się na własne oczy, czy Jakub mówił prawdę. Zobaczywszy córkę w objęciach ubogiego czeladnika, wyszedł z kryjówki i, kipiąc ze złości,

wygonił Henryka ze swego domu. Nic nie pomogły zapewnienia kochanków o płomiennym uczuciu, którym się darzyli.

Opuszczając Wrocław, Henryk poprzysiągł sobie, że powróci do miasta dopiero wtedy, gdy będzie bogaty. Wędrował długo w poszukiwaniu pracy, ale ludzie mu nie ufali, był dla nich obcy. Zmęczony, głodny i zmarznięty wędrował dalej w poszukiwaniu szczęścia. Pewnego wieczoru napadli go leśni zbójcy. Henryk nie miał przy sobie ani grosza, nie mogli więc nic mu zabrać. Pozwolili jednak młodzieńcowi iść z nimi. Przez dwa lata chłopak łupił kupców podążających szlakiem handlowym z Wrocławia do Pragi, zabierał pieniądze biednym wieśniakom, którym udało się coś sprzedać. Jego imię zasłynęło w okolicy z okrucieństwa. Wkrótce zbójcy zostali po kolei wyłapani, na wolności był już tylko Henryk. Doskwierała mu samotność, a ponieważ zdążył zgromadzić dostatecznie dużo cennych łupów, postanowił wrócić do Wrocławia, do ukochanej.

Barbara uwierzyła w opowieści Henryka o tym, jak uczciwą i ciężką pracę zdobył majątek. Mistrz Franciszek również przekonał się do młodzieńca i zachłannie przeglądał przywiezione skarby. Przypadkiem znalazł wśród nich zakrwawiony świstek z pismem starego przyjaciela, którego niedawno zabili zbójcy. Mistrz natychmiast wygonił Henryka z domu. Czeladnik zrozumiał, że ojciec Barbary czegoś się domyślił. Był na niego wściekły. Teraz już nigdy nie będzie mógł zobaczyć się z piękną, słodką Barbarą... Męczony koszmarem, podszedł w nocy pod dom złotnika i podłożył ogień. Szybko pobiegł przez most Piaskowy do katedry. Wspiął się po stopniach na wieżę i wyglądając przez okienko, napawał się widokiem płomieni. Dom Franciszka spalił się niemal doszczętnie. Zadowolony z zemsty Henryk chciał cofnąć głowę, ale mury ją uwięziły, zaciskając się coraz bardziej wokół jego szyi. Młodzieniec krzyczał, ale nikt go nie słyszał – wszyscy na dole byli przejęci pożarem. Do dziś na południowej wieży katedry można zobaczyć twarz Henryka wykrzywioną grymasem przerażenia i bólu. Ku przestrodze...

Józef Piłsudski w Winnicy

Dnia 16 maja 1920 r., po odsieczy kijowskiej, Józef Piłsudski przyjechał do Winnicy, stolicy dawnej guberni podolskiej, położonej nad Bohem. Miasto to od początku maja, a więc od wyzwolenia z rąk bolszewików, pełniło funkcję tymczasowej stolicy Ukraińskiej Republiki Ludowej. Piłsudski przybywał do miasta na zaproszenie Semena Petlury. Celem wizyty było omówienie z atamanem oraz rządem URL szeregu spornych spraw.

Program przyjazdu Marszałka do Winnicy znany jest dzięki harmonogramowi przyjazdu oraz relacji z wizyty, zamieszczonymi w dwóch kolejnych numerach ukraińskiej gazety „Chwyla”, wydawanej w Winnicy (nr 12 z 16 V 1920 i nr 13 z 18 V 1920 r.) oraz wspomnieniom kilku osób: oficera łącznikowego Stanisława Lisa-Błońskiego, wiceministra spraw wewnętrznych URL Henryka Józewskiego oraz Podolanina Wacława Grzybowskiego.

Na dworzec kolejowy Piłsudski planowo miał przybyć o 10 rano, jednakże dotarł na miejsce z godzinnym opóźnieniem. Wysłany przed marszałkiem do Winnicy Stanisław Lis-Błoński opisywał, iż tego poranka rzęsiście padało, ale mimo to na peronie zgromadziła się „masa ludzi: panów w odświętnych strojach i pań w pięknych, letnich kapeluszach pod parasolami i bez parasoli. Stojąca na peronie kompania honorowa sprezentowała broń”.

Sam przyjazd Marszałka opisywał następująco: „Pociąg powoli się zbliża. Parowóz przestaje sapać i zatrzymuje się przed peronem. Kompania honorowa prezentuje broń. Orkiestra gra hymny narodowe: polski i ukraiński. Tysiące ludzi krzyczy: „Niech żyje! Niech żyje!” Okrzykom nie ma końca. Cóż za wzruszający, uroczysty moment! (...) Marszałek Piłsudski wita się z Atamanem Petlurą, z ministrami Rządu ukraińskiego, z wyższymi oficerami wojsk polskich i ukraińskich. Krótkie przemówienia na dworcu, wręczenie wiązanki kwiatów i odjazd do kwatery”.

Z tego przyjazdu pochodzą słynne fotografie i film przedstawiający Petlurę i Piłsudskiego na dworcu kolejowym salutujących przez okna w salonce. Prócz Petlury i jego sztabu przywódcę państwa polskiego oficjalnie witał prezydent miasta oraz przedstawiciele ludności ukraińskiej, polskiej i żydowskiej z Winnicy. Po oficjalnym przyjęciu na dworcu, marszałek ruszył samochodem do centrum.

Po wyjeździe z dworca najprawdopodobniej Piłsudski udał się w odwiedzin do swojego znajomego mieszkającego w Winnicy w willi nad Bohem – na tzw. „wzgórzu Kumbary”. Jej właściciel, doktor Nowiński, prowadził w swej willi klinikę. Funkcję tą pełni do dzisiaj jako Miejski Szpital Dziecięcy.

Lis-Błoński zanotował: „Pałac był piękny. Cały otoczony mnóstwem drzew i krzewów. Ogród był pełen kwiatów. Tu Marszałek wypoczywał. Wewnątrz miał szczęście pełnić służbę podchorąży Konczyński. Ja pełniłem służbę zewnętrzną. Służba ta nie trwała długo”.

Piłsudski, udając się do centrum przejeżdżał przez główną ulicę miasta – Pocztową (obecnie Soborną). Na podstawie dostępnych źródeł nie jest możliwe ustalenie, czy ulicą Pocztową jechał przed odwiedzinami u dr. Nowińskiego, czy już po niej.

Cerkiew na głównej arterii miasta jest jednym z bardziej charakterystycznych zabytków miasta. Do 1832 r. w budynku tym, projektowanym w XVII w. przez Pawła Antoniego Fontanę, mieścił się kościół oo. Dominikanów. Zakonnikom skonfiskowano świątynię i klasztor w 1832 r. w ramach kasacji zakonu w wyniku represji popowstaniowych. Po latach budynek przekazano Cerkwi prawosławnej. Piłsudski odwiedzając cerkiew spotkał się z prawosławnymi duchownymi i zatrzymał na krótką modlitwę.

Po przeciwnej stronie ulicy, parędziesiąt metrów w głąb miasta Piłsudski zatrzymał się przy kościele pod wezwaniem Matki Boskiej Anielskiej przy klasztorze oo. Kapucynów. Kompleks klasztorny wraz z kościołem pochodzi z XVIII w. Klasztor ten szczęśliwie nie został skasowany w wyniku represji popowstaniowych. pełnił swoją funkcję aż do zamknięcia przez władze sowieckie w 1936 r. W okresie dwudziestolecia pełnił funkcję integrującą katolicką, a więc przede wszystkim polską społeczność miasta. Piłsudski spotkał się tutaj z polską mniejszością miasta, kapucynami, a w samym kościele się modlił.

Po modlitwach Marszałek skierował się w stronę prospektu mikołajowskiego, gdzie witano go chlebem i solą, a następnie udał się do Sali Balowej w dawnym budynku Rady Miejskiej. Gościa podejmowali uroczystość przedstawiciele 31 organizacji kulturalnych, oświatowych i społecznych. Witali go delegaci polscy, ukraińscy i żydowscy. Warto tu wymienić spośród organizacji ukraińskich m.in.: Ukraińską Narodową Radę, Towarzystwo Szkolnej Oświaty, Literackie Towarzystwo Naukowe, Czerwony Krzyż, Bractwo Cyrylo-Metodiańskie, Towarzystwo Proswita, redakcję „Chwyli”. Spośród polskich organizacji udział wzięła m.in. Polska Macierz Szkolna oraz Polska Macierz Gimnazjalna i Młodzieżowa oraz harcerze. Przemowy wygłaszających zachowały się dzięki opublikowaniu ich przez redakcję ukraińskiej „Chwyli”.

Opis spotkania w Radzie Miejskiej zapisał w swych wspomnieniach jeden z przemawiających w imieniu polskich organizacji na Podolu, Wacław Grzybowski: „Biała Sala” winnicka, miejsce zebrań gubernialnego samorządu, była dla mnie pełna wspomnień, do dnia 17 [!] maja 1920 r. drobnych. Czuliśmy się w niej jak u siebie w domu jako współbudowniczy kraju, w imieniu którego miałem złożyć hołd Odnowicielowi Polski i opiekunowi Ukrainy. Pan Marszałek wszedł na tę salę swoim powolnym kro-

kiem. Zdawał się dźwigać nim brzemień historii. Zasiadł na podium obok atamana Petlury i dłonie położył na szabli. Widziałem go po raz pierwszy w życiu i przemawiając, po raz pierwszy czułem na sobie jego wzrok. Po wysłuchaniu przemówień, głos zabrał także sam Piłsudski, który zwrócił się do Petlury i zebranych.

„Polska i Ukraina przeżyły ciężką niewolę. Oba te kraje należą do tych, w których panował stały terror. Już dziecko uczono tutaj, aby trzymało na uwięzi swe myśli. Niewola i prześladowanie były stałym udziałem obydwu krajów. Wolna Polska nie może być istotnie swobodną, dopóki naokoło panuje wciąż hasło niewolniczego poddawania woli narodowej przemocy terroru. Polska, osiągnąwszy największy skarb na ziemi tj. wolność, zdecydowała się odrzucić wszystko to, co wolności zagraża, jak najdalej od swych granic i w błysku naszych bagnatów i naszych szabel nie powinniście widzieć nowego narzucania cudzej woli. Chcę, abyście w nim widzieli odbłysek swej wolności. Ataman wasz w pięknej swej odezwie obiecał zwołać jak najprędzej wolny sejm w wolnej Ukrainie.

Szczęśliwym będę, kiedy nie ja – mały sługa swego narodu – ale przedstawiciele sejmu polskiego i ukraińskiego ustanowią wspólną platformę porozumienia. W imieniu Polski wznoszę okrzyk: Niech żyje wolna Ukraina!”

Kluczowym punktem wizyty było popołudniowe spotkanie Piłsudskiego z Petlurą i jego rządem. Szczegółowego ich przebiegu niestety nie znamy. Ukraińska badaczka, Wiktorina Kołesnyk ustaliła jedynie, iż Piłsudski najpierw przybył do mieszkania Petlury na ulicy Monastyrskiej, gdzie ze-

brali się członkowie rządu z premierem URL Izaakiem Mazepą na czele. Omawiano szereg spraw spornych: problem granicy na Zbruczu, kwestię polskiej okupacji na terenie Ukrainy, udziału Ukraińskiej Halickiej Armii w działaniach armii URL; werbunku Ukraińców z Galicji Wschodniej w wojskach Petlury, a w końcu sprawę obecności w ukraińskim rządzie polskiego ministra – Stanisława Stempowskiego.

Po omówieniu wszystkich spraw, według relacji w „Chwyli”, Piłsudski miał udać się jeszcze do Domu Polskiego w Winnicy oraz innych organizacji polskich, a następnie miało odbyć się kolejne, indywidualne spotkanie Piłsudskiego z Petlurą. Niestety nie wiadomo, gdzie ono się odbyło i o czym obaj przywódcy dyskutowali.

Zamykającym punktem wizyty był uroczysty obiad wydany na cześć Marszałka w hotelu „Savoy” na ulicy Pocztowej (Sobornej). Opis tego zamkniętego dla publiczności spotkania zachował w pamięci obecny na nim wiceminister rządu URL, Henryk Józewski: „Pamiętam całą uroczystość. Rząd URL in corpore. Wyżsi dowódcy wojskowi. Uroczysty bankiet. Miejsce reprezentacyjne przy stole ustawionym w podkowę zajęli Petlura i Piłsudki. W pewnym momencie Petlura wstał i wygłosił na cześć Piłsudskiego dłuższe przemówienie. Petlura – wódz Ukrainy – przemawiał z niezwykłym talentem, mówił wzruszająco, z właściwą Ukraińcom uczuciowością, z połotem. Mówił o Piłsudskim, wodzu Polski, o ukraińsko-polskim braterstwie, o pomocy polskiej w walce o wolność Ukrainy. Słów Petlury słuchano z otwartym sercem. Nie było to urzędowe, formalne, zdawkowe. Było w tym coś z tchnienia prawdy. Po pewnym czasie głos zabrał Piłsudski. Słuchano go w największym napięciu – słuchano jak objawienia, jak wyroku. Piłsudski mówił o polsko-ukraińskim sojuszu, o braterstwie broni, o walce Ukrainy o wolność i pomoc w walce tej Polski, wreszcie o czekającym Ukrainę wysiłku utrzymania swej wolności, o gromadzeniu własnych sił w obronie przed atakami wroga.”

Pod wieczór Piłsudski opuścił tymczasową stolicę Ukraińskiej Republiki Ludowej. Opis pożegnania Marszałka zamieścił w swych wspomnieniach Wacław Grzybowski: Pan Marszałek i Ataman Petlura padli sobie w objęcia. Grano hymny i zachodziło słońce. Całość wrażeń tego dnia i jego sens były zaprzeczeniem pospolitości. Tak stało się, że Pan Marszałek zechciał przyjechać do nas do Winnicy. Błyskiem swojego geniuszu rozświetlił zawiłe sprawy polsko-ukraińskie (...).

W 2008 r. na budynku dawnej Rady Miejskiej przy ulicy Sobornej 67 wmurowano tablicę pamiątkową, ufundowaną przez miasto partnerskie Winnicy – Kielce. Miejsce to stanowi ważny punkt dla polskiej społeczności miasta. Również przedstawiciele polskich władz, które odwiedzają stolicę obwodu często składają w tym miejscu kwiaty. Tablica zawiera podobiznę Marszałka oraz napis po polsku i ukraińsku. Przypomina on o odwiedzinach, które Naczelnny Wódz złożył w tymczasowej stolicy.

Śladami Polaków w Odessie

Odessa – niezwykle, nadmorskie, wielobarwne pod wieloma względami miasto – istny kalejdoskop kultur, stworzony przez narody i narodowości tu zamieszkałe. I choć dziś miasto to leży daleko od obecnej granicy Polski, spacerując po nim w wielu miejscach spotkać można ślady polskości.

Początki obecności Polaków w tym regionie sięgają końca XVIII wieku, gdy to na mocy ukazu carskiego z 1795 roku w rejonie Chersonia i Odessy osiedliło się ponad 100 rodzin szlacheckich. W Odessie byli m.in. Julian Ursyn Niemcewicz, hrabia Seweryn Potocki. Orientacyjnie w 1873 roku w Odessie mieszkało 6 tys. Polaków, w 1892 r. – niemal 14 tys. w 1897 r. – ponad 17 tys., natomiast przed I wojną światową liczba ludności polskiej sięgała nawet 27 tysięcy.

Ciekawe, że niezwykle zasłużony dla rozwoju miasta ksiązę Armand-Emanuel Richelieu (który nota bene schronił się w Odessie przed rewolucją francuską i w latach 1803–1805 był burmistrzem Odessy) znał język polski i darzony był sympatią tutejszych Polaków.

Armand-Emanuel Richelieu

Dla większości miłośników kultury polskiej Odessa kojarzy się przede wszystkim z pobytem w tym mieście Adama Mickiewicza. Spędził tu 9 miesięcy, podczas których prowadził wykłady w Liceum Richelieu.

W Odessie też napisał większość swoich słynnych sonetów. Stąd wypłynął statkiem na zwiedzanie Akermanu i Krymu.

W ekspozycji muzeum literackiego miasta (do którego prowadzi ulica, pod nazwą „Pols’kyj uzviz”) można obejrzeć utwory Mickiewicza, wydane jeszcze za jego życia. Zwiedzając wspomniane muzeum, można dostrzec, że – oprócz autora Sonetów Krymskich – w Odessie przebywał też pisarz, publicysta, historyk, działacz społeczny Józef Ignacy Kraszewski. Jego pobyt zaowocował Wspomnieniami Odessy.

Oto co pisał on o ówczesnej Odessie: „W inszych miastach ulice oddalone od ruchu i życia miejskiego, od ogniska, są ciasne i brudne. Tego nie znajdziesz w Odessie, która jest cała zbudowana wedle danego planu i podzielona na kwadraty (oprócz przedmieść). Wszędzie, więc równie szerokie są ulice z tą tylko różnicą, że nie brukowane jeszcze i puste, a otaczające domki, w miarę jak się oddalamy od ulicy Richelieu, będącej najożywieńszą, od portu ostawione są niskimi budowami i wcale prawie puste” (pisownia oryginału).

W muzeum literackim można też obejrzeć utwory Zygmunta Fortunata Miłkowskiego, znanego bardziej jako Tomasz Teodor Jeż. Powieściopisarz w latach 1843–1846 studiował w tym samym Liceum Richelieu, w którym wcześniej uczył Adam Mickiewicz. Nie wykluczone, że właśnie podczas tej nauki wynikło zainteresowanie obyczajami i kulturą chłopską, o której pisał w swoich utworach, podkreślając jej walory estetyczne i etyczne.

Oprócz muzeum literackiego, ślady polskości można zobaczyć w innych ciekawych zakątkach grodu nad Morzem Czarnym. Jedna z ulic w centrum Odessy nosi imię Lecha Kaczyńskiego – prezydenta Polski, który zginął w katastrofie smoleńskiej. Niedaleko dworca kolejowego jest cmentarz katolicki z polskim napisem na wejściu, a na nim można dotrzeć do kilku grobów z polskimi tablicami nagrobnymi i kwatery księży katolickich (w 2003 roku spoczął tu żarliwy duszpasterz i polski patriota ks. prałat Tadeusz Hoppe).

W centrum miasta znajduje się też Katedra Wniebowzięcia NMP (zbudowana w latach 1844–1853 staraniem polskim i niemieckim, według projektu polskiego architekta Feliksa Gąsiorowskiego i szkicu włoskiego architekta Francesco Morandiego), w której msza święta odbywa się między innymi również w języku polskim.

Śladami Juliusza Słowackiego na Ukrainie

*Bo tam, gdzie Ikwy srebrne fale płyną,
Byłem ja niegdyś, jak Zośka, dzieciną.*

*J. Słowacki,
„W pamiętniku Zofii Bobrówny”*

4 września 2015 r. mija 206. kolejna rocznica urodzin polskiego wiesz-
cza narodowego, który wywodził się z Wołynia – Juliusza Słowackiego
(1809–1849). Ten poeta epoki romantyzmu, największy obok Adama
Mickiewicza, Zygmunta Krasińskiego i C.K. Norwida, urodził się w Krze-
miencu nad Ikwą. Tak jak niewielki Nowogródek na Białorusi ma dworek
Mickiewicza, Krzemieniec ma do dziś skromny dworek Słowackiego, jed-
nocześnie muzeum poety.

Drugie imię: Euzebiusz poeta otrzymał po ojcu – profesorze wymowy,
poezji, literatury i języka polskiego w Gimnazjum Wołyńskim (później-
sze Liceum Krzemienieckie). Dziadek był zarządcą dóbr Rzewuskich w
Podhorecach.

Matką zaś była Salomea z Januszevskich. Jest jedną z najbardziej znanych matek w literaturze polskiej, a to za sprawą ponad 100 listów syna pisanych do niej, Słowacki dla niej napisał też wiersz *Do matki*. Miała ambicje literackie, uwielbiała muzykę, w wileńskim domu prowadziła salon literacki, którego gośćmi byli najwybitniejsi przedstawiciele literatury i nauki ówczesnej epoki.

Jesienią 1811 r. rodzina przeprowadziła się do Wilna, gdyż ojciec został profesorem na tamtejszym uniwersytecie. Po jego śmierci (zmarł na gruźlicę) w listopadzie 1814 r. pani Salomea z 5-letnim Julkiem, który był wątłym i chorowitym dzieckiem, wróciła do Krzemieńca na 4 lata (1814–1818). Przyszły wieszcz początkowo uczył się w domu, ale nauczył się tylko czytać, pisać i trochę francuskiego. Przez rok (1817/1818 r.) uczył się w słynnym Liceum Krzemienieckim założonym w 1805 r. przez Tadeusza Czackiego i Hugona Kołłataja jako gimnazjum, w pojezuickich i pobazylikańskich budynkach klasztornych, w dawnym kolegium jezuickim.

Krzemieniec i rzeka Ikwa pojawiają się niejednokrotnie w twórczości poety – w listach pisanych do matki, w poemacie *Godzina myśli* i *Beniowski*, w wierszu *W pamiętniku Zofii Bobrówny* i w innych utworach:

*Tam – pod okiem pamięci – pomiędzy gór szczytem
Piękne rodzinne miasto wieżami wytryska...*

(Godzina myśli)

W 1818 r. matka wyszła ponownie za mąż, za Augusta Bécu – lekarza, profesora doktora patologii i higieny na wileńskim uniwersytecie i wszyscy włącznie z siostrami Aleksandrą i Hersylią przenieśli się do Wilna.

Z tym miastem wiąże się kolejnych 10 lat biografii, zwłaszcza studiów Słowackiego. Jednak wakacje 1825 roku i kolejne spędzał on częściowo na Ukrainie: w Wierchówce (koło Braclawia) u przyjaciół matki – u Michalskich, gdzie podkochiwał się w ich córce Julii. Opis Wierchówki odnajdujemy w *Beniowskim*:

*Zamek jego stał nad rzeczką Ladawą
Na skale – a pod skałą staw był wielki...*

Bywał też u stryja pod Żytomierzem. A latem 1827 r. wybrał się do Odessy, zatrzymując się po drodze u Potockich w Tulczynie. Zachwycił się również ich malowniczym parkiem w Zofiówce koło Humania.

W Odessie gościł u swego przyjaciela i mecenasa sztuki Zenona Beliny-Brzozowskiego – jego neogotycki pałac do dziś stoi w pobliżu Bulwaru Nadmorskiego. To właśnie z Brzozowskim odbył później podróż na Bliski Wschód. W majątku Popieluchy (Popielichy) koło Braclawia syn Brzozowskiego – Jan Belina-Brzozowski przechowywał pamiątki po Słowackim.

Wracając z Odessy, Słowacki zahaczył o Bar i Gracjanówkę koło Chersonia, którą po ślubie z siostrą przyrodną poety – Hersylią dzierżawił jego stryj Teofil Januszevski.

Latem 1828 r., zaraz po skończeniu studiów włączył się po Podolu, co przyczyniło się do powstania utworów: *Beniowski*, *Fantazy* i *Ks. Marek*. Był m.in. w Mińkowcach – posiadłości, a właściwie w mini państwie (tzw. Państwo Mińkowieckie) Ignacego Ścibora Marchockiego, którego Słowacki uczynił bohaterem swej powieści poetyckiej *Król Ladawy*. Marchocki w swoich dobrach przeprowadził wiele reform, zniósł pańszczyznę, wprowadził sądownictwo równe dla wszystkich.

Jeszcze w 1827 r. Słowacki ukończył pisanie *Dumki ukraińskiej*. Z Ukrainą wiąże się także geneza jego dramatu: *Sen srebrny Salomei* – literackim pierwowzorem jednej z postaci dramatu jest Józef Sawa-Caliński (zm. 1771 r.) – uczestnik konfederacji barskiej, syn Kozaka i szlachcianki, jego postać inspirowała wielu poetów i pisarzy. Jednak u Słowackiego, inaczej niż u innych twórców, Ukraina jawi się nie jako sielski kraj, ale jako kraina fascynująca, a zarazem przerażająca, mroczna, pełna nieszczęścia i gwałtu.

Od września 1828 r. do lutego 1829 r. Słowacki nudził się w Krzemieńcu, ucząc się angielskiego i czytając Byrona i Goethego. Aż wreszcie wyjechał do pracy do Warszawy. Kolejne lata – to emigracja, niezupełnie przymusowa. W dalsze jego losy wpisały się m.in. takie miasta, jak: Dreźnie, Londyn, Paryż, Genewa, Rzym, Neapol, Ateny, Aleksandria, Kair, miasta Bliskiego Wschodu i Ziemi Świętej.

Zmarł w Paryżu, w wieku 40 lat – podobnie jak ojca, zabiła go gruźlica. Ostatni raz spotkał się ze swą ukochaną matką we Wrocławiu w 1848 r. Ona przeżyła syna o 6 lat – została pochowana na Cmentarzu Tunickim w Krzemieńcu. Urna z ziemią z jej grobu spoczęła obok sarkofagu syna.

Dopiero w 1927 r. prochy Słowackiego zostały przewiezione do kraju i złożone w grobach królewskich katedry na Wawelu, obok jego największego wroga – Mickiewicza. W 1909 r. z inicjatywy polskiej młodzieży akademickiej w kościele parafialnym w rodzinnym mieście poety postawiono w pośpiechu skromny pomnik autorstwa Wacława Szymanowskiego. Wieszczy z Krzemieńca doczekał się wreszcie oficjalnego pomnika na Ukrainie – jesienią 2012 r. pomnik dłuta Stanisława Radwańskiego został odsłonięty w Kijowie, przy ul. Welyka Wasylkiwska.

Warszawa ukraińska

Byli, są i będą. Tak najkrócej można powiedzieć o Ukraińcach w Warszawie, która – jak każda metropolia w świecie wabi ludzi szukających nowych wyzwań lub ciekawszego życia. Ze względu na bliskość kulturową i stosunkowo niewielką odległość, znad Dniepru przyjeżdżają tu nie tylko, jak się potocznie uważa, pracownicy fizyczni, ale również studenci, artyści, naukowcy, biznesmeni, dziennikarze, literaci etc. Wschodnie oblicze stolicy to także cerkwie Grekokatolicka i Prawosławna oraz etniczni Ukraińcy, których w 1947 r. rozproszyła po całej Polsce deportacja znana jako akcja „Wisła”.

Dziś w Warszawie znajduje się zarząd Związku Ukraińców w Polsce, wychodzi ukraiński tygodnik „Nasze Słowo” i działa wydawnictwo „Tyrsa”. Ukraińska Sekcja Polskiego Radia nadaje słuchane również nad Dnieprem ukraińskojęzyczne audycje informująca o Polsce, a w TVP3 istniał program „Telenowyny” – o życiu mniejszości ukraińskiej w Polsce, tłumaczony tekstowo docierał także do polskiego widza.

W mieście istnieje najstarsza i pierwsza w Europie (poza Ukrainą) Katedra Ukrainistyki, a w księgarniach można znaleźć tłumaczenia ukraińskich autorów, również współczesnych, takich jak Zabuzko, Matios, Andruchowycz czy Żadan. Dużo nie tylko ukraińskiej muzyki folkowej oraz informacji o kapelach i wydarzeniach można znaleźć w Muzycznej Galerii Folkowej Tadeusza Konadora – członka zespołu „Werchowyna”, który wraz z córką Agatą prowadzi również szkołę emisji głosu. Na stołecznej Pradze z inicjatywy Pawła Korzeniowskiego powstała galeria ArTtu specjalizująca się w promocji ukraińskiego i polskiego malarstwa, a z czasem grafiki i fotografii.

Wiele ukraińskich kulturalnych smaczków można odnaleźć w mieszczącym się w stolicy Państwowym Muzeum Etnograficznym. Od 2006 r. działa w Warszawie Towarzystwo Przyjaciół Ukrainy (którego prezesem jest jedna z bardziej znanych w Polsce Ukrainek - aktorka i producentka filmowa – Weronika Marczuk) oraz Centrum Kultury i Informacji przy Ambasadzie Ukrainy w Polsce.

Na fali akcji wspierania Wiktora Juszczenki powstała w 2004 r. w Warszawie organizacja Nasz Wybór – Ukraina zrzeszająca do dziś młodą ukraińską inteligencję, w większości studentów i pracowników naukowych. W ramach wspólnych lub niezależnych projektów wspomnianych instytucji w stolicy organizuje się różne przedsięwzięcia – od koncertów i wystaw, poprzez dni ukraińskiego teatru, przeglądy ukraińskich filmów, aż po uroczystości pamięci ofiar Wielkiego Głodu na Ukrainie czy oficjalne świętowanie Dnia Niepodległości Ukrainy (24 sierpnia). Z koncertami przyjeżdżały do stolicy takie ukraińskie muzyczne gwiazdy jak Okean

Elzy, Mandry, Haydamaky czy Rusłana, oraz folkowo-rockowe grupy Hutor, Berkut i Horpyna tworzone przez przedstawicieli ukraińskiej mniejszości narodowej w Polsce.

W kontekście Warszawy z ukraińskiego punktu widzenia nie można nie wspomnieć o miejscach takich jak pomnik Tarasa Szewczenki u zbiegu ulic Goworka i Spacerowej czy Cmentarz Prawosławny na Woli, gdzie spoczywają m.in. żołnierze atamana Semena Petlury – ukraińskiego sojusznika marszałka Józefa Piłsudskiego w walce z Moskwą.

Warto zaznaczyć, że stolica to także siedziba dworów znamienitych rodów ukraińskich – Świętopęk-Czetwertyńskich, Ostrogskich (pałac przy ulicy Tamka) czy Uruskich – kiedyś właściciele pałacu przy Krakowskim Przedmieściu, na lewo od bramy Uniwersytetu Warszawskiego.

Obecność w Warszawie w okresie międzywojennym ukraińskich emigracyjnych władz politycznych, szczególnie zaś funkcjonowanie władz Ukraińskiego Komitetu Centralnego oraz wielu innych organizacji i towarzystw sprawiło, że stolica Polski była w tym czasie bezsprzecznie najpoważniejszym centrum życia politycznego, społeczno-kulturalnego oraz naukowego ukraińskiej emigracji.

Działało tu wiele instytucji kulturalnych, m.in. Ukraiński Chór Narodowy im. M. Łysenki, grupa artystyczna „Spokij” skupiająca architektów, grafików, malarzy, rzeźbiarzy, którym przyświecał cel postawienia ukraińskiej sztuki na równi z nowoczesną sztuką innych narodów. Ze stolicą Polski związany był także Teatr Ukraiński „Promień” i literacka grupa „Tank” tworzona przez wybitnych ukraińskich pisarzy, wśród których byli m.in. Jewhen Małaniuk, Jurij Łypa, Łewko Czykałenko, Ołena Teliha, Natalia Liwycka-Chołodna, Jurij Kosacz i inni.

W 1930 roku w Warszawie powstał Ukraiński Instytut Naukowy, którego kolegium naukowe stanowili profesorowie: Ołeksander Łotocki, Roman Smal-Stocki, Wałentyn Sadowski i Bohdan Łepkyj. W 1929 r. powstała w Warszawie pierwsza Ukraińska Szkoła Dziecięca, a 4 lata później otwarto koedukacyjną ludową Szkołę im. Łesi Ukrainki. W mieście działały ukraińskie wydawnictwa, ukazywały się periodyki oraz prasa codzienna.

Salome Kruszelnicka

Pantalejmon Kulisz

Wśród wielu wybitnych ukraińskich postaci nie można pominąć żyjącego i pracującego w Warszawie w latach 1864–1867 ukraińskiego pisarza, historyka i etnografa Pantalejmona Kulisza oraz wspaniałej ukraińskiej wokalistki (sopran) i pedagog Salomei Kruszelnickiej. Parę lat wcześniej Warszawę podbił śpiewak Aleksander Myszuga. W zupełnie innej dziedzinie, ale również jako artysta, wślawił się Piotr Megik – znany ukraiński malarz, grafik, redaktor i działacz społeczny.

Warszawa była, jest i na pewno pozostanie istotnym miejscem w społeczno-kulturalnym życiu Ukraińców i Ukrainy. W politycznym zapewne też.

Zaporoże

Zaporoże posiada wielowiekową, i zarazem bardzo interesującą historię. Pierwsze lata istnienia miasta przypadają na czasy, kiedy ziemie dniewprowych progów należały do miłujących wolność Kozaków. To właśnie oni w XVII w. założyli słynną na cały świat Sicz Zaporoską. Karol Marks nazwał ją później „wolną kozacką republiką”. Terytorium dzisiejszego miasta było zasiedlane już wiele tysięcy lat temu, dowodem czego są wykopaliska archeologiczne. W dawnych czasach do brzegów wyspy Chortyca przybijały okręty skandynawskich i bizantyjskich kupców. Wyspa niejednokrotnie była świadkiem walk Słowian ze stepowymi plemionami.

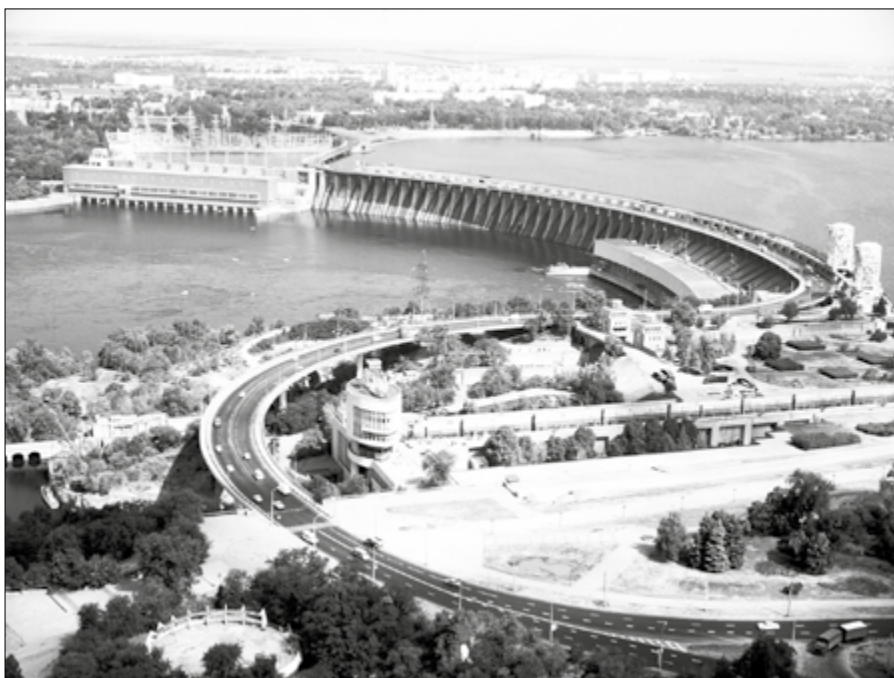
Rok 1770 był niewątpliwie jednym z najbardziej znanych okresów w historii zaporoskiej krainy. W tym czasie w rejonie Chortycy powstała osada Aleksandrowskie Przedmieście, której nazwa była hołdem złożonym dowódcy 1-szej rosyjskiej armii – Aleksandrowi Golicynowi.

W 1775 r. Sicz Zaporoska zgodnie z carskim rozkazem została zlikwidowana. W rezultacie Kozacy zaczęli osiedlać się w pobliżu Twierdzy Aleksandrowskiej, co doprowadziło do szybkiego rozwoju tamtejszego rzemiosła, hodowli bydła, rolnictwa i handlu. W 1806 r. Aleksandrowsk został włączony do jekaterynosławskiej guberni. Dużą rolę w jego późniejszym rozwoju odegrało zbudowanie trasy kolejowej Rosja-Krym, a także korzystne położenie geograficzne. W początkach XX w. Aleksandrowsk został uznanym centrum handlowym na południu kraju. Kilka razy do roku

odbywały się tutaj jarmarki, podczas których nabyć można było zboże, bydło, maszyny rolnicze itd.

W 1902 r. w mieście pojawiła się Rosyjska Socjal-Demokratyczna Partia Robotnicza Rosji, która skupiała robotników, walczących o swoje prawa. W czasie I wojny światowej w Aleksandrowsku, znacznie zmniejszyła się produkcja – duża część profesjonalnych robotników została wcielona do armii, pozostałe zakłady zaś przestawiały się na produkcję wojskową.

W środku marca 1921 r. miasto Aleksandrowsk zostało przemianowane na Zaporże, a w tym samym roku Włodzimierz Lenin podpisał zezwolenie na budowę potężnej elektrowni wodnej. W budowie elektrowni uczestniczył cały kraj, i już w 1932 r. został uruchomiony pierwszy generator Dnieprostanu. Główne zabytki Zaporża: Chortyca, DnieproGAS, Muzeum Historii Kozaków Zaporoskich, Teatr Konny, Zaporoski Dąb, Dziecięca Kolej, Muzeum Historii Broni, i wiele innych. (*Wg Internetu*)

Józef Teodor Konrad Korzeniowski – Joseph Conrad

1. Rodzina i wczesne lata

Joseph Conrad urodził się, jako syn Apollona Korzeniowskiego i Ewy z domu Bobrowskiej, w Berdyczowie (dziś Berdyczów, Ukraina) 3 grudnia 1857 roku. Na chrzcie nadano mu imiona Józef Teodor (po dziadkach) Konrad (po bohaterze mickiewiczowskich „Dziadów”); używał tylko ostatniego imienia. Oboje rodzice pochodzili z ziemiańskich rodzin okolicznej szlachty (w Polsce nie było prawnej różnicy między warstwami szlacheckimi, takiej jak np. między francuskimi *gentilhomme* i *noblesse*, albo niemieckimi *Adel*/ *Kleinadel* i *Bauernadel*; oboje byli gorliwymi katolikami. Do czasu ostatecznego rozbioru Polski między Rosję, Austrię i Prusę w roku 1795, środkowa i zachodnia Ukraina stanowiła część wielonarodowej Rzeczypospolitej Polskiej. Większość szlachty stanowili etniczni Polacy; większość mieszkańców miasteczek i nielicznych miast – Żydzi; większość wieśniaków – Rusini (wg późniejszej terminologii – Ukraińcy). Przodkowie Konrada po mieczu i kądzieli osiedlili się na tamtych ziemiach pod koniec XVII w.

Dziad Konrada po mieczu, Teodor Korzeniowski, kapitan Wojsk Polskich w Powstaniu Listopadowym, utracił resztę odziedziczonego majątku w historycznych zawieruchach. Miał córkę Emilię, o której wiemy tylko, że była aresztowana w roku 1863, a następnie zesłana w głąb Rosji, i trzech synów. Robert zginął w powstaniu styczniowym, Hilary zmarł na zesłaniu na Syberię w roku 1878. Trzeci, Apollo, urodzony w roku 1820, miał talent do języków i słowa. Studiował na Uniwersytecie Petersburskim, a następnie po odmowie paszportu zagranicznego, utrzymywał się z niechętnego administrowania cudzych majątków, pisania satyrycznych i patriotycznych w wymowie komedii, które były surowo okrajane przez carską cenzurę

(zdeklarowany „demokrata”, atakował w nich egoizm i materializm polskich warstw posiadających), oraz tłumaczeniami z angielskiego (Dickens, Shakespeare), francuskiego (Victor Hugo i Alfred de Vigne) i niemieckiego (Heine). Pisał również krążące w rękopiśmiennych odpisach wiersze patriotyczne i religijne, w których m.in. wyrażał życzliwość dla uciskanego chłopstwa ukraińskiego i wzywał Polaków do wytrwania w wierności w sprawie odbudowy niepodległej Polski. W wierszu „Synowi urodzonemu w 85 roku niewoli moskiewskiej piosenka na dzień chrztu św.” Apollo Korzeniowski pisał:

*Dziecię – synu, powiedz sobie:
Żeś bez ziemi, bez miłości,
Bez ojczyzny, bez ludzkości,
Póki Polska-Matka w grobie*

*Apollo Nałęcz Korzeniowski,
ojciec Josepha Conrada*

*Ewelina z Bobrowskich Korzeniowska,
matka Josepha Conrada*

W kwietniu 1861 Apollo przeniósł się z Żytomierza do Warszawy, oficjalnie aby zacząć wydawać kulturalny „Dwutygodnik”, a naprawdę – by organizować konspiracyjne działania niepodległościowe. Ewa z synem przybyła do Warszawy jesienią 1861. W październiku 1861 utworzono z inicjatywy Korzeniowskiego tajny „Komitet Ruchu”, który stał się zalążkiem podziemnego Rządu Narodowego w roku 1863. W parę dni później Apollo został aresztowany i osadzony w warszawskiej Cytadeli.

Ewa została również oskarżona o działalność wywrotową, ale nie była aresztowana. Konradek wraz z babką Bobrowską nosił żywność do

uwięzionego i chorującego ojca. Napisał później: „W dziedzinie tej cytadeli – charakterystycznie (dla) narodu naszego – zaczynają się moje dziecięce wspomnienia”. Prowadzone przez specjalny trybunał wojskowy śledztwo trwało do kwietnia 1862. Wyrok, wydany w istocie przez namiestnika Królestwa Polskiego, rosyjskiego generała, poprzedził o dwa tygodnie formalne postępowanie sądu. Chociaż dowody przeciwko obojgu Ewie i Apollonowi były tylko poszlakowe, skazano ich na zsyłkę w głąb Rosji pod „surowy nadzór policji”. Namiestnik dopisał ręcznie: „Uważać, by się nigdzie nie zatrzymywali”. Zesłani zostali do znanej z niezdrowego klimatu Wołogdy.

Ponieważ obydwójce rodzice Konrada chorowali, zezwolono im na początku 1863 roku przenieść się do Czernichowa, na północno-wschodniej Ukrainie. W kwietniu 1865 Ewa Korzeniowska zmarła tam na gruźlicę. Apollo, również ciężko chory, uzyskał w styczniu 1868 roku dzięki staraniom rodziny Bobrowskich zwolnienie i wyjechał z synem do Lwowa, wówczas ważnego ośrodka kultury polskiej w Cesarstwie Austro-Węgierskim. Następnie przenieśli się do Krakowa, dawnej stolicy Polski, gdzie Apollo zmarł w maju 1869 roku.

Wuj Konrada, Tadeusz Bobrowski (którego młodszy brat Stefan był naczelnikiem cywilnym Warszawy w powstaniu 1863 roku), stał się do broczyńcą i oficjalnym opiekunem osieroconego chłopca. Konrad był chory i nie uczęszczał regularnie do szkół. Pierwszych nauk udzielał mu ojciec (i francuska guwernantka); później korepetytorzy przygotowywali go do egzaminów w Krakowie i Lwowie. Jesienią 1874 został wysłany, przynajmniej częściowo ze względów zdrowotnych, do południowej Francji, w celu rozpoczęcia pracy jako marynarz.

2. Konrad Korzeniowski staje się Josephem Conradem

Wydaje się, że Korzeniowski nie miał początkowo zamiaru opuszczenia na stałe ziem polskich. Jeszcze w roku 1883 zapewniał Stefana Buszczyńskiego, bliskiego przyjaciela ojca, że nie zapomniał o jego zaleceniu: „Pamiętaj, gdziekolwiek będziesz płynął, że przyplyniesz do Polski!”. Jednakże jako poddany rosyjski i syn skazańców mógł być w Rosji zmuszony do wieloletniej służby wojskowej, zaś jego drogo opłacane starania o zwolnienie z poddaństwa rosyjskiego poskutkowały dopiero w roku 1889. Był już wówczas (od 1878) marynarzem brytyjskim i od trzech lat posiadał zarówno dyplom kapitańskiego, jak i brytyjskiego paszportu. Nigdy oficjalnie nie zmienił nazwiska, a pseudonim „Joseph Conrad” przyjął dopiero w roku 1895, kiedy ogłosił swoją pierwszą powieść, *Szaleństwo Almayera*, dedykowaną pamięci T[adeusza] B[obrowskiego].

Z wujem utrzymywał stałą korespondencję; listy Conrada zostały zniszczone podczas rewolucji bolszewickiej, ale listy Bobrowskiego zachowały się i stanowią najważniejsze źródło wiadomości o wczesnych latach Conrada. Strony rodzinne odwiedził dwukrotnie, w 1889 i 1893. W 1894

wuj umarł i urwała się najsilniejsza więź osobista, łącząca Conrada z Polską.

Przez pierwsze dwadzieścia lat pracy pisarskiej Conrad borykał się z długami: jego honoraria nie nadążały za jego wydatkami, choć dla oszczędności mieszkał na wsi w południowej Anglii. Dopiero w lecie 1914 mógł wraz z żoną i dwoma synami udać się na dłuższe wakacje do Polski. W Krakowie zastał ich wybuch I wojny światowej; spędzili w tym mieście a potem w górach, w Zakopanem, dwa miesiące. Conrad spotkał w tym czasie, kilkunastu pisarzy, artystów i intelektualistów polskich.

Wspomnienia przyjaciół i krewnych świadczą o trwałym uczuciowym zaangażowaniu Conrada w sprawy bytu narodowego Polaków i tradycji kultury polskiej (np. w swoim wynajmowanym pod Canterbury domu urządzał koncerty muzyki Chopina). Na jego pogrzebie – zmarł w Bishopsbourne pod Canterbury 3 VIII 1924 – jedynym przedstawicielem kół oficjalnych był reprezentant premiera Rzeczypospolitej Polskiej.

3. Polskie zaplecze kulturowe Conrada

Wiemy z listów Apollona Korzeniowskiego, a także innych źródeł, że młody Conrad był zapalonym czytelnikiem. Został z pewnością dobrze oznajomiony z najważniejszymi utworami literatury polskiej, poczynając od utworów wielkiego XVI-wiecznego poety Jana Kochanowskiego (którego wspomina w listach). Trzon jego lektur w ojczystym języku stanowiły zapewne poezje, dramaty i powieści pisarzy romantycznych (których epigonem był jego ojciec). „Polskość [...] wziąłem do dzieł swoich przez Mickiewicza i Słowackiego”, powiedział w roku 1914, wymieniając nazwiska dwu najznakomitszych twórców i autorytetów moralnych i politycznych polskiego romantyzmu.

Literatura ta była prześiąknięta ideałami odpowiedzialności moralnej i narodowej. Jej częstymi i typowymi tematami były wierność i zdrada, honor i hańba, obowiązek i ucieczka. Problemy moralne jednostki były zazwyczaj ukazywane w kategoriach zobowiązań wobec wspólnoty; a zasady moralne, wytworzone pod przemożnym wpływem obowiązującego w warstwie szlacheckiej etosu rycerskiego, oparte były na założeniu, że każda jednostka, nawet wyjątkowa, jest zawsze członkiem wspólnoty. Poeta był typowym przykładem osobnika wyjątkowego, obciążonego specjalnymi obowiązkami względem narodu. Przejście „od alienacji do zaangażowania” rozpoznane jako częsty temat twórczości Conrada było stałym motywem polskiej literatury romantycznej (jak np. w *Panu Tadeuszu* i *Dziadach* Mickiewicza). Do popularnych gatunków literackich należała gawęda: opowieść osobowego narratora, który bywał zarazem jednym z bohaterów własnego utworu; łatwo zauważyć, że taka forma pojawia się często w opowiadaniach i powieściach Conrada.

Poza ogólną obecnością istotnych składników polskiej tradycji kulturowej badacze rozpoznali w dziełach Conrada wiele motywów tematycz-

nych, artystycznych, a nawet słownych przejętych z poszczególnych utworów literatury polskiej. Także język polski odcisnął swoje piętno na prozie Conrada. Nie tylko w postaci znajdujących tu i ówdzie polonizmów (słów użytych w znaczeniu polskim raczej niż angielskim) oraz błędów w użyciu czasów. Wpływowi języka polskiego można łatwo przypisać częstą luźność składni Conrada, oraz retoryczny, potoczny rytm jego frazy.

4. Polska tematyka w utworach Conrada

W najobszerniejszej i najważniejszej wypowiedzi politycznej Conrada, szkicu *Autokracja i wojna* (1905) Polska jest wymieniona jako ofiara zaborczego imperializmu niemieckiego i rosyjskiego, która łączy te państwa wspólną winą.

Tom *Ze wspomnień* (1912) zawiera obszerne i wzruszające fragmenty, w których autor opowiada o przeżyciach dzieciństwa i członkach najbliższej rodziny. Opowiadanie *Księżę Roman* (1910, włączone do pośmiertnego tomu *Opowieści zasłyszane*) przedstawia dzieje księcia Romana S[anguszkil], który „z przekonania” dołączył do wojsk powstania listopadowego przeciw Rosji w roku 1830 i wzięty do niewoli skazany został na ciężkie roboty w kopalniach syberyjskich. Czytamy tam o Polsce jako o „Tym kraju, który żąda, by kochać go bardziej, niż jakikolwiek kraj był kochany, żalobną miłością, jaką darzy się niezapomnianych zmarłych, i uczuciem płomiennym, niewygaszalnym, beznadziejnym, jakie tylko żywy, oddychający i ciepły ideał może w naszych piersiach wzniecić – na dumę naszą, na umęczenie, na triumf nasz i zagładę”.

W roku 1914, pod wpływem odnowionych kontaktów z rodakami, Conrad ułożył memorandum, zawierające jego plany działań na rzecz Polski i Wielkiej Brytanii. Szkic *Jeszcze raz w Polsce* (zamieszczony później w tomie *O życiu i literaturze*) opisuje wyprawę Conrada z rodziną do Polski w r. 1914 i jest wyrazem rozczarowania postawą władz brytyjskich uznającą sprawę polską jako wewnętrzny problem Rosji. Dwa lata później (1916) w specjalnej *Nocie w sprawie polskiej* (także ogłoszonej w *O życiu i literaturze*) złożonej w brytyjskim ministerstwie spraw zagranicznych, Conrad zaproponował odbudowę państwa polskiego pod protektorem Wielkiej Brytanii i Francji. („Całkiem niemożliwe. Rosja nigdy nie podzieli się wpływami w Polsce z mocarstwami zachodnimi” – brzmiał komentarz ministra lorda Greya).

Odrodzenie niepodległej Polski (po 123 latach rozbiorów) Conrad powitał z radością, ulgą, ale także zawstydzeniem z powodu własnej niewiary w jego możliwość. Ogłosił szkic *Zbrodnia rozbiorów* (1919, także włączony do tomu *O życiu i literaturze*), który jest emocjonalnym apelem o zrozumienie i poparcie dla odbudowywanego państwa i przypomnieniem cierpień narodu polskiego. W roku 1920, kiedy wojska polskie walczyły o ocalenie kraju przed inwazją wojsk sowieckich, wysłał kablogram, popierający Polską Pożyczkę Rządową: „Dla Polaków poczucie obowiązku i

niezniszczalna świadomość narodowa, zachowana w sercach broniona rękami bezpośrednich przodków w otwartych bojach z potęgą trzech mocarstw i w nieugiętym ponad stuletnim oporze przeciw miazdzącemu uciskowi – stanowią dostateczną pobudkę do współpracy przy odbudowie niezależnej godności i użyteczności odrodzonej Rzeczypospolitej”.

5. Recepcja Conrada w Polsce

Niektórzy intelektualiści polscy oskarżali Conrada o niewierność wobec własnej ojczyzny, przejawioną w fakcie pisania po angielsku. Najważniejszym wyrazem takiego poglądu był artykuł *Emigracja talentów*, ogłoszony w roku 1899 przez wybitną, szanowaną powieściopisarkę Elizę Orzeszkową. Conrad bardzo się tym zarzutem przejął i dwa lata później, pisząc do krakowskiego bibliotekarza Józefa Korzeniowskiego (nie spokrewnionego z nim) oświadczył : „[...]ani narodowości, ani nazwiska naszego wspólnego nie zapałem się [...] Jest jasno wiadomym, że Polakiem jestem i że Józef Konrad są dwa chrzestne imiona, z których drugie używam jako nazwisko, by mi mojego cudzoziemskie usta nie wykrzywiały – czego znieść nie mogę. Nie zdaje mi się, bym krajowi był niewierny dlatego, że Anglikom dowiodłem, że szlachcic z Ukrainy może być tak dobrym marynarzem jak i oni i mieć coś do powiedzenia im w ich własnym języku. Uznanie, takie, jakie sobie zdobyłem, właśnie z tego punktu widzenia oceniam i cichym hołdem składam, gdzie należy”.

Zaczynał już w tym czasie być znany w Polsce. Pierwsze w ogóle tłumaczenie jego utworów (powieści *Wyrzutek*) ukazało się w warszawskim czasopiśmie w roku 1897, a po nim nastąpiły inne przekłady . W roku 1914 udzielił pierwszego w życiu wywiadu – polskiemu dziennikarzowi Marianowi Dąbrowskiemu (nb. mężowi Marii Dąbrowskiej, później jednej z najwybitniejszych pisarek polskich XX wieku i autorki tomu szkiców o Conradzie). Wyznał wówczas, że „*Pana Tadeusza* ojciec czytał mi głośno i mnie czytać kazał głośno. Nie raz nie dwa. Wołałem *Konrada Wallenroda*, *Grażynę*. Później wołałem Słowackiego. „[...] Il est l'âme de toute la Pologne, lui [Jest duszą całej Polski doprawdy] .

Po roku 1920 kontakty Conrada z pisarzami i czytelnikami polskimi stały się bliższe. Korespondował z kilkoma literatami i swoimi tłumaczami, a w roku 1921 sam przełożył na angielski komedię Brunona Winawera *Księga Hioba*. Stefan Żeromski, najznakomitszy ówczesny pisarz polski, autorytet moralny polskiej inteligencji, napisał entuzjastyczny wstęp do zbiorowego wydania pism Conrada, określając go jako „Autora-Rodaka”. Conrad zareagował na to listem, w którym napisał „wyznaję, że nie mam wyrazów, by opisać Panu moje głębokie wzruszenie przed tym zaszczytnym świadectwem od Ojczyzny przemawiającej głosem Kochanego Pana – największego Mistrza Jej literatury!”

W latach dwudziestych i trzydziestych Conrad wywierał znaczny wpływ na literaturę polską, był pisarzem czytany i dyskutowany

zarówno przez kręgi intelektualne, jak i szeroką publiczność, wśród której szczególną popularność zdobyły jego książki o tematyce morskiej. Szczyt swojego znaczenia osiągnął w najczarniejszym okresie nowoczesnej historii Polski, podczas II wojny światowej, w kraju ponownie napadniętym przez niemieckich i sowieckich sąsiadów. Szczególnie Conrad jako autor *Lorda Jima* stał się wówczas jednym z głównych autorytetów moralnych dla młodych członków polskiego podziemia, żołnierzy Armii Krajowej i walki cywilnej.

Pierwsze w ogóle pełne wydanie dzieł Conrada (27 tomów) ukazało się właśnie w Polsce w latach 1972–74; dodatkowy tom, mieszczący pisma skonfiskowane przez komunistyczną cenzurę, został wydany w Londynie nakładem emigracyjnego wydawnictwa Polonia.

6. Pamiątki po Conradzie w Polsce i na Ukrainie

Szpitalik, w którym Conrad urodził się w Berdyczowie, nie istnieje. W najbliższej przyszłości planuje się symboliczne otwarcie małego muzeum Josepha Conrada w jednym z budynków wspaniałego klasztoru Karmelitów; ksiądz z tegoż klasztoru udzielił Conradowi chrztu.

Tablica pamiątkowa została umieszczona na domu przy ulicy Nowy Świat w Centrum Warszawy, obok budynku, w którym Korzeniowscy wynajmowali mieszkanie w roku 1861. Zachowała się cela w X Pawilonie warszawskiej Cytadeli, gdzie był więziony Apollo Korzeniowski. Zachował się również budynek, w którym mieszkał Korzeniowski z ojcem w Krakowie przy ul. Poselskiej oraz budynki, gdzie mieszkał jako uczeń we Lwowie i Krakowie (przy ul. Floriańskiej i Szpitalnej).

Dwa tomy rękopisów ojca Conrada, z których większość pozostaje niedrukowana, są przechowywane w Bibliotece Jagiellońskiej w Krakowie. Kilkanaście ważnych listów i dokumentów dotyczących samego Conrada znajduje się w krakowskiej Bibliotece PAN przy ul. Sławkowskiej. Biblioteka Narodowa w Warszawie (Plac Krasińskich) posiada listy Tadeusza Bobrowskiego do Conrada i pewną liczbę polskich listów pisarza. Poza Polską najważniejsze zbiory rękopisów i fotografii Conrada związanych z jego polskim zapleczem znajdują się w Beinecke Library, Yale University (New Haven, Connecticut), Perkins Library, Duke University (Durham, N.C.) oraz w Bibliotece Polskiej w Londynie (POSK).

Konrad Korzeniowski wraca do Berdyczowa

3 grudnia 2008 roku podziemną część wspaniałego kościoła Karmelitów w Berdyczowie wypełnił tłum. Byli goście z Warszawy, Żytomierza i Kijowa, przedstawiciele ukraińskich władz centralnych i lokalnych, dwaj historycy literatury z Wielkiej Brytanii, liczni Berdyczowianie i oczywiście zakonnicy z klasztoru. W 151. rocznicę urodzin Konrada Korzeniowskiego otwieraliśmy zaczątek muzeum, poświęconego wielkiemu pisarzowi angielskiemu Josephowi Conradowi i jego polskiej rodzinie. Tymczasowa wystawa mieści się w tzw. „kościelnie dolnym” (górny jest jeszcze remontowany). Ale po dwunastu latach starań udało się odzyskać w użytkowanie klasztoru zrujnowaną część korpusu przybramnego i mamy nadzieję, że do końca roku zostanie on – przy wsparciu Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego – doprowadzony do stanu, umożliwiającego otwarcie wystawy stałej.

Miałem zaszczyt być głównym celebrazem uroczystości. Zwierzyłem się ze wzruszenia. Byłem w Berdyczowie po raz pierwszy w czerwcu 1969 roku. Nielegalnie, bo zezwalającą na podróżowanie delegację – w ramach wymiany między Związkiem Literatów Polskich a Sojuszem Pisarzy ZSRR i w celu poszukiwań w archiwach ukraińskich dokumentów, dotyczących rodziny Conrada – miałem tylko do Lwowa i Kijowa. Z poszuki-

wań niewiele wyszło, bo wszystkie archiwa podlegały radzieckiemu MSW; dla obejrzenia dokumentu potrzebna była z góry zgłoszona sygnatura, ale katalogi były przeważnie niedostępne. Ujawnienie, że coś się o zawartości zbiorów wiedziało, budziło podejrzliwość. We Lwowie udało mi się dotrzeć do katalogów uniwersytetu i zbiorów Ossolińskich, ale już do archiwów państwowych – nie; Kijów okazał się pilnie strzeżony. Eskapadę do Berdyczowa zawdzięczałem zbiegowi okoliczności. Mój szef w redakcji „Twórczości”, Jarosław Iwaszkiewicz, akurat w tym czasie dostał pozwolenie na odwiedziny – po raz pierwszy od półwiecza – rodzinnego Kalnika. Jechał rządzącą Победą; zabrał mnie po drodze i zostawił na kilka godzin w Berdyczowie. Miejscu, gdzie się Konrad Korzeniowski urodził.

Wyniosłe mury klasztoru na wysokim brzegu Hnyłopiatu widać było z daleka. Zespół budynków był w stanie półruiny; kościół nie miał sklepienia; ściany stały popodpierane drewnianymi rusztowaniami. Podobno mieli coś remontować. Później dowiedziałem się, że klasztor, odebrany zakonowi w 1927, został rozgrabiony i spalony w 1941, tuż przed wejściem wojsk niemieckich.

Karmelici wrócili, nie bez dramatycznych trudności, w 1992 i od tej pory powolnie odbudowują kościół. Budynki klasztorne zajmuje szkoła rzemiosł artystycznych. Blisko czterdzieści lat po pierwszej wizycie – która nie dawała prawa do żadnych nadziei – słuchałem uroczystych przemówień wiceministra spraw zagranicznych niepodległej Rzeczypospolitej Andrzeja Kremera i buchającego energią burmistrza Berdyczowa Wasyla Mazura. Kiedy przecinałem wstęgę otwierając wystawę, miałem świadomość ogromu przemian. Konrad Korzeniowski mógł – po półtorej wieku – wrócić na miejsce urodzenia.

Joseph Conrad jest dzisiaj w Polsce czytany mniej, niż pięćdziesiąt parę lat temu, kiedy jego książek nie można było wydawać. Mnie samego przyciągnął nie urokiem swojej prozy, ale legendą wpływu na pokolenie moich nieco starszych kolegów, żołnierzy Armii Krajowej. O jego istnieniu dowiedziałem się ze znakomitego (potwierdziły to wrażenie późniejsze lektury) szkicu Marii Dąbrowskiej „Conradowskie pojęcie wierności” (1946, napisany w listopadzie 1945). Jest to rzeczowa analiza etycznej siatki pojęciowej, stosowanej przez Conrada, a równocześnie obrona spuścizny moralnej polskiego podziemia lat 1939-45. To skłoniło mnie do pierwszych lektur; kiedy czytałem Lorda Jima, już wiedziałem, co ta powieść mogła znaczyć dla ludzi, których podziwiałem. Kilka lat później zaprzyjaźniłem się, z jednym z nich: Janem Józefem Szczepańskim, poznanym w redakcji Tygodnika Powszechnego w 1950 roku.

We współczesnej literaturze światowej Conrad pozostaje postacią pierwszoplanową zarówno jako pionier technik narracyjnych, nakierowanych na skłanianie czytelnika, by stawał się czynnym współtwórcą poznawanego utworu, jak i jako pisarz, podejmujący trwale żywą problematykę, od zderzania się kultur i odpowiedzialności za ludzką wspólnotę do

prowokacji politycznej i roli „służb specjalnych”. Jądro ciemności, Tajnego agenta i W oczach Zachodu można we Francji czy krajach języka hiszpańskiego kupić w dworcowym kiosku, a Lord Jim wszedł do kategorii mitów naszej cywilizacji. U nas sięgamy na półkę w księgarni po Orhana Pamuka czy W.G. Sebald i odkrywamy ślady Conrada. Jego dzisiejsza mała popularność w Polsce jest odplywem po potężnych przyływach w latach II Rzeczypospolitej i PRLu. Przed wojną zyskał sławę jako pisarz morski; dziś literatura marynistyczna przyciąga tylko niszowego czytelnika. Opinia głosiciela niezłomności i „paru prostych prawd”, tak ponętna w dobie oporu przeciw totalitaryzmowi, w naszych czasach może odstraszać. Nie tylko tych, którzy ulegają urokom bełkotu tzw. postmodernizmu, ale i tych, którzy formułę „paru prostych wyobrażeń, a wśród nich Wierności” traktują jako gładkie pocieszenie. Ale głęboka twardość Conradowskich propozycji etycznych nie jest pocieszeniem, tak samo, jak nie ma pocieszać Herbertowskie „Przesłanie pana Cogito”, też nawiązujące do tradycji etosu rycerskiego. Obaj przypominają o wyborze i jego skutkach, nie obiecują żadnej nagrody.

Ale Rzeczpospolita Polska, wspierająca europejskie w zamierzeniu muzeum Josepha Conrada na Ukrainie, na szczęście nie kieruje się względami na literackie mody. Wystarczy odwołać się do spuścizny polityczno-ideowej Korzeniowskich. Bo wielki pisarz języka angielskiego wyszedł z matecznika Polski politycznej.

Jego ojciec, Apollo Korzeniowski (1820–1869, prawy demokrat, ale zawsze pamiętający o swoim herbie Nałęcz), urodzony na Podolu, kształcony m.in. w Żytomierzu – gdzie uzyskał świadectwo dojrzałości - należał do najwybitniejszych w owym czasie działaczy politycznych na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej. W 1861 przeniósł się do Warszawy i stał jednym z głównych przywódców „Czerwonych”. Nie jest to dzisiaj kolor modny, ale powiedzieć trzeba dobitnie, że to właśnie „Czerwoni” jednoznacznie związali hasło odbudowy państwa z postulatami jego zasadniczej reformy społecznej, przede wszystkim wyzwolenia chłopów pańszczyźnianych, i byli zwolennikami równości etnicznej. Podczas Powstania Styczniowego świadectwem tej postawy stała się Złota Hramota, manifest głoszący równość społeczną i wolność narodową na Rusi, dzisiejszej Ukrainie. Apollo Korzeniowski wzywał do braterskiego współdziałania i deklarował, że dążący do niepodległości Polacy pragną zbiorowego wyzwolenia, „wyjarzmienia się bez żadnej wstecznej myśli robienia niewolników nowych pomiędzy sobą”.

W październiku 1861 założył Komitet Ruchu, załóżek przyszłego Rządu Narodowego „Tajemnego Państwa Polskiego”. Wkrótce potem został aresztowany i osadzony w warszawskiej Cytadeli. To, że po trzydziestu dziewięciu latach (IV–XII 1900) sąsiednią celę w tym samym X Pawilonie Cytadeli zajął Józef Piłsudski, jest symboliczne ale nie przypadkowe. Podobnie jest z faktem, że Lord Jim był ostatnią książką, którą Marszałek przed śmiercią czytał (miał pod ręką także inne tomy Conrada).

Jeden z wujów Konrada Korzeniowskiego, Stefan Bobrowski, przyjaciel i bliski współpracownik Apollona, należał do czołowych przywódców powstania 1863 roku i był Naczelnikiem Wojskowym Warszawy. To o nim napisał później Józef Piłsudski, że był wśród kierujących Powstaniem jednym z najmłodszych a zarazem najwybitniejszym, jedynym kandydatem na tę „wielkość”, którą Piłsudski znalazł ostatecznie w pieczęcie Rządu Narodowego. Idea takiego rządu – najwyższej władzy narodu, nie posiadającego państwa – jest najcenniejszym wytworem polskiej wyobraźni politycznej. Zaowocowała wspaniałe i tragicznie Polskim Państwem Podziemnym 1939-1945, dziś stanowczo za mało znanym.

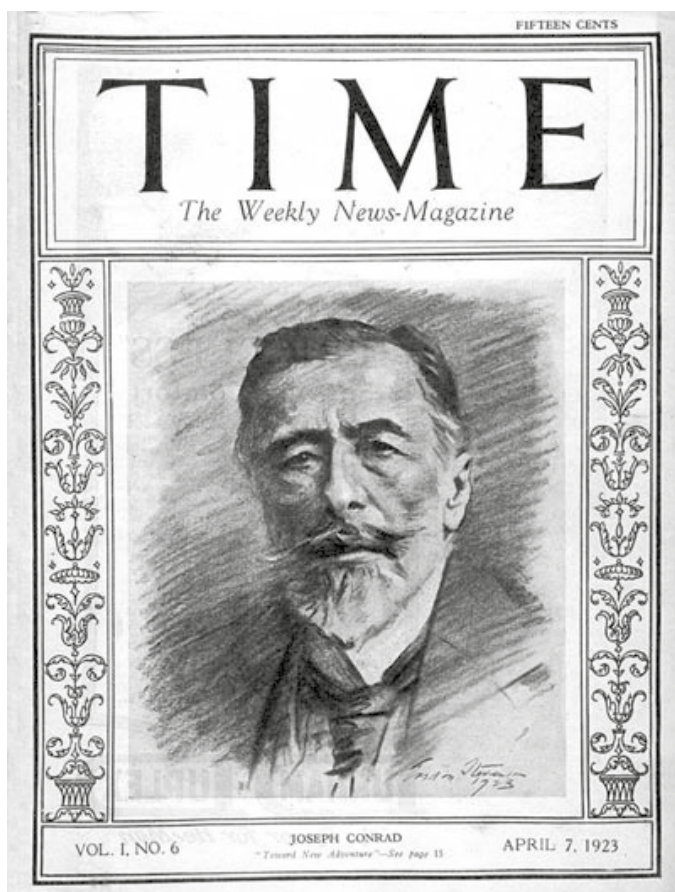
Rodzice Konrada zostali – mimo wątpliwości dowodów winy (Apollo okazał się świetnym konspiratorem) skazani na zesłanie w głąb Rosji. Z oddala śledzili ze zgrozą losy powstania. Oboje chorowali na gruźlicę. Ewa Korzeniowska zmarła w 1865; na miejscu jej grobu w Czernihowie jest dziś targowisko. Apollo, zwolniony w 1868, wyjechał do Lwowa, potem do Krakowa, gdzie zmarł 23 maja 1869. Jego pogrzeb stał się wielką manifestacją patriotyczną. Leży na Cmentarzu Rakowickim; na grobie czytamy: „Mężowi, który kochał ojczyznę, pracował dla niej i umarł dla niej – Rodacy.”

Pięć lat później jego syn, poddany rosyjski i, jako syn zesłańców, obowiązany do wieloletniej służby wojskowej, wyjechał do Francji i został marynarzem. W 1878, nie mogąc uzyskać przedłużenia rosyjskiego paszportu, przeniósł się do marynarki brytyjskiej. A potem przedziwną koleją losu został pisarzem w swoim czwartym (po polskim, francuskim i niemieckim) języku.

O tym, że Konrad Korzeniowski nigdy z horyzontu pamięci nie stracił środkowej i wschodniej Europy, świadczą nie tylko liczne listy do rodziny i przyjaciół. W ciągu całego życia na jego myśli i wspomnienia głęboki cień rzucała Rosja; był to ten sam „cień obcych duchów”, o którym pisał Apollo Korzeniowski w „Piosence na dzień chrztu świętego” syna, datowanej w Berdyczowie 5 grudnia 1857. Conrad przyglądał się historycznej roli Rosji i zastanawiał nad przyszłością. Analizie miejsca Rosji w Europie poświęcił swój najważniejszy szkic polityczny, „Autokracja i wojna” (1905). Szedł w swoich rozważaniach śladami Piotra Czaadajewa, Astolphe’a de Custine’a i Aleksandra Hercena. Podobnie jak oni jest zdania, że Rosja wyłamała się z europejskiego nurtu cywilizacyjnego. Rosja carska jest dla Conrada państwem-potworem, miażdżącym własnych poddanych i uniemożliwiającym rozwój społeczeństwa. Nieszczęsny kraj, który niszczy wolność własną i dławi możliwość swobodnego rozwoju zniewolonych narodów. „Autokracja i wojna” zawiera wnikliwy opis ówczesnego układu sił międzynarodowych i przepowiada zarówno kolejną, katastrofalną rewolucję w Rosji jak i wielką wojnę światową. Po Rewolucji Październikowej Conrad nie miał żadnych złudzeń co do zamiarów i metod komunistów; także i pod tym względem był w Anglii dość osamotniony.

Z przejęciem śledził losy Polski. Przez wiele lat nie ośmielał się nawet w marzeniach podejmować ojcowskiej wizji wskrzeszenia ojczyzny jako niepodległego państwa. Jego nadzieje odżyły dopiero w roku 1914. Nie łatwo mu jednak było podtrzymywać te marzenia w Wielkiej Brytanii – państwie, które jedyne spośród wszystkich zwycięskich w I wojnie światowej potęg było niechętnie odbudowie niepodległej Polski. Nadzieje Conrada były od początku związane z osobą i programem Józefa Piłsudskiego. Z charyzmatyczną postacią wielkiego przywódcy narodu, który Polaków chciał wyprowadzić na niepodległość a równocześnie szanował wolę i prawo do niepodległości Ukraińców i innych sąsiadów wskrzeszanego państwa. W latach 1918–21 Piłsudski-federalista wyprzedzał swój czas. Dopiero dzisiaj możemy na naszym horyzoncie zobaczyć możliwość urzeczywistnienia jego programu – w ramach europejskiej rodziny państw i narodów.

„Autokracja i wojna” nosiła pierwotnie tytuł „The Concord of Europe”, porozumienie europejskie. Jestem przekonany, że Conrad zmienił tytuł, uświadamiając sobie, że owo „porozumienie”, które uważał za jedyne cel,

do którego warto dążyć, jest jeszcze odległe. Na razie widział, że stosunki między państwami naszego kontynentu są podporządkowane z jednej strony „interesom materialnym”, z drugiej – imperialnym ambicjom mocarstw, przede wszystkim dynamicznych i sprawnych Prus. Nie ma dziś Europy, pisał, „jest tylko uzbrojony, handlujący kontynent, na którym współzawodnictwo gospodarcze zmienia się powoli w walkę na śmierć i życie i gdzie otwarcie głosi się ogólnoświatowe ambicje.” Był jednak przekonany, że ten stan rzeczy musi ulec zmianie.

Podobnie, jak jego ojciec, był w sprawach politycznych moralistą. Inna, nowa Europa będzie musiała zostać „zbudowana na fundamentach mniej kruchych, niż interesy materialne.” Na tych pewniejszych podstawach – na fundamencie poszanowania suwerenności narodów i praw obywatelskich jednostek – zbudowane zostanie „porozumienie europejskie”.

Podczas uroczystości berdyczowskiej zabrakło oficjalnego przedstawiciela Wielkiej Brytanii. To też swego rodzaju tradycja: na skromnym pogrzebie Conrada w sierpniu 1924 roku było trzydzieści kilka osób; jedynym reprezentantem władz państwowych był delegat premiera Rzeczypospolitej, Edward Raczyński – jedna z piękniejszych postaci polskiego życia politycznego w XX wieku. Poznałem go w 1957, kiedy na fali popaździejnikowej udało mi się pojechać do Londynu w poszukiwaniu materiałów do biografii Conrada. Zawarta wówczas serdeczna znajomość zaowocowała dwadzieścia lat później: to od Pana Edwarda otrzymałem pierwszy powielacz dla Polskiego Porozumienia Niepodległościowego, przemycony potem do Warszawy.

Minęło jeszcze trzydzieści lat. I tak się pięknie stało, że przecinając wstęgę w klasztornych podziemiach mogłem z pełnym przekonaniem powiedzieć: tworząc w Berdyczowie międzynarodową placówkę kulturową – spełniamy testament ideowy Apollona Korzeniowskiego i jego syna Konrada. A dzieje się tak dzięki temu, że wolna Polska realizuje program ich następcy, Józefa Piłsudskiego.

Ogniem i mieczem

(fragmenty)

Rozdział VI

Sicz, w zbyt szczupłych granicach objęta, nie mogła wszystkich swych ludzi wyżywić, wyprawy nie zawsze się zdarzały, przeto stepy nie dawały chleba Kozakom, mnóstwo więc Niżowców rozpraszało się rokrocznie, w spokojnych czasach, po okolicach zamieszkałych. Pełno ich było na Ukrainie, ba! nawet na całej Rusi. Jedni zaciągali się do pocztów starościńskich, inni szynkowali wódkę po drogach, inni trudnili się po wsiach i miastach handlem i rzemiosłami. W każdej prawie wsi stała opodal od innych chata, w której mieszkał Zaporoziec. Niektórzy mieli w takich chatach żony i gospodarstwa. A Zaporoziec taki, jako człek zwykle kuty i bity, był ponieważ dobrodziejstwem wsi, w której mieszkał. Nie było nad nich lepszych kowali, kołodziejów, garbarzy, woskoboistów, rybitwów i myśliwych. Kozak wszystko umiał, wszystko zrobił: dom postawił i siodło uszył. (...) nie byli to osadnicy spokojni, bo żyli życiem tymczasowym. Kto chciał wyrok zbrojny wyegzekwować, na sąsiada najazd zrobić lub się od spodziewanego obronić, potrzebował tylko krzyknąć, a wnet mołojcy zlatywali się jak krucy na żer gotowi. Używała ich też szlachta, używało duchowieństwo wschodnie, wiecznie spory ze sobą wiodące, gdy jednak i takich wypraw brakło, to mołojcy siedzieli cicho po wsiach pracując do upadłego i w pocie czoła zdobywając chleb powszedni.

Rozdział XX

Obudziło ją szczekanie psów. Otworzywszy oczy, ujrzała w dali przed sobą dąb wielki, cienisty, zagrodę i żuraw studzienny. Wnet zbudziła towarzysza.

– Mości panie, zbudź się waszmość!

Zagłoba otworzył oczy.

– A to co? A my gdzie przyjechali?

– Nie wiem.

– Czekajże wasanna. To jest zimownik kozacki.

– Tak i mnie się widzi.

– Pewnie tu czabanowie mieszkają. Niezbyt miła kompania. Czego te psy ujadają, żeby ich wilcy ujedli! Widać konie i ludzi pod zagrodą. Nie ma rady, trzeba zajechać, żeby nie ścigali, jak ominiem. Musiałaś i waćpanna się zdrzemnąć.

– Tak jest.

– Raz, dwa, trzy, cztery konie osiodłane – czterech ludzi pod zagrodą. No, niewielka potęga. Tak jest, to czabanowie. Coś żywo rozprawiają. Hej tam, ludzie! A bywaj no tu!

Czterech Kozaków zbliżyło się natychmiast. Byli to istotnie czabanowie od koni, czyli koniuchowie, którzy latem stad wśród stepów pilnowali. Pan Zagłoba zauważył natychmiast, że jeden z nich miał tylko szablę i puszczel, trzej inni zbrojni byli w szczęki końskie poprzywiązywane do kijów, ale wiedział i to także, że tacy koniuchowie bywają to ludzie dzicy i często dla podróżnych niebezpieczni. Jakoż wszyscy czterej zbliżywszy się poglądali spode łba na przybyłych. W brązowych twarzach ich nie było najmniejszego śladu życzliwości.

– Czego chcecie? – pytali nie zdejmując czapek.

– Sława Bohu – rzekł pan Zagłoba.

– Na wiki wikiw. Czego chcecie?

– A daleko do Syrowatej?

– Nie znam nikakij Syrowatej.

(...)

– Zbliżymy się do Browarków – rzekła Helena – przez które do Złotonoszy się jedzie.

– To i lepiej. Stój no waćpanna.

Napoił konie. Następnie pan Zagłoba zostawiwszy Helenę dobrze ukrytą w zaroślach pojechał wyszukać brodu, który znalazł z łatwością, bo leżał o kilkadziesiąt zaledwie kroków od miejsca, do którego przyjechali. Właśnie tamtędy owi czabanowie przepędzali konie na drugą stronę rzeki, która zresztą cała była dość płytka, jeno brzegi miała mało dostępne, bo zarosłe i błotniste. Przeprawiwszy się tedy na drugą stronę, ruszyli spieszenie w górę rzeki i jechali bez wytchnienia aż do nocy. Droga była

ciężka, bo do Kahamliku wpadało mnóstwo strumieni, które rozlewając się szerzej przy ujściach, tworzyły tu i owdzie trzęsawice i topieliska. Trzeba było co chwila wyszukiwać brodów lub przedzierać się przez zarośla trudne do przebycia dla jezdnych. Konie pomęczyły się okrutnie i zaledwie wlokły za sobą nogi. Chwilami zapadały tak, że Zagłobie zdawało się, iż nie wyleżą już więcej. Na koniec wydostali się na wysoki, suchy brzeg, porosły dębina. Ale już też noc była głęboka i ciemna bardzo. Dalsza podróż stała się niepodobieństwem, bo w ciemnościach można było trafić na chłone bagna i zginąć, więc pan Zagłoba postanowił czekać ranka.

W pustyni i puszczy (fragment powieści)

– Niech też i konie trochę odetchną. Słyszysz wodospad?

– Słyszę.

– Zatrzymamy się przy nim na nocleg.

Po czym [Staś] zwrócił się do Kalego, kazał mu wydrapać się na brzeg parowu i zobaczyć, czy dalej dno wąwozu nie jest zawalone podobnymi przeszkodami, sam zaś począł przypatrywać się uważnie skale i po chwili zawołał:

– Ona oderwała się i runęła niedawno. Widzisz, Nel, ten odłam? Przypatrz się, jaki świeży. Nie ma na nim żadnych mchów ani roślin. Rozumiem już – rozumiem!

I ręką wskazał dziewczynce na rosnący nad brzegiem wąwozu baobab, którego ogromny korzeń zwieszał się po ścianie wzdłuż odłamu. (...) W tej chwili Saba, który poprzednio pozostał był za karawaną, nadleciał, stanął nagle jakby pociągnięty z tyłu za ogon, zawietrzył, następnie wcisnął się w wąskie przejście między ścianą a oderwaną skałą, ale natychmiast począł się cofać ze zjeżoną sierścią. Staś zsiadł z konia, by zobaczyć, co mogło psa przestraszyć.

– Stasiu, nie chodź tam – prosiła Nel – tam może być lew.

Chłopiec zaś, który był trochę junak-samochwał i który od wczorajszej nocy miał nadzwyczajną urazę do lwów, odrzekł:

– Wielka rzecz lew – w dzień!

Zanim jednak zbliżył się do przejścia, rozległ się z góry głos Kalego:

– Bwana kubwa! Bwana kubwa!

– Co takiego? – zapytał Staś.

Murzyn zsunął się w mgnieniu oka po łądydze pnącza. Z twarzy łatwo mu było wyczytać, że przynosi jakąś ważną nowinę.

– Słoń! – zawołał.

– Słoń?

– Tak – odpowiedział młody Murzyn, machając rękoma. – Tam grzmiejąca woda, a tu skała. Słoń nie może wyjść. Pan wielki zabić słońca, a Kali go jeść, och, jeść, jeść!

I na tę myśl opanowała go taka radość, że jął skakać, uderzać dłońmi po kolanach i śmiać się jak szalony, przewracając przy tym oczy i połyskując białymi zębami. Staś nie zrozumiał od razu, dlaczego Kali mówi, że słoń nie może wyjść z wąwozu, więc chcąc zobaczyć, co się stało, siadł na koń i powierzwszy Nel Mei, by w danym razie mieć wolne do strzału ręce, kazał Kalemu sięść za sobą, po czym zawrócili wszyscy i poczęli szukać miejsca, przez które by mogli wydostać się na górę. Po drodze Staś wypytawał się, jakim sposobem słoń mógł znaleźć się tam, gdzie był – i z odpowiedzi Kalego wymiarkował mniej więcej, co zaszło. Oto słoń uciekał widocznie wąwozem podczas pożaru dżungli przed ogniem; po drodze otarł się silnie o nadwerżoną skałę, a ta zwała się i przecięła mu odwrót. Potem dobiegłszy do końca parowu znalazł się nad brzegiem przepaści, w którą spadała rzeka, i w ten sposób został zamknięty. Po pewnym czasie młodzi podróżnicy znaleźli wyjście, ale dość strome, tak że trzeba było zsiąść z koni i prowadzić je za sobą. Ponieważ, wedle zapewnień Murzyna, do rzeki było bardzo blisko, więc ruszyli dalej piechotą. Doszli na koniec na wysoki cypel ograniczony z jednej strony rzeką, z drugiej parowem i spojrzawszy w dół ujrzeli na dnie kotliny słońca. Olbrzymi zwierzę leżał na brzuchu i ku wielkiemu zdziwieniu Stasia nie zerwał się na ich widok, tylko gdy Saba począł dopadać do brzegu wądołu i szczekać zajadle, poruszył na chwilę ogromnymi uszami i podniósł trąbę, ale opuścił ją natychmiast. Dzieci trzymając się za ręce długo patrzyły na niego w milczeniu, które przerwał dopiero Kali.

– On umierać z głodu! – zawołał.

Rzeczywiście słoń wychudzony był do tego stopnia, że jego grzbiet tworzył wzdłuż ciała jakby sterczący grzebień; boki miał zapadłe, pod skórą, mimo jej grubości, rysowały się wyraźnie zebra – i łatwo było odgadnąć, że nie wstaje dlatego, że nie ma już sił. Wąwóz, dość przy ujściu szeroki, zmieniał się w zamkniętą z obu boków pionowymi skałami kotlinkę, na której dnie rosło kilka drzew. Otóż drzewa te były połamane, kora na nich obdarta, na gałęziach ani listka. Pnącze zwieszające się ze skał były również pozdzierane i objedzone, a trawa w kotlinie wyskubana do ostatniego źdźbła. Staś, rozpatrzywszy się dokładnie w położeniu, jął dzielić się swymi spostrzeżeniami z Nel, ale pod wrażeniem nieuniknionej śmierci olbrzymiego zwierzęcia mówił cicho, jakby się bał, by nie zamącić mu ostatnich chwil życia.

– Tak, on rzeczywiście umiera z głodu. Siedzi tu już pewnie ze dwa tygodnie, to jest od czasu, gdy pożar spalił starą dżunglę. Zjadł wszystko, co było do zjedzenia, a teraz męczy się tylko, tym bardziej że tu na górze rosną chlebowce i akacje o wielkich strąkach, a on je widzi i nie może się do nich dostać.

I przez chwilę patrzyli znów w milczeniu, a słoń także zwracał na nich raz w raz swe małe, gasnące oczka – i coś w rodzaju gulgotania wydobywało mu się z gardła.

– Doprawdy – ozwał się chłopiec – lepiej będzie skrócić mu tę mękę.

To rzekłszy podniósł strzelbę do twarzy, lecz Nel chwyciła go za kurtkę i opierając się na obu nóżkach poczęła odciągać go z całej siły znad brzegu parowu.

– Stasiu, nie rób tego! Stasiu, dajmy mu jeść! – on taki biedny! Ja nie chcę, żebyś ty go zabijał, nie chcę! nie chcę!

I tupiąc nóżkami nie przestawała go ciągnąć, a on spojrzał na nią z wielkim zdumieniem, lecz widząc jej oczy pełne łez rzekł:

– Ależ, Nel...

– Nie chcę! nie dam go zabić! Ja dostanę febry, jeśli go zabijesz!..

Dla Stasia dość było tej groźby, by się wyrzec zabójczych zamiarów – i względem tego słonia, którego mieli przed sobą, i względem wszystkich innych na świecie. Przez chwilę milczał jeszcze, nie wiedząc, co małej odpowiedzieć, po czym rzekł:

– No, dobrze! dobrze!.. Mówię ci, że dobrze! Nel! puść mnie!

A Nel uściskała go zaraz i przez jej zapłakane oczy przebłysnął uśmiech. Teraz chodziło jej tylko o to, by jak najprędzej dać słoniowi jeść. Kali i Mea zdziwili się bardzo, gdy dowiedzieli się, że bwana kubwa nie tylko go nie zabije, ale że mają natychmiast narwać dla niego tyle melonów z drzewa chlebowego, tyle strąków akacji i tyle wszelkiego rodzaju zielska, liści i traw, ile tylko zdołają. Obosieczny sudański miecz Gebhra przydał się Kalemu do tych czynności bardzo i gdyby nie on, robota nie poszłaby łatwo. Nel jednak nie chciała czekać na jej ukończenie i gdy tylko pierwszy melon spadł z drzewa, porwała go w obie ręce i niosąc go do wawozu powtarzała prędko, jakby z obawą, by jej nie chciał kto inny wyręczyć:

– Ja! ja! ja!

Lecz Staś nie myślał bynajmniej pozbawić jej tej rozkoszy, z obawy tylko, by ze zbytku zapалу nie zleciała razem z melonem, chwycił ją za pasek i zawołał:

– Ciskaj!

Ogromny owoc potoczył się po stromej pochyłości i padł przy nogach słonia, ów zaś wyciągnął w mgnieniu oka trąbę, pochwycił go, potem ją zgiał, jakby chciał sobie włożyć melon pod szyję – i tyle go dzieci widziały!

– Zjadł! – zawołała uszczęśliwiona Nel.

– Spodziewam się! – odpowiedział śmiejąc się Staś.

A słoń wyciągnął ku nim trąbę, jakby chciał prosić o więcej, i odezwał się potężnym głosem:

– Hrrumf!

– Chce jeszcze!

– Spodziewam się – powtórzył Staś.

Drugi melon poszedł w ślad za pierwszym i zniknął w jednej chwili tak samo, potem trzeci, czwarty, dziesiąty, następnie zaczęły zlatywać strąki akacji i całe wiązki traw i wielkich liści. Nel nie pozwoliła się nikomu zastąpić i gdy jej małe ręce zmęczyły się robotą, spychała nóżkami coraz nowe zapasy, słoń zaś jadł i podnosząc kiedy niekiedy trąbę wygłaszał swoje grzmiące: „hrrumf”, na znak, że chce jeszcze więcej, i – jak utrzymywała Nel – na znak, że dziękuje. Lecz Kali i Mea zmęczyli się na koniec robotą, którą spełniali bardzo gorliwie, ale tylko w tej myśli, że bwana kubwa pragnie naprzód odpaść słońca, a potem dopiero go zabić. Wreszcie jednak bwana kubwa kazał im przestać, gdyż słońce zniżyło się już mocno i czas było rozpocząć budowę zeriby. Na szczęście nie była to rzecz trudna, albowiem dwa boki trójkątnego cypla były zupełnie niedostępne, tak że należało tylko zagrodzić trzeci. Akacji z okrutnymi kolcami nie brakło także. Nel nie odstępowała ani na krok od wąwozu i siedząc w kucki nad jego brzegiem oznajmiała z dala Stasiowi, co słoń robi, i raz w raz rozlegał się jej cienki głosik:

– Szuka koło siebie trąbą!

Albo:

– Rusza uszami. Ogromne ma uszy!

A wreszcie:

– Stasiu! Stasiu, wstaje! Oj!

Staś zbliżył się szybko i chwycił Nel za rękę. Słoń wstał rzeczywiście i teraz dopiero dzieci mogły przypatrzeć się jego ogromowi. Widziały one poprzednio kilka razy wielkie słonie, które przez Kanał Sueski przewożono na okrętach z Indii do Europy, ale żaden z nich nie mógł się porównać z tym kolosem, który istotnie wyglądał jak wielka szyfrowej barwy skała, chodząca na czterech nogach. Różnił się także od tamtych niezmiernymi kłami, które dochodziły do pięciu lub więcej stóp długości, i jak to zauważyła już Nel, bajecznymi wprost uszami. Przednie jego nogi były bardzo wysokie, ale stosunkowo cienkie, czego przyczyną był zapewne post wielodniowy.

– Oto liliput! – zawołał Staś. – Gdyby wspiał się i wyciągnął dobrze trąbę, mógłby cię złapać za nóżkę.

Ale kolos nie myślał ani się wspinać, ani łapać nikogo za nóżkę. Chwiejnym krokiem zbliżył się do wylotu wąwozu, popatrzył przez chwilę w przepaść, na której dnie kotłowała się woda, potem zwrócił się do ściany leżącej bliżej wodospadu, skierował ku niemu trąbę i zanurzwszy ją, jak mógł najdokładniej, począł pić.

– Jego szczęście – rzekł Staś – że mógł dostać trąbę do wody. Inaczej byłby zdechł.

Słoń pił tak długo, że w końcu niepokój ogarnął dziewczynkę.

– Stasiu, czy on sobie nie zaszkodzi? – zapytała.

– Nie wiem – odpowiedział śmiejąc się – ale skoro wzięłaś go w opiekę, to go teraz przestrzeż.

Więc Nel przechyliła się nad krawędzią i nuż wołać:

– Dosyć, kochany słoni, dosyć!

A kochany słoń, jakby zrozumiał, o co chodzi, przestał zaraz pić, a natomiast począł tylko oblewać się wodą: naprzód oblał sobie nogi, potem grzbiet, a następnie oba boki. Ale tymczasem ściemniło się, więc Staś odprowadził dziewczynkę do zeriby, gdzie czekała już na nich wieczerza. Oboje byli w doskonałych humorach: Nel dlatego, że uratowała słoniowi życie, a Staś dlatego, że widział jej błyszczące jak dwie gwiazdki oczy i rozradowaną twarzą, która wyglądała czerstwiej i zdrowiej niż kiedykolwiek od czasu wyjazdu z Chartumu. Do zadowolenia chłopca przyczyniało się i to, że obiecywał sobie spokojną i doskonałą noc. Niedostępny z dwóch stron cypel zabezpieczał ich zupełnie od napaści, a z trzeciej strony Kali z Meą wzniesli tak wysoką ścianę z kolczastych gałęzi akacji i passiflory, że nie mogło być mowy o tym, by jakiegokolwiek drapieżne zwierzę zdołało się przez taką zaporę przedostać. Pogoda przy tym uczyniła się piękna i niebo zaraz po zachodzie słońca obsypało się gwiazdami. Chłodnym z powodu bliskości wodospadu powietrzem, przesyconym zapachem dżungli i świeżo połamanych gałęzi, przyjemnie było oddychać. „Nie dostanie ta mucha febry!” – myślał z radością Staś.

SPIS TREŚCI

◆ TEMAT 1	
We Lwowie	5
◆ TEMAT 2	
Na łonie natury	23
◆ TEMAT 3	
Rodzinne historie	42
◆ TEMAT 4	
Żyjmy aktywnie!	58
◆ TEMAT 5	
W poszukiwaniu wspólnych korzeni	76
◆ TEMAT 6	
Jak wiele nas łączy	93
◆ TEMAT 7	
W szkole języka polskiego	112
◆ TEMAT 8	
Tyle spraw do załatwienia	133
◆ TEMAT 9	
Podróż do Winnicy	152
◆ TEMAT 10	
Umówmy się na wakacje!	172
LEKTURA UZUPEŁNIAJĄCA	183
Anna BANASIAK	
Drohobycz Brunona Schulza. Notatki z księstwa Bałaku	184
Andrzej CHCIUK	
Atlantyda	186
Władysław MRÓZ	
Huculsczyzna	187
Huculi	187
Marzena KĄDZIELA	
W Muzeum Pisanki w Kołomyi	189
Przemysław BARSZCZ	
Gimnazjum męskie w Chyrowie	190

Leszek SUCHOMŁYNOW	
Kijów Jarosława Iwaszkiewicza: miasto rodzące literaturę	193
Marta SZŁOSER	
Legendy wrocławskie: Kamienna głowa.....	201
Adam ŚWIĄTEK	
Józef Piłsudski w Winnicy	203
Według Oleksija KAZAKOWA	
Śladami Polaków w Odessie	207
Marta KOWALEWSKA	
Śladami Juliusza Słowackiego na Ukrainie	209
Grzegorz SPODAREK	
Warszawa ukraińska	212
Zaporoże.....	215
Zdzisław NAJDER	
Józef Teodor Konrad Korzeniowski – Joseph Conrad.....	217
Konrad Korzeniowski wraca do Berdyczowa	224
Henryk SIENKIEWICZ	
Ogniem i mieczem.....	230
W pustyni i puszcy.....	233

Навчальне видання

БІЛЕНЬКА-СВИСТОВИЧ Леся Володимирівна,
КОВАЛЕВСЬКИЙ Єжи,
ЯРМОЛЮК Микола Олександрович

ПОЛЬСЬКА МОВА

(3-й рік навчання)

для загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням українською мовою

Підручник для 7 класу
загальноосвітніх навчальних закладів

Рекомендовано Міністерством освіти і науки України

У підручнику використано матеріали з інтернет-джерел

Редактор *Т. Калуські*
Коректор *П. Жуковський*
Комп'ютерний дизайн і верстка *С. Максимця, І. Стусика*

Формат 70х100/16. Ум. друк. арк. 19,44. Обл.-вид. арк. 20,00. Наклад 3963. Зам. № 1062.

Видавець і виготовлювач видавничий дім „Букрек”,
вул. Радищева, 10, м. Чернівці. 58000.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи
ЧЦ № 1 від 10.07.2000 р.